

VADÁSZATTUDOMÁNY.

SZERZE

P Á K D I E N E S.

MÁSODIK KÖTET.

BUDÁN,

A' MAGYAR KIRÁLYI TUD. EGYETEM' BETŰIVEL

1829.

ELSŐ RÉSZ.

Vadász és Madarász Kalendárium.

A' szolgálatbeli Vadász, kinek mindem napi foglalatossága vadak' ápolgatása, vadászeszközök' készítése, elrendelése, használása és az azokra felvigyázás, részint öntapasztalásból részint pedig Felsőbbsége' utasításaiból fogja mindazokat tudni, miket a' vadak' ápolgatására, kiméllésére 's hol kereshetésére, szóval a' Vadászatra és Madarászatra nézve hónapankint különösen megjegyeznie kell: azonban sok vadászatkedvelő mind a' mellett is, hogy a' vadászat egyik legfőbb mulatsága 's időtöltése, és azt szorgalmatosan gyakorolja, semmi különös jegyzésekre 's az esztendő' szakaszaira nem ügyelve minden megválasztás nélkül többnyire csak azon vadat vadássza, melly véletlenül eléibe akad, vagy ebei által felveretvén kezére esik, 's így sem időt, sem vidéket, mellyben majd ez majd más vadat kellene keresnie, nem különböztetvén meg, gyakran fáradoz sikertelenül; 's ugyan azért hasznosak lehetnek az itt következő Vadász és Madarász Kalendárium' czíme alatt hónapok szerint tett jegyzések, a' mennyiben tudnillik minden vadászatkedvelő azokat hónapankint megtekintvén, a' különféle vadakkal, mellyek tartózkodások' helyét 's élelmök' módját köztudomány szerint az időjáráshoz 's az év' különböző részeihez képest változtatni szokták, közelébb megismérkedik, a' hónapankint előkerülő vadász és madarász foglalatosságokra rövid kivonatban figyelmeztetik, 's a' vadászat' tárgyában előforduló különféle környüállásokat célirányosabban használhatja.

Januáriuſ.

(Boldog Asszony' Nava).

A' Szarvas és Dámvad csapatokban együvé tartva jár, többnyire sűrűségben tartózkodik 's élelmét

(1) *

különféle leveleknek hó alól kikaparásával és némelly fiatal fácskák' héjai lehámozásával keresi. Ha a' hideg 's hó felette nagy és tartós, szükség őket szénázni, vagy pedig borsó-lednek-zab- és árpa-szalmával, makkal, vadgesztenyével, vadgyümölcsel, krumplival, répával, fagyöngy-ágakkal és zabbal tartani. Az öreg dämvad és jávorszarvas ezen hónapban veti el szarvait. A' korosabb göbék 's meddők hajtóvadászatokban lövethetnek, de a' suták' vadászása az 1802ik eszt. 24ik törvényczikkelyben e' hónap' elejétől kezdve tilalmaztatik; egyébiránt a' csoportosan járó bakzó-farkasok nagy károkat tesznek bennök.

Az Óz sűrű helyre vonúlva málnabokor' szederj' 's más hasonló növények' leveleit szedegeti, 's a' vadaskertben annyival inkább szükséges azt a' fentebb említett takarmányfélékkel tartani, mivel különben nem csak fiatal fáknban szembetűnő károkat okoz, hanem a' fiatal hajtások' 's bimbók' szünteleni csipegetése után dögleletes betegségbe is eshetik. Az öreg bak elveti szarvait, 's valamint a' nőstény, szélben lövetik.

Hoszas rühetésben nagyon megösztvéredett Va d d i s z n ó a' hideg előtt, melly iránt most inkább, mint kövér korában érzékeny kezd lenni, sűrű gazba vonja meg magát, 's egész nap meleg vaczkában lappangván, éjszakánkint a' makkos fák alatt hó alól keresi élelmét, vagy pedig az étetőhelyre tart; az éhes farkasok gyakran ütnek rajta, de azok ellen többnyire vakmerő bátorsággal védelmezi magát; a' mennyiben húsa igen ösztövé, bűdös és rendkívül veres, a' vadász nem örömet fáradozik utána.

A' Medve puha barlangjában gunnyaszt és szundikál, 's a' külső hideget nem igen tűrhetvén ritkán kél fel, 's nehogy a' fris lágy hóban látszható nyoma által tartózkodása' helyét elárúlja, még ritkábban megy ki, ha néha kitekint is, messze épen nem távozik; éhségét első lábtalpai' nyalogatásával 's ujjai' szopogatásával igyekszik enyhíteni.

A' nagy 's mérges marakodással bakzó Farkasok csoportokba verődvén össze, éjjel - nappal a' koslató nőstényt zaklatják 's hajkásszák, avval azonban mindenkor

csak a' legerősb kan szokott közösülni. Az ilyen szünteleni csavargásokban eléhezvén, felette vakmerők-ké válnak, 's a' pusztán vagy vadon-erdőségben künkapott egyes embert is megtámadják: a' juhaklok körül örömet ólálkodnak, 's utolsó szükségben a' házi ebeket is elhordogadják.

A' Hi ú z mindennemű kisebb 's nagyobb vadak után leselkedvén, a' sűrű gazból 's sziklaüregből ki-kijön, 's bakzását ezen hónap' vége felé kezdi.

A' R ó k a' élelme, nagy hó és fagy de leginkább az erdei 's vízi szárnyas vadaknak nagy részben történt eltávozása miatt, igen sovány: nappal, kivált ha az idő zivataros és nedves hideg, az odvas fákban, sziklarepedésekben vagy lyukban tartózkodik, éjszaka pedig tyúk, lúd, rucza, 's más aprómarha ragadozás végett a' helységekhez és majorokhoz tart; mivel bőre ez időtáiban igen jó, mind hajtóvadászatokban lövetik, mind pedig fris hóban annyival inkább nyomoztatik, mivel beérkezett bakzása közben több helyeken megfordulván, lappangása helyét hamar kifürkészhetni.

A' Ny ú l mélyen ásván be magát a' hóba, vagy pedig gazos, avarfüves helyen, árok, gödör, barázda és fatőben lapulván meg, napközben fekvé marad, éjszakánként pedig messzetértséget bejárva fabimbókkal, hó alól kikapart zöld repezével vagy vetéssel, 's különféle de leginkább gyümölcs-oltványok' lehámozásával táplálja magát: az éjszakai hideg szél ellen fedezett napos helyet különösen megválasztja, 's mihelyt az idő lágyul, bakzáshoz fog; ha a' hó annyira megfagyott 's cserepesedett, hogy őt' megbírja, az agár vagy más vadászebek elől könnyen odébb áll, a' hirtelen esett lágú és nagy hóban pedig könnyen elfogatik. Hajtóvadászatokban úgy szánál megkerítés nyomozás és holdvilágos éjjeleken lesés által könnyen hozzájuthat a' vadász.

Nagy fagy és hó miatt vadgyümölcsöt, makkot, férgeket 's más hasonlókat nem kereshetvén a' Bor z lyukrejtekeiben marad, 's összekuporodva fekte közben magát az úgy nevezett kövérség gödröcskéje (nem az alfele') nyalogatásával táplálja, 's mivel némelly fiata-

lok' bakzása beérkezett, szundikalásából feleszmélyén, egy nőstény mellett több marakodó kanok is gyülekeznek össze.

Vadmaeska, Nyest, Görény, Menyét, Vidra, ragadomány végett éjszakánként ide's tova bolyognak, és a' tyúk, rucza, lúd 's galambok után különösen ólálkodnak. Fris hóval könnyen nyomozhatja őket a' vadász, 's vagy ellőheti vagy kifüstölheti; vadászások az 1729. 22. 's 1802, 24. törvényezikkelyek szerint egész esztendőn által folytattathatik ugyan, bőrök azonban most legjobb. A' nyest ezen hónapban tartja bakzását.

A' Tűzokok nagy falkákban lepik meg az őszi-
vetéseket és repczeföldeket, 's lábaikat has tollaik közé húzva hó' tetején heverésznek; a' felőjük akár gyalog akár szánnal tartó vadász előtt azonban gyorsan szárnyra kelnek.

Sűrűbokrok közt magányosan élőködő Sike t f a j d, haesak gyakran meg nem zavartatik, tartózkodása' helyét messze legalább nem igen változtatja, 's különféle fabimbókkal élőködik.

A' Nyirfajd és Császármadár cserepes hó felett ide 's tova futkosva élelmét szanaszét, de mindenkor a' sűrűségben keresi, 's falevelek közt kapargatja.

A' Foglyok hó alá beásott fekvéseikben vagy is fészkeikben összebújva lapulnak meg, 's élelmöket leginkább éjszaka keresik ugyan, azonban éhségtől kínszerítve csűrökben, szénáskertekben, gazos és bokros helyeken, sőt utólsó inségben az utakon fényes nappal is megjelennek; ha a' vetéseket fris lágý hó borította el, alá kaparják magokat 's a' zöld vetést alatta csipegetik, azért is hasonló időben azokat a' vadász leginkább az őszi-
vetésekben keresse: hótúl eltisztított helyeken csapó és fedeles hálókkaal legkönnyebben, azonban lószór-hurkokkaal 's csapó kalitkákkaal is fogdosathatnak; az ölyv. kiváltképen leselkedik utánok, melly elől végső veszedelemben hó alá szoktak vágódni.

Vizivadak közül a' Hattyúk, Jegesruczák Buvárludak, a' mennyiben melegebb tájakra még nem költöztek el, egyik olvásból másikba huzódva élösködnek, a' Vadludak pedig az öszivetésüket nagy seregekben lepvén meg, ollykor tetemes károkat tesznek.

Az erőszakos-madarak közül a' sárga-a' közön-séges-és fejér-Sas, nagy hegyes erdőségekből a' vadás és fáczány kerteket gyakran meglátogatják; az Ölyv, Karvaly, Pallagikánya, Baglyok, Varjúk, és Szarkák a' helységek mellett lévő kertekbe 's épületek közé tartanak, 's magokat különféle aprómarha' és madarak' ragadozásával táplálják.

A' fekete és huross Rigó sűrű bokros helyeket, mély árkokat 's gödröket keresve különféle fabogyókkal élösködik, és lószőr-hurkokkal legkönnyebben fogathatik.

Pipiske szemeteken, kerékvágásokban, kőfalak' tövében, vagy utakon keresgéli ételmét, hol is lépes kalásszal vagy lószőr-hurkokkal fogdosztatik.

A' Vörösbegy leginkább cserjésbokros és olyyan fás helyeket keres, hol fabogyókra találhat: azonban a' gyümölcsös kerteket is meglátogatván, a' télére fára felrakott áztatlan magvaskendert hamar megleli.

A' magosan repülő Csizék csapatokban kovályogva leginkább az éger-'s tölevelü-fás helyeket, ligeteket, veteményes és gyümölcsös kerteket, úgy a' szőlős-hegyeket járják be, 's a' madarász által hívó mellett léppel fogdosztatnak.

A' Tengelicz, és Kenderke, (Kenderike) kivált lággy időben a' veteményes és gyümölcsös kertekbe tart, 's a' bojtörványt, saláta-'s holmi dudva-magokat szorgalmasan keresi, 's a' tavasszal törtéendő áztatás végett némelly helyeken fára felrakatni szokott magvaskendert hamar felleli. Hívó mellett könnyen foghatni ezeket is.

Sármány, Sordóly, 's Veréb takarmányos kertekben, szalmakazlakhoz, pelyva-rakásokhoz, és marhatelelő helyekhez csoportozik össze, 's napos időben nagy esirípólassal van: jóízű húsa végett hol háló-

val hol lépes vesszőkkel fogatik, néha pedig kása sréttel (apró göbecsrel) lövetik.

A' szén 's kék - Czi ne gék gyümölcsfákra rako-
dott hernyó - fészkeket, 's a' fák' kérgei közt lappangó
férgeseket keresgélnek, 's ágról - ágra nagy gyorsasággal és
fürgeséggel ugrálnak; fogdosások hívó mellett lépvesz-
zőkkel, vagy csapókalitkával történik.

Az egész természet mély álomba merülve lenni
látszatván, egyedül a' fa - és rözse - rakások, sövény 's
tövises garádok közt bujkáló virgoncz Ö k ö r s z e m éne-
kelget 's mutat vigságot.

A' V a d á s z hajtóvadászatokkal 's kártékony va-
daknak a' fris hón nyomozásokkal foglalatoskodván,
kemény időben a' szarvasokat, dámvadakat, őzeket,
vaddisznókat, fűcányokat és foglyokat éteti, vadásze-
beit jártatja, farkasokat fogdos, vagy nyúlsikoltás' és
más állatok' hangjának követése által lövésre csalogat,
's vadászeszközeit igazgatja. A' ki jó és tartós nagy
vadászkuttyákat akar nevelni, azokat ezen hónapban
eressze őszve.

A' M a d a r á s z különféle állandó vagy pedig hi-
degebb tájakról hozzánk huzódó madarakat fogdos, a'
szobában tartott fülmile-féléket 's billegényeket, mely-
lyek ez időtájban vedleni szoktak, lisztféreggel, száraz
hangyatojással 's keményre főzött tojással orvosolgatja,
az új fogatú madarakat pedig csak azután, midőn egy
darabig már fütetlen szobában vagy is helyen tartotta,
viszi melegbe azért, mivel különben könnyen eldő-
gölhetnének.

Februárius.

(B ö j t e l ő h a v a).

Szarvasok és Dámvadak valamint az előb-
beni úgy ezen hónapban is délnek fekvő sűrűségben
tartózkodnak, légy és napos időben a' vetéseket is meg-
keresik, 's a' napfényen örömet sűtkölődnek. Né-
melly öreg gúmszarvasok, fiatal dámvadak és jávor-
szarvasok' elvetik szarvaikat, 's most nem lövetnek, mi-
vel felette soványak; a' vadaskertben takarmányoztatnak.

Elsóványodván 's erőtlenedvén a' páros Őzek is leginkább fabimbókkal 's fiatal fák' lehámozott héjával élösködnek, 's noha a' vadászoktól lehetőségig kiméltetnek is, a' farkasok, hiúzok és rókák által sokszor zaklattatnak; az öreg bak' és borjúnak újnövésű szarvai ezen hónap' vége körül megkeményednek.

A' sűrűségekben talált hangyafészkeket és gőzűhordásokat szétturván a' Vaddísznó, azokban meleg vacskot ver magának: fekvése közben szél ellen kitarított orrával szüntelen szaglál, legkisebb zörgésre is felriad, 's ha felzavartott, egyhúzómban több mérföldnyire is elszaladván, csak tökéletes kifáradáskor fekszik meg; lágyabb időben a' hó alatt lévő makkot, vadgyümölcsöt és gyökereket turkálja, de ha a' kemény csikorgós fagy sokáig tart, 's árpával, kukoriczával, krumplival vagy más szemmel nem tápláltatik, gyakran éhen is elvész. Némelly öreg kan még ezen hónapban is folytatja rühetését.

Puha 's meleg barlangjából ritkán kukkan ki a' Medve, hanem aluszékonyan nyújtózva éhségenyhitésből 's időtöltésből talpait tovább is nyalogatja. A' nőstény közelítő fiadzásához készül.

A' magányosan vagy néha többed magával is csavargó Farkas juhokhoz 's más barmokhoz ritkán férhetvén, a' beteges és erőtlen szarvasokat, dümvadakat, őzeket vaddisznókat zavarja, 's azokat a' sikos jégre, hol őket könnyebben leonthatja, igyekszik szorítani; utólsó inségben a' kisebb háziakat is elhordja. Farkasverembe, sövénykerítésbe, vagy pedig vastórbe szokták ilyenkor fogdosni, és a' fáradságát nem kimélő vadász dög mellett leshelyből holdvilágos éjszakákon puskázza.

A' bakzás' ideje alatt nagyon éléhezett és soványkodott Róka nyúl- vagy madár-sikoltás úgy egér czinczogás utánozásával alkalmas leshelyből könnyen lövésre csalathatik, mivel a' sok károk által szemesbé lett gazdasszonyok és majorosok aprómarháikra jobb gondot viselvén, a' tyúklopogatás nehézbé vált. Bőre még e' hónapban is jó.

A' napos helyeken fekvő Nyulak gyümölcs- és fűzfát vagy fagyöngy ágacskákat hámozgatnak, 's mint az előbbeni hónapban, őszi vetésekre repce földekre és káposztás kertekbe tartanak; idő' lágyultával 's derültével a' bakzáshoz fognak 's egymást napközben is zaklatják, honnét a' rendes vadászok kímélni szokták őket; egyébiránt az 1802ki 24ik törvényczikkely szerint a' nyulak' vadászásának tilalma ezen hónap' elejétől kezdődik.

Szunnyadozásából felébredvén a' kan Borz, lágy időben ki-kitekint lyukából, a' nőstény pedig 3—5 vak kölyköt fiadzik.

Vadmacska, Görény, Menyét, Vidra bakzani kezdenek, 's a' Nyesttel együtt valamint az előbbi úgy ezen hónapban is mint erőszakos kártékony állatok a' vadász által szorgalmasan felkerestetnek, lövetnek, 's különféle módokon fogdostatnak.

A' Tűzök e' hónapban is őszi vetéseken és repce földeken tanyáz.

Siketfajd forrás-szélek körül vizitormát és kavicsokat szedegél, bikfabimbókat 's fenyőbogyókat csipeget, de a' sűrűségtől nem tavozik. A' Nyirfajd pedig nyirfabimbót 's annak gyenge héját keresi.

Császár madár ragadozó állatoktól 's erőszakos madaraktól féltében leginkább sűrű bokros és gazos helyeken bujkál, 's a' közelítő párzáshoz készül; ha csak vastag fa mellett leselkedve nem, más különben nehéz ezen háromféle szárnyas vadat lövésre kapni.

A' Faczány éger-vagy más fa' podvás törzsöke és gyökerei közül a' férgeket vagdalja ki, est-és reggelenként pedig az étetőhelyre lopózkodik; a' kakasokat, ha tudnillik felesleges számmal vannak, puskázni szokás.

Lágyulván 's derülvén az idő, a' különben egy vezérkakas után csapatokban együvé tartó és napközben gazos helyeken bujkáló Foglyok lassankint szétoszlanak 's párosodáshoz kezdenek, a' vadász pedig a' felesleges számmal lévő kakasokat még mostan is lövöldözi.

A' vizivadak, mellyek tőlünk elnem távoztak, egyik olvásból másikba repdesve élelmöket a' szerint mint az előbbi hónapban keresik, 's a' Bucezák' ré-

melly fajai, valamint Vadludak is időlágyulástól kecsgettetvén húzódni kezdenek; ha húzóadások a' levegőben magosan történik, némelly vadászok' tapasztalása szerint meleg, ellenkező esetben pedig hideg időt várhatni annyiból, mivel a' felsőbb levegőnek melegebb vagy hidegebb létét, a' mennyiben mindenkor melegebb levegőben húzódnak, eképeni repülésökből kitudhatni.

A' ragadozó-madarak vadász és fűzény kertek' s épületek' szomszédságában keresik élelmököt: a' párzó Szarkák fészekrakáshoz fognak.

Ha az idő lágyul s napokint kellemesebbre kezd fordulni, ezen hónap' vége felé a' Vadgalambok, Erdeisalonkák, Seregélyek, Pacsirták húzódni s megjönni kezdenek, a' többi kisebbnagyobb állandó madarak pedig, mennyiben élelmök' módja naponkint könnyebbedik, elszélyednek s az erdőkben eloszlanak.

A' Vadász e' hónapban kutyáit ápolgatja, napos időben szabadon eresztgeti, jártatja, s hogy a' rossz levegő ellen egészségben megtartsa, eledelökbe hűdös-kővirágot vagy terjéket kever, és rendszeres koslatásokra szorgalmasan vigyáztat; szükség' esetében a' vadakat még most is éteti; fogoly és fűzény kakasokat, úgy különféle ragadozó állatokat, noha bőrök kopaszodni kezd, fogdos és lövöldöz.

A' Madarász ezen hónap' vége felé kalitkáit, mellyekbe csalogány-madarait szándékozik zárni, előkészítgeti, halóit kifoltoztatja, s újakat köt; jó ízű húsok végett pedig különféle apró madarakat fogdos.

Mártzius.

(Böjtmás hava)

Szarvas és Dámvad a' még mindég hosszú éjszakákon ide s tova legelve leginkább bogácskórót, nyárfa-ágacskákat és bimbót, vizitormát, őszivetést s más hasonlókat keresgél; azon öreg gúmszarvas, melly a' múlt hónapban szarvait elnem vetette, most veti el,

de a' fiatalok még tovább is megtartják azokat; mivel a' hó szemlátomást fogy, a' ragadozó állatok' leselkedéseit is hamarább kikerülhetik, 's lassankint nyári járásokba kezdenek húzódni. A' nőtény dām vad' vadászása e' hónap' elejétől szokott tilalmaztatni.

A' vizenyős, rekettyés vagy sűrű bokros helyekre vonuló Óz különféle fabimbókkal, ágacskákkal és száraz levelekkel élösködik, a' napsütötte helyeken indulni kezdő gyenge füvet csipegeti, 's éjszakánként a' zöldellő vetésekre tart: az öreg bak faágakhoz dörgölés által tisztítja újnövésű szarvait, 's naponkint jobb húrra kezd kapni.

A' fagyos-havas hidegekben elérkezett torkos Vaddisznó egész éjszaka kóborol, 's a' mennyiben egyhelyen jolakhatásig elédelt nem találhat, összevissza turkál, a' meleg források körül találtató vizitormát, növényeket 's gyökereket kikeresi, a' hőresök- és gőzű-hordásokat széthányja, 's húrra kezd vergődni: a' koczák szemlátomást hasasodnak.

A' kölykei' szoptatása miatt megcsappant nőtény Medve szelíd és vad állatok' ragadozása végett gyakran kimegy barlangjából, 's a' martalékot vérszomjazó kölykeivel osztja meg; a' kan hasonlóképen ragadoz, 's csak a' hideg szeles vagy esős éjszakákon marad barlangjában.

Ha ezen hónap' elejével még nagy hó találtatik, noha éhséget szenved, a' setét gazos völgyekből 's nádasból nehezen távozik el a' Farkas: idő lágyultával azonban mindenhol, midőn legkevésbé váratik, ott terem és ragadoz.

A' Hiúz csendes sűrűségben, sziklarepedésben, nagy odvasfában, vagy más hasonló helyen megkölykezik, 's szaporodása által a' többi vadállatokra nézve annál veszedelmesbé válik.

Mihelyt a' száraz tavaszi szelek oszlatják a' jeget, 's a' belülről is olvadó vizekben békák - halak mutogatják magokat, a' Róka azonnal víz-szélekhez tart 's halász mesterséghez fog; később, midőn a' föld' fagya már egészen kiment, ürgét 's egerét ásogat, és különféle szárnyas vadak után ólálkodván, azok' tojásait és

fiacskáit keresi fel; szőre nagy részben kihull 's bőre igen rongyossá lesz, olykor meg is koszosodik és mintegy bizakodva haszonvehetlenségében mindenütt mutatkozik. Ezen hónapban közönségesen megszokott kölykezni.

A' Nyúl fővel napnak fordulva, völgyekben, gödrökben, árkokban, mély szántás, gyeptörés, semlyékek, tüskék, bokrok közt, gazban vagy avarfűben fekszik, 's fiacskáit is hasonló helyeken találhatni; ezen első fiadzásbeli nyúlfiak közül azonban a' változó hideg, szeles és esős idő sokat kiveszt; az előbbeni esztendei későfiadzásu nöstények ezen hónapban nagy tüzeskedéssel és kergelődzéssel tartják első bakzásokat, az öregek pedig másodszeri bakzáshoz fognak.

A' Borz minden setét éjszaka eledelt keres, holdvilágos időn azonban saját árnyékától félve lyukában marad, de végre éhségtől ösztönöztetvén csakugyan erőt vesz magán 's mintegy neki bátorodva bujkálja a' sűrűséget: a' nöstény megkölykezvén lyukától messze nem igen távozik 's kölykeit szorgalommal ápolgatja.

A' Nyest megkölykezik, és a' Vadmacskával, Görénnyel, Vidrával, 's Menyéttel a' süldő-nyulacskákra és szárnyas vadakra nézve annyival inkább veszedelmes, mivel ragadományát kölykeivel kell megosztania. Az Évét e' hónapban kezdi bakzását. Noha az itt említett ragadozó állatok' bőre naponkint rozabb kezd is lenni, a' vadász mindazáltal pusztításokon igyekszik.

A' Tüzek térebb és nyugalmash helyekre 's vetésekre veszi magát, viz-széleken néha békát 's apró halaeskákat fogdos, az ugarföldeken talált pacsirtafiakat pedig sokszor előldösi. Az egymással mérgesen vágdalkozó kakasok párzani kezdenek, 's pulyka kakas módra szétterített farktollakkal berzenkednek.

Beérkezvén a' Siketfajd párzásának vagy is dürrögésének ideje, azt estve de leginkább reggelenként hajnal' hasadtával folytatja: a' vadász pedig utána leselkedése közben sok álmatlan éjszakát tölt. A' Siket

fajdot tilos helyen vadászni az 1802. 24-ik törvény-cikkely szerint nem szabad.

Nyirfajd és Császarmadár kakasok is a' jércékkel kezdenek tartani, 's amaz nyír, ez pedig leginkább mogyorófa bimbókkal élőködik. A' császarmadár' vadászását a' parasztoakra nézve tilija az 1729-ki 22-ik törv. czik.

A' Fácza nyok szétoszlanak, 's a' párzásban neki mérgesedett kakasok vakmerően vagdalkozhatnak: a' felesleg számu kakasokat most legkönnyebben löhetni.

Tavaszi szelek' beérkeztével a' hót lanyhás meleg esők mosván el, a' Foglyok azonnal őszivetésekre, ritkabokros helyekre, 's pallagos szőlőkbe veszik magokat, 's párosan találtathatnak; illyenkor a' kakasokat, melyek leginkább a' barázdákon lapulnak meg, könnyen puskázhatja el a' vadász: megjegyvezvén azonban itten, hogy azokat olly helyen, hol a' földes Uraság által szemmel tartatnak 's költségesen ápolgattatnak, vadászni nem szabad. Lásd: Ulászló 5. D. 18-ik 1729. 22-ik és 1802. 24-ik czik.

Az egyenkint éjjeli huzódással mindinkább - inkább megérkező sovány Erdeiszalonkák eserjékben, bokros helyekre, vizes fűzesekben vonódnak meg, 's alkonyatkor egy helyről másikra szállonganak; cz' idő tájban hálóval és lószór-hurkokkal fogdosztatnak, esti és reggeli lesben pedig vagy vizsla mellett nappal is lövetnek.

Mindekkoráig csak egyenkint bolyongott! Vadgalambok már most seregestül mutatkoznak, reggel és este felé a' tavasz-velésekre 's székes helyekre tartanak, éjszakára pedig sűrű águ fákon telepednek meg. Minthogy megérkezésök után csak hamar párzanak, a' vadász vastag fa mellé vagy bokorba rejtekezve adig utánozza dobolásokat, míg lövésre esalhatta.

A' széllyten felolvadott nagy rétekre éjjel-nappal lármázva huzódó Vadludak, Lilikék 's Ruczák tavakra és mocsáros helyekre is kiszállanak, 's az induló gyenge füvet, vadlencsét, békanyálat, apró békákat, halacszkákat 's más vizibogarakat kapdossák:

a' vityázó Daru tágas sík helyen száll le, 's a' tavasz-vetéseken legelése közben őrt állít ki. A' Hat-tyúk, Jegeruczák, és Buvárludak lassankint eltávoznak 's nyári tartózkodások' helyére visszatérnek.

A' Szélkiáltók (Goizer) hangos füttyöléssel jönnek meg, 's kivált eleintén felette vadak; a' Sár-szalonkák szinte megjövén párzani kezdenek.

Az erőszakos madarak mérges viaskodással 's hangos vijjogással fognak a' párzáshoz; a' Szarka tojók 's tojásait ülni kezdi, a' Holló és Varjúk pedig fészkelnek.

Minden nálunk telelt állandó madarak szeltyednek és párzanak; a' Rigó-félék 's Pacsirták tojásaikat ülik vagy már kiköltött fiacskáikat nevelik; a' vándor madarak közül pedig hol hamarabb hol később különféle Hurok, Billegények, Csettegetők, 's más éneklők egyenkint vetődve érkeznek.

Azon helyeken, hol a' siket és nyirfajdok esztendőkint legörömelebb dűrögnek, a' Vadász mindjárt a' hónap' elején alkalmas leshelyeket készít, 's mihelyt párzásokat észrevette, utánok leselkedik, az erdei szalonkákat, párzó császármadarakat, sár-szalonkákat, vadludakat, lilikeket, vadruczákat, 's a' t. fogdossa és lövöldözi, nevedő vadászb' kölykeit a' hideg szelek ellen oltalmazza, 's némelly helyeken nyírvizet csapol.

A' Madarász hívómadarait szabad helyen énekléshez szoktatja, pinty és más éneklő madarak' fogdosásához kezd, 's kivált fülmile után leselkedik.

Aprilis.

(Szent-György' hava).

Kévéssel azután, hogy a' gím-Szarvas elvetette szarvait, azok' helye domborodni kezd, 's a' bőrtokba rejtekezett újnövésű lágyszarvak lassankint feltolódnak, mellyeknek könnyen történhető megsértésétől tartván a' szarvas' újvágásokban 's cserjékben választja tartózkod-

kodása' helyét, élelmét pedig leginkább a' bokrosodó vetésekben és zöldelleni kezdő kaszálókban keresi, 's téli-szörét lehányogatja. A' fiatalabb szarvasok is mind el-elvetik szarvaikat, 's bőrök imitt-amott fel-pattogzva vérzeni kezd.

Az Őzek is erdő-szélekhez közelebb lévő újvá-gásokba, cserjékbe 's bokros helyekre húzódnak, 's éjszakáinkint a' zöld vetéseket 's újuló kaszálókat látogatják meg. A' bakok újnövésű szarvaikat még most is ágakhoz dörzsölik.

Sűrű erdőségben szanaszét bolyongó Vaddisznók makkal, mogyoróval, gyökerekkel, halakkal 's férgekkel élőködnek: a' fiatal kanok és koczák egy nyájban járnak, az öreg kan pedig magányosan bujkálja a' sűrűséget, 's kivált a' vele ingerkedő medvét gyakran fára szalasztja; az öreg hasaskoczák bátorságosnak vélt alkalmas helyen puha vaczkot készítenek, mellyben gyenge malaczaikat elrejtessék 's minden ragadozó állatok ellen védhessék: minden feléjük közelítő állatra dühösen kirohannak, 's malaczkáikat tulajdon életök' veszedelmével is vakmerőn védelmezik.

A' kölykei nevelésével foglalatoskodó nőstény Medve különféle szelíd 's vad állatokat ragadoz, 's azokat vérszopó kölykeinek féldögölve hozza, mellyek is különös vágyódással látnak a' fojtogatáshoz, 's néha anyjoktól kicsalván a' barlang előtt napon sütkülödznek. A' kan medve távollhelyeket bekóborol, 's halakat fogdos vagy pedig hangyafészket és vadméhet keres.

Mivel ezen hónap' elején többnyire minden barmok legelőre, rétekre, erdőbe, cserjékbe és pusztákra hajtának ki, a' télen által kiéhezett sovány Farkas egyszerre jól kezd élni, 's borjúkat, csikókat, gidákat, bárányokat ragadoz. Némelly jókor bagzott nőstények e' hónap' végével meg is kölykeznek, 's annál vakmerőbben ragadoznak.

A' rongyos szőrű, koszos és rühes bőrű ravasz Róka mintegy nekibizakodva, hogy rajta nem igen kap a' vadász, éjjel-nappal szanaszét kóborol, foglyok, fáczányok, ludak, ruczák, tyúkok 's más ha-

sonló állatok után szüntelen ólálkodik; a' figyelmetes vadász rejteklükát szokta felkeresni 's kölykeit kiátsatni.

A' Nyúl különféle helyeken tartózkodik, azonban este és reggel a' nevedő zöldvetéseket legörömbesebb látogatja meg; azon növények, mellyek a' múlt hónapban bakzottak, telkes vetésben, bokrocskák tövében, avarfüben, vagy gazos helyen megfiadzanak. A' Böjtmás havi félig megnőtt 's kézre esett süldő nyulat, mint különös ritkaságot, lövi a' vadász és nyalánkságul használja. Kutyákkal 's lovakkal történni szokott nagy robajos vadászatok e' hónap' végével szoktak a' jobbágyság' kaszálóira nézve eltiltatni.

A' Borz lassankint messzebb távozik lyukától, 's élelmét különféle helyeken keresi.

Vadmacska, Görény, Vidra, és Menyét megfiadzik, a' Mókus pedig még most is bakzik; a' szaporításnak indult fészkes madarakban mindnyájan nagy kárt tesznek.

A' tojó Tüzek telkes vagy gazos helyen fürdött gödröcskében ülni kezdi tojásait, 's a' közelítő vadász előtt nyúl módra meglapul: a' kakas pedig magányosan áldogálva többnyire sikhelyen ácsorog.

Ezen hónapban dűrögését végezvén a' Siketfajd, sűrűgazos helyekre széllytoszlik 's a' tojó ülni kezd.

A' Nyirfajd pedig folytatja dűrögését, 's az utána leselkedő vadásznak sok álmatlan éjszakát okoz.

Elvégezvén a' Császármadár is parzását, tojásait kezdi ülni, 's ezen hónap' végével néha már kiköltött fiacskáit sűrű rejtekhelyeken dugton neveli.

Tart ugyan még a' Fácány' párzása, azonban a' tojók tojni is kezdenek, 's tojásaiktól a' varjúk szárazkák és apró ragadozó állatok által gyakran megfosztatnak; noha a' párzó kakasok soványak, a' feleslegeseket mindazáltal még most is puskázza a' vadász.

Foglyok tojni kezdenek, 's ha bokor alatt, avarfüben, vagy garádja' tövében találtató tojásaikat ragadozó állatok vagy erőszakos madarak ki nem kuttatták, a' hónap' vége körül porontyaikat is kiköltik,

mellyek azonnal, néha a' hátokra száradt tojás héjával is, anyjuk után futkosnak 's élelmöket keresik.

Az Erdeiszonkák marha állásokra, kaszálókra és vizenyös tisztásokra tartanak, 's különféle gyökereket 's férgeket keresgélnek: párzásokat reggeli és estveli huzódásokkal repülésök közben tartják, 's a' hím levegőben közösül a' tojóval. Hálókka' 's lószórhurkokkal fogdosztatnak, hajnali 's alkonyati lesekben pedig, valamint vizsla mellett napközben is, lövetnek.

A' Fűrj ezen hónapban szokott megjönni, 's megérkezése után csak hamar párzáshoz kezdvén nagy vákólással 's pitypalattyal szól; napközt az őszi, esztendén pedig tavaszi vetésekben 's nevedő telkes kaszálóban bagaráz: eleintén ugyan sovány, de csak hamar husra vergődvén a' kedvetölt vadásznak sok puskatöltésébe szokott kerülni.

A' párzó és tojni kezdő közönséges Vadgalambokat hangjok' vagy is dobolások' utánözásával még mostan is lövésre csalhatni, az Örvösgalambok 's Gerliczek pedig csak most jönnek meg.

Hattyúk, Vadludak, és Lilikek nagy avas nádas rétekre vonulván párzani 's fészkelni kezdenek: a' két utólsók leginkább reggel 's délután a' székes locsogókat és kisebb vizeket is örömet látogatják. A' különféle Rucza-fajok mind megjönnek, 's az úgy nevezett nagy és fütyülő ruczák párzanak vagy is üzekednek; a' gácsér (vagy hím), tojóját más páratlanoktól féltve, kisebb locsogókba, vízlepte füzések közt, cserje-erdő-vagy vetés-szélekre tart, és szüntelen bujkál. A' Szárcsák 's Buvárok éjjeli huzódással megjönnek, csak hamar párzáshoz fognak. A' Bíbiczek, mellyek még az előbbeni hónapban kezdték párzásokat, most már többnyire ülnek, 's tojásaik' melly tájon létét szüntelen lármájokkal árulják el: a' fölöttök repülő ragadozó madarakat nagy bátorsággal, és csivítással megtámadják 's mindaddig csapkodnak hozzájuk, míglen fészköktől tova nem üzetek; tojásaikat, mint különös nyálánkságot, tanított kutyájok által kerestetik fel a' vadászok. A' Székiáltók, Fütyülő és Sárszonkák, Cziva-

kodó-Bíbiczek, Gyepicsirkék, 's a' különféle Gém-fajok megérkeznek, és pázráshoz kezdenek, fészkeiket pedig hol fákra, hol lápos helyekre, 's katarákra rakják, kiköltött fiaeskáikat golya-módra nevelik.

A' különféle Ragadozómadarak egymást rendszeren felváltva ülik tojásaikat, az egyik mindenkor ragadomány után látván. A' Szarka, ha csak jókor készített fészke le nem hányatott 's tojásai ki nem szedettek, fiait kikölti, 's bátor szemtelenkedéssel ellopogatott apró csibehússal gyakran megvendégli.

A' sokféle madaraktól a' Rigó-félék és Pacsirták kiköltik fiaeskáikat, 's szorgalmasan nevelik: a' többi állandó madarak pedig fészket raknak és tojnak; a' költőzködők közül a' Fülmilék, különféle Billegények és Csettegetők egyenkint vetődve jönnek meg, 's a' bokros helyeken vig énekléssel mutogatják magokat.

Ezen hónapban a' Vadász különösen vigyáz, hogy kutyák, macskák 's egyéb ragadozó állatok a' tenyésztő vadakban kárt ne tegyenek, 's azért is azok' nyugosztatása tekintetéből az erdőbe vivő minden mellék utakat elzár, eltilt, a' meghatározottakat pedig kitisztíttatja, a' kölöncz nélkül tilos helyen csavargó paraszt ebeket puskáztatja; fiatal vizslakölykeket foglyokra és fűrjekre tanítja, a' vadak' számára új szóó helyeket készít, a' régieket pedig megigazítja; süldő nyulakat, faczány-'s fogoly-kakasokat, erdei és sárszalonkákat, örvösgalambokat, gerliczéket, vadludakat, lilikeket, vadruczákat, szárcsákat, buvárokat, különféle kisebb-nagyobb szalonka féléket lövöldöz, hálókkaal vagy lószőr hurkokkal fogdos, a' bugyogó nyirfajdok után leselkedik, bíbicz-tojásokat keresgél, 's fiatal vizsláját a' mezőn vagy gyakorolja, vagy tanítgatja.

A' Madarász részint hálókkaal, részint pedig lépes vesszőkkel 's lószőr-hurkokkal különféle madarat fogdos, télen által kalitkában tartott úgy szintén újfogatú madarainak is fris hangyatojást ad, fiatal fekete vagy huross rigókat, pacsirtákat 's a' némelly szózatok' megtanulása végett tartandó szarkákat keres

és nevelget, vadgalambok' számdra mindjárt a' hónap' elején vesszéből folt kosarakat aggat a' fákra, 's madár-fészkeket keres.

M á j u s.

(Pünkösd' hava).

A' természet' teljes megújultával a' Szarvas és Dámvad is jobban 's könnyebben élván, lassankint neki szépül, erőre kap: a' suták megborjaznak 's rejtek sűrű helyen tartózkodnak. A' két esztendő s dám-vad most veti el szarvát, a' nöstények' vadászása pedig, melly az 1802 eszt. 24. törvény cikkely szerint e' hónap' közepéig tilalmaztatott, ismét elkezdetik.

A' nöstény Óz gazos helyen megborjazván, mindaddig, míg gyenge borjai anyjok' követésére eléggé meg nem erősödtek, sűrű rejtekhelyen marad, a' közelítő kisebb ellenséges állatot lábdöbbenéssel ijesztgeti, a' hatalmasbat pedig tettetett lassu futásával azon helytől, hol borjai meglapultak, maga után csalogatni igyekszik; az alattomos vadászok borja' hangjának utánozása által sokszor csalják lövésre.

Vadkoczák a' sűrűgazos helyen készített bõ vaczkaikban fiadzott hatnál több-kevesebb fekete és szőke csikos malaczkáikat, mihelyt valamennyire megnöttek 's erősödtek, vizenyős és rétes helyekre vezetik 's azokat igen vakmerón védelmezik; az ellenséges állattal dühösen szembeszálló anyjok' jelszavára széllyel szoktak futni a' malaczkok, 's a' gazban megbújva mindaddig csendességben halgatódzni, míg új jel által elő nem hivatnak.

A' nevedő Medve-kölykök bátrabbak lesznek 's a' barlangtól néha el is távoznak: de a' mennyiben ragadozásra még erőtlenek 's próbátlanok, az öregek által, mellyek különféle vadat és madarat hordanak számokra, tápláltatják magokat, szükségben pedig gyökereket 's holmi növényeket szedegélnek. A' vadméhek és darázsok gyakran vérzésig összemarják az öreg medve' orrát, 's némelly vadászok' állítása

szerint, vakságra hajlandó apró homályos szemeit illy maratással erősíti. Az e' hónap' végzete felé örömet bujálkodó nöstény nagyon vakmerő 's mérges szokott lenni.

A' Farkas bizonyos füvek, növények, homokos és agyagos föld' felfalása által tisztítja belső részét, szőrét elhányja, 's gyakran kutya - módra megkoszosodik; szarvas - dálnvad - 's öz - fiakat, csikót, borjút, bárányokat, malaczkokat és gidákat ragadoz, kölykeinek nagy gondját viseli, 's azokat bátorságos helyre vezeti.

Valamint az előbbeni, úgy ezen hónapban is leginkább vadállatok' ragadozása által táplálja kölykeit a' Hiúz.

A' nöstény Róka lyukban, odvas fában, garád' rözse' vagy kazlak' tövében szorgalommal neveli kölykeit, 's a' madarak és apró marhák után naponkint nagyobb vakmerőséggel ólálkodik; meleg napos időben a' lyuk' szája elibe jönnek néha ki felette vigyázó kölykei, 's a' vadásztól ott lövetnek agyon.

A' Nyúl őszi és tavaszi vetésekben, kaszálóban, 's kullancstól féltében vizes nedves helyeken 's rétszéleken választja tartózkodását; mivel az új rövid, ozsonna - tájban vagy mindjárt napszállatkor fekvéséből felkél 's idetova bagdácsolva legell: alkonyodáskor pedig az utakon 's tisztás helyeken, hol könnyen lövésre leshetni, adja ki magát.

A' Borz mohhal - gazzal puhán kirakott rejtek fekvésében fiadzott 's már meglehetősen nevededő kölykeit nagy szorgalommal szoptatja, éjszakánkint pedig öneledelésnek megszerzése végett sűrűségben cserkéz.

Vadmacska, Nyest, Görény, Menyé Vidra annál vakmerőbben és szorgalmasabban ragadoznak, mennél inkább nevedednek fiaik; a' Mókus, szarka - vagy magarakta fészekben, avagy pedig odvas fában szinte megfiadzik.

A' Túzok kiköltött fiait zöld életbe vagy kaszálóba vezeti, 's a' feléje közelítő vadász előtt megállapulván igen közlelről szokott felrepülni.

Siketfajd gondosan ülvén tojásait, 's ha nem háborgattatik fiacskáit kiköltvén, azonnal sűrű gázos helyre vezeti, és szorgalmas ápolással neveli.

A' Nyirfajd tojásait kezdi ülni, a' kakas pedig magányosan élőködik.

Császár madár leginkább hangyafészkek' szétkaparása által feltakart hangyatojásokkal 's különféle bogárral neveli utána szaladgáló fürge fiacskáit, melyek ragadozó állat' vagy erőszakos madár' közelítésére egy pillanatban szétszaladván, bokor alatt vagy gázban meglapulnak, megbujnak és csak anyjok' jelszavára gyűlnek ismét együvé.

A' Fáczány avarfűben vagy dudvás helyen szorgalmasan üli tojásait, 's mihelyt kiköltötte fiait, életekbe, kaszálokba vagy bokrok közé veszi magát.

Ha a' Foglyoknak első párzásbeli tojásaik ragadozó állatok vagy erőszakos madarak által el nem pusztítottak 's rontottak, fiacskáikkal kiköltik, 's a' fáczányal egyforma helyeken nevelik; ha pedig első tojásaik kiszedettek vagy elrontottak, másodszor fészkelnek.

Bokrosodott 's kivált telkes helyeken megsűrűdött őszi vetésekben és kaszálokban lármázó fürjek, reggel délbe és estvefelé leginkább jelengetik magokat 's nagy tüzzel párzanak. A' Vadász vizsla mellett vagy a' nélkül is hálóval fogdossa és lövöldözi, a' Madarász pedig fürjsíp' segítségével terítő- vagy sövény-hálókkal fogdossa őket.

A' Haris megjön 's kellemetlen lármáját a' telkes zöldéletekben, fűben 's rétszéleken minduntalan hallhatni; ezt leginkább sövény-hálóval fogdossa a' vadász, mivel vizsláját, ha ez előtt akarná puskázni, hamar elszelesítené.

Az Erdciszalonka nyári tartózkodása' helyére eloszolván, a' költéshez és apróji' neveléséhez fog.

A' tojásaikat szorgalmasan üllő, vagy pedig már kiköltött fiacskáikat étetgető Vádgalambok nagyon elsoványkoznak, azért is a' vadászok által leginkább csak a' fiatalok kerestetnek fel; ellenben a' száraz ma-

gányos ágakon nyögdecslő párzó Gerliczék a szél-
tiben lövöldözi.

Vizivadak közül a' Vadludak, Lilikek 's
Darvak lápos és avasnádas rétegekben vagy zombékos
helyeken tojásan ülnek. A' különféle Vadruczák-
nak egyike párzik, másika pedig odvas fában, varjú
fészkekben, nádkúpokban széna'-boglyák' olda-
lában vagy más hasonló helyeken tojásait üli, 's ki-
költött apró fürge fiaeskáit szájába fogva hordja le
földre, honnan ismét mindjárt a' szomszéd vizre
vezeti.

A' Szárcsák és Buvárok nagy sikoltással
nyerítéssel folytatják párzásokat 's elszedett tojásaik
helyett száraz kákából feltornyozott fészkeikbe ismét
tojnak.

A' Bibiczek 's némelly Szalonka-félék
kiköltött kisdedeiket viz-szélre vagy zombékos helyek-
re vezetik.

A' Gémek és Kolesagok, Vizi és Nádi-
bikák, Vizityúkók, 's más számtalan vizi és
parti madarak mind megérkezvén, a' tenyésztésben
vannak elmerülve.

A' Ragadozó-madarak, mint az előbbeni
hónapban is említettett, fiaik' nevelésével foglalatos-
kodván, a' süldő nyulakat 's apró madarakat fog-
dossák.

Rigó-félék', Pacsirták', Pipiskék' és
Seregélyek' fiai tollasodni kezdenek 's kirepülget-
nek; az ekkoráig elmaradt minden hozzánk tartó köl-
tőzködő madarak pedig megjönnek 's azonnal
párzáshoz fognak.

A' Vadász ezen hónapban vadnyomozó nagy
kutyáit, fiatal vizsláit 's kopó-kölykeit tanítgatván,
a' kezére esett süldő nyulat ellövi; az erdők' esendére
vigyáztat; a' farkas és róka kölyköket, valamint más
kártékony állatok' fiait is felkeresteti 's kiásatja; a'
ragadozó madarak' fajzatit lehányatja; különféle ruczákat,
szalonkákat, fürjet, gémet, kócsagot 's gödényt lö-
völdöz, 's a' mennyiben az őzbakot ezen hónap' vége
felé a' nőstény' hangjának utánozása által hamar lö-

vésre csalhatni, az alattomos puskásokat 's a' madarak' fészkei után csavargó gyermekeket vigyázó szemmel tartja.

A' Madarász fiatal rigókat, pacsirtákat, pipiskéket és seregélyeket nevelget, 's kalitkás madarai' számára hangya tojást gyűjtöget.

Június.

(Szent Iván' hava).

A' Szarvas téli szőrét egészen elhányván hízni és szépülni kezd, 's mihelyest újnövésű szarvai tökéletesen megkeményedtek, azokat faágakhoz dörgölés által tisztítja meg a' durva bőrtől; a' fiatal 's későbbben folytatott suták ezen hónapban borjaznak meg. — Az esztendő's Dámvad elveti szarvát, a' Jávorszarvas pedig hámozza. A' gímszarvasok' vadászásának törvényes tilalma ezen hónap' első napjáig tart.

Az Őz éjszakai legelés közben az őszi és tavaszi vetéseket, zöld borsót, lencsét, babot 's lóherét is meglátogatja; az öreg nőstény már erőre kapott borjait magával vezetgeti, a' fiatalabb pedig e' hónapban ellik meg; a' bakok meddő és fiatal nőstényekkel örömet társalkodnak 's enyelegnek.

Az anyjok által ide 's tova vezetgetett Vadmalacok mindazon helyeket, hol bő eledelt találhatnak, bekóborolják, 's a' vetésekben, krumpliban, kukoriczában és más veteményekben nagy károkat tesznek.

Mihelyest a' Medve-kölykök erőre kaptak 's valamennyire neki bátorodtak, egymással játszva birkoznak, olykor megmérgeződve egymást tüzesen pofozzák, a' fáramászást próbálgatják, 's a' meredek hegyről gombolyag formában hengerkődznek le, különféle földiepret 's málnát szedegetnek, 's a' fiatal madarkákat fogdossák; az öregek leginkább hangya, darázs és vad méh fészkeket keresnek, szarvas-dámvad-vagy őz-borjúkat, szorultságban szelíd állatokat is ragadoznak.

Ha az egész éjszaka szanaszét kóborló Farkas csikót, borjút, bárányt, gidát vagy más hasonló állatokat kaphat, azokat vérszopó kölykeinek, hogy a' fojtogatást minél előbb megtanúlhassák, hátára vetve elevenen viszi: ha pedig éhes kölykei' számára épen semmi martalékot nem kaphat, azon cledelt okádjaja ki nekik, melly gyomrában még megemésztetlen hevert.

A' R ó k a szorgalmatosan nevelt kölykeit öz-borju', süldő-nyúl' vagy fiatal madaraknak elejük eresztése és vetése által tanítgatja gyilkolásra.

A' H i ú z folytatja ragadozását, 's mennél inkább nevedednek kölykei, annál több károkat követ el a' vadakban.

A' Nyúl kigyók, békák 's más férgek miatt ritkásabb helyekre tartván a' sűrű erdőkből, esős időben dombos helyre fekszik 's napszállat előtt kelvén fel fekvéséből, alkonyban vigan czikáz, és a' fülére tolongó szunyogokat első lábaival csapkodja; reggeli nagy harmattal, valamint napközben esett zápor után is az utakat és tisztásokat, hol örömet száritkozik, keresi; némelly nőtények az életekben összevissza nyargalódva bakzanak.

B o r z leginkább gyökerekkel, csigákkal és bogarakkal él, szopós kölykei pedig csendes éjszakánként már a' lyuk' clibe is kiülnek, de minden legkisebb zörgésre ismét visszasiklanak.

V a d m a c s k a, N y e s t, G ö r é n y, M e n y é t, és V i d r a, mint ragadozó állatok, kivált a' madarak' szaporításában nevezetes károkat tesznek.

A' fiatal T ú z o k o k életekben 's nagy fűben bujkálva keresik élelmöket, 's a' vigyázon álló anyjok által minden ellenséges állat' közelítésekor előre figyelmeztetvén, nyúl módra lapulnak meg, 's ha anyjok felzavartatott, mindaddig csendesen maradnak, míg annak hívását vagy is sirását nem hallják.

Nevededő kisdedinek hangyafészkeket kapargat széllyel a' S i k e t f a j d, 's azokat a' bennök találtató tojások végett szorgalmatosan megkeresgéli: fiacskáiit elébb-odább nagy vigyázattal vezetgeti, 's a' ragadozó

állatokat és erőszakos madarakat szemmel tartja; az öreg kakas magányosságban él.

A' Nyirfajd' esibéi tojásból kikelnek 's anyjok által a' sűrű bokrok közt lévő fűben neveltetnek, az öreg kakas pedig őszi életkbe veszi magát.

A' Császár madár szemlátomást nevekedő fiaival sűrű bokrok alá rejtekeznek; ezek a' közelítő elleneséges állat 's erőszakos madarak előtt falevelek alá, vagy pedig gaz közé nagy hirtelenséggel bujnak meg, 's csak anyjok hívására gyűlnek ismét össze.

Fáczy a' dombos és olyan helyekre tart fürge esibéivel, hol a' hirtelen kerekedhető zápor előtt nagyobb bátorságban lehetnek, 's elegendő hangyatojást, szöcskét, sáskát, bogarat, és különféle férgeket találnak.

A' Fogoly ragadozó állatoktól 's erőszakos madaraktól féltében, gyenge porontyait sűrű gazban, bokros kaszálóban vagy fenálló életkben neveli.

A' Fürj nagy tüzeskedéssel folytatja párzását, és tojásain ülő vagy már kiköltött kisdedeit nevelő tojója helyett más páratlant keres, szüntelen szól, 's egy helyről másikra nyugtalanul repdes: mellyféle tüzeskedését hasznára fordítván a' Vadász és Madarász, sokat fogdos össze közülök.

Haris szinte párzik, 's leginkább rétszélékben táltató tojásait ülni kezdi.

Erdeiszalonkát, mivel tojásait üli vagy fiacskaút neveli, épen nem láthatni.

A' Vadgalambok ezen hónap' elejével anyanyira nevelik első költésbeli fiaikat, mellyeket a' Vadász és Madarász jó ízű húсок miatt felkeresni és kiszedni szokott.

A' nyájas Gerlicze párzása után csak hamar fészket rak, 's páros tojásait nagy szorgalommal üli.

Hattyu, Vadlúd és Lilik a' szelíd kis libához csaknem mindenben hasonló fiaival víz-szél felé tart, hol gyenge sást, vadlenesét 's pázsitot kaphat, 's a' két utóbbi, csendes éjszakákon, közel lévő életkhez is kilábol.

A' Daru sáros, gazos, zsombékos, és olly viz-szélekekhez vezeti kiköltött fiait, hol a' közelítő el-lenséges állat előtt könnyebben megbujhatnak, 's ele-gendő élelmet találnak.

A' jókori költésbeli fiatal vadruzcácskák anyjok' vezérlése alatt nád, gyékény, káka és sás közt legin-kább viz-szélben uszkálva keresik élelmököt: azon öreg Ru'czák pedig, mellyeknek tojásaik elszedettek vagy ragadozó állatok 's erőszakos madarak által elhordattak, újra párzanak, 's másodszeri tojásaikat fűben vagy nagy gazban gondosabban rejtik el.

Szárcsa, Buvár, Vöcsök, 's a' különféle Szalonkák vagy tojásaikat ülik, vagy kiköltött fi-acskáikat nevelik: a' három előbbeniek gyékény, nád, káka és sás közt bujkálva uszkálnak, a' szalonkák pe-dig sáros viz-szélekre tartanak.

A' naponkint mindinkább nevedő Bíciz-fiú tollasodni 's szárnyra kapni kezd.

A' Ragadozó madarak szorgalmasan nevelik fiaikat, 's fészkek felé tartó minden más erőszakos madár ellen hangos vijjongással kikelnek.

Fiatalk, Húrosok, Pacsirták, Pipiskék és Seregélyek szárnyra kelnek 's ki-repülnek; a' többi különféle kisebb-nagyobb mada-rak pedig vagy tojásaikat ülik vagy kiköltött kisdede-iket nevelik.

A' Vadász részszerint lesben, részszerint kopói előtt öz-borjúkat és süldő nyulakat lövöldöz; a' hó-nap' elején fázány 's fogoly tojást kerestet, 's azt puly-ka vagy tyúk által kikölteti; az öreg 's fiatal ragadozó állatokat és madarakat pusztítja; fiatal seregélyeket éjszakánként hálóval fogdos, nappal pedig a' kaszá-lókban, hol ezrenkint szoktak csoportozni, apró sréttel ejteget.

A' Madarász különféle fiatal madarakat szed ki, azokat oda haza neveli, sípláda után tanítgatja, a' madarászához alkalmas fiatal kuvik-baglyot meg-szerzi 's kézhez szoktatja, éjjel fiatal seregélyeket fog-dos, és hangyatojásokat gyűjtöget.

J ú l i u s.

(Szent Jakab' hava.)

Ezen hónapban a' Szarvas és Dámvad estvénekint hamarabb adja ki magát a' sűrűségből, 's tavaszi vetésekre, lóherére 's egyéb veteményekre siet; bogaraktól feltében pedig néha a' fenálló életekben telepedik meg; rekkenő aszálytól és szomjútól kintatva nappal is vizet keres, meghűtés végett sárban fetreng, 's megkeményedett újnövésű szarvait faágakhoz dörgölés által tisztítja; a' suta erőre kapott borját a' falkához vezeti: vannak azonban olyanok is, mellyek csak e' hónapban ellenek meg.

Nevekedvén a' fulasztó hőség forrasos hús helyeken 's csergő patakos fenyérekben tartózkodik örömet az Óz, 's éjszakánkint leginkább a' tavaszvetéseket keresi; a' bakot meleg időben még most is csalogathatni, azonban esős és hives időben csalogatásra nem ügyel.

A' Vadmalaczok még most is szopják anyjokat, 's a' mennyiben annak már apadni kezdő tejével be nem érik, a' sáros és puhább földben turkálanak, 's az anyjok által kihányt gyökereket faldossák: az öreg kanok szemlátomást híznak, 's magányos életmódjokat folytatják.

Szopnak ugyan még a' Medve-kölykök is, azonban anyjokkal már a' gyümölcsös fákat és zabot meglátogatják, 's erejüket egymás között gyakori birkozás által próbálgatják.

A' jóformán megnevedett Farkas-kölykök elsoványodott anyjokkal ragadozni járnak: libák, pulykák, tyúkok, ruczák, siket- és nyír-fajdok, fácsányok, foglyok, 's más szárnyas vadak után kiváltképen leleselkednek, azonban nyalánkság gyanánt az anyjokat is szopják 's egerésznek.

A' Hiúz-kölykök is erőre kapnak, 's a' ragadozást magok kezdik gyakorolni.

Napos melegben részint játszás, részint pedig ragadozás után járó anyjok' várása végett lyuk' élébe ülnek ki a' Róka-kölykök, 's egymással enyelegnek, de legkisebb csörtetésre vagy zördületre azonnal lyukba

siklanak; később anyjokat gazos helyekre, szőlőkbe 's rétszélékre követik, szöcskét, bogarakat, dongókat, fiatal madarkákat 's más egyebeket fogdosván, magokat az ügyes ugrásban és kapásban korán gyakorolják.

Úgarföldeken, gyeptörésekben, zabban 's leginkább kukoriczában választja tartózkodása-helyét az öreg Nyúl, 's nagy melegben árnyékos helyekre vonúl: a' süldők pedig a' még fenálló életekben vagy sűrű bokrok közt lappangnak; alkonnyal utakra, ösvényekre, tisztásokra tartanak, 's gyakran a' leső vadász' kezére kerülnek; némelly nőtények még most is bakzanak.

Az öreg Borz el-elviszi ugyan élelem-keresés végett magával kölykeit, de lyukától messze nem igen távozik velök, 's minden zörgésre vissza siet; az öreg kan szemlátomást hízik, 's eledel-keresés végett szanaszét kalandozik.

Vadmacská, Nyest, Görény, Menyét, Vidra és Mókus, annyival kártékonyabbak lesznek, mivel most már nem csak az öregek, hanem felnövekedett fiaik is tanulgatják 's üzik a' ragadozást.

A' fiatal Túzokok szárnyra kezdenek kapni, és leginkább zab-árpa-köles-kukoriczában vagy nagy paréjos helyen tartózkodnak; az öregek nagy hőségben élet-vontatók 's keresztek', úgy széna boglyák' és rudasok' vagy pedig bokrok' árnyékában heverésznek, 's a' kocsival feléjük közelítő vadászt sokszor lőésre várják.

A' fiatal Siketfajdok szemlátomást nevedeknek, 's már néha az alantágakra is felszállnak: mind a' mellett különféle ragadozó állatoknak még most is ki vannak téve, 's közülök sokan elődöztetnek.

Nyirfajd-fiúk anyjok után fűben, bokrok közt vagy életben futkosva legyeket és bogarakat kapdosnak, éjszakára pedig anyjok' szárnya alá rejtekeznek; az öreg kakas néha velök tart 's a' vadász előtt, ha csak annak tanított jó vizslája nincsen, nehezen kél fel.

A' Császármadár sűrűségben vezetgeti félig megnőtt 's a' bokor' alantágaira is felszálló fiait, és különféle cprekkel élösködik.

Életek és kaszálók közé vezeti nagyobbacska fiait a' F á c z á n y, 's egész nap eledel-keresés után lát.

A' F o g o l y - porontyok már félig vagy is félnövéssig nevedtek, 's a' vadász, úgy a' ragadozó állatok előtt, nagy hirtelenséggel és zörcjvel szárnyra kelnek, életekben, szőlőkben, bokrok közt és fűben tartózkodnak, nagy hőségben pedig a' hús forrásokhoz tartanak. Találkoznak ugyan vadászok, kik azokat már ezen hónap' végével is puskázzák: jobb azonban a' jövő hónap közepéig kimélni őket, 's csak élettakarítás után lövöldözni.

Gyakran elhagyják fiaikat a' másodszori párosodásban elmerülő F ü r j e k, de mind a' mellett is az illy magokra hagyatott árvák egy csomóba tartva igen hamar nevednek.

A' H a r i s kiköltött fiacskáit kaszálókba 's vízszélekhez vezeti.

Az E r d e i S z a l o n k a vizenyős sűrű erdőben neveli fiait, 's némelly vadászok' állítása szerint szükség' esetében azokat körmei közé ragadva bátorságos helyre viszi.

Azon V a d g a l a m b o k, mellyeknek első költésbeli fiai kirepítettek, vagy kiszedettek, a' másodszori költéshez készülnek.

Különös gonddal étetgeti kiköltött fiacskáit a' G e r l i c z e, 's fészkéhez közel fákön nyögdécsel vagy pedig örömében szárnyait összecsapkodva fel-felreppen, 's a' levegőben egyet kanyarodván ismét leszáll.

Az öreg V a d l u d a k, L i l i k e k, és R u c z á k vedleni vagy is lohosodni kezdenek: elhullatván tudnillik kormánytollaikat nem repülhetnek, 's a' gazos vízben bujkálásra kinszerítettnek; ezeket, valamint a' fiatalokat is, hálóval 's lószőr-hurkokkal nagy számban fogdossa a' vadász.

A' S z á r c s a - és B u v á r - fiúk nád, gyékény, sás és káka közt szüntelen sipogással úszkálnak; a' B í b i c z és számos S z a l o n k a -félék pedig többnyire szárnyra kelnek, 's víz-szélekre vagy sáros helyekre nagy seregekben gyülekeznek.

Az e r ő s z a k o s madarak valamint az előbbi úgy ezen hónapban is folytatják ragadozásait.

Egyáltalában minden szárnyas vadak vagy tojásaik' szorgalmas ülésével vagy pedig fiacskáik nevelésével vannak elfoglalva; az olly kétszer-költők pedig, mellyeknek fiaik már kiszállottak, 's magokra hagyatva is élhetnek, másodszeri költéshez készülnek; a' szántoka-pacsirták vedlenek, 's a' vadász által kutya előtt borító- vagy is terítő-hálóval fogdos-tathatnak.

A' Vadász már ezen hónapban szarvas-és őzbakokat, minthogy bőrök ez idő tájban legjobb 's hússok is különös jó ízű, lövöldöz; lohos öreg 's anyányi vadludakat, lilikeket és ruczákat különféle hálókkal vagy lószőr-hurkokkal fogdos; tanított vizslájával a' fiatal tüzokokat leginkább zabbban, kölesben, 's kukoriczában, az anyányi szalonkákat, bibiczeket 's fiatal ruczákat gazos vízben kikeresteti; a' süldő nyulakat kivált lesben és kopói előtt ejtegeti, a' ragadozó állatokat 's madarakat pusztítja, 's agarait a' jövő hónapban kezdendő agarászathoz jóltartás által erősíti 's készíti.

A' Madarász különféle, fészekben ülő vagy az érett gyümölcsökre szállongó főkép' rigó-féléket léppel, lohos vizimadarakat és fürjeket pedig hálóval fogdos, többféle fiatal éneklő madarakat nevelget, a' hónap' vége felé pedig az ivó helyen szokott madarászathoz kezd.

Augusztus.

(Kisasszony' hava).

Legjobb erejében lévén a' Szarvas és Dámvad nagyon vigyázó ugyan, de az uralkodó nagy hőség miatt a' ligeti forrásokat, 's berkek' tavait-mocsárait nappal is megkeresi, 's meghűtés végett de csak a' szarvas, sárban fetreng, 's így az utána leselkedő vadász' kezére gyakran kerül; a' fiatal gúmszarvasok megkeményedett szarvaikat faágakhoz dörgölés által tisztogatják. A' nőtény dámvad erőre kapott borjait magával vezeti, s' lassankint a' falkához tart. A' nagy szarvasvadászatokat ezen hónap' vége felé, midőn a' szarvas-

nőszcs' ideje is beérkezett, némelly helyeken elszokták kezdeni.

Neki hívván az Őz bak, 's hőségtől is hevülve, a' nöstényt zaklatja, 's a' vadász' csalogatására hamar megjelen.

A' Vad kocza még most is szoptatja 's oltalmazza már igen fürge malaczeit, és azokkal bolyongva a' különféle élet-nemeket dúlja: az öreg vadkan vakmerő bátorsággal járja keresztülkösül a' rengeteg erdőségeket és nadas réteket, 's egy helyen sokáig ritkán mulat.

A' Medve-kölykök' szörc mind inkább barnúl, 's nyakravaló formában csak a' nyakok körül marad fejér szőr; az öreg medvék néha az erdőben legelő barmokat is megtámadják, 's a' félénk pásztort hamar szaladásra ijesztik; a' buja nöstény bakzani kezd 's a' kannal szüntelen enyelg.

Már most jó erőben lévén a' Farkas, az erdőben vagy nádas rétek körül legelő barmok után annál inkább leselkedik, mennél több eledelt kívánnak pohos hasu éhes kölykei, mellyek egerészből, ürge-ásásból 's fiatal madarak' fogdosásából olly könnyen már nem élhetnek el.

A' Hiúz vakmerő kölykeivel különféle vadakat ragadoz.

Péhelyforma szőrök helyett hoszabb vereses szőrt kapnak a' Róka-kölykök: a' süldő nyúl-fácánny-fogoly-lohosrucza 's más madarak', úgy egér béka 's bogarak' fogdosását folyást üzik 's erősödnek.

Leginkább zabban, kölesben, kukoricákban, gazonos tallókban, ritkás eserjékben 's bokrok közt tartózkodik a' Nyúl; fekvését többnyire árnyékban választja, esteli-reggeli ki-'s bejárását rendszeren megtartja, 's az életek közt kiváltképen az utakat-ösvényeket, az erdőkben 's bokrok közt pedig a' tisztásokat 's közel lévő kaszálókat keresi. A' nyúl vadászat ezen hónaptól kezdve törvény szerint is megengedettik.

A' Borz-kölykök élelmök' keresésében foglalatoskodnak, és szorultsághol a' fris marhaganéjban teremni szokott bogarakat szedegetik ki; az öreg, üres

idejében, lyuka' igazításával, bővítésével, tisztításával vagy újnak ásásával foglalatoskodik.

A' kisebb r a g a d o z ó - állatok valamint az előbbeni úgy e' hónapban is élelmök' ragadozása által tesznek károkat.

A' már szárnyrakelő fiatal T ú z o k o k' némellyike az öregek közé vegyülve tallókra 's kaszálókra tart, a' késciköltésbeliek pedig tovább is a' fenálló életekben és kukoriczában lappangnak.

S i k e t f a j d - fiatalok, erősebbek 's fürgébbek lévén már, eledel-keresés végett nagyobb tájékat járnak be, 's anyányisodni kezdenek.

A' Ny í r f a j d' fiai közül, a' mennyiben ezen hónap' elejével még nem mindenkor repülhetnek, sokan ragadozó állatok' martalékjává lesznek.

Különféle földi epreket, szederjt, bogarat 's férget találhatván a' fiatal Cs á s z á r m a d á r, igen jól él, 's a' közelítő ragadozó állat elől fára száll, erőszakos madár előtt pedig sűrű bokorba rejtekezik.

A' F á c z á u y fiai' nevelésével lévén elfoglalva, a' kaszálókat 's gazos tallókat, úgy kukoriczákat 's bokros helyeket bujkálja.

Mintegy kétharmadnyira növén már meg a' fiatal F o g l y o k szárnyra kelnek, repülésök azonban az öregekéhez képest késedelmes még; a' Vadász tanított vizsgálja előtt lövögeti, a' Madarász pedig hálóval fogdosza őket.

A' búzatallókban 's kölesben meghízott F ü r j e k lassankint gazos kukoriczába vonúlnak, 's a' Vadász által vizsla előtt lövetnek, a' Madarásztol pedig különféle hálókkal fogdosztatnak

A' H a r i s, vizenyős gazban sebes szaladgúlással bujkáló fiait, ha csak lehet, közel lévő bokros helyre is elvezeti 's magokra hagyja.

E r d e i s z a l o n k a - fiúk meganyányisodván élelmöket sűrű bokros és vizenyős rejtekhelyeken keresik.

A' V a d g a l a m b o k' fiatalja 's vénje nagy seregkebe vergődvén össze, tallókra és székes-vizes helyek-

re tartanak, a' második költésbeliek pedig lassaukint meganyányisodnak 's kiröpkednek.

Gerlicze szinte csoportozni kezd, nagy meleggél kukoricza' árnyékában 's lombozatos fákön pihen, élelmét pedig tallókban, kölesföldek körül, sokszor pedig útfélen is keresi.

Az öreg Vadludak, Liliek, és Ruczák, a' mennyiben kormánytollaik' tökéletes megnövése után ismét szárnyra kelhetnek, repülő fiaikkal tallókra járnak ki 's nagyon meghíznak; a' Bibiczek 's kirepült különféle Szalonkák pedig víz-szélékre 's disznótúrásos sárhelyekre húzódnak; a' Gődények és Kalános-gémek nagy seregekben lepik meg az apadó csekély vizeket, szorgalmasan halásznak 's levegőbe felkerekedve magosan keringenek. A' Szárcsak, Vöcskők, kisebb-nagyobb Buvárok, Vizityúk, 's más hasonlók szinte meganyányisodnak 's a' sik vizeken mutatkoznak.

Szárnyrakelt fiaikat különféle fiatal madarak' fogdosására tanítgatják a' ragadozó madarak, 's térhelyekre tartanak hol egeret, gyíkot 's bogarakat bőven találhatni.

A' sokféle erdei mezei 's vízi kisebb-nagyobb madarak' fiai, többnyire már kiröppevén, élelmöket vagy magányosan vagy anyjok után sipogva keresik.

Ezen hónapban a' Vadász gímszarvasokat 's őzbakokat, süldő nyulakat, fiatal siket és nyírfajdokat, császármadárt, foglyot, féczányt, libát, liliket, ruczát, száresát, buvárt, szalonkát, bibiczet, fűrjet, harist, vadgalambot, gerliczét, 's a' t. ejteget; nagy fülesbagoly mellett leskunyhóbol a' ragadozó madarakat pusztítja; szarvasok' számára új folyató helyeket készít, a' régieket pedig jobb rendbe hozza, 's a' szarvasgomba kereséshez kezd.

A' Madarász részint lépvezzőn részint pedig hálóval különféle madarat fogdos, fagyöngyöt szedet 's lépet főz, lószőr-hurkokra őszszel fekete, télre pedig fejr lószőrt szerez, a' madár-fogdosáshoz kívántató fabogyókat gyűjti, télre hangyatoját szárít 's a' közelítő őszi-madarászáshoz előre elkészül.

September.

(Sz. Mihály' hava).

Szarvas és Dámvad mély esendű homályos erdőségbe vonúl; téli szőre megnő, 's a' folytatni kívánástól neki tüzesedett gím a' suták' felkeresésére indul, bátor vakmerő tekintetet vesz fel, 's néha veszedelmes állattá válik, *) az esztendő s dámvad' szarvai megkeményednek, de azokat néha még is faágakhoz dörgölés által tisztítja; a' szarvasvadászat törvény szerint ezen hónap' 15-től kezdődhetik.

Az Óz különféle zöldségekkel, de még is legörö-mestebb tölgy és bikmakkal vagy vadgyümölcsökkel él, 's gazos sűrű ligetekben tartózkodik; a' bakokat, mellyek nappal szinte sűrűségben lappangnak, alkonnyatkor pedig tisztás helyekre tartanak, örömet lövik a' vadászok.

Kaszálókban, tallókban 's veteményes földeken túrt-hányt mély gödrök által annnyival nagyobb károkat okoz a' Vaddisznó, mivel malaczai is utána tartván szinte egész erővel turkálanak; általában véne 's fiatala szemlátomást hizik.

Az erdejekben bizakodó Medve-kölykök éjszánkint, néha pedig nappal is, rajta ütnek az erdőben legelő borjúkra, juhokra és kecskékre, 's ha ragadozni szándékjuk el nem sült, dögöt, gyökereket, növényeket 's gyümölcsöt keresnek; az öreg medvék éhség' ösztönéből néha kutya módra nyom után szaglálódzva keresik fel a' sűrűbb esalıtban heverő farkasokat, 's az ezeknél talált martalékokat erővel veszik el; az érni kezdő kukoriczában pedig, hol azt közel érhetik, nagy károkat tesznek.

Sűrű erdőben, gazos bokros fenyérekben, úgy kukoriczában tartózkodó erős és már neki bátorodott Farkas-kölykök, szarvas-dámvad-'s Óz-borjúkat, süldő vaddisznókat 's más hasonló szelíd és vad állatokat ragadoznak; az öregek többnyire párosan jár-

*) Ha folytatását aluszékonyan kezdi, némelly vadászok' tapasztalása szerint lassaukint nevedő tél lesz.

nak 's egyesített erővel és fortélyal keresik a' ragadományt.

A' Hiúz vakmerő kölykeivel sűrűs helyeken tartózkodik, 's a' szemre vett vad után macska módra meglapulva leselkedik.

A' fortélyos Róka felnevekedett, 's az élelemkeresésben már eléggé gyakorlott kölykeitől akarván menekedni, azokat lyukától egy vagy két mérföldnyi távolságra vezeti 's elesalja: akkor lopva szökvén el tőlök, ismétletlen helyen magokra hagyja, maga pedig tekervényes utakon előbbeni tartózkodása' helyére visszatér; mivel a' lyukában megszorodott bolhák által éjjel-nappal nyugtalanittatik, a' zsombékos és nádas réteket legörömestebb lakja.

Minthogy a' száradó kukoricza levele zörögni kezd, lassankint tallókba 's az ugarokon lévő gazos helyekre veszi magát az öreg Nyúl, 's napfényes időben többnyire künszekszik, esőben pedig, valamint az utána rugaszkodó agár előtt is, bokrokat, kukoriczát 's gatz keres; a' kisebb süldők továbbra is kukoricza, és bokrok közt maradván, tisztás helyeken csak estvénté vagy pedig reggelenkint mutatkoznak.

A' lyukától messze távozó Borz különféle gyümölcs, gyökér, 's növény' keresgetése után lát, és hízni kezd; éjjelenként kutyákkal vadászását némelly vadászok ezen hónap' végén kezdik el.

A' kisebb ragadozó állatok élelmök' keresésével okoznak károkat.

Túzok sikhelyen telepedik le, 's a' vadász' lesekedéseit szüntelen vigyázása által kikerüli; azonban lóháton vagy kocsin még is lövésre kerítettik sokszor; kései költésű fiatalokat, kukoriczában és gazos helyen, még ezen hónap' elejével is találhatni; az öregek igen kövérek.

A' Siketfajd' fiai meganyányisodván szárnyra kelnek, 's különféle eprekkel 's bogarakkal jól élvén kövéredni kezdenek.

A' fiatal Nyirfajok szemlátomást nevednek; a' ragadozó állatok előtt már szárnyra kapnak, azonban még is csak sűrűségben bujkálnak.

Olly helyeken futos és repked a' Császármadár, hol elegendő élelmet kaphatván ritkán háborgatattik; az öreg kakasokat síppal esalogatva gyakran lövésre keríti a' vadász.

Be lévén az élet nagy részint a' mezőkről takarítva, a' Fácánny bokros helyekre, veteményesekbe, száraz nádas rétszélekre és szőlőkre vonul.

A' fiatal Foglyok anyjuk után nagy csapatokban tartva szinte gazos és tüskés helyeken tartózkodnak, 's a' buzatarlókat, kender és kölesföldet csak éjjelenként látogatják meg.

Nappal gazos kukoriczában 's avarfüben bujkálván a' Fürjek, alkonnyal búza 's kölestarlókra tartanak, 's a' közelítő költözéshez készülnek.

A' Harist rétszéleken, bokrok közt és gazos helyeken, hol magát különféle bogarak' kapdosásával táplálja, leghamarább találhatni.

Ezen hónap' végével, noha ritkán, de esős időben még is találhatni egyenkint vetődő Erdeiszalonkákat, melyek leginkább eserjés, bokros vagy vizenyős füzes helyeken lappaagnak.

Kivált disznótúrt sáros helyeken, nádtorzsok és zombékok közt, valamint gazos rétszéleken a' Sárszalonkákra számosan akadhatni, 's azok' vadászása, kivált meleg napos időben, midőn sokkal jobban várnak, haszonnal folytathatik.

Tarlókon, kaszálókon 's szűkes vizes helyeken nagy seregenként járó Vadgalambok és Gerliczék hálóval fogdostathatnak, vagy pedig deleléskor erdőszélben ritka fák közt készített lesből lövethetnek, 's kivált a' gerliczék köles és kenderföldeken jól élvén igen kövérek, 's kellemetes ízű eddelül szolgálhatnak.

Vadludak, Lilikék és Ruezák fiaikkal együtt a' tarlókra és öszivetésekre járnak, 's igen megkövérednek, a' meganyányisodott Szárcsa és Buvár fiúk tiszta vizeken úszkálnak; a' különféle kisebb-nagyobb Szalonka félek pedig valamint a' többi számos vízi vadak is, naponként nagyobb számmal mutatkoznak, 's víz-szélekre tartanak.

A' ragadozó madarak fiaikkal egyesülve üzik az erőszakoskodást, sok apró madarakat elfogdosnak, 's kivált az ezrenkint járó seregélyeket zaklatják. A' fekete Sas és hamuszín Keselyű rétszélken 's pusztákon kóvályog, 's vadludakat, ruczákat, nyulakat és más hasonlókat fogdos.

Némelly költöző madarak a' közelítő vándorláshoz készülve csoportozni 's egy helyről másokra húzódni kezdenek; a' Seregélyek ezrenkint lepik meg a' szőlőskerteket és kenderföldeket, 's kivált ködös időben nagy számmal puskáztathatnak. Ha a' Kakuk, Fecske 's egyéb költőzködő madarak Sz. Mihály nap előtt el nem takaródtak, hoszas ősz várhatni.

A' Vadász szarvas-dámvad- és őz-bakokat, süldő vaddisznókat 's nyulakat, fiatal faldokat, fácányt, foglyot, fürjeket, harisokat, vadgalambot, gerliczét, vadludat, liliket, ruczát, sár és másféle szalonkákát, seregélyt, hurosokat, 's a' t. lövöldöz; a' csekélyebb vizekre húzódni szokott ruczákat estvélyben lesi; kopóit 's agarait szorgalmasan használja, szarvasgombát keres, 's vadász eszközeit igazítgatja.

Jól elrendelt madarászó tanyáján hálóval, kukibagoly vagy hívómadarai mellett pedig lépes vesszőkkel különféle madarat fogdos a' Madarász, 's vagy éneklésre megtartás végett kalitkába zárogatja 's eladja, vagy pedig jó ízű húsokért eledelül felhasználja; a' pacsirta, pinty és ezinege, úgy a' szőlőkben rigók', hurosok' és seregélyek' fogdosása kivált hasznos és mulatságos. A' madárfogdosáshoz kívántató fabogyók 's gyümölcsök még most is gyűjtetnek és szárítatnak.

Octóber.

(Mindszent' hava).

Egészen felhevülve a' gím-Szarvas folytatja a' nősztést, minden fiatalabb gímek ellen vakmerőn és dühösen megküzd, és gyakran fetreng sárban; a' Dámyad szinte folytatni kezdvén a' sűrűséget lakja.

Az Óz megkövéredik, 's jó ízű husáért különféleképen vadásztatik.

A' vakmerő Vadk a n szőlős gyümölcsös és veteményes kertekbe is beront, 's a' fiatal fák gyökerei' kiforgatása, vetemények' széllyeltúrása 's gyümölcsök' felfalása által nagy károkat tesz, 's magát kizavartatni nem mindenkor engedi; de mihelyt a' dércsipe érett makk hullni kezd, makkos fák alatt szanaszét kóborol 's nagyon meghízik. E' hónap 16-tól kezdvén szabad a' vaddisznót törvény szerint, de csak tilos és zárt helyen kivül, vadászni.

Barnulni kezd a' Medve-kölykök' nyakán mindedig látszatott fejéres szőr, 's ekkor már meg is híván lövetnek és fogdostatnak.

Vérszomjazó természete soha sem változván a' Hiúz n a k, a' ragadozást folyvást úzi.

Semmi menedékre nem találhatván a' mezőkön kóborló Farkasok, mivel a' kukoricza is töretik 's letakarittatik, sűrű erdőségbe, cserjés berekbe, 'és gízgazos rétekbe vonják meg magokat, 's egyedül éjszakánkint ragadoznak.

Magokra hagyatván a' Róka-kölykök nagy ügyességgel ragadoznak, szőrökre nézve tisztulni 's szépülni kezdenek, téli laklyukat ásnak vagy odvas fákat keresnek, 's nyalánság gyanánt érett szilvát 's szőlő szemeket szedegélnek.

Nyulak' szaporítása a' beérkezett hideg idők 's deres éjszakák miatt félbeszakadván, vadászások ezen hónaptól kezdve nagy szorgalommal gyakoroltatik annyival inkább, mivel mostan kövérek lévén húsok jobb ízű, bőrök pedig szinte használható kezd lenni; leginkább tarlóokban, ugarokon, őszivetésekben, száraz semlyékekben, lóheréken, bokrok és kukoriczaszár esutak közt 's több illy hasonló helyeken tartózkodnak.

Felnevekedett kölykeit lyukából kimarja, 's más helyre költözni vagy legalább más lyukat ásni kényszeríti a' Borz; mind az öreg, mind pedig a' fiatal gyümölcsökkel, kukoriczával, makkal 's más eféllel igen jól élvén nagyon mngkövéredik; éjszakánkint kutyákkal vadászása folytattatik.

Különböző helyekre oszlanak a' késebb ragadózó állatok is, élelem-keresésök által pedig, főkép a' madarakban, nagy pusztítást ejtenek.

Túzokok nagy csapatokba verődnek össze, 's leginkább az őszivetéseket és repczeföldeket lepik meg; a' vadász cselruhába öltözve, avagy pedig vászony-tenhén fortélyával környezi őket.

Siket és Nyirfajd valamint a' Császármadár is, tökéletesen meganyányisodott fiaival sűrű gazba vonúl, de a' vadászok által ott is felkerestetik.

A' sebes-repülő fiatal Fácánnyok zörgő robajjal szállnak fel a' vadász előtt, ki azokat tanított vizslájával keresi; tartózkodások' helyét ez időtáiban bokrok közt, rétszéleken avarfűben, gazban 's parlag szőlőkben választják.

Az idei költésű Foglyok anyjokkal egy nagyságra nőnek, azonban orrok és lábaik még is szökébbek; gyakran több fészekalybeliek vergődvén csoportba, mindnyájan egy öreg vezér-kakas után tartanak: szét-zavartatván egymást összekiabálják, 's a' fácánnyokkal egyenlő gazos helyeken tanyáznak ugyan, de az őszi zöldvetéseken gyakran nappal is künnelnek; a' vadászok széltiben vadásszák 's fogdossák őket.

Fürj és Harris észrevehetlen éjjel-huzódással melegebb helyre költöznek, 's magányosan vetődve csak itt-ott találtathatók.

Melegebb vidékekre tartó éjjeli költözésök alatt szőlőkben, cserjékben 's vizenyős helyeken telepedvén meg az Erdeiszalonkák, a' vadászoktól felkerestetvén lövetnek, vagy pedig hálókka' 's lőszőr-hurkokkal fogdosztatnak.

Zsombékos, semlyékes, sáros, disznóturásos és locs-pocsos helyekre 's víz-szélekre nagy számmal gyülekezvén a' Sár- és Szórszalonka, a' közelítő vadász vagy annak ebe elől egyenkint 's kivált délelőtti 10 órától kezdve délutáni két-három óráig, közel repdes fel: a' többi szalonkafélék pedig a' pusztákon néha ezrenkint taláztatnak.

A' seregenkint járó Vadgalambokat és Gerliczéket, valamint az előbbi úgy ezen hónapban is,

kivált a' köles - és kender - földeken vagy székes helye-
ken könnyen lőhetni 's fogdoshatni; a' hónap' vége
felé, főkép ha az idő nedves hideggel jelengeti magát,
lassankint elköltöznek.

Vadludak, Lilikek és Ruczák még min-
dég tarlókra 's őszi vetésekre tartanak: némelly helye-
ken, kivált a' ruczákat, ezerekenként találhatni.

Hangos szólással vagy is kurjantással repülve, leg-
inkább kukoricaszár közt és őszi vetéseken száll meg a'
Darú, de a' vadász' cseleit gondos vigyázattal kerüli ki.

Szárcsák és Buvárok, mellyek ekkoráig együ-
vé tartva csoportosan úszkáltak 's élelmök után viz alá
bukdostak, lassankint fogyni 's éjjeli költözködéssel
melegettebb vidékre huzódni kezdenek.

A' ragadozó - madarak számosabban mutat-
koznak 's kivált a' lövészkunyhóra kitett fülesbagoly-
hoz nagy vijjongással sietnek. Az Ölyv zaklatni kezdi
a' házi - galambokat, a' fekete és hamuszín Sas pedig
a' vadludakat és ruczákat zavarja.

A' különféle költözködő madarak mindinkább ta-
karodnak elfelé, az állandók pedig szállós - gyümöl-
csös - és veteményes - kertekhez vagy ritkább erdőkbe
huzódnak, 's a' következő télhez mintegy készülni
látszának.

A' Vadász koros rideg szarvasokat, öz-nősténye-
ket és vaddisznókat husokért, farkast, hiúzt, rókát,
nyestet, vadmaeskát és más hasonló állatokat pedig bő-
rökért, úgy nyulakat, vadludakat, lilikeket, vadruczá-
kat, darut, sokféle szalonkákat, siket - 's nyirfajdokat,
esászármadarat, fázányt, foglyot, fürjet, harist, se-
regélyt, vadgalambot és gerliczét lövöldöz vagy hálóval
fogdos, a' szózhelyeket megújítja, a' folyató gímszar-
vasokat suta' hangjának utánozása által lövésre csalo-
gatja; farkasvermeket ásat, vagy farkasfogásra szolgáló
sövénykerítéseket előre készített; a' borzokat éjjeli va-
dászattal fogdossa vagy nappal kiásatja; felnevelés vé-
gett kiválasztott vadász - kölyköket meleg helyre zá-
ratja; öreg agarait és kopóit szorgalmasan használja,
a' felnevekedett 's jó kölyköket pedig tanítja.

A Madarász részint madárfogdosót-anyán hívók mellett hálóval, részint kiállított kuvik - bagollyal 's lépvezzőkre, vagy pedig eszerjékben és szőlős - kertekben fákra csinált lőszőr-hurkokkal mindenféle madarat nagy számmal fogdos, 's kivált az éneklők közül tengeliczét, kenderkét, csízet, vörösbegyét, billegetőket, pacsirtát, zöldikét, ezinegékét 's a t. eladogat. Ha az ezen időtájban fogdosatni szokott madarak felette kövérek, némelly madarászok' szerint igen kemény telet várhatni,

November.

(Sz. András' hava).

Vége lévén a' szarvas - folytatásnak, azok előbbi járásaikra szétoszlanak 's a' folytatásban megerőtlenült sovány gím szüntelen legelés által igyekeznek erőre kapni; a' hulló makkot nagy szorgalommal szedegeti, a' tatárkás - lóherés - sarjus - helyeket felkeresi, reggel este pedig a' szózhelyre tart; mint különös tulajdonsága említettetik: hogy a' feltalált hangyafészket szétkaparván, vagy orrával szétbizgatván, a' hangyák' savanyú szaga által látszatik magát erősíteni akarni. Dámvad a k folyást a' sűrűséget lakják.

Az Ózek felkeresik egymást, 's mérges verekedéssel kezdvén üzekedéseket, leginkább famohhal és szerderjévellel élőködnek; a' két esztendősbak pedig ezen hónapban veti el szarvait.

Makkal, mogyoróval, vadgyümölcsel 's tarlókon találtató hulladék szemmel bővelkedvén a' Vaddiszónó, szemlátomást hízik, moesárokban gyakor fetrengése után fűk' oldalához dörgölődzik, rühetéshez készül, 's a' vadászok által hol lövetik, hol pedig olly alacsony hálókba fogdosztatik, mellyeken a' szarvas könnyen át-szökhetnék.

Elüzvén magától kölykeit a' Medve, magányosságban él, 's leginkább dögöt, ennek nem léteben pedig különféle barmokat is keres és leont; a' barlangjába szolgáló napfényen édesded szundikál, téli vaczkát igaz-

gatja, 's az időnek zivataros hidegre változásával barlangja' száját becsinálja.

Ha az idő komor és nedves hideg, a' Hiúz örömet vesztve marad, 's ragadozás végett csak éhségtől kénytetve jön ki rejtekhelyéből.

Többedmagával üt a' Farkas juh- vagy kecskenyájra, 's míg egyikök a' reá rohanó juhászkuvaszokat torkolja vagy elöttök megszaladván maga után csalja, addig a' többi ragadoz.

Minthogy a' szőlő és gyümölcs, mellyből a' Róka nem kevés dézmát nyere, már mindenhol leszedezett, a' mezőn 's erdőségben pedig minden madarak megritkultak, az leginkább egerésztből él, 's ha a' föld' fagya engedi ürgéket ás; mivel a' szembetünőleg hoszabbodó éjszakákon étel-keresés végett nagy vidéket bejár, a' csalétekkal megrakott vastörre könnyen akad, azért is fogdosását elkezdheti.

Megkövéredik a' Nyúl, szőre megszépül, 's legjobb ízű húsáért minduntalan zavartatik; leginkább szőlőkbe, letarolt kukoricza-földekre, cserjékbe, tuskék 's bokrok közé, erdőszélekbe, nádaskörös és gázos rétaljakra, zombékos és semlyékes laposokba, gyümölcsös- és veteményes-kertekbe, 's más hasonló helyekre veszi magát, 's kivált hideg szél elől gondosan rejtekezik.

Hidegebbre és zivatarosra fordulván az idő naponkint, lyukában kezd állandóbbul maradozni a' kövér Borz, 's a' közelítő télhez készülőleg vaczkát igazgatja; sötét csendes éjszakákon azonban künkeresi élelmét 's bakzani kezd.

A' kisebb ragadozó állatok leginkább apró marhák' elhordogatásával tesznek károkat, 's azért tartózkodások' helyét is a' helységekhez és majorokhoz közelebb választják.

Túzokok, mellyek ez időtájban legkövérebbek, az őszivetéseket és reepeze-földeket nagy falkákban lepik meg, 's a' feljök közelíteni szándékozó vadászt épen nem várják be.

Még most is anyjokkal tartván a' fiatal Siket-fajdok, egyedül az öreg kakasok keresik magányosságban élelmüket.

A' fiatal Nyirfajd-jércze tökéletesen megnőtt, de a' kakas még tovább is nevékedik, ezek is még mindnyájan anyjok után tartanak.

Gazos és galyas sűrűben tartózkodik a' Császármadár, 's élelmét, melly különféle fabogyó-'s bimbókból áll, rejtekhelyeken keresi.

Mezőn már kevés eledelt kaphatván vagy úgyszólván semmit se a' Fácán y, lassankint, kivált hó' este után, az étetőhelyre, veteményes-kertekbe és szőlőkbe tart, hol káposzta 's répa leveleket találhat még.

A' Fogoly gazos és avarfüves helyekre, pallyagos szőlőkbe, száraz kórós árkokba, bokrok közé, 's nadás rétszélekre veszi magát, éjszakánként pedig leginkább az őszivetéseket keresi.

Fürj és Haris melegebb vidékekre költözött.

Vége lévén az Erdei szalonka' huzódásának is, kivált a' hónap fogyta körül azt nálunk ritkán találni.

Hasonlóul a' Sár- és Szórszalonkák is megritkulnak: ellenben nyomásokon és pusztákon a' Szélkiáltók, Bibiczek, Czivakodó-bibiczek 's némelly más szalonka-félék seregestől járnak 's ködös időben hamar lövésre várnak.

Szelidebb tájakra költözvén el a' Vadgalambok 's Gerliczék egyikét elmaradottat vagy is késettét alig láthatni imittamott.

A' hideg éjszakákon eserepedni kezdő vizekből a' Vadludak, Lilikék, Ruczák, Szárcsák, Buvárok 's más vízi vadak szemlátomást fogynak és költöznek: ellenben Hattyúk, Buvárludak és Jegesruczák a' sík tavakon mutatkoznak. *)

A' mennyiben a' vándor madarak' nagyobb része ezen hónap' vége körül melegebb vidékekre huzódott.

*) Ha a' vízi vadak mindjárt ezen hónap' elején minden kisebb vizekből 's locsogókból mély és könnyen be nem fagyó sík vízre vették magokat, akkor némelly vadászok' észrevételei szerint a' hamar beköszönő kemény hidegtől tarthatni.

az állandók pedig helységek melletti kertekbe 's majorkák szomszédjába vevék magokat, a' ragadozó-madarak is elhagyják a' sűrű vadon erdősegeket, 's lassaukint a' szélek felé tartanak, a' vadás és fáczányos kerteket pedig gyakran meglátogatják.

Mindazon költöző madarak, mellyeket a' kellemetes őszi napok esalogatva netalán ekkoráig nálunk tartóztattak, egyszerre eltűnnek, 's egyes pacsirtákat csak itt-ott láthatni.

A' Vadász özeket 's vaddisznókat (mivel most legkövérebbek) lövöldöz, fogdos vagy vadászebei által üzet, rókát vastörbe, farkast leginkább verembe és sóvény kerítés közé, borzot pedig hálós-zsákba fogdos, nyestet, vadmacskát, görényt, és más hasonló kisebb ragadozó állatokat vastörbe vagy facsaptatóba, fáczányt és foglyokat hálóba; nagy hajtó-vadászatokat tartat, 's első hóval a' különféle vadak' tartózkodása 's járása' helyét nyomok után kikémeli: ha pedig hó nincs, nehogy a' minduntalan szomjazó kövér vaddisznók szomjan eldögöljenek, a' jeget több helyeken meglékelteti.

A' Madarász leginkább rigókat, hurosokat, fényvest, keuderkéket, tengeliczét, csizt, vörösbeugyet, czinegéket, sármányt, sordélyt, pipiskét 's verbekeket fogdos.

December.

(Karácson' hava).

Szarvasokra, mellyek a' nélkül is soványok erőtlennék 's a' farkasok által szüntelen zavartatnak, ezen hónap legveszedelmesebb annyiból, mivel a' hirtelen esni szokott nagy hóban sem élelmöket nem kereshetik, sem pedig ellenségeik előtt olly könnyen odább nem állhatnak. Az öreg gímszarvasok ugyan magányosan, de a' fiatalok és suták csoportosan egy falkában járván az utánok ólalkodó farkasok közelítésére egymást felváltva vigyáznak; eledelök: öszivetés, bogácskóró, topolyahéj 's bimbó, fagyöngy' letöredezett 's hullott ágáskái, famoh, falevél, makk és más

hasonlók. A' Dámvad' élelme szintén a' fentebbiekből állván, tartózkodása' helye is a' szarvasokéval egy.

Az Őz valóságos üzekedésének ideje beérkezvén, a' nőtények mindekkorág szoptatott borjaikat elrugják, a' bakkal sűrű gazban bujkálnak, leginkább a' eserjéket keresik, a' bak pedig sokszor mérgeses küzdésekbe elegyedik.

A' különben jól meghízott Vaddisznó kemény fagy 's eserepes mély hó miatt nem található elegendő élelmet, szemlátomást ösztövéredik, 's nagy indulatoskodással rühelvén, vadkoczá' nemlétében a' buja kan makkos szelíd disznóhoz adja magát, 's illykor az ügyes kezű kanászok azt hamar agyon baltázzák; rühetés' végzetével sűrű gazban mohhal, falevelekkel 's avarfüvel kirakott meleg vaczkot készít magának, 's abban heverészve pihen.

Ha netalán mindeddig téli barlangot nem készített magának a' Medve, most egész szorgalommal azon dolgozik, mohot, száraz faleveleket 's ágacskákat, avarfüvet, részint szájában részint pedig kéz gyanánt használt első lábaival összehordogat, 's az eképen készített puha 's meleg fekvésben szunnyadozva tesped 's első lábtalpaikat nyalogatja, vagy ujjait szopogatja.

Ha az éhező Farkas, makkos vagy süldő vad-disznót, szarvast, dámvadat 's őzet nem kaphat, öszszeyissza bolyong, 's éjszakánként a' helységekhez 's majorkához lopózkodván, ha juhakolba roníthat be, igen nagy károkat okoz; utólsó inségben a' házibecéket 's juhászkuvaszokat is elhordja; a' vadász fris havon látszó nagy nyoma után tapogatván ki nappali tartózkodása' helyét, gyakran keríti kézre.

A' Hjúz is nehezen juthat ragadományhoz, azért a' vadak' csapásain annál vigyázvább leselekedik: zivataros időben pedig odvas fába, vagy szirtüregbe veszi magát.

A' Róka folyvást elhordogatja az aprómarhát, 's nyulak után is leselekedik; tiszta hideg időben gyakran kutyamódra ugat, 's a' nyulat kopóként hajlja; mivel ez időtájban mind bőre mind farka legjobb, a' vadászok nagyon utána látnak.

Tüskés-bokros és olyan helyekre vonja magát a Nyúl, hol fagy-szél-és fuvatag ellen fedeztetik; fekvését leginkább délnek választja, hófúvásban mélyen beásva fekszik és csak napfényes időben adja fel magát; eledele őszivetés, repeze, málnalevél, nyirfabimbó, kökény és fagyöngy-ágaeskák, vizitorma, káposzta-levél és torzsa, és különféle gyümölcsfák héja.

Múlt hónapban végezvén bakzását az öreg Borz, meleg puha fekvésében nyugalmasan szendereg, és magát tulajdon kövérségének szivása által táplálván soványkodni kezd.

Leginkább az aprómarhák fojtogatása és elhordása által tesznek károkat a kisebb ragadozó állatok; tartózkodások helyét friss havon kitapogatván a vadász, ellövetésökre vagy megfogatásokra igyekszik.

Az őszivetésekben és leginkább repceföldeken tengődő sovány Túzokok a fagyos havathordó hideg szél elől tüskék és partoldalok mellé vonják magokat.

Sűrű bokros-gazos helyre menekszik a Siketfajd, és élelmét részint hó alól kapargatja, részint fákön keresi.

Nevedése helyétől csak enyhés tájakra, és akkor sem messzire távozik a Nyirfajd, és leginkább az erdő déli részein tanyáz.

A Császármadár csendes magányt választva legsűrűbb bokor és gaz között lappang, és hó felett szaladgálva szerzi élelmét.

Sűrűben tartózkodni szerető Fáczaány különféle fabogyókkal élésködik ugyan, de az étetőhelyeket is örömet megkeresi.

A Fogoly szinte gaz, bokor, és tüske közö vonul: de ha a felül fagyos mély hó alá nem kaparbatja magát, élelem-keresés végett szalma kazlakhoz és baromállásokhoz tart, hol hálóval vagy lószőr-hurkokkal könnyen fogatható.

A Hattyúk, Buvárludak és Jegesruzák olvásokban vagy zajló folyókban tartózkodnak, végre pedig sík vizet sehol sem találhatván melegebb tájakra költöznek el.

Némelly Sas- és Ölyv-félcék, Baglyok, Hollók, Varjúk és Szarkák maradván nálunk, helységek 's majorok körül ragadozással tengődnek 's kivált a' fáczányokat, foglyokat, tyúkokat és galambokat pusztítják.

A' különféle madarak közül csak Fenyvesek csoportoznak, a' fekete Rigókat 's némelly Hurosokat pedig egyenkint láthatni. A' Pipiske épületek közé, kerékvágásokba vagy fagyos rögök mellé huzódva gunnyaszt, 's nappal leginkább a' kiszórt szemeteken, kőfalak alatt és utakon élösködik. A' Vörösbe gy eserjés helyekre vonja meg magát, hol mindennemű fabogyókat, vagy gyümölcsös kertekbe, hol szemet 's magocskát kaphat. A' Csízek, Tengeliczek, 's Kenderkék veteményes és gyümölcsös kertekbe tartanak. Szén 's többi Czinegék minden fás helyeket kikutatnak: a' Sármány pedig Sordély 's Veréb takarmányos kertekben csoportozik össze 's az utakon széthullatott éleikalászokat sze-degeti. Minden künlévő éneklő madár hallgat, 's egyedül élelme' keresése után lát: de az épületek körül bujkáló virgoncz Ök ö r s z e m hangos énekléssel kezd vigadni.

A' Vadász hajtóvadászokat tartat; medve és farkas vermekre szorgalmasan vigyáztat; kemény 's nagy havas időben a' vadaknak takarmányt vagy szemet szórat, 's leginkább a' meddő suta szarvast lövöldözi; fris hóval különféle ragadozó állatokat nyomoz, foglyokat és fáczányokat vagy puskáz vagy fogdos, holdvilágos éjszakákon dög mellett farkast, a' nyulakat pedig repczeföldeken, őszivetéseken, gyümölcsfák alatt, 's veteményes kertekben lesi 's lövi, vadász eszközeit igazítgatja, és ebeit jártatja.

A' Madarász kivált fenyveseket, fekete rigókat, hurost, csízt, tengeliczet, kenderkét, vörösbe-gyet, pipiskét, czinegékét, sármányt, sordélyt és verebeket fogdos, madarász-hálóit igazítja 's újakat köt.

MÁSODIK RÉSZ.

HÁLÓ készítés.

Vadak' és madarak' fogdosása különféle hálókkal is történvén, itten legelőször feltalálásokról kellene értekezni: de a' mennyiben vadász és madarász hálók már a' Görögöknél, hol azok' feltalálását Hippolitnak tulajdoníták, későbbben pedig Rómaiaknál sőt más Nemzeteknél is a' legrégebb századokban közönségesen használtattak, eredetök' idejét meghatározottan ki nem tapogathatni. Feltévén, hogy Őseink Scythiából kijövetelök előtt vadászhalókrul 's azok' miképeni használatáról semmit sem tudtak is, mindazáltal hogy azután csakhamar felkapták 's gyakorolták, eléggé bizonyítja a' királyi Hálóhordozó Hivatal' felállítására (Retiferi), mellyről számos oklevelek emlékeznek *); azonban millyenek voltak, 's mikép' használtattak az ő hálók? ennek bizonyos nyomára nem akadhatván, itt némelly hálók' nevei csak a' szerint adatnak elő, a' mennyire jelenidőben ismértebbek.

A' háló-kötést csupa leírásból, ha ez bár még olly hoszas és kimerített volna is, nehezen tanulja el a' vadász; azért legjobb ha annak elkezdését valamelly fejér személy által (mivel többnyire az asszonyi munkában jártasok ezt is tudják) magának megfogja mutattatni, 's így félóra alatt azt tanulja meg, a' mit irás után indulva tökéletesen több ideig sem tapogatna ki. Tudván a' háló' közönséges készítését, kevés gyakorlás mellett annak minden különböző neveit fejtörés nélkül könnyen 's helyesen készítheti.

*) Lásd többek közt: Hist. Reg. Hung. cum notitiis praevis opera et studio Georgii Pray conscripta. P. I. Budae 1801. pag. 96.

Szarvasfogó háló.

A' szarvasfogó háló pötyögösen feállítva 100, jól megfeszítve vagy húzva pedig 150 lépés hoszaságu szokott lenni.

Kössed azt jó erős zsinegből 20 szem magasságra úgy, hogy a' szem egyik kötéstől vagy is esombóktul a' másikig 13 ujnyi hoszaságu legyen. Állítsd fel azt mintegy 4 rőfnyi magasságra olly móddal, hogy az a' két szélébe fűzött ujnyi vastagságu zsinegnél fogva, a' 10—12 helyütt levert vashorgas végű karókon függjön. Ezen hálóval ollykor nem fogatnak, hanem csak futásokban akadályoztatnak 's feltartóztatnak a' szarvasok, 's akkor nem pötyögösen, hanem jól megfeszítve állittatik fel, magában értvén, hogy több ilyen háló darabok vagy pedig vadászlepedők kívántatnak, hogy a' szarvasvadászat sikeresen tartathassék, mellyek aztán különféle szegletekre 's formában egymáshoz rakva bizonyos hely' békerítésére és szarvasok' elzárására szolgálnak. A' pompás nagy vadászatokban hálók mellett két vagy három szélből készült vadászlepedők is használtatnak, de a' mellyek, mint nálunk szokáson kívül lévők 's felette költségesek, itt bővebben nem iratnak le.

Özfogó háló.

Ezt 20 szem magasságra, 's mintegy 50 öl hoszaságra úgy kössd, hogy a' hálószemek, egyik esombóktul másikig értvén, 6 hüvelyknyi nagyságuak legyenek; két szélén erős zsinetet húzz keresztül, mellyen három rőfnyi távolságra alúl-felül vaskarikácskák legyenek alkalmaztatva; ezen vaskarikákba alúl-felül vonassék ismét más zsineg, melly azután a' háló-felállítás végett levert karókra feszesen meghuzatik. Egy 50 öles ilyen háló 30 öltre vagy is 100 lépésnyire állittatik fel úgy, hogy az nem innen hanem túl a' karókon, vagy is azon oldalra, melly felé a' vad hajtatik, aggattassék; megjegyezvén azt is: hogy az említett vaskarikácskák alúl-felül egyenlő távolságra illesztve, a' kárók' végei pedig megvasalva

legyenek. A' felállított hálónak rohanó őz azt vagy magára rántja, vagy pedig abba ütődve rugdalózkodása közben belebomlik és megfogatik. Illyen, lúdtoll vastagságú zsinegből kötött hálóval, vaddisznót, farkast, hiúzt és egyéb vadakat is könnyen foghatni.

Rókafogó lepedő vagy terítőháló (Deckgarn).

Az illy háló tükrösen, az az egy szemmel kezdve, 's minden fordulásnál vagy is körülkötésnél szaporítva köttetik; kezdj el tudhillik egy szemmel kötni, és a' szemek' számát eggyel mindenkor szaporítsd mindaddig, míg az ckképen kerekedő három-szeglet olly nagy lett, mint a' milly szélesnek kívánod a' készítendő hálót: ekkor a' hálószemek' számát eggyel - eggyel kevesebbítsd, míg utóljára egy szemmel végezted, 's így négyszegletű tükrösen készült hálót kaptál. A' hálószemek egyik esombóktul másikig 3 hüvelyk nagyságúak lehetnek; ezen négyszegletű háló' minden sarkára három vagy négy ujnyi hoszú zsineg, erre pedig két-három lat nehézségű óndarab köttetik, és a' háló tökéletesen kész. Az illy hálót, (mellyféléből néhányat kell készíteni), ha vele rókat akarunk fogni, a' lyuk' szájára terítjük, mellyben rókát lappangni vélünk, de előbb az úgynevezett borz vagy lőcslábu kopót minden lárma, dübögés vagy zörgés nélkül beeresztjük; mihelyt az a' benlévő rókát nyugtalanítani kezdi, ez, ha csak a' vadász künlétét előre meg nem sejdítette, azonnal kirohan, a' lyuk' szájára terített hálót felüti, mellynek négyszegletei az őn' nehézsége által összeesapódván, bebonyolódik, 's ekkor azt a' vadász könnyen agyonverheti vagy elevenen megfoghatja. Ezen fogdosás' fő mestersége abban áll, hogy a' lyukba eresztett kutya bátor és mérges legyen, a' vadász pedig hálóját a' legnagyobb csendességgel terítse ki.

Rókafogó hálósák (Dachshaube).

Akadnak olly gyakorlott ravasz rókák is, melylyek, mihelyt a' nyomokba akadó kopók esaholni 's haj-

tani kezdenek, egyikét tekervényes csavarodás után azonnal lyukba siklanak. Az ilyen rókát, ha lyuka olly helyütt van, hogy a' vadász, minelötte kopói hajtani kezdetek, a' körül lesbe állhat, könnyen agyon löheti; sokszor megtörténhetik azonban, hogy a' feltébb nagy sűrűség miatt a' lyukhoz lesbe állani épen nem lehet: ekkor tehát az úgynevezett hálósák, mások szerint borzfogósák igen sikeresen használtathatik. Ez következő módon készül: veszünk egy 3 vagy 4 hüvelyknyi átmérőjü vaskarikát 's arra erős zsinégből 10 szemmel kezdünk hálót kötni; folytatás közben minden körülkötésnél, a' két hüvelyknyi nagyságu szemek' számát tetszés szerint, azonban még is irányosan, az az: egy körülkötésnél annyival mint a' másiknál szaporítjuk mindaddig, míg az illy módon készített háló 3 vagy 4 rőfnyi hoszaságu lett; anakután az utolsó hálószemeket néhány ölnyi hoszú zsinórra felfűzvé, úgy alkalmaztatjuk, hogy erszény formában összehúzni vagy is rántani lehessen. Ezen háló rókalyukba illegettetvé 's peckeltetvé, a' vadász lyukhoz közel rejtezik, 's a' hajtáson nem tágitó kopók által zsákba ugratot rókát azonnal kihuzváu, agyonveri.

Rókafogó kerítöháló.

Ha fris nyomrul itélvén bizonyosak vagyunk, hogy ez vagy amaz lyukban róka találtatik: akkor a' lyuk' környékét egész esendességgel azon hálóval kerítjük körül, melly a' nyúlfogdosásnál kerítöháló nevezettel alább iratik le, 's borzlabú kopónkkal a' benlévő rókát kizavartatván, hálóba ugratjuk.

Nyúlfogó háló.

A' nyúlfogó háló sokféle ugyan, de löbbnyire csak úgy készítettik, mint az özfogó háló, egyedül abban különbözvé, hogy ehez vékonyabb, de még is erős zsineg vétetik, 's hogy a' hálószemek egyik esombóktul másikig, csak 3 ujnyi nagyságuak. Többnyire 50 ölnyi hoszaságra állittatik fel, azért is egy

ilyen kész hálónak, a' mennyiben azt leginkább pötyögösen szokták felállítani, 70 ölesnek kell lennie. Némelyek úgy is alkalmaztatják a' nyúlfogó hálót, hogy az, a' neckisaladó vagy beléütköző nyúlra vagy maga magától düljön, vagy pedig a' két végén lesben lévő vadászok által rántathassék, azért ilyenkor a' karók igen gyengén veretnek le; nagy hajtóvadászatokban pedig, hol nem fogdosatnak, hanem csak feltartóztatnak a' nyulak, a' háló mindenkor feleszesen meghúzva állittatik fel.

Nyúlfogó kettősháló.

Másik és inkább ajánlható neme a' nyúlfogó hálónak következő készítésű: köss 3 ujnyi nagyságu szemekkel, 15 ujnyi magasságra 's mintegy 70 öl hosszaságra egy hálót, aztán egy másikat 6 ujnyi nagyságú szemekkel 8 szem magasságra, és az első darabhoz hasonló hosszaságra; ilyen oldalakkal együvé alkalmaztatott két háló-daraboknak felső és alsó szemcén keresztül húzz jó erős zsineget, kötözzess arra (mint az őzfogó hálónál említettett) vaskarikácskákat, 's így a' két háló-darabból egy fog kerekedni. Az efféle háló épen úgy állittatik fel, mint az őzfogó háló. egyedül olly különbséggel, hogy a' nagyobb szemű oldal mindenkor azon táj felé fordittatik, melly felől a' vadat várjuk. Ezen hálóval, kivált Július és Augusztus hónapban, midőn a' különféle vízi szárnyasvadak vedlenek, számos vadludat, liliket, vadruczát, szárcsát, vöcsköt, buvárt 's más egyebeket könnyű móddal fogdoshatni.

Nyúlfogó lesháló (Lauschnetz).

A' nyúlfogó hálónak egy harmadik neme 3 ujnyi nagyságu egy szemmel kezdetik, 's a' szemek' száma minden fordulásnál szaporittatik mindaddig, míglen a' három szegletet mutató hálót elegendő nagyságúnak lenni itéljük. Minekutána azt e' szerint elkészítettük, széleibe zsineg huzatik, két oldalaira 's alsó részére pedig közönséges vastagságu mogyorófa-pálcza alkalmaztatik, 's gyalog utakra, mesgyékre, barázdákra,

szóval olyan helyekre, hol nyulat gyakrakban megfordúlni gondolunk, egy pálezácskával olly gyengén állittatik fel, hogy a' beléütődő nyúlra azonnal reá eshessen 's azt leboríthassa. Az illymódon felállítottani szokott hálót mások négyszegletre készítik, 's két sarkaira zsinetet kötven magokat olly távolságban, hogy a' hálót beláthassák, elrejtik; midőn aztán a' hálóhoz közelítő nyulat megsejditették, azt magok mutogatása, vagy pedig a' háló előtt néhány lépésnyire keresztbe húzott zsinegre kötött csörgök 's csengetyűk' meghúzása által a' hálónak riasztják, 's egyszerűs mind azt, a' kezökben tartott zsinegnél fogva, az oda érkező nyúlra rántják.

Nyúlfogó borítóháló.

Némellyek, midőn kemény 's hóval bővelkedő tölben bizonyos helyre éjszakánkint sok nyulakat jární nyomaik után tapasztalnak, négy szegletű hálót készítenek, mellynek módja ez: annyi szemmel, millyen szélesnek akarjuk a' hálót, elkezdjük kötését, 's azt a' kívánt hoszaság' eléréseig folytatjuk; meglévén kötve a' háló, annak négy oldalát erős pálezáakra vagy vékony póznákra kötözzük; aztán a' kinézett helyen minden havat eltisztítván az említett hálót elseprett földön állítjuk fel. A' felállítás pedig így történik: földbe vert czövekekhez úgy kötjük le a' háló' két sarkait, hogy azt csapató formában felemelni 's leereszteni lehessen; továbbá veszünk erős zsinetet, és azt földbe ütött 's épen a' háló' szélére szolgáló lyukasfán vagy vasezöveken keresztül húzzuk, és a' hálót rövid pálezácskával annyira támasztjuk fel, hogy a' nyúl bátran aláférhessen: ezen feltámasztó pálezácskához úgy köttetvén a' zsineg, hogy megrándítás' alkalmával a' hálót esésében fel ne tartóztassa. Hogy pedig az eltisztított 's illy hálóval ellátott helyre annál inkább igyekezzék a' nyúl, lehet oda repeze- vagy káposzta-leveleket és torzsát szórni, vagy pedig fagyöngy-ágacsákat hányni; midőn az ekképen felkészített háló alá becsúszott a' nyúl, az 50—60 lépésnyi távolságban leselkedő vadász reá rántja azt, és könnyen megfogja.

Sok vadász, terenyébe vagy pedig szája által tett hoszas makogással, nőstény-nyúl' hangját utánozván, a' bakzó kan-nyulat hamar lövésre csalja; meghallván tudnillik a' jól ejtett illyféle hangot a' kan-nyúl, életen, gazon-bokron keresztül nyakra-főre nagy tüzzel feléje tör, 's csak hamar a' csalogató vadász mellett teremvén, mintegy maga magának nem hitten megállapodik 's a' vadászt bámulja.

Mások azt állítják, hogy haki a' bakzás' idejében lőtt nőstény-nyúl' nemzörését kivágja, csizmája' talpára köti, 's életek, cserjék, vagy erdő' környékét egy darabon bejárván magát lesbe helyhezteti, a' fekvéséből felkelő 's illy nyomra akadó kan-nyúl által felkerestetik.

B o r z - z s á k.

A' borz, hacsak nappal előbb rendkívül meg nem rémittetett, estveli 9—10 óra vagy pedig éjfél tájban élelem-keresés végett többnyire kijön lyukából, 's a' sűrűségben bagarász; mennj el tehát éjszakának idején olyan helyre, hol azt tartózkodni bizonyosan tudod, 's a' már feljebb leirt rókafogó hálós-zsákot vaskarikás végével dugd be lyukába, a' másik végén vagy is száján lévő zsinéget pedig, minekutána a' hálót rendszeren kipeckelted, mindkét véginél fogva erős czövekhez avagy bokor' tövéhez kössd; ez megtörténvén veled lévő vadásztársadat vagy segédet vigyázó gyanánt hagyd a' lyuk mellett, magad pedig minden közel lévő más lyukak' bedugdosása után távozzál el, 's kerüdj azon táj felé, hol a' borzot bagarászni 's künkullogni gondolod; ottan kopóidat, vagy pedig e' végre tanított 's gyakorlott házi komondoraidat eresszd el, 's fogj a' borz' felkereséséhez; mihelyest kutyáid annak fris nyomára jöven csaholni 's hajtani kezdenek, a' kívül makkoló vagy bagarászó borz azonnal lyukához tart, 's a' közelítő kutyáktól szoríttatván, egyenesen 's minden tartózkodás nélkül a' lyukba helyheztetett hálóba buj, mellyből azt a' lesben álló vadász tüstént rántsa ki 's verje agyon.

mivel igen hegyes és erős fogaival a' hálót könnyen keresztül rághatván megszabadúlna.

Tengerinyúl - fogó hálós - zsacsκό.

Használhatni ugyan tengerinyúl' fogdosására azon hálót is, melly róka-fogdosás végett készítettven annak lyukára szokott terítettni, magától értvén, hogy az jóval kisebb, vagy is apróbb szemü legyen; azonban sokkal ügyesebb 's biztosb fogdosás esik a' következő készületü hálóval. Készíts $2\frac{1}{2}$ ujnvi nagyságu szemekkel két 12 lábnyi hoszú 's 12 szem magas hálódarabokat; - allítsd fel a' tengerinyúl' lyuka körül négyeszeletben levert czövekekre, és a' lyukakat e' szerint kerítsd körül; készíts továbbá több hálózsacsκόkat, 's azokat vagy úgy alkalmaztassd, hogy a' lyukból kiszaladni akaró tengerinyúl által erszényformában összehuzattassanak, vagy pedig kötözzd kis abroncsra 's tedd a' tengerinyúl lyuka' szájára: ez meg-esvén, a' veled lévő petymeget kresszd a' lyukba, melly a' bentalált tengerinyulat kikergetvén hálódba ugratja, 's könnyen megfoghatod.

Tengerinyúl - fogó sövényháló.

Mások 6 szem magasságra, 6—8 öl hoszaságra túkrösen kötött sövény - vagy kerítöhálót készítenek, 's használnak; ezen hálónak középrésze 20 szem magasságnyira köttelvén, egyébkint a' fogoly - fogdosásnál alább bőveü leirt sövényhálóhoz mindenben hasonló.

Fácánfogó sövényháló (Steckgarn).

Ezen háló szinte, valamint a' lejjbb leirattandó fogoly - sövényháló, három darabból áll, azon különbséggel: hogy ennek két külső oldala 4 ujnvi nagyságu szemekből 6 szem magasságra készítettik ugyan, de hogy annál pötyögösebben álljon, csak 4 szem magasságra állítatik fel, belső darabja pedig $2\frac{3}{4}$ ujnvi nagyságu 20 szemmel kezdetik el, 's a' többi két oldalon legalább is egy harmaddal hoszabbra köttetik annyiból, hogy azt szinte jó pötyögöseü lehessen alkalmaztatni; azért is ha az említett két darab 12 ölnyi

hoszú, ennek 18 ölcsek kell lenni; össze lévén zsinag által ezen három darab szerkeztetve, arra, két-két rőfnyi távolságban, jól meghegyzett keményfa pálcácskák köttetnek. Legjobb ilyen hálót a' kinézett helyen mindenkor keresztül-kosúl állítani, hogy így az ide 's tova szaladgáló bagarászó fészányok belé könnyebben akadhassanak; lehet azonban a' fészányokat lassú zörgés, beszélgetés vagy köhécselés által is az ekképen felállított háló felé térítgetni és hajtani.

Fészányfogó csapóháló.

Lehet a' fészányt azon csapóhálóval is fogdosni, melly a' nyúlak hálóval történhető fogdosásánál említésbe hozott, csak hogy a' hálószemek jóval kisebbek legyenek; egyébiránt felállítása mindenben hasonlólván történvén, a' vadász deszkából vagy nádból készített kunyhócskában ahoz közel lecskedik, 's mihelyest az eledelre siető fészány a' háló alá esűszott, reá rántja. Ezen fogdosás erdőben, eserjében és bokrok közt télnék idején legjobban gyakoroltathatik, 's különös mulatságul szolgálhat.

Fogoly-hálók:

A' foglyokat különféle készületű 's használatu hálókba fogják ugyan, de a' mennyiben e' végre leginkább tanított vizslák is elkerülhetlen' szükségesek, más részről pedig azok fészány-'s nyúl-háló által is könnyen fogathatnak, itten csak háromféle hálóval fogdosás adatik elő, annyival inkább, mivel a' foglyot fogó háló' készítése 's miképeni használása nagyobb mesterséget ügyességet és gyakorlást kíván, mintsem hogy azt valaki látás nélkül egyedül irás után tökéletesen eltalálná 's megtanúlná.

Csúcsos fogolyháló (Hamen, Treibzeig).

Csúcsos hálóba vizsla vagy más segítség által hajtának be a' foglyok. Illy háló három részből áll: i. i. úgy nevezett csúcsból, két szárnyakból, 's fedeleztből. Kötését kezd el a' csúcson 24 szemmel úgy,

hogy a' szemek' nagysága egyik csombóktul másikig $1\frac{1}{2}$ vagy legfeljebb 2 ujnyi legyen; minekutána kötőfádra az említett 24 szemet felkötötted, vedd le róla és az első 's utolsó szemeket kössd össze, hogy e' szerint kerekded formát kaphass; ezt mintegy két ölnyi hosszaságban egyenlően kötven, később minden forduláznál egy szemmel kevesebbítsd, míg a' kötéssel négyszer - hatszor körülmentél; aztán egy szemmel ismét kevesebbítsd (a' mi kétféle módon történhetik meg, t. i. vagy általugratik 's elhagyatik egy szem, vagy pedig egybe kettő foglaltatik 's köttetik össze) és azt mindaddig folytasd, míg az így nevedkedő zsacszkóforma csúcs 6—8 ölessé 's elcengdő hegyessé vált; az ilyen csúcsba két-három helyen csonka úgy nevezett piramis-formájú bémenetel is köttetik, melly ekkép' készül: ott, hol illy nyílásokat akarsz hagyni, kötés' alkalmával minden szemnél egy szemet szaporíts, 's a' kerekdedséget kössd egyszer körül; aztán húzd' ki kötőfádat, fogj ismét a' kötéshez, de egy szemet mindenkor ugorj keresztül (értvén egyszeri körülmenésnél), 's annakutána mintegy $\frac{3}{4}$ rőlnyre folytasd kötésedet, midőn is a' bémenetel vagy is zsacszkóforma kis csúcs készen lesz; ekkor az elhagyott szemekhez fordulj vissza, 's minden forduláznál egy - egy szem' kevesebbítésével kössed hálódát mindaddig, míg azt elcengdő hosszúnak nem tartod; ezután a' további kötéstől megszűnven, az utolsó szemeket fűzd zsincre, 's kössd vékony czövekhez; meg lévén ez is, a' hálóba abroncsok illesztetnek, mellyek azonban sem szerfelett nagyok, sem igen kicsinyek ne legyenek: ezen abroncsok egymástól két-két rőfnyi távolságra úgy alkalmaztatandók, hogy a' csúcs' vége felé mindenkor kisebbek legyenek. Akkor aztán a' csúcsnak azon végén, hol azt elkezdted, köss 8 szemmel kezdve 's minden forduláznál egy szemet szaporítva néhány öl hosszaságra egy darabot, 's ez léssen az úgy nevezett fedél, vagy is háló' teteje. Azontúl következik a' két szárny' készítése, melly így megyen végbe: kezdj különösen kötni egy szemmel, 's addig, míg 12 szemig vitted, azok' számát mindkét oldalou eggyel

zaporítsd, 's a' tizenkét szem' kötését addig folytassd, míg ezen rész olly hoszúra, mint a' kiterített fedél, nem nevededett; elvégeztetvén ez egyik darab, két-két rőfnyi távolságra alkalmaztass belé hegyes pálcácskákat, másik oldalon szinte hasonló darabot készítvén; meglévén mind a' két oldaldarab terítsd-ki fölibek a' fedelet, 's a' három részt kössd össze, megjegyezvén, hogy a' fedél az első abroncs' felső részéhez köttetik, 's így a' háló egészen elkészült.

Felállításkor imitt-amott, nevezetesen pedig a' csúcs' szája zöld ágakkal ritkán bēfedetik, vagy is körülrakatik; a' foglyok' belé hajtatása pedig vagy tanított vizsla által, vagy papirosbul de leginkább vászonymbol összeállított tehénformájú készül' segítségével történik. Készül pedig ezen tehénforma álkép következő módon: vévén egy darab fakórafestett vásznat vágd ki négy szegletre úgy, hogy annak egyik felső szeglete tehénfőt mutasson; ezen fejre csakugyan vászonymbol csinálj két fület és szemet, 's aztán mind a' négy sarokán kivarrott lyukakhoz keresztbe készíts könnyű vékony pálcákat, középebe pedig a' két szélénél szúrj felül villaformájú, alúl pedig jól meghegyezett harmadik fát; tetejébe vagy is a' derekán végig húzz egy más vékony pálcát, 's ennek kiálló végére köss tehénfark-forma czafrangot, dereka és nyaka körül pedig vágj egy pár lyukaeskát, mellyeken a' meglopattandó vad felé kinézness: így a' vászonym- tehén elkészült. Ezen készül' ugyan leginkább csak foglyok' megcsalására 's hálóba hajtására fordíttatik: azonban tuzokok', vadludak', lilikek, darvak' 's más vizivadak' meglopására is sokszor sikeresen szolgálhat.

Sövényháló fogoly-fogásra.

A' sövény-vagy kerítő-háló különböző módon készül, 's hogy az czélarányosan használtassék fogoly fogdosásra, szükséges, hogy rendszeren 's nagy szorgalommal köttetvén, három részből álljon, tudnillik két oldal- 's egy közép-darabból; a' két oldal-darab így köttetik: egy szemmel kezdvén kötni, húzzd ki ezen egy szemből kötőfádat, kössd fel ismét 's adj hozzá egy

szemet; az illy leeresztést és szaporítással ismételt felkötést folytassd mindaddig, míg 6 szemet nyertél; ezen 6 szemet mintegy 12 öljyi hozzáságra úgy kössed, hogy a' szemek' száma egyik oldalon mindenkor eggyel szaporittassék, ellenben másikon kevesebbítettessék. A' háló szemek' nagysága egyik esombóktul másig 4 ujnyi lehet, 's ámbár az illyen háló csak 4 szem magasságra szokott is felállittatni, azt mindazáltal 6 szem szélességre kell kötni azért, mivel két szem beszégetésre fordittatik. Minekutána két illy egyenlő háló-darabot készítél, fogj a' közép-darab' kötéséhez; tulajdonképen ez azon rész, mellybe a' két oldal-darabon keresztül buyó foglyok megakadnak 's megfogatnak; kezdjed ezt $2\frac{1}{2}$ ujnyi nagyságú 20 szemmel úgy kötni, hogy az a' fentebb említett oldal-daraboknál $\frac{1}{3}$ -dal hosszabb legyen; azért ha azon két darab 12 öl hosszú, akkor ez 18 öles legyen. Megkötöttvén mind a' három darab, egybeállittatik, melly egybeállítás következő módon történik: készíts a' háló' magasságához iránylatos nagyságu hegyes palczácskákat; ezeket másfél öljnyi távolságban egymástól szurdossd a' földbe, 's aggassd rájuk először az egyik oldaldarabot, ezután a' középsőt, 's végre a' másik oldal-darabot is, arra különösen figyelmeztvén, hogy a' palczácskák közt egy helyen annyi szem legyen mint másikon, és hogy a' közép-darab jó pötyögösen aggattassék-fel; e' szerint mind a' három darab fel lévén aggatva, erős ezernával a' palczácskákhöz köttetik, 's a' háló elkészült. Ha valaki ezen hálót fogoly-fácány-vagy erdeiszalonka-fogdosásra kívánja használni, azt a' kinézett alkalmas helyen keresztül-kosúl állítsa fel, 's mennél több illyen hálót emel, fogdosása is annál bizonyosabb: az összevissza futosva ügyelgő foglyok, fácsányok 's erdeiszalonkák illyen hálóhoz érvén, azon keresztül bujni igyekeznek, 's az oldal-hálón keresztül menvén, a' közép-darabban megakadnak, vergődések közben néha úgy belebomlanak, hogy kivételök olykor a' vadásznak is dolgot ad. Nagy segítség ezen fogdosásuál a' kalitkába zárt nőstény-fogoly, mellyet az így kiállított háló mellé szokás helyeztetni.

Fedelesháló fogolyra (Schnechaube).

Ezen háló, mellyel csak havas télben gyakoroltatik a' fogdosás, így készül: vékony zsinegből kezdessék egy szemmel tükrösen 20 szemig a' kötés, 's a' szemek' száma mindkét oldalon eggyel szaporittassék, míg az illyképen kerekedő háló darabod, kiterjesztve, 4 rófluyi hosszú nem lett; annakutána két végét összekötvén osszd el négy egyenlő részre, erősíts minden részhez egy czövekecskét, hogy így ha ezek földbe szuratnak, négy oldal támadjon; köss ezen négy oldal fölébe egy fedelet, olly nagyot, millyennek azt a' felállított négyszeg-háló kívánja; ekkor minden oldal közepén néhány szemet vágj ki, 's e' szerint csinálj négy gömbölyű lyukat: ezekbe, mint a' csúcsoshálónál említettett, köss bémeneteleket, úgy azonban, hogy azoknak belső végei szájoknál valamivel szűkebbek legyenek. Az ekképen elkészült háló így állítatik fel: hol a' foglyok gyakrabban megfordúlnak, a' négyszeg háló földbe vert czövekecskék által kiszegeztetik, a' négy oldalon lévő bémenetelek pedig, hogy a' foglyok bátrabban bujhassanak, azokba egykevéssé oldalaslág helyheztetnek; nem fog ártani a' négyszeg' tetejét horgas fával földhöz szegezni, azért, mivel azt a' beszorúlt fogoly vergődése által könnyen felemelhetné, 's megszabadúlhatna. A' felállított háló alá, hol a' hó elsepregett, hints búzát vagy más szemet kalással 's pelyvával vegyítve, és a' négyszeglet' bémeneteleihez csinálj hóban csapásokat, vagy pedig a' fagyos hó' tetején messziről kezdve egész a' hálóig hints ritkásan szemet, melly által a' foglyok oda vezetessenek. Az eledel után főkép télben nagyon kapkodó foglyok hálohoz érvén, annak bémenetelein a' belől lévő szemre bebujnak, és ide 's tova forgolódások közben a' csúcs' végeit félre lebbentvén, többé ki nem jöhetnek, 's a' vadász által eleven megfogatnak. Illy fogdosás' módja, kivált midőn foglyokat szaporítás végett akarunk összefogdosni, igen alkalmas.

Fűrjháló (Tyrász).

A' fűrjháló, vagy is az úgy nevezett Tyrász, löbnyire 10 öl hoszú, és 6—8 öl széles. Végy ehez sodrott selymet vagy erős czérnát, 's egy szemmel kezdvén, ezen egy szembe köss egy másikat, a' kettőbe ismét négyet, 's így a' szemek' számát minden fordulathnál eggyel szaporítsd mindaddig, míg a' hálót elegendő szélesnek lenni gondolod; ekkor a' már készen lévő szemek' számát minden szaporítás nélkül kössed tovább, míg a' hálót, felére értve, elegendő nagynak ítéled, arra különösen vigyázzván, hogy ezen kötés' folytatásánál egyik oldalon egy szemet szaporíts, ellenben a' másikon, két szemnek egybevétele által, egyet mindenkor vonj el, a' mi annyiból szükséges, hogy a' háló annál rendesebb formát kapjon. Meglévén e' szerint hálód' fele része kötve, folytassd tovább, úgy azonban, hogy majd egyik majd másik oldalon egy szembe kettőt foglalj össze, az az: minden fordulathnál egy szemmel kevesebbítsd azt mindaddig, míg végre kötőládon csak egy szem marad; az így elkészült háló' elejébe húzz zsinetet, két végeit mintegy két ölnyi hoszúra hagyván. Szándékozik valaki ezen hálóval vizsla nélkül fűrjészni, szükséges, hogy úgy nevezett fűrjsípja legyen, 's ezzel a' csalogatást jól értse; a' szoló vagy is pitypalatyoló kan-fűrj illy sípocskával addig csalogattatik, míg a' zöld életre-fűrre kiterített háló alá jött, vagy pedig az reá húzatott: magunk elébe tudnillik elterítvén a' hálót, leheveredünk, 's az általellenünkben szoló fűrjet, a' nöstény' hangjának utánozása által addig hívjuk-csalogatjuk, miglen hálónk alá nem jön, ekkor hirtelen felkelünk, sapkánkat zsebkendönket a' hálóra hajítjuk, vagy pedig azt megmozgatjuk, mellyre a' megijedő fűrj felütődvén, hálóba keveredik; ezen fogdosásnál különösen arra figyelmezzvén, hogy a' háló minden erőltetés nélkül 's csak közepszerűn legyen meghúzva azért, mivel az igen feszes kiterítésnél, a' beütődő fűrj, olly könnyen abba meg nem akadhatván, alóla hamar kicsúszhatnék. Csodálkozásra méltó azon tüzeskedés;

mellyel a' jól intézett síphang után némelly kan-fürjek tartanak, 's több vadászok' állítása szerint olyanok is találkoznak, mellyek a' síp' hangja után sietvén, a' szaladások közben talált rögön vagy göröngyen, mintha nőstényre akadtak volna, berzenkednek és kaskodnak. — Kinek jól tanított vizslája vagyon, másod magával mennvén ki, kutyájával kerestet, 's midőn az fűrjre akadván ezt megállotta, hálóval boritatik le: magában értetődvén ezen fogdosásnál, hogy a' kutya jól tanított 's csendes természetű legyen, mert ha tüzeskedik - szeleskedik, vagy talán a' felreppenő fűrj után ugrik, a' hálóba zavarodván, azt összetépheti.

Fűrjnek sövény - 's csúcsos - hálóval fogdosása.

A' fűrj - fogdosás olyan sövény - 's csúcsos - háló által történik, millyen a' fogoly - fogdosásnál említettett, csak hogy itten a' hálószemek sokkal kisebbek. Zöld életben vagy fűben állíttatván fel az ilyen háló, csendes köhécselés, beszéllgetés, tapsolás vagy hajigálás által a' fűrjek neki hajtának, avagy pedig kalitkában tartott nőstény-hivók által oda csalatnak.

Fűrjnek vizsla mellett hálóval fogdosása.

Sokszor megtörténhetik, hogy a' tanított vizslával fűrjésző vadásznak a' puskázás mellett eleven fűrj fogdosására is kedve jön, de segítő társ nem léte miatt ezen mulatságtól elmaradni kénytelenítettnek. Hogy tehát a' vadász hasonló alkalommal is magán segíthessen, vegyen elő közönséges fűrjhálót, húzzon annak egyik oldalába jó erős hoszú zsinetet, mellynek egyik végéhez kössön egy vasas végű hegyes czövekecskét: midőn aztán vizslája megállotta a' fűrjet, ahhoz mintegy másfél ölnyire oldalt közelítvén, az említett czöveket szúrja - le, 's a' bal hóna alatt rendesen összeszedve tartott hálóját leeresztvén, a' zsineg' végét tartva kerüljön kutyája' elébe 's hálóját huzza annak szem közt, annyiból, mivel a' meglapuló fűrj többnyire a' vizsla előtt, 's ritkán oldalt, szokott találtatni. Jól tanított 's csendes természetű vizsla mellett, kivált melegben,

midőn a' fürjek leginkább várnak, ezen fogdosás is nagyon mulatságos.

Erdeiszalonka' fogdosása sövényhálóval.

Erdős - gazos helyeken, hol erdeiszalonkák számszámban tartózkodnak, ezek' fogdosása sövényhálóval is gyakoroltathatik, melly tekintetből azon sövényháló, melly a' fogoly - fogdosásnál iratott le, fák és bokrok alatt keresztül - kosúl, de a' lehetőségig még is mindenkor szögletekre állítva vettetik meg, 's az erdeiszalonkák csendes köhéscelés, beszéllgetés úgy zörgés mellett lassankint az elhálózott hely felé hajtván megfogatnak.

Erdeiszalonka - fogás függőhálóval.

Mások azon helyeken, hol számos erdeiszalonka található, három darabból álló hálót készítenek oly móddal, hogy annak két külső oldalai meglehetősen nagy szemekkel köttetvén, a' középső darab csak oly tágas szemű legyen, hogy azon az erdeiszalonka' feje keresztül férhessen. Ezen hálót, sűrű fák közt lévő nyílásra, két fa vagy pedig pózna közé állítják fel, és az ide 's tova huzódó avagy hajtott erdeiszalonkákat annál könnyebben fogdossák, mivel több tapasztalt vadászok' állítása szerint a' sebescen repülő ilyen szalonka az erányában lévő hasonló tárgyat valamint a' nyúl is (kivéven ha az mozgásban van) nem látván, könnyen a' felállított hálóba ütődik.

Sárszalonka - fogás tyrásszal.

Ezen fogdosás épen oly hálóval 's úgy történik, mint a' fürj-fogdosásnál feljebb említettett, midőn tudnillik a' meglapuló sárszalonkát a' vizsla megállotta, azt a' másod magával lévő vadász, kutyája felett húzott hálóval borítja vagy is teríti be; illy fogdosásnál különösen csak arra vigyázzván, hogy a' háló mindenkor a' kutyával szemközt huzattassék, mivel ha a' sárszalonka kellőképen be nem várná is a' vadászt, felreppenése közben még is a' magasra tartott hálóba ütődhetik.

Vadludak' s ruczák' hálóba fogdozása.

Végy közönséges vastagságu azonban jó erős zsinetet, s köss 12 ujnyi szélességü szemekkel 4 szem magasságnyi tükrös kötésü (az az egy szemmel kezdett) két egyenlő háló-darabot; azután erős háziczérnábol közönséges kötéssel egy harmadikat 18 szem magasságra úgy, hogy a' hálószemek három ujnyinál bővebbek ne legyenek; az így elkészített három darabot olly módon alkalmaztassd össze, hogy az apró szemü darab középbe essék: ekkor mind alsó mind felső szélibe húzz illő vastagságu zsinetet, s az aljára köss imitt-amott ón-vagy vas-darabokat, mellyek felállításkor vízbe lefelé húzzák a' hálót; mind ez meglévén, azon vízben, hol lohos vagy fiatal vadlibákat s ruczákat akarsz fogdosni, gyökényen, nádon, sáson vagy kákán keresztül nyess a' háló' felállithatására kívántató utat vagy is keskeny nyílást: verj le oda a' víz' színe felett minden esetre jól kiálló néhány karót, (lészát), aggassd fel ezekre a' hálót úgy, hogy annak magassági egyharmad része víz felett maradjon; minekutána ezt rendesen elintézted, fogj fel társaddal egy tájéket, s lassú köhéscselés, lomozás, beszélgetés vagy vízben lobácsolás közben az ott találtató vadakat hajtsd a' felállított háló felé, s midőn az egyik oldalon találtakat hálódnak szorítván a' megfogottakat kiszedtéd, kerülj hálód' másik oldalára, s hasznos mulatságodat hasonló módon folytassd.

Vadrucza' fogdozása csücsoshálóba.

Köss tükrösen 3 újnyi nagyságü szemekkel ollyan csücsoshálót, millyen a' foglyok' fogdosása módjánál iratott le, azon különbséggel, hogy csak két szárnya legyen, az úgy nevezett fedele az az teteje pedig elmaradjon. A' két szárny' vagy is oldal' felső részébe húzz zsinetet, alsó részére pedig, hogy valamennyire a' vízbe merüljön, ón-vagy kő-darabokat kötözz; ezután a' gyékény vagy nád szélben ütess le a' vízből meglehetősen kiálló karókat, mellyekhez illesztve a' háló' két szárnyai lekötöztetnek, a' csücs pedig nád

vagy gyékény közt csinált nyílásba helyeztetik. Meglévén e' szerint vetve a' háló, ha ruczák, szárcsák, vöcskök, buvárok 's más vizivadak a' gaz közé akar-
nak úszni, a' háló' két szárnyai menttében addig próbálgatják az átmenetelt, míg az azok' közepén lévő nyílásra akadtak, 's ekkor, ha a' háló rendesen van felállítva, minden tartózkodás nélkül beleúsznak 's megfogódnak.

Seregélyfogó háló (Trommel).

A' seregély fogdozás sötét éjszaka Lúmpás vagy rothadt 's taplósfa darab (úgy nevezett maeskatüz) világitásnál 's csillámnál olly sűrű nádas helyeken szokott gyakoroltatni, hol nagy számú seregély hálásra telepedik meg. Az illy fogdozáshoz szükséges háló következő módon készül; kezdj 40 szemmel kötni, 's felszedvén kötőfádra az említett számú szemeket, az első és utolsó szemet kössd össze, hogy a' háló gömbölyeg formát kapjon, 's így a' kötést tízszer-tizenkétszer folytassd körül; ezután pedig minden fordulatnál vagy is körülkötésnél a' szemek' számát eggyel kevesebbítvén, tégy 24 körülkötést, melly meglévén, az egész kerekdekség' körülkötésénél a' szemek' számát minden szembe eggyel szaporítsd, vagy is azok' számát kétszerezzed: ezen szaporított szemeket mindenütt elhagyván, egyedül azon 40 szemeket, mellyekkel a' hálót elkezdéd, mintegy három rőfnyi hosszúságra kössd tovább; akkor a' szemek' számát ismét minden szembe, hogy 80 szem kerekedjék, eggyel szaporítsd, melly szaporított szemeket ismét elhagyván, csupán a' 40 szemeket tízszer tizenkétszer kössd körül. Mindezek után a' két izben szaporított, azonban mindenkor elhagyott szemeket vedd elő, és pedig először az egyik, aztán a' másik végen; kössd azokat egy szemnek minden fordulatnál kevesebbítésével mindaddig, míg az illy módon támadó csúcs' szája mindkét végen olyan szűk lett, hogy abba egy keresztbe forduló seregély épen beférhet; az ezen lyukat képező szemeket mintegy tízszer még azután kössd körül, 's az utolsó szemekbe alkalmaztass vékony abron-

csot; nem különben a' háló' bőségéhez illőleg tégy annak közepébe, 's azon két helyre is, hol az úgy nevezett csúcsok kezdettek, egy-egy abroncsot, hogy így az egész hálóba öt abroncs jusson. Elkészülvén e' szerint a' háló, nézz ki olly nádas helyet, hová a' seregélyek hálásra sereglenek össze, melly is leginkább a' töltéseken lévő hidakhoz közel szokott történni; az illy helyen mindjárt délután állítsd fel az említett hálót: verj le tudnillik két hoszú póznát egymástól olly tova, hogy köztök a' hoszában alkalmaztatott háló megferjen, és még a' háló 's póznák közt mindkét végen valami két rőfnyi távolság is maradjon, magában értelődvén, hogy a' póznák mélyen 's olly erősen veressenek le, hogy köztök a' hálót meghúzni és kifeszíteni lehessen, melly kifeszítés ujnyi vastagságu két zsinég által, mellynek egyike alul másika pedig felül köttetik az abroncsokhoz, legkönnyebben megtörténhetik. A' póznáktól kezdve a' csúcs' szája felé verj le ismét egy pár más póznákat, köss azokra egész a' csúcs' szájáig meglehetősen vastag 's nem könnyen hajló pálczácskákat vagy is vesszőket, kötözzd azok' végeit a' csúcs' száján lévő abroncsához úgy, hogy épen a' hálóba szolgáljanak. Ez mind meglévén, tégy a' hálóba redves fadarahot, vagy pedig akassz fel abba homályos világu kis lámpást. A' seregélyek különösen kedvelvén a' világosságot, örömet oda tolakodnak 's ülnek, hol azt megsejditék; midőn tehát mindenütt sűrű sötétség van, illy világosság után tartván, a' felkötözött pálczácskákon addig ugrándoznak, tolakodnak, míg egymást a' háló' csúcsa' szájáig szorítván egyenkint belé hullanak; meunél nagyobb zsidajt ütnek a' hálóba jutott seregélyek, annál inkább tolakodnak feljök a' künlévők, annyira, hogy azokat egyszerre nagy számmal könnyen foghatni. Egyébiránt az illymódon megfogott seregélyeket jókor reggel, ne hogy egyenkint kiszabadúljanak', ki kell szedni.

Pacsirta - háló (Lerchennetz).

Kezdvén ezt kötni tükrös kötésű 500 szemmel, jobbról minden körülkötésnél szaporítsd a' szemek' szá-

mát, balról ellenben fogyaszt, folytatván az ekképeni kötést mindaddig, míg 800szor vagy 1000szer végig kötötte, midőn hálód, melly hoszas négysegletet fog mutatni, kész. Két oldalaiba húzz erős zsinceket, a' vége' vagy is inkább eleje' két sarkaira kötözz egyenes sima mogyorófa pálcákat: ezek' végétől kezdve pedig a' háló alatt keresztbe köss két jól meghúzott zsinetet, hogy így a' háló tallón vagy földön húzaskor úgyszólván rajtok feküdjék. Egyébiránt az illy hálóval fogdozáshoz mindenkor két ember szükséges, kik a' háló' végére csinált pálcákat, következképen magát a' hálót vállokra felemelvén, azt sötét éjszaka a' tallóban elóda húzzák; mihelyest a' háló alá jutott pacsirta felreppen 's hálóba ütődik, a' két segéd ember azonnal földre ereszti a' hálót, és az alatta lévő pacsirtát kiveszi. Ezen fogdosás' legnagyobb titka abban áll: hogy a' háló mindenkor szél' menetében huzattassék azért, mivel szeles időben minden madár szélnek fordított begygyel húzza meg magát, 's örömet szél ellen reppen fel; magától értvén, hogy a' háló mindenkor fészesen tartassék, 's az avval bánó emberek fürgék legyenek.

Pacsirtának madarásztükör mellett hálóval fogdozása.

(Lerchenspiegel).

Különös még mindekkoráig meg nem fejtett természeti tulajdona a' pacsirtának, hogy a' nap' ellenében kiállított tükör' fényes csillámlása felé nagy vágyódással tart. Némelly vadászok és madarászok úgy vélik, hogy az egyedül kíváncsiságból 's bámézkodásból történik: azonban ha a' pacsirták' természeti tulajdonságait közelebbről vizsgáljuk, azok közt semmi hasonló hajlandóságot nem tapasztalhatni, 's azokat éjszakaunkint tűz- vagy redvesfa-világításnál épen nem foghatjuk, sem pedig olly kutató természettel nem bírunk mint a' fűmile, melly minden megbizgatott, felkapart, 's eltisztított helyet azonnal megvizsgál. Mások úgy vélekednek, hogy éles látások által a' csillámló tükörben messziről többes számmal sejdítvén meg magokat, annyival inkább a' kitett tükör felé tar-

tanak, mivel fogdosás' idejekor, melly September-Octóber havában szokott előfordúlni, a' nélkül is csapatokra gyülekezvén oda huzódnak mindenkor, hol többeket látnak.

Bármelley ok által indittassanak is a' tükör' bámulására, elég hogy a' kedvetölt 's egy pár forintnyi költséget nem kiméllő vadásznak - madarásznak ezen fogdosás' módja nagy gyönyörűséget 's mulatságot szerezhet, olly vidéken pedig, hol az elevenen megfogott hím pacsirták, mint kellemetes éneklésű madarak, különös beesben vannak, némelley hasznót is hajthat. A' szomszéd Németországban, hol a' pacsirta fogdozás nem mindenütt és nem is mindennek szabad, némelylek azzal élelmök' egy részét keresik 's a' számosan összefogdosott pacsirtákat részint kalitkában tartásra elevenen, részint pedig jó ízű húsok miatt konyhabeli szükségre megkopaszítva eladogatják. *) Nálunk azonban, ambár a' felesleges számmal találtató pacsirták' fogdozása igen sikeres lehetne, kétlem, hogy utána valaki elélősködnék.

Az érdeklött madarásztükör következő módon készül: vétetik mintegy 9 ujnyi hoszaságu szénvonó forma vastag kemény deszkadarab, 's annak egyik oldala valamennyire kivésésvén, úgy alkalmaztatik, hogy közepe domború legyen; a' véset' közepire $2\frac{1}{2}$ ujnyi általmérőjü fejr üvegből készített gömbölyeg tükör-darab helyhezletvén, körüle több kisebb-nagyob gömbölyü, szegletes és más formájú darabok úgy rakatnak be, hogy a' nagyobb darabokat mindenkor kisebbek követvén, egymáshoz bizonyos irányban legyenek azért, hogy napnak fordítva különféle ragyoglatú csillám sugarakkal a' pacsirtákra annál inkább hassanak. Az így elkészült tükör' alsó részébe három ujnyi hoszú 's két ujnyi vastagságú ollyan gömbölyü nyak, vagy küpüforma készittetik, mellynek két oldalain két kis ka-

*) A' Lipcsei vendégfogadóknak csak egy hónap alatt, mint Elsholz Iró' Illik könyve I. részében a' 164ik lapon olvashatni, hajdan 403,455 pacsirta emésztetett meg.

pocs találtatik, közepéből pedig meglehetősen vastagságu erős mintegy 8 ujnyi hoszú drót terjed le, melly egy másik 14 ujnyi hoszú, alul vasasvégü, felül pedig a' tükör' könnyebb foroghatása' végett vaspléhhel beborított czöveknek kifürt közepébe épen beférvén, a' tükör abban minden oldalra foroghat; hogy pedig a' tükör egy oldalról másokra annál könnyebben foroghasson, némellyek a' most mondott lyukas czövekbe bizonyos rúgót készítenek, melly a' tükör' küpüjével foglaltatik össze: mások pedig, kiknek hasonló készületek nincsen, a' küpü' két oldalán lévő kapesokba 36 róf hoszaságu két zsinetet kötnek, 's egyikét a' küpün kétszer - háromszor körültekervén, ha a' kiállított tükört ez vagy amaz oldalra akarják forgatni, azt meghúzzák.

A' mennyiben a' pacsirták csak úgy tartanak a' kiállított tükör felé, ha annak ragyogását 's változó csillámzatát megsejdték, természetesen, hogy fogdozás' alkalmával mindenkor napfényes idő és annyiból csendes is legyen, mivel szélben a' tarló közt gunnyasztó pacsirták egy helyről másokra, ha bár a' tükör' ragyogását észrevették is, nem örömet húzódnak.

Elrendelvén e' szerint a' vadász vagy madarász mindent, mi a' tükör' helyes alkatához 's az avval fogdosáshoz kívántató, azt a' tarlóban, mennyire lehet ormos helyre, napnak fordítva kiállítja, körülte pedig egy nagy felesapóhálót készít el, 's bizonyos távolságban vagy legdörbe, vagy a' mi sokkal jobb, könnyen hordozható sátorka alá rejtezik. Hogy a' tükör ragyogása annál hamarább észrevéttessék, azt zsineg által, mellyet kezében tart, ollykor - ollykor mozgásba hozza, 's mihelyt a' hálóval ellátott helyre több pacsirta gyült, azt felpattantja.

Pacsirta - sövényháló.

Szeles időben, midőn tükör mellett pacsirták' fogdozása nem gyakoroltathatik, lehet azokat sövény vagy is kerítő-hálóval is fogdosni. Tudnillik 20—30 olyan hálódarabok, mint a' fűrjfogó sövényháló leírásánál említésbe hozattak, három legfeljebb négy szem

magosságban úgy állítatnak fel a' tarlóban, hogy közben különféle szegletek essenek. Illy módú fogdosás leginkább délután gyakoroltathatik, midőn a' csendesen heverő pacsirták szélnek fordulva gunnyásztanak, ekkor az említett hálódarabok, mellyek közül mind-egyiknek legalább is 15 lépés hosszúnak kell lennie, rendszeren megvettetnek 's kiczövekeltetnek, a' vadász vagy madarász pedig felfog jó darab térséget, és társa' segítségével azon egy hosszú kötelet huzván keresztül, a' felvert pacsirtákat hálója felé hajtja, 's végre a' hálóba zavarodtakat egyszerre kiszedi.

Fülmile (Csattogány) háló.

Készítése nagyon egyszerű, 's következő módon vitetik végbe: csináltass lakatos által mintegy $1\frac{1}{2}$ lábnyi hosszágú 's kis ujnyi vastagságú vaspálczácskát, lyukasztassd ki mindkét végét, görbítettessd félkörre, 's a' két lyukas végébe húzz kétszeresen vett erős zsinoget; ezután végy vastag drótot, azt szintén úgy 's olly nagyságra, mint az előbb említett vaspálczát, görbítsd meg, két végeit pedig kössd a' zsinoghez: alkalmaztass tovább a' zsinog közé darab fácskát 's forgassd mindadig köröskörül, míg a' zsinog jó feszesre meg nem huzódott; a' mi megtörténvén, azon fácskát kössd meg, 's vágd olly rövidre, hogy belőle csak egy darabocska álljon ki, mellyet a' vaspálczához lechessen kötni, ez annyiból lévén szükséges, mivel máskülönb az általa összesodorított 's megfeszített zsinog könnyen eltágul; ez mind meglévén, az egész készüléket azon oldalra fordítjuk, mellyre a' zsinog által megfeszített drót csapatik 's a' már készen lévő hálódarabot reáköttözzük. Az illy háló ekkép állítatik fel: a' földre tett háló kifeszítettvén, annak drótból készült része, a' nehézsége miatt mozdulatlanul maradó félhold módra görbített vaspálczához felfelé huzatik, és egy, mindkét végén berovátkolt fácskával gyengén felpeczkeltetik, az az annak egyik vágatába vaspálca, másíkba pedig drót tétetvén, a' háló felállítatik; a' felállítófácska közepébe vékony drót, ennek végére pedig lisztmoly vagy is úgy nevezett malomféreg szuratik, 's az e' sze-

rint felállított háló olyan eltisztított helyre tétetik, hol fülmilék tartózkodnak; mihelyt a' közelítő fülmille a' drótra szúrt férget megsejditette, azonnal odarepül, s leakarván azt kapni a' peczkelő fát felbillenti, 's a' hálónak visszapattanó drót-része által földhez szorítva megfogatik.

Fülmilének háló nélkül fogdozása.

Mások azon bokrok közt, hol fülmilét tartózkodni tudnak, a' falevelet 's gazt eltisztítván 's az eltisztított helyen kis gödröt ásván, abba hangyatojást hintenek: de előbb a' gödör' fenekére egyenesen felfelé állva egy fácskát szúrnak, mellyre keresztbe egy vagy két más lapos fácskát tesznek, azokat egy harmadik által ismét felfelé állítva a' fedél gyanánt szolgáló deszkácska' feltámasztása mellett gyengén lenyomják épen olly módon, mint a' czinegefogásra szolgáló tök vagy bodza-kalitkánál szokás. A' fülmille nagyon kutató madár, 's miuden lyukat vagy ollyan helyet, hol a' földet megbizgatva látja, összevissza keres, azért is mihelyt az ásott gödröcskét megsejdi, odarepül, 's az abban lévő hangyatojásokat ki akarván szedni, a' feltámasztott fedéldeszkácskát magára billenti, 's megfogatik.

Különféle madaraknak ivóhelyen hálóval fogdozása.

Ezen fogdozás, melly meleg nyári napokban árnyékos helyen lévő forrás vagy patakocska mellett erdőszélben szokott gyakoroltatni, már csak annyiból is a' legszebb multságok közé számítható, mivel a' vadász vagy madarász minden különös fáradozás és költség nélkül különféle madarak' birásába juthat, 's magát egyszersmind árnyékos leshelyben kedve szerint magányos andalgással is, vagy pedig olvasással nem kevéssé gyönyörködtetheti. A' fogdosás így rendeltetik el: kis kerek-gödröcske felett, mellybe keskeny csatorna vagy is árok által szivárog a' víz, 3—6 láb hosszúságban, 's 3—4 láb szélességben felállittatik egy csapó hálócska, a' gödörben lévő viz' fölibe pedig ujnyi vastagságu pálczák, ezek felett ismét, nehogy a'

felesapódó háló vízbe merüljön, a bronce formában meghajtott vesszők helyzetetnek, 's minden közel vízhelyek tövissel 's faágakkal úgy berakatkak, hogy a' szomjú-ságtól epedő madarak máshol vizet nem kaphatván a' hálóval ellátott helyre tartani kénytelenitessenek. Az így elrendelt helyen egész nap forognak ugyan különféle madarak, azonban reggel és estvefelé, kivált pedig napszállat után leghibonyosb a' fogdozás. A' fogóhelyhez közel készített lesben ülve szorgalmasan vigyáz a' madarász, 's ezen fogdosást Július' végével kezdvén egész Octóber végéig folytatja. Hogyha az ilyen fogóhely nagyobb erdőszélnél bokros kaszálón rendeltethetik el, akkor ugyan azonegy helyen egyszerre erdei és mezei madarakat is foghatni, máskint két illy fogóhelyet kell készíteni.

Különféle madarak' fogdozása hálófalakkal.

Középmagas fiatal fákkal és bokrokkal vegyes cserjében választassék ki két-három magasb fa, és a' körül találtató sűrű bokrok közt falformában állittassanak fel 20 láb magosságu zöldre festett hálódarabok, 's készittessék az éjszaki részen jó magas deszkakunyhó, úgy mindazáltal, hogy annak a' hálók közt lévő fák felé szolgáló oldalán nyílások vagy is olyan lyukak hagyattassanak, mellyeken keresztül vigyázni 's löni lehessen; ez meg lévén a' felállított hálódarabok közt lévő fákra kalitkás csalokány - vagy is hívó - madarak rakatkak ki, a' madarász pedig leskunyhójába rejtezik, 's mihelyt észrevette, hogy a' fákra többféle kisebb-nagyobb madarak szállottak, löjön ki a' kunyhó' hasítékán egy olly nyilat, melly ragadozó madár formájára készítettett: a' ritka águ fákon ülő madarak ettől egyszerre elrémülvén, nagy hirtelenséggel a' sűrű bokrokba vágódnak - le, 's a' kiállított hálókba keverednek.

Különféle madarak' éjjel fogdozása egyeshálóval.

Hogy késő ősszel és télben a' különféle apró madarak száraz leveles fákra, vagy sűrű bokrokba szoktak hálás végett megtelepedni, azt minden madarász

öntapasztalásai után is tudja. Ilyen madarak' fogdosása végett készíttessék egy négyszeg háló: felső és alsó részébe huzattassék erős zsinog, két oldalaira pedig alkalmaztassanak mintegy hét lábnyi hoszú könnyű rudak; az ekképen elkészített hálóval csendes sötét éjszákán harmad magával mennvén ki a' madarász, az erdőszélen már előre kinézett leveles fákat 's bokrokat felkeresi, 's hálóját két kézre fogott rudaknál a' fának vagy bokornak azon oldalán, melly felől szél lengedez, kiterjeszti: egy másik társa pedig háta megett szalmacsóvát vagy egyéb lánggalégő szert gyújt meg, avagy lámpást tart; végre a' harmadik, megkerülvén a' bokrot, póznával minden szunnyadozó madarkát kizavar. A' véletlenül felijesztett illyes madarkák az égő világot napfénynek tartván, egyenesen a' felé tudulnak, 's az elejbök tartott hálóba keveredvén, megfogódnak. Szél' mentében annyiból szükséges a' hálóval állani, mivel a' hálásra megtelepedő madarak annak mindenkor szemközt lévén fordúlva, felzavartatásakor legörömostebb az ellen repülnek ki.

Különféle madarak' éjjel fogdozása kettőshálóval.

Mások a' fentebbi fogdosást (melly olyan erdős helyeken, hol számos apró madarak találatnak igen mulatságos lehet) nem egyes hanem kettőshálóval gyakorolják, de ezen sokkal bizonyosabb fogdozásnál nem három, hanem négy madarásznak kell jelen lennie; kettő tudnillik a' hálót tartja, egy a' fán vagy bokorban ülő madarakat veri fel, egy pedig világít. Az illy fogdosásnál használtatni szokott háló csak annyiból különbözik az előbb említettől, hogy kettős: és pedig az egyik vagy is azon oldala, melly fogdosás' alkalmával a' fa vagy bokor felé szokott fordíttatni, a' másikonál nagyobb szemekkel köttetett.

Ragadozó madarak' hálóval fogdozása kisbagoly mellett.

Az egyedül éjszakánkint kóborló bagolyféléket minden más madarak természetök szerint gyűlölvén. ha azokat napközben síkon találhatják, nagy lármával űzik és kergetik; illyen rejtekező madár az úgy neve-

zett kuvikbagoly is, mellyet kivált a' ragadozó madarak u. m. héjják, kányák, ölyvek, vércsék, varjúk, szarkák 's a' t. különösen üldözik; vagyon tehát valamely madarásznak eleven kuvikja, nézzen ki magának egy magányosan álló fát, 's annak minden szükségtelen ágait lenyeshén, készítse úgy el, hogy arra háromszegletben alkalmaztatott két hálódarabot lehessen felaggatni, magában értvén, hogy a' háló' szegletei mindkét oldalon egész a' fa' elébe terjedjenek 's nyujtassanak ki. A' rendesen felállított háló előtt kipányváztatik a' kuvikbagoly, úgy mindazáltal, hogy azt zsinég által a' szomszéd leshelyből olykor - olykor mozgásba 's repkedésbe lehessen hozni; mihelyt azt valamely közel elrepülő ragadozó madár észrevette, azonnal fára száll, 's kevés ideig a' fa alatt lévő ellenséget szemlélvén, egyszerre levág, 's a' hálóba ütődvén megfogatik.

Ragadozó madarak' fogása négy hálódarab közt.

Készíts a' ragadozó madarak' könnyebb fogdozhatására 4 hüvelyknyi nagyságu szemekkel, négy hálódarabot úgy, hogy azoknak mindegyike 3 öl hoszú és 20 szem magas legyen; minekutána mind alsó mind felső részeikbe vagy is oldalaikba alkalmas zsinéget húztál, csinálj ezekre egy láb távolságban vaskarikácskákat, 's az e' módon elkészített hálódarabokat így állítsd fel: egymástól ölnyi távolságban verj le alúl-felül kifúrt végü két karót, 's ennek mind alsó mind felső lyukain zsinéget húzz keresztül, és az említett hálódarabokat a' vaskarikáknál fogva pötyögösen aggassd rá; e' szerint mind a' négy hálódarabokat, mellyekhez 8 lyukas végü karó kívántatik, elrendelvén 's egymás mellé felállítván, pányvázz ki közébbök fejer vagy tarka galambot. Ha a' kipányvázott galambot megsejditő ragadozó - madár ahoz le talál csapni, vagy egyik vagy másik hálódarabba ütődik, 's mivel annak karói csak gyengén szurattak le, azt magára dönti 's bele keveredik. Ezen fogdosásnál abban áll a' fő vigyázat: hogy egy hálódarabnak ledülésével a' galamb oltalom nélkül ne maradjon, különben egy más előér-

kező crószakos madár által könnyen megölettetnék; azért is legjobb a' hálódarabokat olyan négyzetbe állítani, hogy egy oldalnak ledöntésével a' többiek felállítva maradván azt fedezhessék.

Csapóhálók (Schlaggarn).

A' különféle kisebb - nagyobb csapóhálók egyszerű ugyan, de még is több olyan részekből állván, melyeknek miképeni elrendelésüket hosszas leírás után is csak úgy tanulhatná meg valaki, ha rendes rajzolatok által utasították, itten, hasonlókat használni kívánóknak egyedül az javasoltatik, hogy azok' miképeni készítése, elrendelése, felállítása 's használása módját valamely ahoz értő vadász vagy madarász által mutattassák meg, 's így a' mit leírás után rajzolat nélkül indulva nehezen foghattak volna meg, egyszeri vagy kétszeri megmutatással minden fejtörés nélkül megtanulhatják.

H A R M A D I K R É S Z.

Különféle vadak' vadászatmódja.

Nem elég jól lőni 's a' vad-fürkészés' módját megtanulni, hanem szükséges egyszersmind ez vagy amaz vadnak miképeni vadászatát is érteni, előfordulható esetekben a' vadászatot czélirányosan elrendelni, vagy mások által elrendeltetni.

Hogy Óseink a' vadászatot hajdan nagyban is gyakorlák, 's a' különféle vadakbéli ápolgatás és tartásmódot értették, eléggé bizonyítja az: hogy már Scythiában laktokkor *), későbbi századok után pedig e' Hazában is, számos vaddal bővelkedő vadaskerteik vol-

*) Lásd: Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni L. decem Parisiis 1757.

tek *), 's több királyi vadászhelyek jelöltetvéni, egyszersmind fényes királyi Vadász hivatalok is állítottak bizonyos rendszabások és szokásokkal, mellyek szerint kötelességeik meghatározatván, a' vadászatokat előre elintézhették; de mivel dicső emlékezetű Nagy Lajos Királyunk' Solymáriai által, a' Solymászatról írt kéziraton kívül, más vadászmódrul a' maradékra legalább tudomra egyéb irománybeli jegyzék nem szállott, e' részben bizonyost nem állíthatni; azért itt csak némelly közönséges vadak' kevesb költséggel járó vadászatmodját, úgy mint az a' két magyar Hazában vagy szomszéd tartományokban e' jelen időben gyakoroltatik, adom elő: a' külföldön vagy épen más világ-részekben találtató állatokét előterjeszti Jurende' Vaterländischer Pilgerének 1828 évszaka 128 's következő lapjain *Lexicon der Jagden* czimerlet alatt.

Szarvas-vadászat.

Mivel olly vidékeken, hol számos szarvas találtatik, a' vadászat nem csak mulatságot 's gyönyörűséget szerez, hanem egyszersmind (kivéven a' pazarfény 's leginkább játék 's tobzódás kedvéért tartatni szokott némelly költséges vadászatokat) hasznot is hajt, e' végett különféle módok találtattak fel, mellyek közt nevezetes 1-ör a' les, 2-ör meglopás által, 3-ör hajtókkal, 4-ör vadász lepel és hálóbeli elzárás által, 5-ör erőszakolt (par force) azaz kutyákkal kifárasztásig lóháton üzetés által gyakorlott vadászat.

Szarvas-lesés.

A' szarvas' természeti tulajdonságinak leírásából bizonyos, hogy az, legelés végett esthajnalkor szomszéd kaszálókra és székes helyekre huzódik, hajnalban pedig ismét a' sűrűbe tart vissza, 's hogy kivált nyári nagy hőségben ivás és hűtözés végett a' mocsáros helyeket mint örömeesti fetrengése' tanyáit, megkeresi; ha tehát a' vadász valamely erdőben vagy cserjében

*) Lásd: *Mathiae. Bel Adparatus ad Historiam Hungariae. Posonii 1735. Decad. 1. pag. 7.*

ilyes járásokat vett észre, alkalmas időben 's jó széllel, sebesített vadat nyomozni tanult ebével vagy magányosan is vonuljon lesbe, 's az 1-ső kötetben a' lesről általánosan felhozott rendszabásokra szoros értelemben ügyeljen, itt még különösen azt jegyezvén meg: hogy a' szarvasnak stírúségből kifelé közelítését 's jövetelét közönségesen fekete rigó' szólása, apró madarkák' csevegése, száraz galyaknak lábai alatt csörtetése, falevelek' zörgése, ágaknak szarvaiba akadozása 's magának a' vadnak tüsz-szengetése vagy köhécslése szokta többnyire előre jelengetni. Mihelyt tehát a' leső vadászt e' jelck figyelmeztetik, mindenfelé vigyázzon, 's ha a' szarvas csak ugyan előöttlik, csendes 's észrevehetlen mozgással vegye célzásba felvont fegyverét, 's a' vadat, ha csak lehetséges, jó közelre bevárván, hevederen löje; ha lövéskor a' golyóbis' sujtását vagy csattanását minden vigyázása mellett sem hallotta, a' célzott vadat alkalmasint elhibázta; ilyenkor a' megriadó vad többnyire hátra tekint, vagy kevés ideig megállapodva szélyvel néz, 's egy pár pillantatig így maradta után odébb áll; ha pedig a' lövésre öszverogyott, szükséges azonnal odaszaladni, 's azt vagy nyakszirton vagy hevederen, szükség' esetében pedig szügyben tett szúrás által, vagy végre, ha csakugyan erővel talpra kapni 's felvászorogni igyekeznék, inai' elvagdálása által elejteni, mivel ha az így megsebesített vad egyszer felkaphat, melegében annyira eltávozik, hogy azt vagy épen nem, vagy csak igen nagy fáradsággal kaphatni meg. — Néha legnagyobb vigyázat mellett sem hallhatni a' golyóbis' csattanását, ilyenkor tehát leginkább a' vad' mozdulatira 's viselkedésére kell figyelmeznii; ha lövés után öszszerándul, nagy ugrást tesz, vagy kirúg, vagy szokatlan fordulásokkal 's tétovázással szalad, közönségesen meg van sebesítve: illy esetben tehát annak eltávozásaiig csendesen maradván a' vadász, azon helyet, hol a' vad megsebesítettett, vagy hová a' lövés intéztetett, vizsgálja 's jegyezze meg; ha a' lövés estveli lesben történt, akkor következő reggel, ha pedig hajnalban, akkor egy két óra múlva, midőn sebjében a' vad már jobban megbetegult, kutyájával nyomoztassa fel; ha

pedig a' vadat nagy sebben lenni gondolja, 's igen-igen jól tanított 's próbált kuttyája jelen van, azonnal is utána eresztheti azt. Szarvas-folyatáskor, némelly lesben lévő vadászok a' suta' szavának utánozása által a' folyató hímszarvast hamar lövésre tudván csalni, a' velők lévőknek nagy mulatságot szereznek.

Szarvas - meglópás.

Ha valakinek a' les, mellyben gyakran hasztalan várakozással csendben kell ülni, alkalmatlan lenne, az magát szarvas meglópás és felkeresés által is mulat-hatja. Az illy felkeresés ugyan csak reggel 's estve-felé, azonban záporosó után időközben dél előtt vagy dél után is történhetik, mivel ekkor a' vad szárazabb 's tisztább helyeken ácsorog vagy legel; és pedig a' két első esetben azért, mivel vagy nappali tartózkodá-sa' helyére vagy éjjeli járásába indulni készül; az utól-sóban pedig, mivel a' záporosó által fekvéséből fel-ásván, szárítkozik. Ezen vadászásnál leginkább kö-vetkezőkre kell figyelmeznii: 1-szor az isméretes és vadak által meglátogatlatni szokott tisztásokat minden-kor szél ellen mennve kell vizsgálni. 2-szor A' vadhoz lopózkodás legnagyobb csenddel 's minden zörgés nélkül essék, 's különösen vigyázva kivált ott, hol a' vad' közellétét gyanítjuk; nem árt tehát gyakrabban megállapodni, 's ide 's tova tekingetve hallgatódzni. 3-szor Midőn a' sűrűségből azon tisztásra, hol a' va-dat lenni gondoljuk, vagy talán már észrevettük, ki akarunk lépni, csak fejkidugva 's legnagyobb ügyes-séggel vizsgálódjunk. 4-szer Hogy ha látás vagy hal-lás által a' vad' közellétéről bizonyosak vagyunk, igyekeznünk kell bokor vagy vastag fa' irányában hoz-zá annyira lópózkodni, hogy azt bizonyos lövésre kaphassuk: ha pedig az ahoz férkezést a' környék le-hetlenné tenné, 's talán reményünk volna, hogy utját felénk veendi, akkor legtanácsosabb azt fa' háta megé vagy bokorba rejtezve jó lövésre 's közel várni. 5-szor Ezen vadászatnál fő rendszabás: hogy a' vad-hoz, kivált midőn szaglál, fülel és toprong vagy vil-log, csak akkor igyekezzünk közelíteni, ha mozgás-

ban van 's legel, egyébkor egyhelyben merően álljunk. Ha az e'képen meglöpött vadat jó lövés-re kaphatjuk, azt azon szerint, mint imént a' les-nél mondatott, löjük, és szükség' esetében kutyánk által nyomoztassuk, általányosan vigyázzván, hogy megszire 's csak vakszerencse' fejében intézett lövéseket soha se tegyünk.

Szarvast hajtókkal vadászni.

Az olly vadászat, mellyben hajtók vagy vadász-cbek által zavartatik 's veretik fel a' vad, hajtó-vadász-
szatnak nevezetik. A' szarvasnak 's más nagy vad-nak hajtók helyett kutyákkal hajtatasát nem javasolhat-ni, mivel az egyszer igen meghajtott 's elvadított szar-vas vagy más nagy vad azon vidéket közönségesen el-szokta hagyni, 's nyugalmash tájra huzódik; ha azon-ban a' hajtatas hajtók által 's az sem gyakran történik, járását nem igen változtatja, 's néha kevés hajtó is ha-mar lövésre fordíthatja. A' hajtó-vadászatoknál több-nyire állanak a' vadászok vagy puskások, 's a' va-dakat magok felé szél' menetében hajtadják. Itt legin-kább következő rendszabások fordulhatnak elő: 1-ször kis hajtások soha se tétessenek, 's a' mennyiben esz-közölhető, a' vad mindenkor szél' mentiben hajtassék, a' puskások pedig szél ellen fordulva álljanak. 2-szor A' puskások leginkább olly helyekre állitassanak, hol a' vad természete szerint örömeoseb forog, a' mit az értelmes vadász a' tájékról 's hajtatandó vadról tudhat legjobban megítélni. 3-szor Ez vagy amaz nemü vad-nak lövethetése vagy kiméltetése az elállított vadá-szoknak világos szavakkal adassék értésükre. 4-szer A' puskások' elállítása csendesen minden beszélgetés, fü-työrészés, zaj 's kutyák' czikongatása nélkül történjék. 5-ször A' puskások' egymástól állása csak olly távol-ságban mutattassék ki, hogy a' köztök kitorni akaró vadat lövésökkel mind két oldalrul elérhesék. 6-szor A' lehetőségig eszélitiben vagy egysorban állitassanak el; ha mindazáltal a' környülállás 's az erdő' fekvése miatt azoknak félkörbe vagy szegletekre állítások elke-rülhetlen volna, akkor mindenkinek legnagyobb óva-

kodás ajánltassék, hogy a' vigyázatlan 's meggondolatlan
 lövés által könnyen okoztatható szerencsétlenség eltá-
 voztassék. 7-szer Ha a' puskásokat gyepes, gyalog
 vagy jártútra és sorfák közé kell állítani, azok ne an-
 nak közepén, hanem azon részen, honnan a' vad vára-
 tik 's hajtatik, álljanak; így a' hirtelenkedés vagy vi-
 gyázatlanságból származni szokott annyiféle szerencsét-
 lenség könnyebben elmellőztethetik, mivel a' vad min-
 denkor csak azon pillanatban, midőn a' nyiláson ke-
 resztül csap, lövetik. 8-szor Annak, ki a' vadászokat
 vagy puskásokat állítja el, az elállásban mindenkor
 utólsónak kell lennie, hogy így a' puskásoknak miké-
 peni elállásokrul 's helyheztelésökrül meggyőződván,
 ahhoz képest a' hajtók' indulására füttyentés, kiáltás 's
 kürtölés által vagy máskép jelt adhasson. Innen ön-
 kénynt következik, hogy az ekképen elállított puská-
 soknak is némelly rendszabásokhoz alkalmazkodniok
 föltte szükséges, mellyek ímezek: 1-ször minden pus-
 kás személyválogatás 's kifogás nélkül a' számára ki-
 mutatott vagy rendelt helyen maradjon, 's azt hajtás'
 végzetéig tetszése szerint meg ne változtassa. 2-szor
 Mihelyt valaki elállított, állása' helyét azonnal el-
 rendelvén, magát szomszédjának mindenek előtt mutassa
 meg, azután a' netán állása előtt lévő lombot, 's min-
 den akadályúl szolgálható ágacskákat zörgés nélkül
 nyessen le, falevelet vagy havat tisztítson és seperjen el
 vadászkeszületeit rakja maga mellé, fegyverét huzza fel
 's tartsa készen, 's mindezek után legnagyobb csendben
 várja a' vadat, 's ha netalán köhécselés vagy tüsszentés
 erőltetné, azt zsebkendőjébe fojtva végezze, szóval: a'
 legnagyobb csendességre ügyeljen. 3-szor Ha egyik vagy
 másik puskás nagy vadra lőtt 's azt fel nem buktatta,
 a' helyt, mellyre lövését intézte jól jegyezze meg, hogy
 hajtás' végzetével a' netalán megsebesített vadat üzetni
 's felkeresni lehessen. 4-szer Mihelyt a' hajtók egy
 pár száz lépésnyire közelítenek, a' netalán még kibuk-
 kanó vad úgy eresztessék, hogy azt a' puskások közötti
 kitérésckor lehessen lelőni. 5-ször Hajtás' végzetével
 egyik puskás a' másikat füttyentés vagy köhécsés által

szólítsa fel, 's helyéből csak akkor, midőn jeladása elértevéen viszonzottatott, mozdúljon ki.

Az itt előszámlált rendszabások' megtartása minden közönségesb hajtóvadászban elegendő lehetne ugyan, azonban ha az illy vadászokat jelenlétével több fő úri-vendég tisztelné meg, még következők is figyelembe jöhetnek: 1-ször a' tartandó vadász' rajzolatja 's a' meghajtandó táj' nevezete előre közöltessék; valamint 2-szor a' hajtásoknak milly rend szerint leendő tartása vagy egymást követése is tudomásul adassék. 3-szor A' puskásoknak minden hajtásnál hol és miképeni állások előre jelöltessék ki, nem külömben 4-szer a' hajtók' elállításának helye 's elindítatások' ideje határozottassék meg. 5-ször A' reggeli falatozás', déli ebéd' vagy vacsora' hol 's melly órában tartatása előre állapítassék-meg. 6-szor A' rendes és jól készült állások, gyors szolgálat, rend, vadászhalók és leplek, mellyek mindenkor a' vendégek' körül állittassanak-fel, a' hajtóvadászokat kellemesbé teszik.

Szarvasnak hálókka, leplekkel vagy rémszineggel elzáratása, 's lóháton kutyákkal kifárasztásig üzetése.

Ezen vadászatomd annyi drága vadászeszközzel, vadásszal, vadászszolgával, kutyával, 's lóval, röviden olly tetemes költséggel jár, hogy ezeknek viselésére hercegi vagy fejedelmi pénztár 's olly rendes felosztásu tilos erdőség kívántatik, hol számos nagy vad ápolgatatik 's találtatik, vagy pedig a' szomszéd helyekről összehajthatatik. Való ugyan, hogy egy jól elrendelt illyes vadászatom minden tekintetben legmulattatóbb: ha mindazáltal azon tömérdek 's úgyszólván többnyire sárba vetett költségeket, mellyek vadászeszközök' megszerzésére, vadászatom pompás tartására, vadak' szaporítására, 's azok végett esztendőnkint tartatni kellő vadászok' fizetésére, vadászepületek' felállítására 's régieknek jó karban tartására, számos vadászebekre, az elszaporodott vadak által jobbágyföldeken okoztatni szokott károk' pótlására 's más minduntalani tetemes kiadásokra pazaroltatnak, tekintetbe vesszük, méltó kérdés támadhat: valljon az esztendőtszaka egy-két napig tar-

tatni szokott illyes multság c' szerfeletti költségeket meg érdemli e vagy sem? —

Ezen vadászmódok a' szomszéd Nemzeteknél nagy divatban voltak ugyan, de a' közelebb időkben több helyeken megszüntettek, mind mivel haszontalan 's tetemes költséggel jártak, mind leginkább, mivel az angoly 's más hasonló nagy fajú ebekkel szokott vadüzetésben történt több nagy szerencsétlenség mellett a' vadak emberiség - borzasztó módon kínoztattak. Az illy kutyákkal gyakorlott vadüzetés, mint azoknak tartása is, törvény által egyenesen meg lévén tiltva nálunk, bizonyosnak tarthatni, hogy ezen vadászmódot az előbbi századokban Óseink is egész a' közjó' kárával üzlék légyen. Azonban most már a' vadász-hálókali 's leplekkel nagy vadászatok Hazánkban kevés helyen, 's leginkább csak Eszterházy Herczeg' Uradalmaiban vannak divatban. Hogy a' vadaknak lóháton kifárasztásig üzetése is már legrégebb időkben kedves multság volt a' Magyaroknál, számos írásbeli bizonyságok után kétségtelenné válik, sőt némelly Történetírók Hunn Ósapáink' Európába jövetelők' alkalom - okának is a' szarvasüzést tulajdonítják, hogy tudnillik a' befagyott tavakon keresztül addig kergeték a' felvert szarvast, míg egészen isméretlen messzetájra jutván itt megállapodtak, 's a' vidéket körülnézvé, vizszatértökkel kezdének annak elfoglalásáru gondolkodni. *) Béla Király' névtelen Jegyzője könyvének 34ik fejezetében Bunge fiáról Borsu-ról jegyzi - meg: hogy a' Gron (Garam) vize mellett vévén úzóbe egy szarvast, azt azon hegyen, hol később Bars - vára építetett, nyállal ejté el. Hasonló vadászatnál, melly Mármarosban Imre Királyunk által tartatott, Lőrincz nevü Gróf, a' nyeregből kifordult 's kengyelében függve maradt Királyt szerencsésen megszabadítván, bizonyos telkekkel ajándékozott - meg. **) A' jelen - időben

*) Lásd: Spiegel der Ehren des Erzhauses Oestreich. pag. 469.

**) Lásd: Diplomatarium Excell. Comitum Francisci Széchenyi T. I. a S. Stephano usque Andream II. Regem Hungariae inclusive in 4to pag. 129.

vagy síkhelyre ugratják ki az üzetendő szarvast, vagy pedig a' rendes felosztásu erdőben veretik fel, 's angol lovakon nyargalva kifárasztásig üzik.

Dám vad-vadászat.

Ezen vadászat egyenlő lévén a' szarvaséval, itt egyedül azt jegyzem meg: hogy a' megsebesített dām-vad az elfolyt vérnyomán siető vadászeb előtt tekervényesb fordulásokat tesz, és a' sűrűségben hamarabb rejtelkedik el, mire a' vadásznak, nehogy azt végkép eltéveszse 's hijába fáradozzék, különösen figyelmezn-i kell.

Őz-vadászat.

Ezen vadászmód is megegyezvén a' szarvaséval, a' vadászatkedvelőket az e' tárgyban tett jegyzésekre utasítom, itt egyedül következőkre eszméltetvén: 1-ször az őz, mint a' dām-vad is, mocsáros helyen sárban nem fetreng, azért azt illy helyen lesni vagy keresni haszontalan fáradozás volna. 2-ször A' bakózet Július és Augusztusban folytatni szokott fattyúüszkedés-kor, mint Decemberben is, falevelen vagy finom nyir-fahéjon történő csalogatással könnyen lövésre kaphatni; reggeli tíz órától délutáni 4 óráig legalkalmasabban történhetik ugyan efféle csalogatás, mindazáltal kivált ott, hol több mint nőstény találkozik, azt akár-mikor is sikeresen próbálhatni. A' csalogatni akaró vadász tudniillik ilyenkor egész csenddel olly helyekre vonúl, hol őzbakokat nem messze tartózkodni gondol: oda érkezvén, itt-ott, de mindenkor alkalmas állásban, t. i. vastagfa vagy sűrű bokor megett, megá-lapodik, 's midőn a' lövéshez előre elkészült, az említett falevelen vagy héjon vagy e' végre készítettetni szokott különös eszközzön időnkint 3—4 egymást követő hangot ad 's mindenfelé vigyáz. Ezen hangot, melly-nek nőstény-öz' mekegéséhez kell hasonlítani, a' nem messze heverő vagy ácsorgó bak meghallván, kivált ha nősténnyel niucsen, 's hasonló csalogatás által még nem vadítottatott el, többnyire nagy sebességgel 's vil-longással jelen meg; megesik mindazáltal néha, hogy

a' csalogató hanghoz bizonyos távolságra közelítvén megáll és fülel: ilyenkor, ha csak a' környülállás engedí, legjobb vissza-'s hátrább-vonúlva csalogatásunkat más állásbul próbálni; ha végre azt csakugyan lövésre kaphatván egyszerre agyon nem löhetjük, hanem csak sebhe ejtettük, akkor azon helyt, mellyre a' lövés esett, jól megjegyezzük, egykét óra múlva pedig, midőn azt a' vett sebben elgyengültnek gondoljuk, vagy mint a' vadászok mondják, midőn az jól megbetegedett, keresni indulunk, és zsinegen vezetett kutyánk által addig, míg vagy elterülve vagy elbágyadva nem találtuk, nyomoztatjuk.

Vaddisznó - vadászat.

Ez épen olly különféle módokon és gyöngyörűséggel gyakoroltathatik, mint a' szarvasvadászat; legközönséges módjai azonban következők: 1-szor a' les; 2-szor meglopás; 3-szor hajtatas; 4-szer kutyákkal-lefogatas; 5-szor rekeszekbe-fogdozás.

Vaddisznó - lesés.

A' vaddisznó - lesés is esthajnalal vagy reggel történhetik, 's a' leső vadász mindenkor vagy a' csapásokra, szántóföldek 's makkos erdők szélibe, vagy pedig mocsárokhoz 's ollyan helyekhez ül le, hová vaddisznókat tartani 's kijárni gondol vagy vett észre; az illy lesben a' szarvaslesésnél felhozott utasításokra különös figyelemmel legyen a' vadász, különben a' finom hallásu és szaglásu vaddisznó által könnyen észrevétehetővén minden várakozása füstbe mehet. A' kiesett 's elejtett vaddisznót, ha szükség kívánja, vadász késsel, handsárral vagy dárdával első lapoczkájánál valamivel hátrább szúrja által, vagy pedig egy második lövés által végezze ki. A' vaddisznót nem hevederen, hanem főbe löni, vadászfogas ellen törtétnek tartják. A' megsebesített vaddisznó 's kivált a' vadkan nyomozásnál és kutyákkal üzetésnél magára vigyázzon a' vadász, mivel ha az nekimérgesedvén dühösségbe jött, 's kutyákkal szembeszállott, a' vadászt is hamar meg-rohanja; legtanácsosb az illyen firtvetett 's agyar-csat-

togatással tájékozva ellenszegült disznóhoz szél ellent de észrevehetlenül annyira lopózkodni, hogy azt jól intézett lövés által elteríthessük, 's a' kutyákra nézve mindenkor veszedelmes szembeállásnak mentől előbb végetvethessünk.

Vaddisznó-meglopás.

A' vaddisznó meglopásnál 's nyomozásnál, melly egyedül reggel 's estvefelé olly helyeken történhetik, hol makkos és gyümölcsfák alatt szélengező vaddisznókat lelhetni, mindazon rendszabások, mellyek a' szarvas-meglopásnál előadattak, alkalmaztathatók, a' szél lengedezésére különösen figyelmeztvén, mivel a' vaddisznó igen finom szaglásu 's hallásu lévén a' eselt hamar észreveszi, 's nagy hirtelenséggel sűrűségbe távozik.

Vaddisznó-hajtatás.

A' vaddisznókra tartatni szokott hajtó vadászat szintazon mód és rendszabások szerint szokott intézteni, mint más nagy vadakra, 's hajtásra hol emberek hol disznókereső kutyák használatnak, a' hajtók minden esetre előre megintetvén, hogy a' köztök kitörni 's visszacsapni akaró megsebesített vaddisznó elől mindenkor félre vonúljanak 's életüket pajkosságból ne kockáztassák. Nevezetes a' jelen időben azon vadászat, melly 1825ik Decembere' 20kán a' Volga vize' partjai körül egy kártékony vadkan ellen tartatott: egy Kozák tudniillik azon még ekkoráig hallatlan bátorságra 's vakmerőségre vetemedett, hogy a' vadászársai által körülvelt vadkan' hátára felpattanván sertejébe kapaszkodott, 's a' segítségére siető pajtásaival elterítvén azt, labait összekötözte, haza vitte, 's a' jutalmul feltett 40 Rubelt elnyerte; melly bátorság azonban nem minden vadászatkedvelőnek ajánlathatik.

Vaddisznónak kutyákkal fogatása.

Ez olly vadászat, mellyben az erdőnek valamelly részén, jó széllel, disznófogó nagy kutyák állítatnak el, azután a' sűrűségben heverő vaddisznók, kutyák vagy

hajtók által felkerestetvén, az elállított kutyák felé hajtának, 's mihelyt a' tisztásra kibukkantak 's a' sűrűségtől bizonyos távolságra haladtak, az utánok eresztett nagy kutyák által lefüleltetnek, 's lóhátas vadászoktól körülvéttelve vagy elevenen fogatnak és kötöztetnek meg, vagy valamely vadász által agyonszuratnak. Kivéven azon vadászt vagy vadászimast, ki a' disznókereső kutyákkal járván ezeket vezeti 's keresésre biztatgatja, és azokat, kik a' disznófülelő kutyákat füzéren tartják, a' többinek mind lóhátan szokás lenni. Ezen vadászatban, kivált ha az erdőnek egy része vadászhalóval vagy más vadászkeszűletekkel van elrekesztve 's körülkerítve, a' körülvett vaddisznó pedig igen megszorult 's el dühítettett, vagy meg-is sebesített, vakmerővé válik, 's ilyenkor némelly bátrabb vadászok azt vadászdárdával olly módon szúrják, hogy a' felingerlett 's neki dühödött vaddisznó tulajdon sebeségével rohanjon a' dárdába. — Erre szolgál bizonyos erős nyelű két-élű dárda, melyet az erejében bizakodó bátor vadász a' reá rohanó vaddisznónak szegez: t. i. a' selfogásnál bal lábbal előre lépve a' dárda' nyelét jobb hóna alá veszi, 's két kézre fogván azt, a' nekirohanó vaddisznó' melygödrenék vagy torkának irányozza 's egész bátorsággal ledöfi; magában értvén, hogy az illy veszedelemmel járó fogásnak szerencsés véghezvitelére elég erő, bátorság, 's fürgeség legyen a' vadászban, különben azt vigyázatlanság' vagy meg-rémülés' esetében a' dühösen rohanó vaddisznó egy oldalaslag agyarsapással is elűthetvén, kivégezhetné. A' régiek, hogy disznófogó ebciket a' vad' mérges csapásai ellen néminemű bátorságba tegyék, azoknak halhájbol 's drótbul bizonyos pánczélyt készítettek. A' vaddisznóval szembeszállást már a' Rómaiak is gyakorlák, de ők e' végett harezi bárdot használtak. Herculesz buzogánnyal pusztítá a' hasonló veszedelmes vadakat. Cracusus válogatott bátor ifju csoporttal ment Mysiának vadkanja ellen, 's fiát Herodot elveszté. Adóniszrul is tudjuk, hogy vadkan által végeztetett ki. Hazai Történetinkből is Zrínyi Miklós koszorús Költőnk' 's bajnok Vezérünknek valóságig 's kétségen túl meg nem bizo-

nyodott gyász esetén kívül, több ezzel rokoni vagy ahhoz hasonló szerencsétlenséget hozhatnék elő, ha munkám' cselje engedné.

Vaddisznó-fogdozás.

Erdőkben 's vadas kertekben fogdozni is szokták a' vaddisznókat, részint hogy a' különös rekeszbe vagy kerítésbe jutottat annál könnyebben 's veszedelem nélkül lehessen lövöldözni, részint hogy elevenen kifogatván azt tovább küldhessék, vagy végre hogy ismét kieresztetvén az elállított vadászok által üzethessék. Azon hely, hol vaddisznók fogatnak, mintegy 200 lépésnyi átmérőjű (diametere), ritka fákkal 's bokrokkal benőtt, következőleg félig-meddig világos 's egy ölesnél magasb erős, sűrűen összeállított palánkokkal vagy vastag deszkákkal kerített táj lehet, mellynek könnyen felvonható 's nagy sebességgel leereszthető kapuja vagy úgy alkalmaztatik, hogy az, az eledelre becsúszott vaddisznó által lebillentetvén magamagától bezáródjék, vagy pedig a' lesben lévő vadász által zsinogon megrántatván lecsapódjék. Mind a' kétféle készület sokkal egyszerűbb 's minden vaddisznós kertekben vagy vidékeken isméretesb, hogysen azt bővebben leírnom szükséges volna.

Medve-vadászat.

A' medve mint ragadozó állat 's vadászatkor a' vigyázatlan vadászra nézve veszedelmes vad, a' két Hazában annyira megritkított ugyan, hogy azt nálunk számosan épen nem találhatni: mivel mindazáltal nagyobb bérczes erdőségekben egyenkint még is, előkerül, nem fog ártani e' vadászatról is rövid említést tennem.

A' medve-vadászat közönségesen felkeresés, kutyák által lefogás, 's verembe-fogdozás által gyakoroltatik.

Medve-keresés.

Ez annyiban különbözik más nagyvad-kereséstől 's meglopástul, hogy e' végett többnyire két vagy három, golyóbisos két csövű puskával, vadászdárdával,

szarvaskéssel 's haltával felkészült bátor 's erős vadász szokott kimenni, hogy így szükség' esetében egymásnak védelmül és segítségül lehessenek; ha az ekkint felfegyverkezett vadászok, kik minden esetre jól lövő 's merész férfiak legyenek, erdőbeni vizsgálódásik 's keresgélésik közben medvére akadtak, vagy egyenesen barlangjához mentek, ahoz a' lehetőségig közel lopózkodnak; akkor egyik rá lő, 's ha ennek lövésére össze nem rogyott, hanem dühödten a' puskaszó és füst után indul, 's két lábra állva a' vadászoknak tart, azt a' más két vadász 15—20 lépésnyire bevárja, 's főbe vagy melybe lövi; ha ekkor sem esik el, a' leg-erősebb 's bátrabb vadász dárdára kap, 's azt, mint a' vaddisznófogsánál, neki szegezi 's keresztüldöfi, a' más kettő pedig oldalast segítségül lévén a' medvét agyonveri. Némellyek' állítása szerint a' medve, nehogy vérének hirtelen elfolyása miatt elgyengüljön, a' lövés' helyét falevéllal vagy fűvel dugja be 's úgy rohan a' vadásznak. Milly veszedelmes állapot azonban az elmérgesedett 's dühödött sebes medve a' vadászra nézve, számos példa mutatja, mellyek közt honunkra nézve nevezetes az, mellyet Schwartner Márton II István Királynak 1130-ki Adomány-levelében közölt: e' szerint tudnillik Korus nevezetű Magyar, Bodnak fia, a' felmérgetett medve' dühétől megmentvén a' Királyt szerencsésen, bizonyos földbirtokkal ajándékozott meg. *)

Medvének kutyákkal fogatása.

Olly helyeken, hol medve tartózkodik vagy gyakrabban fordul meg, több medvefogó erős nagy kutya állítatik el, 's ha kopók vagy hajtók által felveretett, 's lassankint kihajtatott, azok rá eresztetnek, 's midőn lefülelték, az odasiető vadász azt hevederen szügybe vagy homlokba intézett dárdaszúrással elejti. Kedves mulatság volt a' régieknél a' kalitkában tar-

*) Lásd: Martini Schwartner *introducio in rem Diplomaticam aevi intermedii, praecipue Hungaricam*. Badae 1802. pag. 247.

tatni szokott medvét vízzel megtöltött kádba cseszteni, 's rá bátor szelindekeket uszítani.

Medvének verembe fogatása.

A' medvét, némelly vadászok' tapasztalása szerint, verembefogás által legkönnyebben keríthetni meg. Az e' végett ásatandó verem épen olyan lehet, mint a' farkas-fogdozásnál lentebb fog érintetni, e' végett oda utasítom az olvasót; itt egyedül azt jegyezvén meg, hogy ezen fogdozásnál csalétel gyanánt nem lúd, rucza, bárány vagy malacz, hanem mézzel kent ócska méhkas állítatik ki. Némellyek, kiknek az ekképen felkészített veremhez felvívázót állíthatni tehetségek nincsen, annak ajtaját úgy alkalmaztatják, hogy az, a' rá toppanó medve alatt lebillenvén, midőn a' verembe zuhan, fölötte magától bezáródjék.

Farkas-vadászat.

Ez leginkább hajtatas, 2-szor békerítés, 3-szor lövésre csalogatas, 4-szer dögmelletti lesés, 5-ör sövénykerítésbe, verembe, vagy vastörbe fogatas és 6-szor lóhátrul agyonverés által történik.

Farkas-hajtatas.

A' farkas-vadászatsnál mind a' hajtók mind puskások legnagyobb csendességgel állíttassanak el, mivel a' felette vigyázó 's minden legkisebb zörrenetre föllelő farkas idő előtt kitörhet 's odább állhat. A' felzavart 's puskásokat nem sejdítő farkas a' sűrűn keresztül törtetve közönségesen hamar megjelen; ha azonban a' sűrűn álló hajtók által szoríttatik, a' puskásokat észrevette, 's nagy lövöldözést hall, a' hajtók előtt sokáig toprong, csavarog, azokat közel bevárja, 's csak utolsó pillanatban kullog ki. Leginkább hevederen, vagy közelebből föbe szokás löni: a' farba kapott lövést bírja, 's ha derékesontja nem töregett, odébb áll. Van példa, hogy jó fegyverből rucza söt kása sréttel is elejtetett a' közel jövő farkas. A' Szerzőnek is volt többek közt azon vakszerencséje, hogy

zsombékos 's locspocsos gazos rétben ruczázván, midőn pihenés végett leülne, egyszerre zörgést hallott, melyre magát azonnal lehuzván, 's a' lehetőségig zombék mellé rejtezhván, a' kibukkanó 's egyenesen feléje tartó öreg kanfarkast 15—20 lépésnyi távolságra bevárta, 's rucza-sréttel fültőre intézett lövés által elejtette. Mivel dobszótul különösen fél, kevés hajtókkal azt is szokták könnyebbi felzavarására használni.

Farkas-békerítés.

Noha az inségtől inalt 's megszorult farkas néha igen vakmerő 's dühös szokott lenni: mindazáltal a' veszedelem' árnyékától is megfélemlik, futásnak ered, 's holmi váz által könnyen feltartóztathatik; ha tehát télen által, vagy akármikor is, rétben, sűrű gazban, kukoriczában, zöld életekben, vagy más hasonló helyeken farkast lappangni vettünk észre, azt csendesen vadászhalóval körül lehet keríteni, vagy a' mi hamarabb 's olosóbban történhetik, kétszeresen körülvázolni, egyedül arra figyelmezhván, hogy a' rémszinegnek szünteleni mozgásban tartása végett ahoz minden 50—60 lépésnyi távolságban egyegy ember állíttassék. Ez megtörténvén a' farkast kevés, azonban nagy zajt ütő hajtók által is a' puskások felé szoríthatni 's agyonlőhetni; ha pedig az efféle békerítés rémszineg helyett vadászleplek 's hálók által esett, akkor annak vadászását másnapra is, midőn számos puskás gyülehet össze, halaszthatni: de ilyenkor szükséges, hogy a' békerített hely, nehogy éjszakán által a' farkas kitörhessen 's átronthasson, jó sűrűen tüzelő emberek által körülvétsessék. Miképen kell az illy békerítésnél használtatni szokott rémszineget készíteni? lejjebb adom elő.

Farkast lövésre csalogatni.

Télen által kivált bakzaskor eléhezett farkast, nyúl-makogás, malacz-sikoltás, 's bárány-bögés' utánozása által, alkalmas 's jól választott helyből az ügyes vadász könnyen lövésre csalhatja. A' nyúl makogást némellyek markokban vagy nyúlhívó sípon követik,

a' többi állatkákat pedig magokkal elevente viszik ki és sikoltatják. A' sikoltást halló farkas többnyire nagy villongással 's kíváncsisággal jön elő, 's egyenesen azon helyhez, honnét a' hangot vevé, tart, midőn a' rá várakozó vadász által jó lövésre várattván, föbe vagy hevederen lövetik.

Farkast leskunyhóbul lesni.

Mivel télen által, midőn a' mezőriül majd minden barom 's házi állat telelőre takarodik, a' farkas nem olly könnyen, mint egyébkor, tehet ragományra szert, dögszagra is igen örömet tart, azért azt holdvilágos éjeken kitett dög mellett leskunyhóbul könnyen lőhetni. Ha tehát valamely vadász illy leskunyhót készített, huzasson annak elibe elesett marhahúst vagy dögöt, azt mindenkor hátuljával fordítván a' kunyhó felé, mivel különben az abba könnyen bebujható farkast vagy rókát löni nehezebb volna; hogy pedig az illy helyet annál könnyebben megtalálhassa a' farkas vagy róka, a' kunyhó' környékén jó távulról, lófarkhoz kötött fris nyúlbél vagy szalmatüzön megpörkölt juh-döghús ide 's tova vonczoltatik, végre pedig a' kunyhónál letéttik; a' dögvonczolta helyre érkező farkas addig fogja a' szagos nyomot követni, miglen a' leskunyhóhoz érkezik, hol kevés ideig minden oldalra toprongván, csak hamar a' kitett dögszagatáshoz fog, 's a' vgyázó vadász által hevederen vagy föbe lövetik.

Farkast sövénykerítés közt fogni.

Ez ekképen történik. Hat vagy hét láb magosságú sövennyel kerítés körül egy két öl általmérőü helyet, tégy abba eleven juhót, ludat, ruczát vagy malaczat; ezen ajtós kerítés körül mintegy két lábnyi távolságban fonass más, de az előbbenihez hasonló vagy még nagyobb magasságu sövenyt, alkalmaztass rá egy ajtót úgy, hogy az kívülről befelé könnyen nyíljon ugyan, azonban a' rajta lévő kődarab' nehézsége által maga

magától ismét bezáródják. Észrevéven 's a' sövény' hézagain keresztül látván, a' bögésre, sikoltásra, lármázásra vagy köröskörül vonczolt fris nyúlbelre előjövő farkas a' belévő juhot vagy egyéb állatot, az ajtót orrával vagy fejével betolja, a' két sövény-kerítés közé becsúszik, 's mivel az ajtó utána bezáródik, kénytelen lesz a' két sövény közt, hol a' hely' szükségé miatt meg nem fordulhat, mindaddig köröskörül járni, miglen a' felvigyázó 's odasiető vadász által agyon nem lövetik.

Farkast verembe fogni.

A' farkas-fogdozásnak nevezetes módja a' farkasverem is, melly mintegy két vagy másfél öl általmé-rőü mély, 's az oldalain fenálló palánkokkal kirakott gödörbül áll. Ennek teteje vagy szája apró vesszőkkel, szalmával, mohhal vagy falevéllal betakart bil-lenékeny deszkával földszínt befedetik, a' verem' közepén kiálló pózna' végén lévő kosárba vagy kerékre bárány, lúd, rucza vagy malacz köttetik, 's a' kihányt föld a' lehetőségig elegyengettetik. A' mint a' közel tájékon kullogó éhes farkas a' kitett állat' lármáját meghallja, azonnal ott terem, 's midőn magát a' lekötözött ilyen állathoz már elég közel lenni gondolja, egy keveset lopózkodva hason mászik, azután azt egy ugrással akarván elkapni, nagyot szökik, a' könnyeden földött verembe zuhan 's megfogódik, onnét nyakába vetett láncz vagy kötél által akár clevenen akár agyonlöve kivenni, igen mulatságos lehet. — Az eképen verembe esett, 's a' felvigyázó vagy más rögtön odasiető emberek által körülvelt farkas szerfelett gyáva 's félénk lesz, mert a' helyett, hogy a' hozzá behányt 's rá félénkségből agyarkodó kutyákat szokása szerint torkolná vagy csak legkevesebbé bán-taná, magát a' földbe ásni, 's a' nézők elől mintegy elrejtekezni igyekszik. Hasonló fogdozásnak, hol az elrendelt farkas-verembe egyszerre két öreg farkas zuhant be, szemtanúja volt a' Szerző, 's czen egyébiránt

vakmerő 's erőszakos két állat elgyávulására még most is álmélkodva emlékezik. *)

Farkast Berlińi vastörbe fogni.

Ki ezen vaseszközzel akar farkast fogni, az erdős, cserjés 's bokros helyeken, vagy gázos-nádas rétek körül, hol farkasokat gondol vagy vett észre lappangni, válasszon ki tisztás vagy síkhelyet, 's az említett vasat erősen földbe vert czövekhez lánczolja le 's csalétel helyett a' rókafogásnál említendő keverékből itt-ott szórjon el, a' felállított vasra pedig fris vad vagy galambhúst, mivel a' farkas azt különösen kedveli, alkalmaztasson; mihelyt a' közelítő farkas ezen húst megrantja, a' vaseszköz felesapódik, hegyes horgú végeivel a' farkast megragadja, 's a' vadász odaérkezéséig erősen áltölclve tartja.

Farkast közönséges vastörbe fogni.

Lehet farkast közönséges vastörbe is fogni, melynek azonban erős készülütének kell lenni; e' végett több illy vastör a' farkas nyomra vagy csapásra vagy valamelly 3—4 lábnyi magas oszlop 's fa mellé, melyre fris nyúlbél, eleven rucza, lúd vagy kakas vagyon felkötve, úgy állittatik fel, hogy az említett csalszerket levenni akaró farkas azokba hágni kénytelenítessék; azért tövis vagy galyak által azokhoz minden oldalaslag férkezhetést elzárni szükséges; azonban a' vastör minden rozsdától tiszta, 's lúdsirral vagy farkas-ganéjjal, hogy azt könnyen meg ne érezhesse, legyen békenve, 's famohhal vagy falevelekkel úgy eltakarva, hogy az illy eltakarás a' lehetőségig természetesnek látszassék, 's a' föld szembetünőleg meg ne bizgattassék; mivel pedig a' lábánál megfogott farkas vagy róka, ha a' vasat maga után nem vonczolhatja 's a' vadász által mohón nem éretik, törött lábát elrágva odébb szokott állani, némellyek az említett vastört nem kötik le, hanem kurta láncznál fogva

*) Történt ezen farkasfogás T. N. Szabolcs Vármegyének Pazony helységében T. Vályi László Ur' füveskertje' sarkánál.

tuskót vagy más ollyast kötnek 's akasztanak utána, minek elvonzolása után a' törbe hágott 's valahol megbujt farkast kinyomozni 's fellelni lehessen; megtörténik azonban némellykor, hogy az egy lábbal törbe hágott farkas szabadkozó vergődése közben másik lábával másik törbe hág, melly esetben bizonyosan helyben marad, 's a' vadász által más nap agyon lövethetik. — Vagynak vadászok, kik a' bakzás' idejében meglőtt nöstény farkas' nemzörészét metszvéni ki, azt esizmájok' talpára kötik, a' farkasok' tartózkodásahelyét körülkerülik 's lesbe leülnek; mihelyt a' kan farkas illyes nyomra bökkent, 's annak szagát érzette, addig ballag 's üget utána, míg a' lesben vigyázó vadásznak kezére jön 's ellövetik.

Farkasnak lóhátról elveretése.

Hogy a' sík pusztákon künszédelgő farkast lóhátról üzni 's agyon is lehet verni, azt számtalan alföldi példa bizonyítja. Ezen elverésnek egész fortélyá abban áll, hogy a' farkas után eredő lovasok azon ne tágiítsanak, 's üzés-közben vizre ne eresszék; a' kifáradtában elfuladó farkas végre megül a' lovas előtt, 's magát védelmező állásba teszi ugyan, azonban sokkal gyávább, hogy sem azt, hol egyik hol másik oldalról eső főben kollantás által megszédíteni, dönteni, vagy pisztolybul agyonlőni nem lehetne.

Hiúz-vadászat.

Ez hajtók által úgy, mint a' farkas és róka-hajtatás, legalkalmasabban történhetik, midőn a' puszkások, egyes golyóbissal, szatymával, ficzkóval, vagy legnagyobb sréttel lövik. Megezik ugyan, noha ritkán, hogy az ide 's tova kullogó 's minduntalan más állatok után leselkedő hiúz, farkas-vagy róka-fogásra kiállított vastörökbe is botlik 's foglyul marad, vagy farkas-verembe esik: mindezek azonban igen ritka esetek; szaglással ugyan nem legjobbal bír, 's a' kitett vastört épen nem szükség bekengetni, de mivel látása szerfelett éles, annál jobban kell azt betakargatni.

Hiúz rémszineggel 's hálókkaal körülkeríteni.

Némelly vidékeken, hol észreveszik, hogy e' vagy ama' sűrűségben hiúz vonult meg, azt hirtelen de minden lárma nélkül hálókkaal, vadász leplekkel, vagy rémszineggel kerítik körül, 's vagy mingyárt akkor, vagy ha az idő késő 's elég puskás sines, más nap reggel vadásszák. Ezen halasztás' esetére azonban szükséges a' békerített helyet minden 30 lépésnyire rakott 's egész reggelig élesztgetett tüzzel körülvéteni, különben az igen ügyes ugró 's jó mászó vakmerő hiúz bizonyosan cillan. Mivel az igen megszorított hiúz a' puskásokat 's hajtókat hamar megtámadja, vadászatánál mindenki jó kézbelivel legyen felkészülve.

Vadkecske-vadászás.

Mivel a' vadkecskék megmászhatalan sziklás bérceken, meredek magas hegykörnyéken tartózkodnak, azokhoz hajtók által vagy kopókkal nem könnyen juthatni; meglopások is igen mesterséges, mivel legelés közben egy vagy kettő mindenkor vigyázaton állván, legkisebb esörtelésre is figyelmez, 's hangos füttyentés által a' vadász' közelítését elárulja. Legkönnyebben kézre keríthetők, ha a' vadász járásokat kileste, 's ott huzamosb ideig rájok, várakozik vagy társa által maga felé riasztatja, mert milly veszedelmes azok után egy kőszárlrol másikkra mászkálva leselkedni, kiki elgondolhatja, 's a' számos szerencsétlen esetek közül például veheti első Maximilián Czászár' történetét, ki Inspruck mellett az úgynevezett Márton' falánál a' meredek sziklára felmászván, midőn éhenhaláshoz igen közel vala már, csak különös gondviselés' vezérlése után tudott letalálni.

Róka-vadászás.

Ez egy a' legkellemeteseb multságok közül, 's gyakoroltatik 1ször lesben; 2ször hajtással; 3ször kopózással; 4szer agarászással; 5ször lóháton kutyákkal-üzetés által; 6ször kiásással; 7szer kifüstöléssel; 8ször hálóba, 's 9szer vastörökbe 's facsapdába fogdozással.

R ó k a - l e s é s .

Rókát a' lyuk' szájánál vagy csapásain, vagy csalétek 's kitett dög mellett szokás lesni. A' lyuk melletti lesésnél vagy az a' vadász' célja, hogy az estfelé 's néha napközben is kijövő öreg rókát, vagy pedig annak kölykeit lőhesse le; első esetben napszállat vagy hajnal előtt a' lyukhoz közel eső olly helyet válasszon, honnan a' lyukából kijövő vagy abba menni akaró rókát lőnie bátran lehessen: a' másodikban pedig, leginkább Május' közepe' táján délután, midőn a' nevendék rókakölykök játszás vagy eledel-keresés végett künkullogó anyjokat várni kimásznak, üljön le, 's azok' kijövetelét csendesesen várja. Ezen lesés' legnagyobb titka abban áll, hogy a' lesni szándékozó vadász a' lyukhoz igen nagy esemddel 's minden döbögés nélkül járuljon, 's leshelyét vagy ülését mindenkor szél ellen válassza. A' megsebesített de lyukába visszasiklott róka vagy borz, minekelőtte kapott sebjében eldöglenék, a' lyuk' szája felé szokott vánszorogni, 's ott kinlódva gebed meg; azért az ollyan lyukat, mellybe valaki sebesített rókát szalasztott, naponkint kétszer háromszor is horoggal megvizsgálni tanácsos. A' róka ugyan nem igen szokta járását megtartani, azonban ha estveli 's reggeli csapása, kivált hóban, megtudatott, azt többszöri lesés után lövésre kaphatni; melly lesés' alkalomával ha lövésnyinél távolabb ötlenék elő, nyúl-magokás', madár-sikoltás' 's egér-czinczogás' követése által közelébb 's lövésre csalhatni, magában értvén, hogy azt a' vadász mindenkor jó rejtek-álláson lesse. Kivált fris hóval leginkább utakat 's ösvényeket keresvén hasonló helyeken hamar lövésre kerülhet. — Mások zsinigre fris nyúlbelet kötven, azt a' sűrűben keresztül-kosúl vonczolják, 's végre alkalmas leshelyen megállapodván alantgalyra felakasztják, 's lesbe ülnek. Többnyire ugyan későn, de még is megszokott a' nyúlbel' szaga után jelenni, midőn is holdvilágos éjjel agyon lövethetik. Az erdőbül, cserjébül, rétbül, kukoriczából 's más hasonló helyekről ma egy, holnap más oldalon szokott előbukkanni 's bizonyos kijáró helyet nem tart, azért azt lövésre kaphatni csak szerencse.

Róka-hajtás.

Ez egyedül száraz hidegben történhetik, mivel esőben és zivatarban többnyire lyukban faodúban, sziklaüregben hevervén, nehéz hajtásba keríteni. Ezen vadászatnál mindazon rendszabásokat, melyek a' nyúl-hajtásnál fordulnak elő, azon pótolékkal követni szükség, hogy a' róka-hajtások nagyobbak legyenek, 's a' puskások 's hajtók' elállítatásánál mély csend uralkodjék. Nem árt hajtás' kezdete előtt a' rókalyukakat betömetni 's csak a' vadászat' végén kinyitítani. Minthogy a' róka minden legkisebb láрма vagy zörrenésre felrezen 's odébb ballag, tehát az elállított 's rendelt puskások mindenkor készen álljanak, 's azt magokhoz jó lövésre eresztvén föbe vagy hevederen löjék, 's mihelyt felbukott, verjék agyon, mivel gyakran megtörtént, hogy a' lövés után feleszmélt róka annyira elillaut, hogy azt megkapni többé lehetetlen volt. Van számos példa is, hogy a' döglöttnek vélt 's vadásztarisznyára felkötött róka ismét felocsódván a' vadászt meg is marta.

Rókát kopókkal vadászni.

Ezen vadászat a' nyúlnak kopókkal hajtásával mindenben megegyez, csak hogy a' róka egyszer-kétszer megsavarodván a' sűrűben, utat veszteni igyekszik, 's felveretési helyére legjobb kopók is ritkán fordíthatják vissza; azért annak szokott járását 's forgása' helyét a' kopók' szabadon eresztése előtt úgy el kell állani, hogy azt felriasztatása után tenni szokott kanyargásiban elejteni lehessen. Kopók előtt csak akkor osont vagy surran lyukba, midőn szerfelett sarkaltatván utat nem veszthet, hoszas hajtásban kifáradt, vagy sebet kapott. Egyébiránt mindenkor sűrűségben bujkál, 's a' bokrok közötti tisztásokat szorgalmasan kerüli. Kopókkal vadásztatása Novembertől kezdve csak nem egész tavaszig tarthat, 's erdős, gazos, zsom-békos vagy nádas rétekben igen mulatságos lehet.

Rókának agarakkal fogatása.

Mivel a' rókát nem mindenütt 's nem mindenkor kaphatni kün a' síkon, azért a' ki azt agarakkal fogat-

ni akarja, erdő - cserjé - vagy rét - szélben állván meg, hajtók vagy kopók által zavartassa ki, 's porázon tartott agarait csak akkor, midőn a' gaztól már jó darabon elhaladt, eressze utána, különben hirtelen visszacsaphatván a' sűrűbe megbujhatnék, 's többé bizonyosan ki sem jönne; ha jók, bátrak 's mérgesek az agarak, azt hamar elérik, 's bár mint hadarásszon is szemök előtt tömörtlompú vastag farkával, megfogják 's megfojtják; a' rozsz, vagy bátortalan kutyák ellen pedig addig védi magát, míg hátrálása közben gazra kaphat 's megbujik. Szép mulatság a' rókát minden gaztól 's erdőtől valamennyire távollévő nádas rétből kopókkal kizavartatni, 's a' különféle helyekre elállított jóagarakkal fogatni vagy lóni meg. Általányosan a' vadászatnak, de különösen agarászatnak, e' jelen időben legtuzeseb kedvelői az Angolyok, kiknél a' tehetősbekek közös költségen több agarat tartanak, 's bizonyos időben összegyülekezővén azokkal leginkább rókákat fogatnak. Legjobbnek azonban nem azon agarat tartják, melly a' vadat elütötte, hanem azt, melly azon elejétől fogva az elfogatásig legkevesebbet tágitott 's hozzá mindenkor legközelebb járt. Hasonló vadászatokban egy vagy másik kutyának jobbságára nevezetesb somákba fogadoznak, 's a' nyertes agár igen drágán szokott elkelni. Hasonlít az ő agarászások löversenyezésökhez, és szinte olly költséges.

Rókának lóháton kutyákkal üzetése.

Való ugyan, hogy ezen vadászatmód egyike a' legmulatságosb időtöltéseknek: de minthogy eleven rókák, számos kutyák, vadászok, vadászlovak 's más egyéb kézületek' tartása, kutyapajták 's vadászepületek' állítása, 's a' jobbság' földcsein ez által tehetni szokott tetemes károk' pótlása, igen nevezetes költségekkel párosak, hasznot pedig az efféle vadászat épen nem hajthat, itt környüállásos leirást nem érdemel; egyedül azt jegyzem tehát meg, hogy az Angolyok ezen vadászatmódnak is különös kedvelői lévén, végette több helyen számos kutyát tartanak, 's az előre közhírré tett napon bizonyos helyre számosan összegyülvén a' vakmerőbb

vadászatkedvelők vörös, a középszerűek kék ruhában jelennek meg. Elindulván az illy számos nézőtől kísért társaság a felvert róka után, árkon, bokron, sövényen, palánkon 's kerítéseken keresztül egyiránt hanyat-homlok vágat, míg lassankint egyiknek lova kiáll, másikkal felbukik, harmadik pedig kezét, lábát vagy nyakát töri. Az különös, hogy a vadászatot náluk semmi szerencsétlenség sem zavarja meg, 's egyik jó barát a másiknak baján 's boldogtalan esetén meg nem ütközvén tovább rugtat, 's a szerencsétlent csak a néző parasztok 'ápolgatására és segedelmére hagyja. Győztesnek azon vadász vagy inkább annak lova tartatik, ki a kutyák által elfogott rókához leghamarább érkezvén, annak farkát győzedelem-jelül elkaphatta, a mi náluk nagy dicsőségnek tartatik, 's az illy győző vagy diadalmas ló igen drágán fizettetik meg. Hazánkban ugyan még nincs divatban ezen költséges 's számos szerencsétlenséggel járó vadászat: azonban próbaképen bizonyos társaság által a kezdet még is megtétele már.

Rókát kiásni.

Hogy a lyukban lappangó rókának nedves és zivataros időben, vadászat közben, vagy kölykei végett nyáron történni szokott kiásása annál sikereseb foganatú legyen, szükség, hogy a vadásznak borz- vagy lócslábu kiskopóji vagy más rókakereső ebei legyenek, mellyeket lyukba eresztvén, ugatásoknál fogvást a róka belétéről meggyőződhecsék; azonban a kutyák hebecsáttatások előtt kiáltson be a vadász a rókalyuk' száján, 's azt ekképen a kirohanástól ijessze el. Mind a mellett mivel a kutya által megszorított róka hamar kisuttyan, lövéshez is el kell készülnie. Mihelyest a lyukba bocsátott kutya rókára akadt 's azt ugatni kezdi, földre borúlva hallgassa, 's tanulja ki azon tájt, mellyen a kutya ugat, 's hol a rókalyuk' végének is lenni kell. Ezen hozzávetőleg kitanult helyet 3 lábnyi széles 's 4 lábnyi hosszú gödörrel egyenességben ásassa le, 's mihelyt a lyukat érte, vashorog, vasfogó vagy vasvilla által igyekezzék a rókát kihúzni vagy agyon szúrni, 's annak kivétele után a lyukat még

egyszer vizsgálja meg, mivel egy lyukban egyszerre néha több róka is találtathatik. Végre a' kihányt földet visszahuzatván a' gödröt temettesse bé.

Rókát kifüstölni.

Midőn a' róka olyan odvas fába vagy lyukba vonúl, honnan azt kiásni vagy venni épen nem lehet: akkor, a' kitágított 's katlan-formára öblösített lyuk' szájába először falevelekből, gazból, száraz marhaganejbul, rongydarabokbul 's más hasonló éghető szerekből tüzet gyujtván, annak füstjét kalappal vagy máskép a' lyukba csapdozzuk, 's midőn a' lyukbeli levegő felmelegülvén valamennyire megritkult 's a' bévert füsttel megtelt, a' tüzre kéndarabot vagy azzal megkent rongyot és tákot tévén, kívülről deszka-darabbal úgy csináljuk be, hogy a' benlévő parázs még egy ideig füstölöghessen. A' füst 's megromlott levegő miatt elkábult róka kinjában egész a' tűz elébe ván szorogván ki, egy pár óra múlva megdöglik, midőn is horoggal kihúzhatni.

Rókát hálóval fogni.

Ott, hol a' terítő-háló' készítésről 's használtatása' módjárul értekeztem, ezen fogdozás környülállásosan lévén előadva, az olvasót e' részben oda utasítom.

Rókát vastörbe fogni.

A' róka vagy úgynevezett Berlíni vasha, vagy pedig közönséges tányér-vastörbe fogatik, 's az illy fogás késő ősszel vagy télben gyakoroltatik. Hóban, midőn a' rókanyomot vagy csapást láthatni, 's ködös időben, midőn a' nap csak olykor mutatkozik, legalkalmasb 's legbizonyosb kimenetellel történhetik. A' végett a' vadász válasszon ki az erdőben egy vagy több olyan helyt, melly rejtettsége miatt kevesbé nyugtalaníttatik, 's itt mindjárt ősz' elején ásasson a' tör' nagyságához irányzott gödröcskét, 's abba a' felállítandó vastörhöz hasonló formájú abroncsot tévén, hogy azt hó' este után is meg találhassa, földbe szúrt pálezácskával jegyezze meg. Midőn a' mezőrül 's erdőkbül

minden barom telelésre takarodik, mindenütt néma csend szállja meg a' vidéket, a' róka fogdozást azonnal elkezdhetni; szükséges azonban csalétket készíttetni e' következő szerekből: vétetik félfont sótan disznóháj, 's apró kockákra szeletve, egy lat összenetélt vörös hagymával, $\frac{1}{4}$ lat egérfa' (solanum dulcamara) fris héjával kevertetik össze, 's fedett serpenyűben addig pörköltetik, míglen az elolvadt zsír sárgás keverékké változik, azután egy lat ibolya gyöker egy kalán méz és mogyorónyi kámfor vegyítettén közé, a' serpenyű ruha darabbal takartatik 's fojtatik le; ezután kockára vagdalt kenyér, ujnyi hoszaságu vagy pedig nagyobb ruhadarabok mártatnak a' keverékbe, 's a' kiállítandó vastörnél csalétekül használtatnak. A' vastör' helye falevelekkel vagy famohhal, hogy annál természetesebnek látszassék, hintetik meg, 's imitt-amott csontocskák 's a' csalétekből némelly darabkák szórattatnak el; hogy pedig a' csavargó róka távolabbról is a' törös-helyre akadhasson, annak környékén nyúlbél vonczoltatik 's hordatik körül. Az így elkészített helyet naponkint meglátogatván, mihelyt észrevettük, hogy a' törös-hely' környékén megfordult róka a' csontocskákat vagy csalétek-darabokat felszedegeté, a' leczövekelte vastört azonnal kiállítjuk, 's mindent elintéztvén éjszakára künhagyjuk; megjegyevén itt, hogy a' vastör minden rozsdától tiszta, 's csalétekbe mártott ronggyal vagy rókaganéjjal megkent legyen, különben finom szaglása könnyen megorrolhatván a' vas szagát, cselt-sejditve odább kullogna. Mások, kiknek a' vastörrel fogdozás hoszasnak látszik, de a' rókákat bizonyos helyről még is örömet kiirtanak, vesznek mézet, búzalisztet, piskolcot, farkasmaszlagot, vellenczei üveget, juhagyút és vaját: ezekből mogyorónyi golyóbiskákat vagy galacsokat készítvén, ott, hol a' róka gyakrabban megfordúl, elszórják; egy pár illy golyóbiskát felfaló róka csak hamar puffadni kezd, 's messze ritkán mehetvén, eldöglik. Mivel azonban az illy méreggel elölt róka' bőrének szöre kihull, azt vagy azonnal kikészíttetni vagy eladni szükséges, különösen vigyáztván egyébiránt, hogy az említett keverék-

hez kutyák, mellyek szinte elvesznének attól, neférhesenek.

A' rókát közönséges vastörbe azon szerint foghatni, mint a' farkas-fogásnál előadatott, csakhogy itt a' megtisztított tört mindenkor az említett csalételbe mártott ronggyal kell megtörülgetni, 's liba, rucza vagy más állat helyett a' tör' fölibe fris nyúlbelet akasztani. — Mások a' sűrű gaz közt észrevett olyan csapásokra állítják a' vastört, hol a' keresztül bujó róka abba hágni kénytelen. Némelylek a' rókafogásnál heringfejet és sült macskát is használnak. — Kedves multság volt a' régicknél, a' fentebb módok szerint megfogott eleven rókát keskeny hálókkaal vagy lepedőkkel levegőbe felhányni, melly végből bizonyos tágas zárthelyen több róka eresztetvén el, azokat a' sorban álló Dámák és férfiak kezökbe tartott hálók által, mellyeknek egyik végét a' Dáma másikat a' Gavallér fogá, minduntalan a' levegőbe hajigálták; 's ha a' régi vadászok valakit nevetségessé tenni vagy megtérfálni akartak, rókabelet annak szívével, májával, tüdejével 's lépével kolbászmódra töltöttek 's étették meg vele, melly megköstölást azután nevetségés kürtölés 's kopó-módra csaholás követé.

Nyúl-vadászat.

Ez már a' Rómaiaknál is divatban volt, 's télben sík mezőn hálóval vagy törrel vagy ebek által történt, 's hogy igen kedves multságokul szolgált, megtetszik Martial' 1-ső könyve' 51-ik Epigr. — Sőt hogy azt a' hazánkban előbbi századokban dúlakodott 'Törökség is kedvelé 's üzé, elmellőzvé a' több felhozható példákat, kitetszik Achmet Basának mint akkori Nagyvezérnek 1694-ki történetéből, kit a' Szultán hivatalától megfosztván Ali Tripoli Basára ruházta azt, mivel a' rendkívül kedvelt nyúlvasadászat szüntelen folytatása mellett a' reá bízott fontosabb dolgokat csak ímmel-ámmal 's téltül teljesíté. *) Egyébiránt

*) Lásd: Theatrum Europ. C. XIII. pag. 717.

a' nyúl vadászat leginkább 1-ször lesés, 2-or rémzsineggel körülkerítés, 3-szor nyomozás, 4-szer hajtatás, 5-ször kopózás, 6-zsor agarászás, 7-szer hálókka' 's drót-hurkokkal fogás, 8-or lóháton kutya nélkül elverés 's 9-er karvallyal fogatás által esik meg.

Nyúl-lesés.

A' nyúl' tulajdonságiból tudjuk, hogy nappali fekhelyét esthajnalkor elhagyván, az erdőbül, cserejbül, életekbül. nádas vagy gajos helyekből tisztásra, ugarokra, utakra 's kaszálókra tart. Ezt használni akarván a' vadász annál inkább gyakorolja a' nyúllesést, mivel az, ha csak időközben ember, vadászebek, vagy más állat által fel nem zavartatik, mind estveli mind reggeli ki 's bejárását hosszabb ideig megtartja, 's egyik vagy másik oldalra legfeljebb is néhány lépésnyire változtatja. Egyébiránt minő helyek alkalmazatosak nyúllesésre? az első kötetben lévén előadva, azoknak a' környülálláshoz intéztetendő megválasztása a' vadász' ügyességétől 's tapasztalásaitól függ.

Nyulat rémzsineggel körülkeríteni.

Ezen tárgy is a' leséshez tartozván, itt csak röviden érintetik meg: midőn tudnillik valamelly erdőbül, cserejbül, élethül, réthül vagy más gajos helybül, estveli lesésünkör több nyulat láttunk kijönni a' nélkül, hogy valamellyiket lövésre kaphattuk, veszünk néhány száz lépésnyi hoszú zsinetet, arra egy lábnyi távolságban egymásba dugott lúdszárny - tollakat, vagy vékony zsindey - vagy posztó - darabokat kötözünk, 's azokat azon hely' elibe, honnét a' nyulakat kijárni tapasztaltuk, mintegy 10—15 lépésnyi távolságban három lábnyi magosságú karókra felaggatjuk 's állítjuk, megjegyezvén, hogy az említett zsinet földszínt mintegy másfél lábnyi magosságban huzassék meg; ezen meghuzás vagy felállítás pedig vagy esthajnal után, midőn a' nyulak már sikra takarodtak, vagy hajnal előtt, midőn nappali tartózkodások' helyére még vissza nem tértek, minden zaj nélkül történjék. Midőn reg-

geli szürkület felé pitymallani kezd, a' nyúl, gyakran róka is, a' váz-zsineg előtt terem, 's mivel alatta átbujni épen nem bátorkodik, egy darabig előtte ácsorog, végre pedig annak hoszában vévén menését, a' két sarkon lesben ülő vadászok által ellövetik.

Nyúl-nyomozás.

Ha télen által kivált hajnalban hó esett, a' nyúl-nyomozás, valamint az esztendő' más részeiben is a' tanúlt vizslával keresés, igen mulattató időtöltés. Első esetben mezőre megy ki a' vadász, 's a' feltalált friss nyúlnyomon addig ballag, míglen olly helyre ér, hol a' nyúl majd itt majd amott megállván szintazon nyomon visszatért, 's oldalaslag nagy ugrásokat tett; mihelyest illy helyre érkezett vagy azt távolabbrul észre vette, lövéshez készüljön, 's a' nem messze fekünni szokott nyulat minden oldalon vigyáztván, azt vagy fektiben vagy felugrás közben löje. Hogy minden meglapulni vagy lefekünni akaró nyúl választandó fekhelyétől nem messze hasonló csavargásokat 's oldal ugrásokat teszen, azt természeti tulajdonságait leirtomban említém. — A' második módnál, midőn a' nyúl tanúlt vizslával kerestetik, szél ellen fordulva addig nyomoztat a' vadász, míglen kutyája a' meglapult nyulat megállván vagy felvervén fel nem találta; ezen vadászásnál azt különösen jegyezvén meg, hogy az ügyes tapasztalt vadász, az esztendő' különböző részeihez alkalmaztatólag a' nyulat most száraz majd nyirkos és vizenyős tanyán, vagy rétszéleken, majd gazban és bokrokban, majd síkon, tarlóban, ugarokon, gyep-törésekben, friss szántásokban 's más hasonló helyeken keresi.

Nyúl-hajtás.

A' nyulat hajtókkal vadászni vagy erdőben 's cserjében, vagy síkhelyen szoktuk közönségesen November, December és Januáriusban, mindazon reuszabások szerint, mellyeket a' szarvashajtó vadászata nál ábrázoltam elő; azonban az ott említettemeken kívül kö-

vetkezőkre szükséges még ügyelni: 1-ször mivel a sűrű gazban, bokrok közt, vagy erdőben felvert nyúl, hacsak gyalog-ösvényre vagy útra nem kap, egy húzomban messze ritkán szalad, hanem a hajtók előtt ácsorogva bagdáncsol vagy meglapúl, szükség apróbb hajtásokat tétetni, a lármazó vagy zörgő hajtókat sűrűen állítani, 's azok által az előttök ácsorgó nyulakra, nehogy azok nyilást látván hamar visszacsapjanak, különösen vigyáztatni. 2-szor A' lehetőségig úgy essék a hajtás, hogy a puskások mindenkor szél ellen állván hajtás' végzetével a hajtók helyben maradhassanak, 's következő hajtás végett azok elibe a puskások, kiknek helyből-mozdulások minden esetre könnyebben, kevesebb zajjal 's hamarébb is történhetik, kerüljenek, a rendet 's csendet nehezen tartó hajtók egy sorban megállapodván. 3-szor Ha a hajtók' közelítésével egyszerre sok nyúl tódul a puskásokra, 's a lövöldözést nem győznék, akkor szükséges a hajtóknak kevés ideig megállapodni, a puskásoknak fegyvereik' töltésére elég időt engedni: ellenkező esetben nem győzvéu fegyvereiket tölteni, sok nyúl lövés nélkül tör keresztül. 4-szer Az igen megzavart vagy sebesített nyúl hajtók vagy puskások előtt is örömet meglapúl, 's csak utolsó pillanatban pattan fel; ilyenkor a közelítő hajtók előtt bolyongó nyúlra löni szerencsétlenség mellőzés végett senkinek szabad ne legyen, hanem az a puskások közt hátra eresztve lövessék el. 5-ször A puskásokkal lévő vizslákat 's egyéb vadászebeket meglőtt nyúl' előhozatalára, vagy megsebesítettnek üzésére 's elfogatására használni szabad ne legyen, kivéu azon esetet, ha a megsebzett nyúl a puskások közt tört ki 's a kutya igen közel érheti. 6-szor Csak hajtás' végén szokás a meglőtt nyulakat összeszedni 's az e' végett rendelt vadásznak vagy más gondviselőnek általadni; azért azokat hajtás közben felszedni a könnyen történhető szerencsétlenség miatt előre tilalmas legyen. 7-szer Nagyobb rend' kedviért, az elejtett nyulakat összegyűjtő vadász, minden puskás által hajtásonkint lelőtt vadak' számát különös jegyzékbe iktassa, 's azoknak a parancsolt helyen hiántalan általadások-

ról feleljen. A' nyúlhordó kocsikra keresztfák tétetnek, 's a' nyulak hátulsó meghasított lábaikkal aggatattanak fel. — Ha az illy vadászaton különféle nagy uri vendégek is jelennek meg, akkor annak diszét 's mulattatóságát a' puskások megett felállított vadászhalók 's leplek igen nevelhetik, önkényt értvén, hogy a' hajtók 's puskások' elállítása mindenkor legnagyobb renddel 's gyorsasággal mennjen végbe.

A' sík és szabad mezőn történő nyúlhajtás az erdőben tartatni szokottnál csak nem kellemeteseb, 's különféle módon gyakoroltatik; legközönségesebek mindazáltal következendők: 1-ször midőn a' puskások árkokban dombhát megett vagy bokrok mellett egy sorban csendesen állanak, 's a' nyúl lovas vagy gyalog hajtók által feléjük hajtatik: mivel a' lovas hajtók közt könnyen kitorhethet, ezek helyett tanácsosb gyalogokat használni. 2-szor Számos hajtó által bizonyos nagy tér kerék formában elzáratva vétetik körül, a' puskások pedig irányos távolságban úgy osztatnak fel a' hajtók közé, hogy bizonyos középpont felé velök együtt előre nyomúlva az előttök keringő nyulakat menés közben is puskázhassák: 's mihelyt a' szemközt 's oldalt lévő hajtókhoz vagy puskásokhoz annyira közelítenek, hogy a' befelé- vagy feléjük-lövés veszedelmessé válhatnék, akkor minden oldalon több kapu nyitattik, vagy is a' hajtók csapatokba állván a' körülfogott nyulaknak nyilást csinálnak, 's a' csoport sarkán álló puskások azokat csak kifelé szaladtokban lövöldözik. 3-szor A' hajtók 's közéjük állított puskások néha négyszegyet formálván, lassú mozgással négy oldalról közelítenek egymáshoz, menés közben pedig a' bekerített 's előttök nyargalódzó nyulakat lövöldözik, végre mind a' négy oldalon közeledvén egymáshoz, mint feljebb említém nyilást csinálnak, 's a' még benszorult nyulakat akkor, midőn a' hajtásrészeken már kitortek, puskázzák. 4-szer Néhány száz lépésnyi hosszú háló állítatván fel, a' hajtók annak két sarkától kezdve nagy félkereket formálnak, 's a' közéjük osztott puskásokkal együtt lassankint a' háló felé huzódnak, 's oldalaslag menésök közben a' körülvelt nyulakat lövöldözik. 5-ször

Néha a' számos hajtók bizonyos nagy térséget teke-formában fognak körül, a' vadászok pedig középett keresztbe állítatnak el, 's először egyik azután másik oldal közelítvén a' puskásokhoz, a' nyulakat egy helyben állva lövöldözik. 6-szor Mulatságos azon hajtás-mód is, midőn a' félkerékben álló puskások és hajtók bizonyos téren keresztül huzódnak, 's a' felvert nyulakat kivált a' két sarkon vagy a' félkerék' elején állók lövöldözik. — Mind ezen előszámlált, mind ezekhez hasonló hajtásoknál számos 's egyszerre nagy térséget elfogható 's állható hajtó kívántatik, 's ezeket rendben tartani 's igazgatni több lovag is szükséges; egyébiránt a' 2-dik, 3-dik, 4-dik, és 6-dik módbeli hajtó vadászatokban a' puskásoknak egymásra úgy mint a' hajtókra kívántató nagy vigyázatot elegendőleg nem ajánlhatni, mivel legkisebb figyelmetlenség, szelesség vagy tüzeskedés által is könnyen szomorú következtű szerencsétlenség okoztathatik, 's a' vadászati gyönyörűség 's mulatság megzavartathatik; azért egy értelmes vadászatkedvelő sem fogja rosz néven venni, ha hajtás' kezdete előtt némelly előkelő vadász által erre vagy amarra figyelmeztetik, vagy önalkalmaztatása végett írásbeli utasítást kap.

Nyulat kopókkal vadászni.

Az első kötetben a' kopó-használásnál ezen vadászmód némelly részben már érintetvén, itt még azt jegyzem meg: hogy a' vadászatra kivitt kopókat, midőn a' vadászok minden alkalmasob helyeket, utakat 's ösvényeket már elállottak, legjobb clereszteni; így nem csak a' felvert nyulat, hanem rókát 's egyéb vadat is mindjárt első vagy második fordításban leg hamarább löhetni; tudjuk, hogy az útra vagy ösvényre kapott öreg nyúl egy húzomban messzire szalad el, 's csak midőn a' hajtó kutyákat jól elhagyta, esendedik meg; a' süldő inkább bujkál bokrok közt 's kopók előtt is közelebb forog. Néhol Mindszent-naptól egész tavaszig nem szokás kopózni: de hazánkban ezen szokásra nem ügyelvén, a' kopózás csak nem egész esztendőben gyakoroltatik; mindazáltal szaporítás' ideje

alatt az öreg nőstény - nyúl kiméltetik 's egyedül a' süldő lövetik. Egyébiránt a' kopózásra alkalmas idő megválasztását a' vadászatkedvelő jártasságára 's ügyességére bízván. itt egyedül azt említem még meg: hogy igen száraz időben, poros vagy homokos helyen, mint nagy hidegben is, a' nyúl nyom' szaga felette hamar elcnyészik, mindjárt eső után pedig a' földből feltollongó langy párolgás által enyésztetik el annyira, hogy meleg zápor után a' kopózás több óráig sem sikeres. Nagy harmatban vagy ragadós vizes - földön szőrös talpaival felszedvén a' nyúl maga után a' földet, szaga nyomának csekélyebb, száraz szélben pedig szinte hamar kiszárad.

Nyúlnak agárral fogatása.

Azokon túl, a' miket az első könyv az agarakról előterjesztett, e' következőkre szükség ügyelni: midőn multság' kedviért több agarász jön össze, azok a' lehetőségig egy sorban 's ne barázda' hoszában, hanem a' sík földön keresztben lovagoljanak, 's a' felvert nyúl után zsinegen tartott agarait csak az cressze, ki ahhoz legközelebb esett, a' többi pedig helyben megállapodva mindaddig várakozzék; míglen a' nyúl elfogatott, 's az azt üző vadász ismét visszatért. Állhatni ugyan agarakkal cserej vagy rétszélen is, 's hajtók vagy kopók által is lehet a' nyulat vagy rókát kizavarni: arra azonban mindenkor különösen kell figyelmezni, hogy a' tisztásra kikapott vad után csak akkor, midőn a' cserejtől vagy más gazos helytől jó tova haladott, cresszessenek az agarak, különben a' megfélemlt vad hirtelen visszafordulhat 's magát ismét sűrűbe veheti. Az agarászatban elfogatott kisebb vad közönségesen nyeregkápába akasztatik, az agarak pedig minden vadüzés után kevés ideig kipihentetnek. Leginkább lóháton gyakoroltatik ugyan az agarászás, azonban kinek tanúlt 's a' vadász előtt nem messze kereső vizsgálja 's jó agarai vannak, gyalog is agarászhat; bizonyos tájékat tudnillik békerestet vizsgáljával, 's a' feltalált nyulat vagy lövi vagy üzeti; az elfogatott nyúlhoz azonban mennél előbb sietni szükséges, mert ha az

agarak közt nincs olyan, melly a' megfogott vadat a' többtül elyévén két első lábaival megnyomva vagy mellé fekve oltalmazza, hamar szétszedik azt 's összezaggatják e' móstató 's pákoz állatok.

Nyulat hálókkaal fogdosni.

Alkalmasint mivel régibb időben a' jöllövés' mestersége még olly tökéletes mint a' mostaniban nem volt, a' vadászok különféle hálókkaal és hurkokkaal fogdozták a' nyulakat; most azonban, midőn nem csak a' jöllövés, hanem leginkabb a' fegyverkészítés' módja illy nagy tökéletességre jutott, ezen fogdozás lassankint szokásból kiavúl; kinek mindazáltal hasonló mulatságban kedve telnék, olvassa meg a' nyúlfogdozásra használtatni szokott hálók' leírását, 's könnyen elútasodik ka-laúzolása mellett.

Nyulat drót-hurokba fogni.

Fogdoztatik a' nyúl vas - vagy a' mi sokkal jobb, réz-drót hurokba is, t. i: végy ehez vékony rézdrótot, 's azt, hogy hajlékonyabbá válljék, tűzben lágyítsd meg, illeszd hurokformára, 's menj olly helyre, hol kivált éjjelenkint nyulak forognak; ott mesgyéken, gyalogútaakon, barázdákon vagy csapásokon, a' nyúl' nagysághoz irányzott karikába helyheztetvén az említett drótot, ollyast több helyen állíts fel, végét erős czövekhez vagy fatőhez kössd, a' sötétben arra bagdáncsoló nyúl keresztül akarván a' karikán bujni, derékon vagy nyakon megfogatik 's reggel megfuladva találtathatik.

Nyulat lóháton kutya nélkül elverni.

Mindazoknak, kik jó paripával bírnak 's gyakorlott lovaglóok, ezen vadászat nagy mulatságul szolgálhat; kilovagolnak tudnillik ketten - hárman, néha többen is olly sík helyre, honnan minden élet betakarítatván messze elláthatni; itt ide 's tova fordulva addig keresgélnek, míg nyulat ugratnak. A' mint fektéből felpattan a' nyúl, egy lovas azonnal egyenesen utána ered, a' többi pedig két oldalról nyargalván, azt félre csapni nem engedí; mintegy fertály óráig így úzvén a'

szemrevett nyulat, midőn az kevéssé fáradni kezd 's rejtekhelyet keresni látszatik, csendesednek 's a' nyulnak meglapulhatásra időt engednek; midőn az ekképen meglapul, lassú lépéssel körüllovagolják, 's mintegy fél negyedóra múlva rajta ütven ismét felverik, melly másodszori felzavarásnál meg lévén már a' nyúl lába merevülve, olly késkedvén szalad, hogy azt a' karikás - ostorokkal mellette termő lovasok könnyen elverhetik.

Nyúlnak karvallyal fogatása.

Noha a' nyúlnak 's különféle szárnyas vadnak karvallyal vagy sólyommal fogatása mai időben már úgy szólván szokáson kívül van, vagy inkább megszűnt: vadászatkedvelők előtt kedves lesz még is rövid említést tennem e' tárgyról. — Ezen vadászatmód' kezdetét meghatározottan nem tapogathatni ki, mivel annak eredete a' legőbb hajdanságba merül. Igy tudjuk a' Szent Irásból: hogy Baruch Próféta' 3. részében tanult madárral intézett vadászat, mint azonkori fő multság, hozatik fel. — Ulysses 'Trója' pusztulása után egyéb zsákmányai közt tanult madarakat is vitt hazájába, honnan némelly Történetírók ötet, mások pedig Makkabaeust állították ezen vadászat' első feltalálójának. — Hogy a' Görögöknek csakugyan volt e' részben' tudományok, kitetszik Aristoteles' irományiból 1). Mások Konstantin és Theodóz Császárokat, némellyek XIII Lajos francia Királyt tartják feltalálónak 2); azonban Plinius szerint felette régi ezen vadászatmód, 's azt már a' régi Thráziabeliek (Thraxok), 's egyéb éjszaki nemzetek is igen kedvelék 's gyakorlák. Később Alexius Angelus Konstantinápolyi Császár' felesége Euphrosína aranyozott kéztyűn hordozta tanított vadász - madarát; Mohammed Amurád pedig 7000 solymárt vagy solymászt tartott, 's ennek példáját testvére Bajazid is nagy részben követé. Midőn Madarász Imre (Henricus aucaps) Császárnak választatott, sólyom - vadászaton volt, 's a' madarász nevet innen kapta. Ezen vadászatmód eredetire nézve elhunyt Sándor Istvánunk így fejezi ki véleményét: a' sólyommal és karolyúvel va-

dászat napkeleten 's éjszakon már a' legrégebb idők óta ismértetett. Eleink ezt a' mulatságot Etől tájárul hozták ide magokkal, a' többi Európaiak pedig csak a' 12ik század' eleje felé kapták fel tőlök 3); mennyiben legyen említett Irónknak igaza, itt vitatás alá nem veszem: az tagadhatatlan, hogy napkeleten 's főkép Perziában még most is minden nevezetes utazók' értesítése szerint nagy divatban áll. Itt azonban egyedül azt jegyzem meg, hogy hajdan a' Magyar Királyok is különös kedvtelést találtak ezen vadászatban, 's Beatrix Hunyady Mátyás Király' hitvesének az Erdélyi Fejedelemség három tanított sólyommal kedveskedett: Ilik Lajos Király pedig, mint némelly történetírók bizonyítják egy tanított sólyoméért negyven ezer magyar aranyat, fizetett 4). Számos az Író, kik a' sólyommal és sassal vadászatrul régi időktől fogva kiterjedten írtak, 's ezen mesterséget kimerítőleg tanították: ilyenek II. Fridrik Császár, hatodik Imre' fia 's a' rótszakálu Fridrik' unokája 5), Jacobus Augustus Thuanus 6), a' hazaiak közül pedig nagy Lajos Király' Solymárai 7), és Schmidthauer András 8). Annyi bizonyos, hogy középkorban a' solymászat egyik legkedvesb mulatságjok volt a' fő rendű Urak és Asszonyságoknak; ugyan azért festett 's metszett képeiken gyakran szemlélhetni kezeikre festett vagy metszett sólymot. A' sólyom mintegy czímerbéllyege volt a' nemességnek, 's oly nagy becsben tartatott, hogy annak megsértetését sok régi törvény keményen megtiltá; így a' régi Burgund törvények szerint, ki sólymot lopott 's az érette járó pénz-bírságot le nem bírá tenni, tizenkét lat húst vágattak le az elorzott madár által melyéről. A' solymászat minden fő udvarnál 's nemeseknél annál nagyobb tekintetben volt ekkor, mivel abban a' szépnem is részt vett. Minden fő nemes leventa, zándor (Abentheurer) vitéz és lovag dicsőséget keresé abban, ha sólyommal szépen bánása miatt a' szépek tetszésökre méltaták, 's nagy mesterségnek tarták a' sólymot jókor felreppenteni, szem elől soha el nem tévesztetni, biztató szavakkal vadászatra serkenteni, az általa elfogott zsákmányt körmei közül hirtelen kikapni, a' vadász

madarat visszacsalogatni, fejét befedezni, 's végre ügyesen a' Dáma' kezére tenni. Ezen időbeli Szépek szintűgy kedvelték 's czirógatták sólymaikat, mint a' máiak kedves ölebecskéiket, 's kivált a' Német Birodalomban több város köteles volt évenként bizonyos számú sólymokat adni a' Császárnak. A' sólymokra ügyelő Tisztség fő hivatal volt, nagy fizetéssel járt, 's különös szabadságokkal bírt. Így régente némelly francia Bárók azon megkülönböztetéssel bírtak, hogy sólymaikat Istenisztelet alatt oltárra tehették. Illy fő udvari Tisztség volt Magyarországon is a' solymárság (Falconarius), mellynek nyomára számos oklevelekben akadhatni; azonban melly időben virágzott nálunk leginkább? bizonyosan nem tudhatni. Szomszéd Németországban virító divatban volt főkép 1218ik körül Fridrik Császár alatt, ki az önkorabeliek közt legjobban értett hozzá; azon munka, mellyet ezen Császár a' sólymászatról írt, 's fia Manfréd jegyzésekkel bővített, maganemében még ma is a' legjobbak közé tartozik. Az Orosz Birodalomban még a' 17 század végén is Michailovics Elek (Alexej) Czár alatt magas becsben volt főkép a' keressen-tartás (Gyrofalco, Gerfalk) 's így a' keressen-solymászat, úgy hogy még 1668-ban a' sólyommal-bánásról különös rendszabásokat szerkeztetett, mellyeket saját észrevételeivel bővített 's követéseket kemény parancsal hagyá meg számos főbül álló udvari solymász Tisztségének 9); sőt Karamsin szerint 10) az Elöljáróknak egyenesen meg volt parancsolva, hogy a' solymászoknak szükséges élelmet és lovakat haladéktalan szolgáltatassák ki mindenütt utaztokban is. Még 1754ben egy hajó fordult meg Koppenhágánál, melly 14 sólymot szállított Norvégyiából 's ezek közt 17 fejéret, mellyek legdrágábbak. Éhség-álmatlanság által szelídített 's tanított a' homályos helyen tartatni szokott sólyom, azt vadászatkor kurta szíjon karján tartotta a' vadász, 's nyulat, fűzányt, foglyot, fürjet, vadruczát, kolcsagot, gémet 's más vadat vervén fel, hirtelen utána repítette, melly is azt csak hamar elűtvén, helyette közönségesen galambzombot vagy más hust kapott.

- 1) Lásd: L. X. Animantium.
- 2) — Nicol. Rigaltius Dedicatio Scriptorum rei Accipitrariae.
- 3) — Sokféle VIII darab 116. lap.
- 4) — Annales Regum Hung. opera et studio G. Pray S. J. S. Pars V. pag. 29.
- 5) — De arte venandi cum Avibus.
- 6) — Jacobus Augustus Thuanus de re Accipitraria. L. III.
- 7) — Litterarischer Anzeiger für Ungarn, vom Jahre 1799. p. 67. ezen czim alatt: Etwas über K. Ludwigs I. Jagdliebhaberey aus einer Handschrift der k. k. Hofbibliothek. Codd. Philolog. Nro. 313. Membran.
- 8) — De institutione ac venatu Falconum. L. II. Tyrnaviae 1749.
- 9) Das Ausland: ein Tagblatt für Kunde des geistigen und sittlichen Lebens der Völker, e' czim alatti értekezésben: Russland im 17ten Jahrhunderte, az 1829diki folyamatnak 37dik számában környülményesen előterjeszti a' czár-udvari sólyomtartást, sólyomfajakat, oktatásmódjokat 's t. e. f. a' 146—8 lapon.
- 10) Karamsin's Geschichte. 2te Original Ausgabe V. dar. 161. lap.

Bor-z-vadászás.

Ezt először lesben; 2szor kiásással; 3szor éjjel kopózással; 4szer vastörbe vagy más vadászkelepczébe fogdozással gyakorolják.

Bor-z-lesés.

A' borz-lesésnek szintazon vigyázat és szemességgel kell történni, mint a' rókalesésnek, csak hogy a' borzlesést nem napszállat tájban, hanem egyedül holdvilágos éjjel gyakorolhatni; mivel a' borz alkonyatkor ritkán, hanem többnyire későn ballag ki lyukából, 's kijövetelére nagy szuszogása által hamar figyelmessé teszi a' vadászt.

Bor-z-kiásás.

Mint hogy a' borz kiásás azon szerint esik mint a' róka-kiásás, itten e' részben semmi bővebb utasítást nem adok: egyedül azt hozom említésbe, hogy a' borz a' lyukába bocsatott kutya előtt beásakozik, lyukát pedig földdel szokja betölteni.

Borznak kutyákkal éjjeli hajtása.

Ezen vadászás mód, mellyhez az úgynevezett borzfejkötő vagy reczés - zsák kerülhetetlenül szükséges, feljebb, hol az említett háló' készítését 's használását leíráram, körülállásosan előadtván, itt csak azt érdeklém, hogy szükség' esetében ugyan háló nélkül is megkeríthetni a' lyukából kimenő borzot, hanem akkor a' jól bedugott lyuk mellett ülő vadásznak egy pár erős házikomondort, mellyek a' kopók által oda hajtott borzot azonnal megragadják 's megöljék, kell magával vinni.

Borznak vastörbe fogatása.

Minekutána minden felesleg 's belől többnyire egy másba szolgáló lyukat kívülről bedugdostunk, annak szájába, hol a' legfrisebb nyomot tapasztaltuk, jól megtisztított de épen semmi csaléttel meg nem kent vastört állítsunk, 's famoh vegyítésű homokkal gyengén fedjük be; egyebiránt az illy fogásnál kívántató vigyázat leginkább abban áll: hogy a' lyuk' száját a' tör' felállításával legkevesebbé se változtassuk, 's a' tör' felállítását legnagyobb csenddel intézzük. Főkép az öreg borz első éjszakán nem igen szokott kijönni, hanem a' másodikon vagy harmadikon kiczammagván bizonyosan fogságba kerül.

Nyest - vadászás.

Ezt leginkább fris hóesetkori nyomozásban 's felkeresésben; 2szor vastörrel; 3szor úgynevezett nyestfogóval - csapdával úzzuk.

Nyest - nyomozás.

Ha a' vadász hajnalban esett fris havon nyestnyomra talál, azt addig kövesse, miglen odvas fához, szikla - repedéshez, vagy azon helyhez, hol a' nyest megvonulhatott, érkezik; az illyennek vélt helyet szorgalmasan megvizsgálván 's körüljárván, a' megbujt nyestet varjú vagy szarka - fészekben, csonka odvas fán vagy más hasonló helyen könnyen kikémlelheti 's agyonlőheti.

Nyestnek vastörben fogatása.

Ha azon helyet, hol a' nyest gyakrabban megfordul, kitanúlta vagy talán tartózkodási helyére is ráakadt a' vadász, azt rendesen elrejtve kiállított vastör által, mellybe csalétek gyanánt friss tojás, madár, nyúlhús, vajba vagy lúdzsírba sült hering 's más illyes tétetik, könnyen megfoghatja; épületek közt olyan helyekre is sikerrel illeszthetni a' tört, hol a' nyest egy helyről másira ugrani vagy keresztül bujni szokott.

Nyestet csapdában fogni.

Ezen csapda - lappancs (decipula) vagy deszkából szerkezett olyan két ajtajú készület, mint a' következő hatodik részben előadatik, vagy pedig azon közönséges egérfogót képező eszköz, melly ugyanott leábrázoltatik; akár egyik - akár másik félével intézzük a' nyestfogást, azt mindenkor olly helyre kell alkalmaztatnunk, hol a' nyest épületekhez vagy másúvá keresztüljár; mellözhetetlenül ugyan nem szükséges, könnyebb 's bizonyosabb fogás végett azonban nem árt abba, a' fentemlített csalételek-nemükből egy vagy más félet tenni.

Vadmacska-vadászat.

Ez egyenlő módú a' róka vadászattal, hová rövidség okáért az olvasó vadászt kénytelen vagyok ismétlés-kerülése végett is utasítani, egyedül azt jegyezvén meg: hogy a' kopók által szorított fiatal vadmacska hamar fára kap, a' vén pedig kivált kandúr csak akkor, midőn a' sebes hajtáson nem tágító kopók által már nagyon kifárasztatván közelre sarkaltatik. Ha vastörbe akarjuk fogni, akkor a' rókacsáló eledelbe macska - gyökeret is (*Valeriana officinalis*, Baldrian-wurzel) keverjünk; egyébiránt a' vas' rendes felállítását 's eltakarását itt is magában értvén.

Görény-vadászás.

Hasonló ez a' nyestvadászathoz, az ott mondottak tehát ide is alkalmaztathatók: eszméltetésül azt iktatván ide, hogy mivel a' tarlókon, ugarokon 's kaszálókban gyakran tortózkodó görény napközben is de

leginkább napszállat felé előttelez, azt lehetni sőt ürge-módra vízzel is kiönthetni.

Vidra-vadászás.

A' vidrát holdvilágos éjszakákon tartatni szokott lesekben leghamarébb 's legalkalmasabban lehetni. Mindazon sokféle módot, mellyek szerint éjjel vagy nappal is vízből 's vízpartokbul vizslák 's más e' végre oktatott kutyák által kizavartatik 's elállított vigyázó vadászok által lövetik, vagy pedig hálóval a' csapásira helyezettett vastórral fogatik, elhallgatom, mivel honi folyóinkban olly számmal, hogy azokat ekképen vadászhatnók, úgy sem találtnak, ha pedig itt-ott egy kettő elővetődik, azt az ügyes vadász a' nélkül is kézre kerítendi.

Tengerinyúl-vadászás.

A' tengerinyulat vagy tanúlt vizsla által keresik, vagy hálókba fogdozzák. Az első módnál azon bokrok 's gazos helyek fürkésztetnek ki, hol tengeri nyúl lyukakat láthatni, 's ha a' kutya netalán szép időben küneserkésző tengerinyulat állana meg vagy ugratna ki, azt a' vadász, kinek lövésre minden pillanatban készen kell lennie, könnyen elejtheti; a' második módnál pedig az úgy nevezett tengerinyúl-fejkötőt, melly a' lyukra terítettik, 's petymeget, melly a' lyukban lévő tengerinyúl kizaklatása végett abba bocsáttatik, szokás használni. Egyébiránt ezen fogatásmód fent bőven megmagyaráztatván, itt csak az csatoltatik toldalékul hozzá: ha a' lyukba eresztett petymeg sokáig marad ben, jele, hogy a' benszorított tengerinyulat megölvén, abbóli jólakása után elszenderedett; illyenkor tehát egyebet nem tehetni, mint annak kijöveteléig várakozni, vagy pedig oda felvigyázót állítani, lyukba lövés, bekiáltás vagy dőbörgés által is próbálgathatván az ébresztgetést. Közönségesen ugyan csak néhány óráig, legfeljebb félnapig tart szunnyadozása; van azonban példa, hogy fiatal tengerinyulakra akadott 's így elegendő eledelre talált petymeg egy hétig is benmaradt.

Siketfajd-vadászás.

Ezen vadászat ugyan leginkább dűrögéskor történő meglópásból áll; vannak azonban olyan kutyák is, mellyek a' sűrűben 's bokrok' tövében hogarászó 's kaparesáló fajdokat is felverik, az egész fiatal csapatot széllyel 's fára szállni kinszerítik.

Siketfajdot-meglópní.

Minekelőtte a' bugyogás' vagy dűrögés' ideje beérkezik, hó veszte után azonnal válasszon a' vadász olyan környéket, hol a' fajdok esztendónkint leginkább szoktak dűrögni; ásasson itt több lesgödröt 's készítse azokat úgy, hogy bennök mind magának mind vadászkészületeinek elég tágas helye légyen 's fegyvereivel bátrau bánhassék. Mihelyest a' siketfajdok bugyogásokat elkezdék, alkalmas időben, mintegy éjfél után, telepedjék ilyen lesgödörbe 's a' hajnalban kezdődő bugyogást egész csenddel várja. A' mint egyik vagy másik fán vagy pedig a' földön lévő kakasok berzengeni 's lármásan dűrögni kezdenek, 's lövésével a' lesgödörből el nem érhető, csendesen csúszson ki helyéből, 's valahányszor a' kakas egész erőködéssel dűrög, ahoz közelítőleg, mindenkor két-három lépést vagy ugrást tegyen előre, 's ha a' kakas elnémulván, néhány pillantatig pihentében csendeleg, a' vadász is mereven minden legkisebb motszanás nélkül álljon; 's midőn a' kakas bugyogását ismét elkezdí, azonnal ő is induljon meg, 's azt e' szerint mindaddig közelítse, míglen lövésre nem kaphatja, megjegyezvén: hogy ámbár a' teljes erővel bugyogó kakas, úgyszólván sem nem lát sem 'nem hall, legbiztosabb mindazáltal még is ahoz fa' vagy bokor' irányában közelíteni. Midőn a' dűrögő fajdokat ekképen meglóphatván reájok lótt, 's lövése sötétes hajnalban történt, a' fán lévő több kakas ritkán reppen fel, ritkán távozik el, azért jó 's alkalmas állásból egy reggeli bugyogáskor néha többet is lóhetni. Ha azon kakast, mellyre a' lövést intéztük, elhibáztuk, az bugyogását csak hamar tovább szokta folytatni; ha pedig megse-

besítettvén a' lövést bírja, azonnal el száll. Midőn a' bugyogás' helyén több lesgödör készült, akkor a' vadász abba veheti ülését, mellyhez legtöbb fajt tart 's legközelebb bugyogás van. Egyébiránt a' dűrögés' helyére könnyebb surranhatás végett a' ruczák' meglopásánál leirtam les-öltözetet igen jól használhatni, csakhogy az erdőségben még akkor nem találkozó zöld ágak helyett télizöld (puszpáng) vételessék.

Siketfajd-keresés.

Ezt olly tanyán szokás gyakorolni, hol egy fészek-aljbeli fiatal csapat vétetett észre. Illy vadászaton egy vagy két vadász tanult vizslájával vagy más e' végre oktatótt ebével a' sűrű bokrokat 's gazos helyeket szorgalmasan békeresteti, a' többi puskás pedig bizonyos távolságban előre menvén alkalmas helyen megállapozsik, 's a' felé repülő vagy fára szálló szétzavart fiatal fajdokat lövöldözi. Ezen vadászatra néha taeskökat (lőeslábu kopócskákat) is fordíthatni, minekelőtte azonban erdőbe vagy bokros helyekre vitetnének imczek, szükséges otthon baromfiak, leginkább tyúkók 's pulykák' hajkászása, zavarása 's a' felszállóknak ugatása által gyakoroltatniok.

Nyírfajd-vadászat.

Megegyezvén e' vadászat a' siketfajdéval, itt különös eszméltetésül azt érintem meg, hogy mivel a' nyírfajdok inkább együvé tartanak, azokat, de csak dűrögéskor, kitömött 's magas fára állított kakas által is lövésre esalhatni, magában értetvén: hogy az illyetén kitömött kakas' formája a' lehetőségig természetes legyen, 's a' hozzá szálló fajddal, nehogy a' cselt észrevehesse, hamar bánjunk.

Fáczyány-vadászat.

Ennek legközönségesb módjai: 1-ször vizslával keresés, 2-szor hálókkaal fogdozás, 3-szor fán meglopás, 4-szer hajtatas, 5-ször lőszőrrel fogatás.

Fácánynak vizslával kerestetése.

A' finom szaglása tanult vizsla mint más futósó 's előtte meglapuló madarat úgy a' fácányt is igen örömet nyomozza 's megállja; azért ha bokrok közt, tüskökben, életekben, fűben vagy gazban fácányokat tudunk tartózkodni, azokat könnyen felkerestethetjük 's lövésre kaphatjuk. Ezen vadászásnál csupán azon feltétel fő kívánat, hogy vizslánk jó szaglása és sebes keresésű legyen, mivel a' lassan nyomozó eb előtt minduntalan odább csúszván a' fácány, azt fel nem verheti.

Fácánynak hálókka fogatása.

Az e' végett kívántató 's úgynevezett sövényterítő- 's csapó-hálók' készítését 's használtatások' módját, hová e' fácány-fogatási czikkely is tartozik, hőven felvilágosítván oda fen, itt elmellőzöm, hogy felesleg ismétlő ne legyek.

Fácányt fán meglapni.

Természeti tulajdona főkép az öreg fácánynak, hogy éjszakai elülés végett örömet fára száll; ha tehát az ide 's tova vizsgálódó vadász holdvilágos éjjel vagy jókor reggel illyest kikémlelt, lábhegyi lassú közelítéssel 's meglapással azt könnyen lövésre kaphatja, mivel fán ültében a' vadászt sejdítő fácány nyakát elnyújtva a' galyon azon hiedelemben látszik meglapólni, mintha e' szerint észre nem vétetnék, 's azért a' vadászt többnyire lövésre várja.

Fácány-hajtatás.

Mivel a' fácány nem örömet reppen fel 's a' hajtók előtt sokáig futkos, azt hajtó vadászatokban is szokás löni. Ha az erdő vagy fácánykert rendes, széles, tiszta utakra van felosztva, akkor a' puskások azon osztály szélbe állanak, melly a' hajtók által fel fogatván meghajtatik, 's a' hajtóktul feléjük szemközt repülő vagy előttök felkelő fácányokat levegőben lödözik. Ezen vadászatban a' csendesen 's minden zaj

nélkül járó hajtók a' puskásokhoz közelítésök közben gyakrabban megállaposznak, hogy a' puskások fegyvereik' tölthetésére elég időt nyerhethvén, a' hajtás' vége felé leginkább repdeső fáczányokat elejthessék, 's lövés nélkül annál kevesebbet bocsássanak el. Néhol a' puskások előtt, kivált ha a' bokrok és fák' alja ritka, sövényeket szokás állíttatni, 's így az azokhoz érkező fáczányokat felkelésre kínszeríteni.

Fáczánynak lőszőrrel fogatása.

Az ekkinti fáczány fogásmódot az 5-ik Rész bőven előterjesztvén, nincs sükség itt azt semmi újabb figyelmeltető szempontú észrevétellel toldanom.

Tűzok-vadászás.

A' tűzokot leginkább meglopás, a' fiatalokat vizsgálával kerestetés 's agárral fogatás által vadásszuk. Meglopását legkönnyebben élet-vontatók, petrenczék, kalandgyák, keresztiek vagy szénaboglyák közt tuskös helyeken, kukoricza 's életszélekből vagy mély árkok mellett intézhetni. Megesik ugyan, hogy néha a' kocsit és szánat bevarják; de az elsőt leginkább csak aratás 's élet-takarás tájban, midőn a' rekedt melegben nem örömezt repdesnek: a' másodikat pedig ónos vagy fagyos idöben, midőn mind reppenés előtti futamodásokat mind repülésöket a' tükör simaságu föld 's fagyasztó idöviszontagság 's mostohaság késletti. A' fiatalokat pedig leginkább kaszálókban, fenálló életekben, tuskökben 's kukoriczában, hová a' többi életnemek' letakarítása után húzódnak, kereshetni vizslával; ilyenkor tudnillik a' fias öreg tűzokok is, mind a' vadászt mind annak ebét igen közelre várják, 's könnyű lövethetésüek. Illy keresésre legalkalmatosb a' délelötti 10 órától délutáni 3 vagy négy óráiglani idö, midőn a' nagy hőség miatt leginkább árnyékban lihegő tűzokok tikkadozások miatt felreppenni igen restelkednek 's közelre várnak be. Késő ősszel télben vagy tavasz' kezdetén, midőn nagy és sűrű ködök járnak, némelylyek agárral fogatják: kimenvén tudnillik tartózkodási helyére. ködben annyira hozzá lopódnak, hogy neki

biztatott 's uszított agaraik által szárnyra kelés előtt elfogathatják; ez azonban legalkalmasabban eshetik, midőn a' tűzokok síkos jegességű helyen tartózkodnak, 's felrepülésök közben minduntalan megeszuszomodván, nem emelkedhetnek hirtelen fel. Mások tehenet vagy lovat szelídítnek 's tanítanak meg, 's annak elébb odább vezetgetése közben, a' többnyire síkon tartózkodó tűzokokhoz vagy más hasonló szilaj szárnyas vadakhoz lassú kerítéssel mindaddig közelítenek, míglen azokat jó lövésre kaphatják.

Hattyú-vadászás.

A' hattyú igen félénk 's vigyázó madár lévén, többnyire viz közepén tartózkodik, 's a' vadászt magához közelíteni épen nem engedi; ennek vadászását tehát így intézhetni: a' viz körül hol hattyúk tartózkodnak, leginkább azon oldalakon, mellyek felé felzavartatások után legörömostebb tartanak, több puskás széledjen el, egy pedig a' viz' közepén uszkáló hattyúkat megkerülvén, lövése vagy önmutogatása által verje fel, 's a' többi fekvő vagy guggon leső vadász felé térítse; ilyenkor azok a' felszálló hattyút könnyen löhetik, mivel egyenes repülését, bár a' puskásokat észre vette is, nem igen változtatja meg.

Daru-vadászás.

Ha csak mély árok, magas árokpartok, tüskök vagy gazos rétszél körül nem, máskép igen nehéz a' többnyire sík helyen legelő darvakat meglopni; lehet azonban olly helyekre, hol gyakrabban keresztül húzódnak, lesbe is állani; ezen lesben mindazáltal olly szorgalmasan rejtezzék el a' vadász, hogy a' feléje közelítő darvak eselt épen ne sejdíthessenek, különben nagy hirtelenséggel oldalt csapván, azt egy pillantat alatt messze kikerülik, vagy a' levegőbe olly magasra löködnek, hogy lövéssel épen nem, vagy csak nehezen érhetni el.

Császármadár - vadászás.

Ezt vizslával keresés, sövényhálóval 's lószőr - hurkokkal fogdosás, vagy lesés 's csalogatás által gyakorolhatni.

Császármadárnak vizslával kerestetése.

A' császármadárt vizslával épen úgy kerestetjük, mint a' siketfajdot: e' részben tehát a' siketfajd keresésbeli jegyzéseket használhatni.

Császármadárnak sövényhálóval fogatása.

Ezen módot a' fáczányfogó sövényhálónak készítéséről 's használásáról tett fentebbi értekezésemben világosan megérintvén, azon vadász, ki császármadarat imígyen szándékozik fogdosni, az említett hálót sikeresen használhatja.

Császármadárnak lószőrrel fogatása.

Az erdeiszalonkának lószőrhurkokkal eszközölhető fogatásmódja császármadárra is illeszthető lévén, e' végből munkám' 5. Része ad utasítást; itt egyedül azt jegyezvén meg, hogy olly helyeken, hol számos császármadár található, azoknak fogatására az úgynevezett facsapda is fordítható.

Császármadarat lesni.

Ezt egyedül azon vadász gyakorolhatja, ki lúdszárnytolból vagy vékony csontocskából készített sípocskán a' jércze' süvöltését utánozni tudja; az illy vadász vastag fa mellett vagy más alkalmas helyen megállván, kivált párzáskor, a' hím császármadarat könnyen lövésre csalhatja. A' síp' hangja után ugyan néha repülve, többnyire azonban sebesen futva szokott sietni, 's közelgetését száraz falevelek' csörtetése által árulja el.

Fogoly - vadászás.

A' fogoly 1-ször vizslával kerestetik: 2 szor hálókcal 3-szor lószőrhurkokkal 's 4-szer csapókalitkával fogdostatik.

Fogolynak vizslával kerestetése.

A' fogolynak bokros, gazos, nádas 's más hasonló helyeken vizsla által kerestetése egy a' legkellémetesb multságok közül; a' vizsla tudnillik természetből is igen kedvelvén a' fogoly' édes szagát, azt örömet fürkészi 's keresi. Ha a' fogolycsapatra akadó vadász a' vezérkakast ellőhette, a' többi széllyeloszló 's félelmesen meglapuló foglyokat könnyen feltalálhatja 's összekerítheti, csak arra vigyázzon, hogy ebét mindenkor szél ellen 's a' lehetőségig csendes ballagással vezetvén, annak a' fogoly' csavargós futósági útján szaglálgatásra 's keresésre elég időt engedjen. Ha a' fogolycsapatnak ekképeni üztében mind maga mind ebe kifáradt, engedjen magának időt pihenésre, 's ülve várja be, míg a' széllyelzavart foglyok egymást ismét összekiabálják; ekkor új erővel rajtok mehet 's azokat könnyebben lődözheti. Ha illy keresésnél több vadász van jelen, akkor a' vigyázatlan lövés által igen hamar okoztatható szerencsétlenség' eltávoztatása végett legjobb, ha azok mindenkor egy sorba menve keresnek, 's egymástól nem maradoznak vagy oldalt nem térnek el. Az anyányi foglyokat néhol Július' közepétől kezdve 's kivált Augusztusban puskázzák, 's illyenkor leginkább gazos bokrok vagy cserje közt 's kölesben szokás őket keresni; későbbben kukoriczába, szőlőbe 's más hasonló menedék helyekre huzódnak.

Fogolynak hálókka fogatása.

A' fogolynak különféle hálók által történhető fogatását fent előadván, az ottan leirtakra utasíttatik a' vadász minden további jegyzés nélkül e' cikkelyre nézve.

Fogolynak lószórhurkokkal fogatása.

A' lószórhurkokkal foglyászásban az 5-ik Rész, hol ezen nemű madarászat' különféle módjait terjesztém elő, szolgál tanácsadó sinórmértékül a' vadásznak.

Fogolynak csapókalitkába fogatása.

Ezen fogdozás - mód a' 6-ik Rész' értekezési tárgya lévén, azt itt semmi új jegyzéssel nem szaporítom.

Fűrj-vadászás.

A' fűrj vagy tanúlt vizsla előtt lövetik, vagy hálókkal fogdostatik.

Fűrjnek vizslával kerestetése.

Ezen mód megegyezik a' foglyok' kerestetésével, csakhogy a' fűrjet nem bokrok vagy nádas helyek közt, hanem kaszálókban, zöld életekben, rendek közt, gazos tarlóokban 's avarokban nyomozzuk; egész nap bevárja ugyan a' fűrj a' vizslató kutyát: nagy hőségben még is legrestebb a' felrepülésre, 's gyakran kézzel is megfoghatni.

Fűrjnek hálóval fogatása.

A' hálóval fűrjészést a' hálókat leirtomban böven elő ábrázolván, itt elhallgatom.

Haris-vadászás.

Fogdoshatni ugyan a' harist olyan sövényhálóval is, millyent fűrjészésre használunk: azonban olyan vizes kaszálókban vagy rétszélben, hol legörömostebb tartózkodik, vizsla mellett úgy, mint a' fűrjet, legkönnyebben lehetni; hanem finom szaglása és sebes keresésü legyen a' vizsla, különben a' felette gyorsan szaladó 's bujdokló harist nehezen verheti fel. Mivel húsa nem legjobb ízű, 's a' leglassúbb keresésü vizslát is hamar elszelesíti, vadászását kutya kímélésből vagy egészen elhagyhatjuk, vagy csak igen ritkán 's akkor se sokáig folytassuk egy húzomban.

Vadgalamb és gerlicze vadászás.

Főkép a' vadgalambok, igen szilaj félénk 's vigyázó madár létökre, hacsak egyik fától a' másikhoz lopódkodás által, vagy azon fák alatt, hova kivált

déltájban tartanak, csinált lesből nem lövetnek, nehéz hozzájuk férni; azonban néha az ivóhelyen ledugatotott lépes vesszőkbe is keverednek 's elfogatnak. Némelly vadászok a' vadgalamb' dobolását vagy nyögését tudván utánozni, bokorba vagy vastag fa mellé rejtekezve azt addig csalogatják, míglen a' szomszéd fára szállván lövésre kapják. Mások ivóhelyen, melly mindenkor valamely székes gödör vagy forrás, csapóhálóval fogdosásák, vagy pedig ott, hol a' mezőrül visszatértökkel az erdő felé leginkább keresztül repülnek, lesben állva várakoznak, míglen a' mellettök vagy felettök elrepülő csapatból néhányat nem löhetnek el.

A' gerlicze sokkal szelídebb természetű 's vigyázatlanabb lévén, meglopás, lesés vagy ivóhelyen utána járás által sokkal könnyebben lövethetik.

Vadlúd-vadászás.

A' vadludat leginkább lesből lőjük, vastörbe vagy hálóba fogdozzuk, 's drótos - golyóbissal puskázzuk.

Vadlúd-lesés.

Ha a' vadász olyan helyeket szemlélt ki, hol veteésekről vagy tarlókrul vízre és vizsont huzódnak a' vadludak, vagy pedig olyan székes pocsolványokra akadt, hova kivált párzáskor örömet tartanak, ásasson magának meglehetősen mélységű jól elrejtett lesgödröcskéket, honnan azután a' leginkább jókor reggel 's este felé szállongó ludakat és lilikeket gyakran lövésre kaphatja. Mások Június és Júliusban, midőn a' fiatal vadlibák már majd anyányiak az öregek pedig lohosak, nagy rétek közt találkozó olyan fenékekben, hol azokat tartózkodni észrevették, tanúlt vizslájok vagy más vízben kereső eb által fogdostatják, vagy pedig, ha a' réthez közel fenálló életek vagy tarlók vannak, az éjszakánkint oda-össanó öreg és fiatal vadludakat meglesik, 's a' szárazra szorítván elfogdozzák.

Vadlúdnak vastörbe fogatása.

Ezt egyedül olly száraz helyeken gyakorolhatni, hol azok nagyobb számmal tartózkodván, clebb-odább

szállongnak; illy helyeken imitt - amott sárgarépával (murokkal) és szemes étellel körülhányt vastörök állítatnak, 's a' vadász távulról kerítgetve addig terelgeti a' vadludakat, míglen azokat a' törös helyhez fordíthatja.

Vadlúdnak hálóval fogatása.

Minthogy ezen fogdosás - módot fentebb a' hálókészítésnél 's használásnál lerajzolám, itt elmellőzöm.

Vadludat drótos - golyóbissal löni.

Tapasztalásból 's természeti tulajdonságából a' vadlúdat annyira szilaj 's vigyázó madarnak tudjuk, hogy az a' vadászt lövésre épen nem várja be, repülése pedig, kivéven a' szeles és ködös idöket, mindenkor olly magas, hogy azt lövéssel elérhetni többnyire vakszerencse, 's habár néha lentebb száll is, a' vadászt igen hamar megsejdlítvén kikerüli, vagy pedig a' levegőbe nagy sebességgel egyszerre feljebb emelkedik; golyóbissal kell tehát azt löni; de mivel a' golyóbis felette kis helyen elcsúszhat, számtalanszor megcsik, hogy kivált reptiben hamar elhibázzuk; erre nézve legjobb azt következő módon löni: végy középszer vastagságu drótot, azt tüzesítés által lágyítsd meg, 's vágj belöle egy rőfnyi hoszaságu darabot, mindkét végét horog-formára görbítsd, 's először egyik azután másik végét tevén a' golyóbis - mintába vagy formába, önts reá golyóbist; ezután végy puskád' szájához, — melly erős csöví 's bő szájulegyen — alkalmaztatott gömbölyű fácskát, az említett drótot sróf - formába tekergesd rá, 's ezen csigaforma tekercset töltsd fegyveredbe; midön az illy kettős golyóbis kilövetik, a' kinyúló dróttal kerék formában forog 's levegőben nagyobb helyet foglalván az egyes golyóbisnál, hamarább talál, 's a' czélzott vad' szárnyát vagy nyakát, ha érheti, villám sebességgel vágja keresztül.

Vadruca - vadászás.

A' vadruczát leginkább lesés, vizslával kerestetés, meglópas, hálókkal, lószőrhurkokkal 's horoggal fog-

dozás, és hívó vagy csalrécze melletti lövés által szokás vadászni.

Vadrucza-lesés.

A' vadrucza-lesés esthajnalal, midőn csoportosan vagy legalább párosan szállván fel a' nagy vizekből, kisebb tavakra, mocsárokra, pocsolyákra húzódnak, igen mulatságos. Ily helyeken, vagy a' vízszélen ásott lesgödörbe ül a' vadász, vagy a' mi sokkal jobb, káka, sás, gyékény vagy nádbokor mellé esthajnalnak fordulva áll meg, 's az előtte vízre szállongó vagy fölötte vonuló ruczákat lődözi. Ha a' ruczaleső vadász a' fent előadtam minden utasításokra figyelmez, 's jó helyen és csendesesen áll, egy estveli lesésnél több ruczát is rakásra lődözhet: arra mindazáltal különösen ügyeljen, hogy leshelyét ma egy, holnap más mocsár mellett válassa, különben minden napi zavarás és zaklatás által a' legjobb helyről is elvadittatván a' ruczák, vagy másuvá pártolnak, vagy pedig későbbre, midőn a' vadász már czélt nem láthat, húzódnak oda.

Vadruczának vizslával kerestetése.

Ezen kerestetés-mód egyező a' vad ludakéval, arra különösen figyelmeztvén, hogy ebével nem csak az ereket 's fenekeket, hanem a' mocsolyákat, kisebb semlyékeket, 's dágványos, söppedékes ingoványos helyeket, sőt még a' közel gázt, avart, bozótot és füvet is kerestesse be a' vadász, mivel a' kutya által megzavart ruczák szárazra örömetest kisurranván, a' víztől sokszor 50—60 lépésnyire bujnak meg menedéket keresve.

Vadruczát meglopni.

Vannak, kik rucza, vadlúd, lilik, túzok 's darvak' könnyebb meglophatása végett vesznek három darab közép vagy kis abroncsot, 's egymástól irányos távolságban a' vadász' nagyságához képest három vagy négy helyen felfelé zsineggel úgy kötik össze, hogy a' vadász magára öltvén azt, a' felső abroncs épen hóna

alá, az alsó pedig a' térdén alól essék: magátul ért-
 véu, hogy ezen készület' felső része kerekdedre kötve
 's a' vadász' nyakában lévő zsinoghez alkalmaztatva le-
 gyen, melly a' vadász' vállát nyaktövéig befedi: azu-
 tán az abroncsra köröskörül, mint a' zsinogre is, vékony
 zöldágacskák kötöttenek olly sűrűn, hogy alólok a'
 vadász' ruhája legalább messzirül könnyen szembe ne
 tűnhessen; legnagyobb szorgalommal szükség azonban
 felkötözni a' vadász' nyakát környezendő ágacskákat,
 mivel azoknak néminemüképen annak fejét is el kell
 fedezniök. Ezen készületbe öltözött vadász, puskáját
 maga előtt csövel felfelé fordítva tartván, a' vad felé
 csendesen addig közelít, míg arra bizonyos lövést te-
 het. Mások szelíd tehenet vagy lovat úgy tanítanak
 meg, hogy az lövéstül épen nem félvén, minden leg-
 kisebb kötélrúntásra vagy taszításra hol sebesebben hol
 lassabban megy, vagy egyszerre megáll; illy puská-
 sok, kivált tehénnel vadludakhoz, lilikekhez, túzokok-
 hoz, darvakhoz és ruczákhoz mint más víz - szélen tol-
 laszkodó vadakhoz gyakran olly közelre juthatnak,
 hogy azokból egy lövésre többet is ejthetnek el. A'
 vízi - vadaknak görnyedezéssel, hason - mászással vagy
 nagy sár 's mélyebb víz - gázolással meglophatását fia-
 talabb vadászokra bízván, itt még egyedül azt jegy-
 zem meg, hogy mivel a' vadrucza igen finom szaglás-
 sal bír, ahoz mindenkor szél ellen kell közelíteni.

Vadruczának hálóval fogatása.

Ez a' hálókészítési 's használási magyarázatban
 adatván elő, az ottani utasítást egész terjedésében ide
 is érthetni.

Vadruczának lószőrrel fogatása.

Ezen módot lószőrhurkokkal intézett madarászatanál
 az 5ik Rész világosan adandja elő, hová az olvasó ki-
 merítő értesítés végett folyamodhatik.

Ruczát hívó-vagy csalrécze mellett löni.

Ha valaki tavasszal vadruczák' párzásához eleven
 tojót kaphat, vagy talán oda haza kis korátul ollyat

nevelhet fel, vigye ki azt magával oda, hol páرزó 's fészket kereső ruczákat kóvályogni tapasztalt, 's ölnyi hoszú zsinegre vízben pányvázza ki, maga pedig jól elrejtett lesgödörben üljön le; az illy kipányvázott csaltójót az ide 's tova repdeső páratlan gácsér (kácsor) messzirül is megsejdtívén, ahoz nagy sáogással fog leszállani, 's ekkor a' lesben ülő vadásztól könnyen lelövethetik. Eleven tojó helyett némellyek kitömöttet is használnak: azonban ezen eselmód bizonytalanabb, 's a' leszálló gácsérral is sokkal hamarább kell bänni, különben, a' mint mohón körültekint, csalt sejdítve hirtelen felreppen 's odább száll.

Vadruczának vashoroggal fogatása.

Némelly vadászok közép nagyságu szigonyokat (hal-fogó vashorgocsákat) vesznek, azokat baromfi-béllal, halpukkantyúval, vagy gilisztával bevonják, 's erős zsinegre kötik; azután vesznek kis esomó gyékényt, kákát vagy lágyfa darabot, azt a' horogtúl 5—6 ujnyi távolságban a' zsineghez kötik, a' zsineg' másik végére pedig követ vagy fadarabot függesztnek: midőn a' szüntelenül ide 's tova úszkáló ruczák odaérkeznek, hol az így felkészített szigonykák vannak elhányva, a' béllal vagy egyébbel bevont vashorgocsát zsinegestől együtt csak hamar nagy mohón befalják, melly begyökben megakadván, őket feltartóztatja 's megfogja.

Szárcsa-vadászás.

A' szárcsát igen oktondi 's torkos létére könnyű puskázni, mivel szüntelen ételkereséssel foglalatoskodván, ha a' közelítő vadász előtt nád, gyékény, sás vagy káka közé beúszott 's megbujt is, csak hamar ismét tisztásra tart; azért is a' vadász víz-szélente megvonulván vagy lövésre lesi, vagy az úgynevezett szárcsasípval magához csalja. Egyébiránt vadruczafogó há-lókkal 's lószőrhurkokkal is fogdozhatni. Van a' vadásznak könnyű kí esolnakésája, mellyel a' tiszta vízhez közel eső nád - gyékény - vagy - sásbokorba rejtezhetik, akkor nem csak a' tisztásra egymás után kiúszó szárcsákat, hanem vöcsköt 's buvárokat is lödözhet. A'

buvárt, főképp ha sík vizen megvadítottván annyira le-
bukott, hogy csupán fejét 's nyakát láthatni, igen nehéz
ellőni; ha mindazáltal a' vadásznak aprósréteje 's jó
fegyvere van, 's azon pillanatban, midőn a' bukdosó
buvár felötlik, intézi lövését, azt is könnyen meglövi.
Némellyek bokros füstöt eresztenek pípájokbul, 's a'
buvár' figyelmét ez által csalogatva vélik azt könny-
nyebb lövetűnek.

Kolesag - és Gém - vadászás.

Ezt most leginkább meglopás által gyakorolják;
hogy pedig a' vadnak meglophatása nem annyira va-
dászú ügyességtől mint a' hely' alkalmasságtól (hol t.
i. megszáll vagy célmét keresi) függ, azt mindenki
önmagától is áttallátja; 's ambár ezeket meglopás ál-
tal vagy reptőkben löni nem igen könnyű: lápos, csá-
tés, zombékos balkányokon, vizenyős fenyéreken 's
tájakon gyakran megforduló szorgalmatos 's mindenre
figyelmes vadász mindazáltal e' részben is tudand ma-
gán segíteni, 's a' legfőkénebb 's vigyázóbb vadat is,
noha ritkán, de még is kézre keríti.

Előbbi századokban tanult sólyommal vadászták a'
kolesagot 's gémfajokat 's illy vadászatra igen drága
készületű 's ruházatú társaság szokott vala lóháton meg-
jelenni; t. i. mihelyest kolesagot vagy gémet vertek
fel, tanított madarat eresztettek utána nyomban, melly
utána nagy sebességgel kavarodván a' levegőbe, a' va-
dász társaság sietten sietett azon tájra, mellynek tartott
az elfogandó vad; gyakor ütési 's rugdalásai által le-
szédítvén a' sólyom az üzőbe vett kolesagot, azt vala-
mely vadász körmei közül hirtelen kiragadta, becses
tollait kiszedte, lábaira pedig névvel 's évszámmal jegy-
zett bilincskét vagy békócskát zárt, 's ismét elbocsátá;
honnan megtörtént gyakran, hogy ugyan azon egy kol-
csag vagy gém több ízben 's több esztendő múlva ismét
kézre került, 's ez különös mulatságnak szolgált.

Erdeiszonka - vadászás.

Az erdeiszonkát estveli 's reggeli lesben, viz-
la kereséssel-hajtatással, hálóval, loszörhurkokkal 's fa-
csapdával vadászhatjuk.

Erdeiszalonka - lesés.

Az erdeiszalonkák tavaszi megérkezésökkel 's leginkább párzaskor estve - reggel egy helyről másokra húzódván sorfák közt, erdőszéleekben, erdőszélebeli útakon, apró bekrú helyeken vagy tisztásokon telepsznek le, 's annál könnyebb lövethetésűek, mivel jó messzire hallatszó sipogások jövetelőket elárulván, a' leső vadászt előre figyelmeztetik. Jó leshelyt keresni 's lelni a' vadász' ügyességétől függ: azt mindazáltal megemlítem, hogy a' lesben lévő vadász' tanult ebe mindenkor kéznél legyen, mivel a' leszárnyalt szalonka leeste után azonnal odább szalad, 's így azt kutya nélkül ritkán kaphatni meg.

Erdeiszalonkának vizslával kerestetése.

Feltevén, hogy jártas vadász ősszel szintúgy mint tavasszal ismerni 's megválasztani tudandja az erdeiszalonkák' örömeztőbb tartózkodási 's húzóási helyeit, azokat tanult vizslájával a' foglyászatban érdekltettem módon könnyen kikerestetheti 's lövésre kerítheti.

Erdeiszalonka - hajtás.

A' felvert erdeiszalonka közönségesen előre repül, 's akkor csap vissza, midőn a' vadász előtt vagy annak ebéhez igen közel reppent fel; azért annak felverésére hajtókat is szokás fordítani, melly hajtásban vagy a' hajtókkal mennek a' puskások 's a' felvert szalonkákat mentőkben lödözik, vagy pedig néhány száz lépésnyire a' hajtók elibe menvén megállapodnak, 's a' szalonkákat magok felé hajtadják; akár egyik akár másik módon történjék az illy vadászat, a' lövésre szerfelett nagyon szükség vigyázni veszély-lávoztatás végett.

Erdeiszalonkának hálóval fogatása.

A' fentebb leírt hálókészítési 's használási czikkelytől nyerhetni e' tárgyra környülményes tudósítást, hova minden hason-nemű fogdozásnál utasítám 's itt is útalom olvasómat.

Erdeiszalonkát lószőrrel fogni.

Ezen módrul az 5tik Rész értesít alaposan, azért az ottani jegyzéseket ide is illeszthetni.

Erdeiszalonkát csapdával fogni.

Ezen fogdozást olyan csapdakészülettel, millyenről a' 6dik Rész alább értekezik, gycpes és gyalogúta-
kon, vagy a' sűrű bokrok 's avar közötti csapásokon gyakran nagy sikerrel gyakorolhatui.

Sárszalonka vadászás.

Ezt magányosan vagy vizslával keresve eszközöl-
jük; első esetben viz-szélén, vagy vízzel szomszéd akár
száraz akár sáros-gazos helyen ide 's tova járkálván
a' vadász, az előtte egyenkint nagy sebességgel felrep-
penő sárszalonkákat lődözi; másodikban pedig vizslájá-
val kerestet, 's midőn az a' meglapult sárszalonkát meg-
állotta, a' vadász ezt vagy felveri 's lelövi, vagy ha
másod magával van, 's kutyája erősen és sokáig állja
meg a' vadat, hálóval borítja. — Ezen vadászat sebeseu
eresztő szerszámú 's jól gyuladó fegyvert 's fris kezét
kiván. Az idő reggeli kilencz - tíz órátul kezdve délu-
táni három - négy óráig legalkalmasb reá; ezután mint
más vad úgy a' sárszalonka is kevesebbé vár be, önkényt
értvén, hogy ezen vadászatot mindenkor csendes meleg
időben tartsuk.

Bibicz - vadászás.

A' bibicz főkép ott, hol tojásai vagy fiai vannak,
a' vadász felett nagy méreggel repked és csapkod, azért
azt csavargó repülése közben könnyen ellőhetni annál
inkább, mivel a' kutyát különösen gyűlölvén hamar lö-
vésre közelít. Tojásait mint viz-szélén lappangó fiait
gazos sárban 's láp és zsombékok közt vizslával szinte
könnyű felkerestetni. — Egyébiránt leginkább összeál,
midőn a' pusztákon nagy számosan 's úgyszólván se-
regenként repes 's a' kocsit könnyen lövésre várja, tet-
szés szerint lövöldözhetjük.

Ragadozó vagy orv-madarat fülesbagoly mellett löni.

A' héját, kányát, vércsét, hollót, varjút, csókát és szarkát mint ragadozó 's a' madarászatra igen ártalmas madarakat leginkább reggel, midőn éjjeli tanyájokru' s'ik mezőre huzódnak, vagy estvefelé, midőn éjszakára telepedni fás helyekre tartanak, a' vadászok különféle módon lesik és lövik; legkönnyebben történhetik azonban ez fülesbagoly mellett az úgy nevezett leskunyhóbul, melly egyenes 's minden fenálló fátúl vagy bokortúl tiszta helyen 's jól rejtve legyen. Fárasztó munka' elkerülése végett, nehogy tudnillik a' földet dombformára háyni kelljen, legjobb sikon álló magányos olyan dombocskát kinézni, mellyet belől pinceformára ásás által könnyen kunyhóvá alkalmaztathatni, magában értvén, hogy belső oldalait deszkával vagy téglával rakassuk vagy béleltessük ki; az így elkészült kunyhó' oldalaira öt vagy hat olly kettős nyilást vagy lyukat vágatunk, mellyeknek egyikén a' kunyhó mellett az említett lyukakkal általellenben leásott fákra, a' másiktól pedig a' netalán földre szálló ragadozó madarra bátran löhessünk; ez meglévén a' nyilások' irányában mintegy húsz lépésnyire közép nagyságu fákat ásatunk le, mellyeknek minden felesleg ágait lenyesetvén csupán tetejük felé három négy oldalaslag kiálló csapokat hagyatunk; a' kunyhótető' gömbölyű lyukán egy póznát, mellynek egyik vége a' kunyhóba szolgál, dugatunk ki, ennek külső végére gömbölyű vagy szegletes deszkácskát szegezietvén, arra egy kitömött nyúl-bőrt, erre pedig nagy fülesbaglyot köttetünk. Mind ezek után a' vadász beül a' kunyhóba, 's töltött fegyvereit maga mellett készen tartván, a' ragadozó madarak' jövetelét minden beszélgetés vagy köhécselés nélkül várja. Ha a' leskunyhóhoz közel repülő orvmadarak megszállani nem akarnának, akkor a' kunyhóba szolgáló póznát megrázzván vagy feljebb emelvén, a' rajta lévő fülesbaglyot mozgásba-repkedésbe hozzuk; a' nem messze szállongó orvmadarak megsejditvén a' természetők szerint gyűlölt fülesbaglyot, ahhoz annál inkább fognak csapkodni, mivel a' körmei közt lévő nyúl-bőrt valóságos nyúlnek vélvén, azt irigylik. Egy-két illy

előrepülő madár' hangos vijjogása 's károgása sokszor egy-két pillantat alatt többet csődít össze, mellyek közül hol egyik hol másik csapván a' fülesbagolyhoz, a' fára szállongnak, midőn a' minden oldalra vigyázó vadász által az említett lyukakon lelövetnek. Ha a' kunyhóban lévő vadász nem mutogatja magát, a' meglőtt madár után nem megy ki 's nem köhécsel, a' lövésre megrezzent és szétrepült madarak csakhamar visszatérnek, 's így mennél több ejtetik le közülök, annál mérgesebben tódulnak elő, kivált ha a' kunyhó' ajtaja nem új vagy fejeér, hanem korhadt ócska deszkából készült, 's az egész kunyhó úgy alkalmaztatott, hogy a' vadász' belétét a' künkóválygó orvadarak épen nem sejtetik. A' héják és kányák többnyire olly távolságrul veszik észre a' kiállított fülesbaglyot, hogy azokat messzelátócsón is néha alig pillanthatni meg: közönségesen sebes repüléssel 's nagy vijjongással csapnak le a' bagolyhoz, 's azután néhány pillantatra, hogy azt annál inkább szemlélhessék, a' fára ülnek; gyakran pedig épen nem szállván le csak a' kunyhó körül lebegnek, melly esetben azokat reptiben kell löni.

Sasnak két sövény közt könnyű fogatása.

Nem hallgathatom itt el azon egyszerű módot is, mellynél fogvást a' különféle nagy sasokat fogdoshatni. Ezeket hegyes, erdős, rétes vidékeken, de leginkább pusztákon néha százankint is találhatni, 's ha dögre akadnak, azt nagy számmal lepik meg; illy helyeken tehát, hol azokat kerengeni 's ácsorogni látod, fonass másfél vagy két öl hoszaságú, 's két vagy három láb magasságú ritka sövényt: chez másfél lábnyi távolságban készített hoszában egy másik hasonlót is, 's a' dögöt közép tájon tétesd a' két sövény közé, magad pedig nem messze jól betakart lesgödörbe rejtődzél; a' mohón elösiető éhes sasok a' döghöz - férhetést minden oldalrul próbálgatván, végre a' két sövény közé mennek 's a' dögöt faldosni kezdik: ekkor pattanj ki leshelyedből, szaladj a' sövényhez, 's a' benne szoruló

sast könnyen megfoghatod; a' két sövény közé menő sas tudnillik azoknak szűk helyköze miatt sem meg nem fordulhatván sem szárnyait kirepülés végett ki nem terjeszthetvén, harmarjában 's ijedtében épen nem segíthet magán, 's a' hirtelen ott termő vadász vagy madarász által megfogatik.

Az elejtett vagy megfogott vadakkal bánás.

A' szaporítás vagy gyönyörködés' kedviért megtartásra szánt vad vadászeszközök által fogatik meg, a' használatra vagy konyhára szolgáló pedig fegyver által ejtetik el; de a' haszontalan költség kímélést mindkét esetben a' környülállásokhoz irányozva szem előtt kell tartani: más részről pedig a' megfogásra, agyoulövéésre vagy szúrásra szánt vad, a' mennyire lehet, ne kínoztassék; ezt az emberiség, amazt a' gazdasági takarékoság önkényt kívánja. Azon szárnyas vadakhoz, mellyeket, apró létök az egyenkinti lövetést nem érdemelvén meg, inkább hálókka, léppel 's lószőrrel foghatjuk, tartoznak: a' többféle rigó, seregély, pacsirta, pipiske, fülttyös - szalonka, 's más számos kisebb madarak; a' hasonló tekintet alá jövő négy lábú vadakhoz pedig a' tengeri-nyulat, borzot, görényt, menyétet 's a' t. szokás számlálni; olly vadak közé pedig, mellyek a' környülállásokhoz képest gazdaságosabban hol foghatnak hol lövethetnek, számlálhatók: róka, vadmacska, nyest, fázány, fogoly, vadlúd, lilik, vadruca, 's minden ragadozó madár; a' többi, kivált nagy vadak' lövetése kevesebb költségű különbséget okozván, csak gyönyörködés vagy más helyre szállítás végett fogdosztatnak. Különös figyelemre méltó az is, hogy az elejtendő vadak' bőrei a' lövés által szerfelett ne rongáltassanak meg: e' végből azon vadak, mellyek' bőre mindkét oldalon kikészítették 's a' sok átllyuggatás által értékökből sokat veszthetnének, közönségesen egyes golyóbissal vagy ficzkóval lövetnek; azok pedig, mellyeké csak egyik oldalon készítettvén ki, szőrök le nem kaszáltatik, hol kisebb hol nagyobb sréttel költségkímélésből 's azért is, mivel a' nagyobb vadak' bőreit, erős esontjait 's tömött szőrét

a' srét kivált nagyobb távolságban olly könnyen által nem járja, vadászszokássá vált: szarvast, däm vadat, özet, vaddisznót, medvét, farkast, hiúzt és fajdokat egyes golyóbissal vagy ficzkóval, a' többi kisebbeket pedig göbceccsel (sréttel) löni.

A' vadnak megöletése.

Feleslegül emlékezetbe hozom itt azon vadász szokásokat is, mellyeknél fogvást a' megfogott vagy megölt, de még féleleven vad megöletik, tudnillik: 1-ször az öreg hímszarvas vagy hevederen vagy szügyben szúratik. 2-szor A' fiatalabb hímek, suták, 's özek nyakszirton; 3-szor a' vaddisznó hevederen a' szív' gödrébe tett szúrás által öletik meg. 4-szer A' nyúl két hátulsó lábainál fogva bal kézben fővel lefelé tartatván, a' jobb tenyér' élével fültövön vagy tarkón ütetik. 5-ször A' medve, farkas, hiúz, róka, borz, vadmacska, nyest, vidra, mint egyéb ragadozó állatok föbe vagy orrba veretnek. 6-szor A' nagy vadak' sorába számíttatui szokott madarak, a' fáczányt kivéven, tarkón vagy nyaktőben szuratsnak agyon. 7-szer A' fáczány 's minden más valamivel kisebb szárnyas vadak, szárnyaikból kihúzott tollal tarkón szuratsnak. 8-szor A' rigóféléktől kezdve minden kisebb madárnak nyaka tekertetik ki. — Ezek azon bevett vadászszokások, mellyek szerint a' vadak vadász módra öletnek meg; 's azért az, ki az elejtett vaddisznót tarkón szúrná, az özet pedig bottal verné agyon, a' vadász illendőség' sérelmén túl tapasztalatlansággal is vádolná magát: az pedig, ki az elejtett de még vonagolva fetregő vadat szántsándékkal kínozná, az emberiségen járna túl. A' megölt vagy tollal agyon szúrt madarak' szárnytollaiból egy pár kihúztatván összeköttetik, 's a' madarak orrlyukaiknál fogva arra fűzetnek; a' nagyobb madaraktól négy, a' kisebbektől nyolcz, 's az igen aprókból mint p. o. a' pacsirta, sármány, sordély, veréb, czinege, kendericze, csiz, 's t. c' féléből közönségesen tizenkettő fűzetik egy fűzérbe vagy csomóba.

Vadbőröket romlás nélkül eltartani.

Mint kell a' vadak' bélét kivetni, 's melyik vadat tömlőre vagy máskép nyúzni? azt minden vadász öntapasztalásai után is fogja tudni; itt hát még egyedül a' vadbőröknek romlás nélkül sokáig eltarthatások fölöl tesztek rövid jegyzést, és pedig: 1-ször a' szarvas, dämvad, őz és vaddisznó - bőrök romlás' elmellőzése végett hamuval hintetvén meg, rudakon egyenkint keresztülvetve, tökéletes megszáradásig szellős helyen tartatnak, későbbben pedig száraz helyre akasztatnak fel. 2-szor A' hamar összehuzódó borzbőr szőrrel befordítva ajtóra vagy deszkára szegeztetik 's pöczköltetik ki. 3-szor A' farkas, róka, vadmacska, nyest, görény, vidra 's nyúl bőrök szőrrel befordítva nyelvformájú faragott deszkára húzatnak, 's midőn egyik oldalok megszáradt, a' másakra fordítatva kiporoltatnak, 's ha az azokon látszó vért veregetés által nem lehetne kivenni, azt légymeleg vízzel legalkalmasabban moshatni ki, mivel a' fésülés mindenkor szőr - kitépéssel jár. Ki nyáron által is romlás nélkül akarja számossabb vadbőröket tartani, legjobban cselekszik, ha azokat minden portól és szennytől kimosott vászonyba kétszeresen takargatja be, 's közéjük kevés kámfort hint; ezen egyszerű mód által mind molytúl, mind más ártalmas férgektől legkönnyebben mentté teheti.

Lövés - pénz.

Nem fog vadászatkedvelő előtt feleslegnek látszatni, ha a' különféle vadak' vadászás módja után az elejtett 's beadott vadaktól a' hivatalos Vadásznak fizettetni szokott lövéspénz' előadásával zárom be értekezésemet. Való ugyan, hogy ezt a' különféle tulajdonosok' szabad tetszése szokta elhatározni: azonban a' haza' különböző vidékein még is leginkább következőképen fiztetetik:

V. czédul.

	fl.	xr.
Öreg hímszarvas után	-	-
„ suta után	-	-

V. czédul.

	fl.	xr.
Rügött szarvasborjú - - -	1	„
„ suta „ - - -	„	45
Dámvadbika - - -	1	„
„ tehén - - -	„	45
Rügött dámvadbörjú bika - - -	„	30
„ „ „ üsző - - -	„	20
Ózbak - - -	„	45
„ nöstény - - -	„	30
„ borjú - - -	„	20
Öreg - kan - - -	2	„
„ koeza - - -	1	„
Harmadfű - - -	1	„
Süldő - - -	„	30
Hód - - -	2	„
Közönséges vidra - - -	1	30
Nyúl - - -	„	12
Siketfajd - - -	1	„
Nyírfajd - - -	„	12
Gatyásfajd - - -	1	„
Fáczány - - -	„	9
Császármadár - - -	„	9
Szélkiáltó (rikkanec) - - -	„	12
Póling - - -	„	9
Fogoly - - -	„	6
Fényves madár egy kötet - - -	„	12
Vadlúd - - -	„	12
Lilik - - -	„	12
Túzok - - -	„	20
Vadrucza nagy faj - - -	„	6
„ kisebb féle - - -	„	4
Szárcsa - - -	„	4
Buvár - - -	„	4
Vöcsök - - -	„	4
Buvárlúd - - -	„	6
Jegesrucza - - -	„	6
Hattyú - - -	1	„
Vízityúk - - -	„	3

	fl.	xr.
Erdeiszalonka - - - - -	„	12
Fütyös - - - - -	„	6
Különféle kisebb szalonka - - - - -	„	4
Farkas télben - - - - -	2	„
„ nyárban - - - - -	1	„
Róka télben - - - - -	1	„
„ nyárban - - - - -	„	30
Nyest télben - - - - -	„	30
„ időn kívül - - - - -	„	15
Görény télben - - - - -	„	15
„ időn kívül - - - - -	„	6
Vadmaeska télben - - - - -	„	15
„ időn kívül - - - - -	„	6
Borz télben - - - - -	„	18
„ időn kívül - - - - -	„	6
Hiúz télben - - - - -	1	30
„ időn kívül - - - - -	„	36
Medve télben - - - - -	3	„
„ időn kívül - - - - -	1	„
Menyét - - - - -	„	6
Tüskös - disznó - - - - -	„	4
Sas - - - - -	„	18
Héja - - - - -	„	12
Kánya - - - - -	„	10
Füles-bagoly - - - - -	„	6
Vércse - - - - -	„	10
Verebész - ölyv - - - - -	„	10
Ölyv - - - - -	„	12
Szarka - - - - -	„	4
Varjú - - - - -	„	4
Holló - - - - -	„	4
Háromszori megintés után kutya - - - - -	„	20

Megjegyezvén itt még azt is, hogy a' fácánykerti vagy más Vadász a' fentebb előszámlált vadakat természetben tartozik általadni, vagy pedig, mint a' ragadozó állatoknál, azok' bőrével számolni, mellyek azután eladatván az Uraság' pénztárába jövedelmeznek.

A' lövéspénz' kiszámításához csatolandók mindazon nyugtatóványok is, mellyeket a' szarvasok' nyulak' fűczányok' 's a' t. általadásakor kapott a' Vadász: a' ragadozó madarak' mindkét lábai, az erőszakos állatoknak 's kutyáknak pedig orra mutattatván elő; innen önkényt következik, hogy minekutána az említett jelekkel beszámolt a' Vadász, azok tőle elvétetvén vagy clásatnak vagy megégettetnek, 's a' lövéspénz csak azután fizettetik ki.

NEGYEDIK RÉSZ.

Lépészet vagy léppel madarászás' különféle módjai.

L é p k é s z í t é s.

A' eseklyészet vagy madárfogás jobbadon léppel, hurokkal 's esapdával esik meg: 's ezen eszközöknél fogvást azt lépészet, hurokászat vagy törészet, 's esapdászat osztályra rendezhetjük. — A' lép erdős helyeken, közönségesen az úgynevezett fagyöngybül, leginkább Augustus és Septemberben, midőn az még tökéletesen nem ért 's nem sárgult meg, készítettik, mivel az ekkori lép nagyobb nyúlósággal és sokkal zöldebb színűnél bír, célra is szolgálóbb; e' végből szedess néhány icze tölgyfagyöngyöt (más faé nem olyan jó), 's azt jól megtisztítva tiszta fazékba tévén mintegy harmadrésznyi vízben főzd, míg egészen szétmálik, 's a' vele forró víz sűrűdni és nyúlni kezd; ekkor töltsd ki tiszta hideg vízbe, 's mosd, míg szétfőtt magvaitól 's minden salakjától megmentve egy esomóba nem áll össze; a' hamuval főzés 's tisztítás nem szükséges elkerülhetlenül. Az így összecsomósult lépet vízzel töltött edénybe további használatra tedd el, 's a' rajta lévő vizet olykor -olgykor változtasd. Midőn annak bizonyos részét lépvesszőre vagy máskép akarod használni, azt tüznél lenolajjal is felolvaszthatni; azonban mivel illy

felolvasztásnál a' higság' irányát könnyű elhibázni, legjobb azt hidegen, lenolajba mártogatott ujaink közt addig dörzsölni, míg elégképen meghígúl; ez azért is alkalmas mód, mivel az így meghígított lép, ha vesszőre vagy más egyébre kenetik, zöldebb 's természetesb színnel bír, következőleg fogdozáskor sem tűnik olly hamar a' madár' szemébe.

Lépet lenolajból készíteni.

Mivel tölgyes erdőt nem mindenütt találhatni, de egyébiránt is mivel az úgynevezett fagyöngynek magas tölgyfákra szedtetése sokszor veszedelmes, főzetése igen alkalmatlan 's az így készített fagyöngylép kellemetlen szagú is, legjobb a' madarász-lépet következő módon készíteni: tölts erős új fazékba mintegy két fontnyi lenolajt úgy, hogy az a' fazekat mintegy félig telje meg, 's tedd tüzhöz; mihelyt a' lassankint megmelegült olaj forrni kezd, gyűjtsd meg azt égő kancsó által, - az e' szerint égő olaj eleinte kékes, azután világosabb lángozatú - 's hagyd azt lobogni másfél vagy két óráig, míglen fele része kiég, 's több ízben belé mártogatott 's meghűtött fácska által, vallyon az arra ragadott 's meghűt olaj elég enyves 's ragadós e vagy sem? próbát tehetsz. Mihelyt az elég nyúlóssá 's ragadóssá vált, a' fazékre tett fedőt vastag ruhával, azt pedig posztó darabbal hirtelen borítsd be, 's a' további égést elfojtván vedd le a' fedőt, 's a' meghűtött lépet szükségés használatra tedd félre.

Lépfá vagy madarász-pózna.

Ha valaki különféle madarakat kedve szerint akar fogdosni, mindenek előtt többféle úgynevezett híró vagy csalokány madárral kell bírnia; ha bír, vágjon le egy másfél vagy ölnyi magosságú vékony szilva, vadkörte, vagy a' mi legjobb, kökényfát: annak minden ágait lenyesvén, a' tetején lévő k' vágásait hagyja hüvelyknyi hosszaságú csapokra, mellyekbe azután dugdosson ujnyi hosszaságú 's irányos vastagságú bodza sipočskákat, ezekbe pedig a' lépvesszők' vastagabb végeit szurdálja úgy, hogy azok a' lépfától valamennyire

kihajólva vagy is oldalaslag álljanak; bodza sápcskák helyett a' laposra faragott lépveszők' végeit a' meghasított csapocskákba oldalaslag is szúrhatni, magában értvén, hogy az így felkészült lépfára vékony zöld ágacskák is kötöztetnek annak természetesb' s élőfához hasonlóbb látszatása végett; midőn az illy készületű fa lépveszőkkel megrakva alkalmas helyre kiállított, a' hívó madarak kalitkásan tétessenek alá, a' madarász pedig olly távolságban, honnan a' lépfát beláthassa és szemmel tarthassa, rejtezzék el, 's a' lépfát körül szállongó madarakra vigyáztván, mihelyt valamely ritkább madár akad lépveszőbe, azt azonnal vegye le 's hamuval minden reá ragadott léptől szépen megtisztogatva tegye kalitkába; léptől jól megtisztítani a' fogott madarat annál inkább szükséges, mivel ha az öntisztogatása közben a' tollain maradt lépből bármily keveset nyel is el, attól bizonyosan megdöglik.

Lépvesző - készítés.

A' lépveszőket vagy idei hajtású veresfűz vagy rekettye sarjadékból szedd, tégy azok' számához irányzólag viaszos vászonyműl vagy bőrből készült léptáskába annyi meghígított fagyöngy vagy lenolaj lépet, mennyi azokat rendesen meglepheti; forgasd azután a' táskába tett vesszőket mindaddig, míg a' lép kellőképen rájuk ragad, 's így a' kívánt vesszők készek, melyeket táskástól árnyékos helyen (mert a' napon hamar elromlanának) szokás tartani.

Kisbagoly melletti madarászás.

Erdős és fás helyen válassz ki olly fát, mellyhez közel 3—4 lépésnyire körösleg más fa nem áll: ennek minden felesleg ágait tövig lenyesvén, teteje felé hagyj tetszésedkint lépveszőid' számához irányozva 5—6 arasznyi csapokat, a' tetején lévő ágakat mintegy ölnyi magosságra egészen lombostúl az az nyestetlenül hagyván; az így meghagyott csapocskákba ékforma szúrás tétetik, 's ebbe csappanós vagy oldalaslag helyezettel lépveszők dugatnak úgy, hogy a' kiálló csapokra szál-

ló madár azokat begyivel vagy málával minden este megérinteni kénytelenítettvén, beléjük keveredjék; a' lépfa alatt sűrű lombozatból (Laubwerk) azaz zöld levelű galyakból a' madarászok' számához alkalmaztatott nagyságú kunyhó készítették, 's annak telejére eleven vagy kitömött kuvik - bagoly, ennek nem létében pedig kitömött nyúl vagy maeskabőr állittatik, úgy mindazáltal, hogy azt a' kunyhóba szolgáló zsinog által olykor - olykor mozgásba hozhatván, általa a' szállongó madarakat mintegy ingerelhessük. Napkelet előtt vagy nyugat után kell a' kunyhóba beülni, 's az úgynevezett kuviksípon a' kis bagoly' szomorú kiáltását utánozni; örömmel fogja a' madarász tapasztalni, hogy a' síp' hangjára messzebbről is közelítő 's előesődülő madarak hangos csevegés 's a' kitömött bőrök vagy bagoly felett berzenkedés közben a' lépveszszőkbe keveredvén egymás után nagyobb számmal hullandának le. Ezen fogdozás hajnáltól kezdvén egykét óráig, napszállat felé pedig, midőn azt leginkább fekete 's húros rigók miatt, mellyek késő este is bolyongnak, egész sötét estig folytathatni, legbizonyosb 's legmulatságosb, főkép ha a' madarásznak számos lépveszszői lévén, azokkal még a' kunyhó' szomszédságabeli fákat is megrakhatja.

Fenyves-madarakat léppel fogdosni.

Jártasb vadász és madarász ugyan esapóhálóba fogdozza a' fenyves-madarakat: mivel azonban ezen fogás - mód költséges és nem is minden által használtatható, itt lépveszszőkkel fogatásokat is különösen megemlítém. Hol számos fenyves - madár huzódván a' fenyű - bokrocskákön termő magra csoportosan jár, választassék ki egy magányos fa, melly leginkább vadkörte vagy vadalmafa legyen; ennek minden felesleg ágait a' szerint, mint a' lépfa - készítésnél előadám, le kell nyесni 's az egész fát több száz lépveszszővel berakni, 's rá aggatván vagy tövébe tévén a' hívókat, a' vadász vagy madarász bizonyos távolságban rejtődzék el; midőn a' csoportosan repülő fenyves-madarak a' csalmadár - szózatot meghallották, nyilsebességgel esap-

mak a' lépfára, 's egyszerre nagy számmal lesznek rabokká.

Seregélyt lépszineggel fogni.

Midőn kirepült fiaival egész késő őszig ezrenkénti csapatokban leginkább kender-és szőlős-kertek körül vagy kaszálóokban kóvályog a' seregély, végy magaddal kalitkás de repülni jól tudó két seregélyt, lépezz meg két vagy három öl hosszásúgu 's közép vastagságú zsinetet, 's két végét jó arasznyira tisztán hagyván, kösd egyiket egyik, másikat másik seregély' lábához: ez meg lévén, a' földön zibongó számos seregélyekhez mintegy 150 lépésnyire igyekezzél lopódnai, 's azokat kendő' felvetése által egyszerre felriasztván, mihelyt felröppennek, a' kezekben tartott 's lépszinegre kötött két seregélyt egyszerre bocsásd el; ezek egyenesen az előttök repülő csoport közé vegyülvén a' lábaikról lefüggő lépszinegbe többet kevernek 's végre földre esnek.

Seregélyt léppapiros - tekerccsel fogni.

Ha vadász vagy madarász olly gyepes helyeket vagy kaszálókat tud, hol naponkint számos seregély fordul meg, csináljon zöld papirosbul több tölesérforma tekerccset, kenje ki azokat belől léppel, tegyen mindegyikbe gilisztát 's dugdozza földbe ástott lyukacskákba úgy, hogy a' föld' színével egyenlően essenek: különös gyönyörködéssel fogja szemlélni, mint ragad a' gilisztát kivenni akaró seregély' fejére a' tekeres, midőn az magasra repülvén csakhamar leesik 's könnyen megfogathatik.

Ivóhelyen léppel madarászni.

Nyár' közepén, midőn fiait többnyire már minden madár felnevelvén fészkeből kivezeté, az ivóhelyenti fogdozást azonnal elkezdhetni, különösen figyelmeztvén, hogy az egyedül száraz nagy melegben, nem pedig eső vagy nagy harmat után történjék; folytathatni ugyan ezen fogdozást reggeli 8 órától kezdve napszállatig, azonban legalkalmasab idő még is délelőtti 10 órától 11 's délutáni kettőtől háromig. Ki ezen madarászás-

sal akar mulatozni, erdős vagy cserjés helyen nézzen ki olyan helyhezetű forrást, melyre napfény nem igen szolgálhatván többnyire árnyékban van, tisztítassa ki azt minden gáztól 's rendelje úgy el, hogy a' szomjuzó madarak mennél könnyebben hozzá férhessenek. Minden közellévő más forrást vagy vizes helyet tövissel 's leveles galyakkal fedjen be; vegyen azután egy csomó lábnyi hoszaságu lépvesszőt, melyeknek vastagabb végeit meghegyezvén, oldalaslagi helyzettel a' forrás' szélire szurdossa le olly sűrűen, hogy köztök a' madár vízhez ne férhessen, körülöttök pedig, hogy szembe kevesebbé tűnjenek, dugdozzon le apró zöld ágacskákat; végre bizonyos távolságban, hogy az így elkészült helyet beláthassa, galyabíson magának rejtekhelyet, 's abba üljön be: örömmel fogja látni, mint fogódnak meg a' vízre többnyire párosan jövő örvös- és vadgalambok, gerliczék, rigók, húrosak, szajkók, pintyek, fülmilék 's más kisebb nagyobb különféle madarak egymás után.

Pintynek lépvesszővel fogatása.

Ha valamelly jó hangú him pintyet hallunk szólani, 's megfogni örömet szeretnők, azt, feltévéen hogy kalitkában tartott más szelíd pintyünk van, következő módon legkönnyebben foghatjuk meg: elővevén a' kalitkás him pintyet, szárnyai' végét erős czérnával összekötjük, a' kötés 's farka' fölibe pedig egy vékony villa-formájú lépvesszőcskét dugunk, 's azt a' szabadon hangicsáló kanpinty' tartózkodása' helyétől nem messze földre eresztjük; mihelyt az elbocsátott pinty' szavát a' másik meghallja, rögtön megrohanja 's verekedése közben a' lépvesszőbe keveredve megfogódik. Ezen mód szerint kanpacsirtákat is legkönnyebben fogdoshatni. Másik szinte könnyű módja a' pintyfogdosásnak ez: végy egy szelíd kanpintyet, pányvázd ki azt mintegy másfél arasznyi zsinegre, körülötte pedig az egész helyet oldalaslag fekvő lépvesszőkkel dugdozd vagy rakd ki: a' mint ezen kipányvázott kanpinty' szavát közellévő más kan meghallja, azonnal odasiet, 's berzengése közben lépvesszőbe keveredik.

Fülmile-féléknek lépvezzővel fogatása.

A' melly bokrocskák körül fülmilét vagy más féreggel élő madarkát látsz tartózkodni, ott több helyen alkalmaztass bokrok' tetejébe jól kiálló lépvezzőt, 's annak végére vagy oldalába dugott vékony drótra szúrj egy lisztférget; ezt megsejdtívén 's lekapni akarván a' közelítő madár, magát a' lépvezzőbe csapja 's megfogódik.

Lámpás mellett lépvezzőkkel éjjel madarászni.

Vágy le egy ágasbogas könnyű vékony fácskát 's nyesd le ágait úgy, hogy elvagdalt végeik, mint a' lépfánál, csapformára álljanak ki, melly csapocskákba azután egy vagy két ujnyi bodzasípocskák dugatván, azok lépvezzőkkel rakatnak meg, önkénynt következtén, hogy mennél több lépvezzőt használsz annál bizonyosb sikerü fogdozásod is; ez meglévén, menj sötét de csendes éjszaka harmad magaddal az erdőbe, vedd kezébe az imént említett lépfát, 's azt erdőszélen vagy utakon, hol a' szomszéd sűrű fákon különféle apró madarak hálnak, tartsd magad előtt, egyik társad gyujtson hátad megett világot, másik pedig menjen azon fákhoz, hol a' madarokat ülni gondolja 's azokat hosszú póznával zavarja fel; a' sötétben hirtelen felrezenő madarkák a' közellévő világot hevenyében napnak tartván, egyenesen felé igyekeznek, 's az elibök tartott lépfá' vesszőibe keveredvén megfogatnak: a' megfogottak' sikoltatását, hangos beszélgetést, kahogást, nevetkezést ezen fogdozásnál eltávoztatván.

Czinegét sípocska mellett lépvezzővel fogni.

Tavasszal, de leginkább ősz felé a' czinege v. czinkefogdozás is különös mulatságot nyujthat, melly imígy történik: válassz ki erdős helyen két olly fát, melyek egymástól mintegy két lépésnyire állván a' többi láktól valamennyire különözve távolabb esnek; készíts ezek közt zöld ágakból leskunyhót; tedd ki tetejére kalitkában tartott csalczinegédet, 's a' kalitka felett mintegy másfél arasznyira mind a' két fán lyukat furván

alkalmaztass azokba két hoszabbacska lép vesszőt úgy, hogy a' kalitka felett egymás' irányában álljanak ki; ez meglévén ülj be a' kunyhóba, vedd elő az úgynevezett czinege-csalsípot 's utánozd a' czinege' szózatát míg czinegék nem közelítenek: ekkor a' további csalogatást csalezinegédre bizván hallgass el, 's így egy-két óra alatt sokat összefogdozhatsz.

Czinegét hívó mellett fogdosni.

Leghamarább 's legkönnyebben foghatni czinegét következő módon: végy egy négyszögletű kalitkába zárt czinegét 's menj vele gyümölcsfák közé vagy olly helyre, hol czinegét tartózkodni tudsz, tedd le azt tiszta helyen földre 's a' kalitka' környékét oldalaslag fekvő lép vesszőkkel tűzőgesd ki; mihelyt a' közellévő czinegék a' hívó' szózatját meghallották, azonnal berzenkedve ott teremnek, 's ugrándozások közben végre lép vesszőkbe ütődvn megfogódnak.

Lépes kalással madarászás.

Végy egész búza vagy rozskalászokat, 's mintegy két ujjnyira hagyott görbe száraikat madárléppel békenyén, szemetre, útfőltre vagy máshova, hol tél' idején szemmel élő különféle madár forog, rakogasd széllyel, 's mulattató meglepéssel fogod szemlélni, pipiske, sármány, sordély veréb 's más hasonló madárkák egyetlen egy lépes kalászsba mint keverednek, és sem ide sem oda nem repülhetvén könnyen megfogatnak.

Kiszabadult madarat könnyen megfogni.

Hogy lép vesszőkkel fészekben ülő kisebb-nagyobb madarakat, hoszú nádba vagy pálczavégre alkalmaztattott egyes vesszővel pedig, kivált fákon vagy épületeken lévő, kalitkából kiszabadultakat igen könnyen fogdoshatni, azt minden jártas madarász ön tapasztalásiból is fogja tudni; némellykor azonban a' kalitkából kiszalasztott madarak szabadoknak érezvén magokat, annyira elvadúlnak, hogy azokat lép vesszővel elérni épen lehetetlen: ekkor tehát a' vadász vagy madarász elő-

veszen egy bő esőví puskát, azt szokott mértékű puskaporral megtölti, úgy mindazáltal, hogy a' közönséges esővífojtás mintegy negyed részben fagyúból álljon vagy fagyúval jól meg legyen dörzsölve; azután az illy fojtással leszorított 's egyengetett puskaporra tölt egy vagy másfél pohár vizet, 's 15—25 lépésnyiről a' fán vagy épületen ülő madárra lö; a' srét gyanánt kivetett víz ezernyi apró cseppekben ütetik a' ezéltott madárra, 's szárnytollait, néha egész testét is, egy pillanatban megáztatván tovább repülésre alkalmatlanná teszi, midőn is könnyen megfogathatik; magától értvén itt mindazáltal, hogy a' viznek puskába töltetése után a' lövés azonnal következék, különben az a' fagyús fojtáson átszivárogván, az elsülést akadályoztatná. Mások puska helyett pisztolyt töltenek meg, de nem vízzel, hanem féltöltésnyi kényesővel lönek.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Cseklészlet vagy madárfogas lószőr-hurkokkal 's csapdával, vagy hurokászat és csapdászat.

Lószőr - hurkokat készíteni.

Kivált erdős vidéken vagy szőlős hegyeken, hol fenyves madár, különféle rigó, húros, szajkó 's egyéb madár nagyobb számmal tartózkodik, lószőr - hurkokkal madarászni nem csak mulatságos hanem hasznos is lehet. A' hurokhoz mindenkor eleven ló' farkából kell venni a' szőrt, 's ha 2—3 vagy több szőrszál (mint tudnillik a' fogatandó madár' kisebb-vagy nagyobbága kívánja) fonatik öszve, azokat olly gömbölyű fára, milly nagyinak kívánjuk a' hurkot, szükség feltekerni, egy ideig jó forró vízben tartani 's abból kivétel után is, míg tökéletesen kiszárad, néhány napig az említett fáu hagyni: az így készült hurkot sem szél sem eső

könnyen nem ronthatván meg sokáig használhatni. Né-
 melyly madarász nyárban fekete, télben pedig fehér ló-
 szőr hurokkal szokott élni.

Különféle madaraknak lószőrrel fogatása.

Ezen fogdozást erdőben vagy szőlős hegyeken gya-
 korolhatni; végy tudnillik hajlékony füzpálczikákat, 's
 azok' két végét a' madarászásra kinézett tájon lévő
 fákba embernyi magasságra fúrd be úgy, hogy az illy
 meggörbített pálczácskák félkört vagy háromszöget
 képezzenek, 's a' fától mintegy 6 ujnyira álljanak ki;
 ezen félkör' vagy háromszög' felső részére két vagy há-
 rom lószőr-hurok vagy tőr lefelé függve erősítettik,
 alsó részére pedig szőlőfürt, fagyöngy, galagonya, nyers
 vagy szárított bodzabogyó 's más illyes aggattatik. Ha
 a' közelítő éhes madár az így felkészített félkörbe vagy
 háromszögre száll, 's az alul lógó eledelt csipdezi, fe-
 jét a' lószőr-hurkon keresztül dugni kénytelen, midőn
 is azt lefelé hajladozása, sündörgése 's forgolódása köz-
 ben nyakába húzván megfogatik. Mások szinte füz-
 vesszőből olly háromszöget készítnék, mellynek alsó
 része 6 ujnyi széles, magossága pedig közönségesen két
 annyi; ennek al-részére csalétel köttetvén, két ol-
 dalára lószőr-hurok alkalmaztatnak. Az illy készület
 fák, bokrok 's tüskök közt, hol annak teteje valamely
 ághoz köttelve akasztatik fel, igen jól használható.

Fácányt lószőrrel fogni.

A' fácánykerttel vagy fácányos erdővel szomszéd
 szántóföldekre 's vetésekre közönségesen reggel, délben
 's délelőkor élelem-keresni kijár, 's az életekben szinte
 utakat vagy keskeny csapásokat csinál a' fácány; illy
 csapásokra illesztessék tehát több olly czövek, mellyek-
 nek végére 2—3 lószőr-hurok köttetett, 's midőn azok
 rendszeren eligazítatva felállítatnak, a' vadász vagy ma-
 darász kerüljön megéjök, 's a' vetésen bogarászó fácá-
 nyokat csendes kőhécselés 's fütyörészés közben hajtsa
 feléjök; mihelyt a' közelítő vadászt megsejditik, azon-
 nal tartózkodások' helyére sietnek, 's közönségesen az
 említett ösvényeken szaladnak, hol a' lefelé csüggő-

HATODIK RÉSZ.

Különféle vadász - eszközökrül.

Azon eszközök, mellyek a' Vadász 's Madarásznak részint önvédelem 's bátorság, részint különféle vadak' csalogatása, fogdozása 's elölése miatt szükségesek, a' puskatöltéshez 's tisztításhoz kívántató apróbb készülteken, hálókön 's lepleken kívül még következők:

Szarvaskés (handzsár).

Több szomszéd nemzeteknél, hol a' vadászat úgy szőlván tudományosan bizonyos alapok 's rendszabások szerint gyakoroltatva századok óta mindinkább tökéletesítettett, hajdan csak az viselhete szarvaskést, ki a' vadászat' mesterségét rendesen 's tökéletesen kitanulván, a' felett szabadítvány - levele (Kundschaft) volt: mai időben mindazáltal az említett szarvaskést jobbadán olyaknál szemlélhetni, kik, meglehet hogy a' nagy 's kis vadászat' minden szabását tudják, a' vadászbecs minden nemeit, fajait 's tanítatások 's használtatások' módjait nagy könnyúséggel előszámlálják, azonban czikornyás himzetű borz vagy borjúbőr tarisznyáikkal rendszerint üresen térnek vissza vadászatjokból; sőt a' tehetősb Uraságoknál vadásznak neveztetni szokott (Jäger) mákszürke vagy más szín öltözetű zöld hajtókás inas is, ámbár löni nem tud 's éltében soha tán szarvast sem látott, most már czifraság végett közönségesen nyakában hurczolja. A' valódi vadász azonban, ki szarvaskését vadásszá üttetésekor vagy avattatásakor Urától vagy Elöljáróitól az egész vadásztársaság' nevében kapta, azt most is különös becsben tudja tartani, 's nem egyedül mutogatás végett hordozván, vadászatokon vele szarvast, vaddisznót 's más nagy rendű vadakat fog fel, 's magát a' környülállásokhoz képest mind tolvaj puskások mind nekidühödött veszedelmes vadak ellen védelmezi.

A' Nemes Magyar, kivevén a' királyi Vadászhi-
vatalokat, minden egyes 's magányos Uraságnál lévő
vadász alkalmaztatásokat egyenes szolgálatnak tartván,
a' vadász mesterséget egyedül öngyönyörködtetésből 's
mulatságból úzi, következőleg szarvaskést is csak va-
dászatkori használatul, nem pedig tanult mestersége'
jeléül hordoz magával. —

Most kétféle szarvaskést láthatni, tuduillik né-
metet 's francziát; az első hoszú egyenes vasú vagy
késű, 's markolatján felül pereczajtókás; a' franczia
szintén egyenes vasúnak markolat-hajtókája nincsen,
's fogantyúja alatt csak egy kereszt vasat szemlélhetni.
Nevezetes részei a' szarvaskésnek: markolat, élesvas
vagy kés, és tok. A' markolat' és tok' ékítvényei
vagy czikornyái ezüst vagy aranyzott réz készültek,
maga pedig a' markolat szarvas-szarvból vagy elefánt-
csontból gyártatik; a' tok, fekete vagy barna bőr. —
A' handzsár vagy szarvaskés, mint említém, szarvas és
vaddisznó agyon szurásra vagy felfogásra használ: mi-
dön tuduillik a' próbált vadász egy őt megrohanó vad-
disznót akar handzsárával felfogni, akkor azt jobb tér-
dének szegezve dől a' neki szaladó vaddiszuó' mely-
vagy szívgödrebe. — A' szarvaskésen még egy más ki-
sebb két élű kés is találtatik, mellyel a' vadat nyak-
szirton szurni, bélét kivetni 's megnyúzni szokás; ka-
lánt, asztalikést 's villát nem mindeniken láthatni. —
Bal oldalon derékre esatolt övszíjra vagy jobb vállon
keresztül vetett patyogra akasztva hordják; az első
hordásmód a' régieknél volt, a' második mint sokkal
alkalmasb, mostanság vagyon divatban. Egyébiránt
a' vadász' előbbkelő vagy alacsonyabb szolgálatjához
képest ezüst vagy arany szirmú rojt v. czafrang is szokott
a' markolatra függesztetni.

Vadászdárda vagy dzsida.

A' hajító-láncsáról vagy gerelyről fent értekez-
vén már, itt csak e' hoszabbat rajzolólok le. Vadász-
dárdának neveztetik azon két élű, erős vasas nyelű,
mintegy 4½, vagy 5 lábnyi hoszú dzsida, melly vad-
disznó, medve 's más nagy vad ellen gyalog vagy ló-

hátról használtatik, midőn a' bátorszivű vadász egy neki dühödött p. o. vadkant akar dárdájával felfogni, akkor azt jobb hón alá szorítva 's mind két kézzel erősen tartva szegezi 's döfi az ilyen állat' szivgödrébe; hogy pedig az, kelletinél mélyebben ne szurathassék a' vad' testébe, egy kereszt vassal van ellátva.

Berlini vastör.

Mivel a' Berlini vastör' részeit, annak egész alkotását, 's használtatási módját csak úgy érthetné 's ismérhetné meg tökéletesen valaki, ha annak leírása rendes rajzollal, (milyet itt közleni akadályozott egybekkel együtt a' költség' szüke) lenne összekapcsolva: azzal élni akaró vadásznak egyedül azt javasolhatni, hogy azt értelmes vadász vagy vasáros által mutattatván meg magának, használmódját a' már mondottak szerint intézze.

Közönséges vastör.

A' közönséges vagy úgynevezett tányér - vastör-rül, melly farkas, róka, borz, nyest, vadmacska, görény, vidra 's más erőszakos állatok' fogatására szolgál, csak azt jegyzem meg, hogy annak, mennél nagyobb állat-fogdozásra fordítatik, annál nagyobbnek 's erősebbnek kell lennie, magában értvén, hogy erős fogai 's kivált farkas-fogdozásra kettős rugóji is legyenek. Mi módon kell azt kipöczkölni vagy felállítani? mint minden vadász előtt igen ismérletes tárgyat elhallgatom.

Váz-vagy rémzsineg.

A' rémzsineg igen régi találmány, 's mind nagy mind kis vadak' békerítésére használtatik; készítettése következő: végy tetszésed szerinti hoszaságú zsineget, 's egymástól másfél vagy három arasz távolságban kötözz arra lúd-pulyka - vagy más nagy madár - szárnytollakat úgy, hogy vitorlás vagy zászlós végök földfelé állván, minden kötésbe két vagy három toll essék; készíts azután néhány alkalmas karót, mellyekre az említett zsineget aggatni vagy állítani lehessen. Ha az

illy egyszerű rémzsinégnek, mellyből több darabot szükség készítened, hasznát akarod venni, akkor azt róka-vagy nyúl-békerítésnél egy, legfeljebb másfél róf magosságban, farkas' és hiúz körülvételnél pedig két róf magasnyira szél' mentiben állítsd fel. Némelly vadász toll helyett vászon-posztó-vagy zindely-darabokat vesz, 's a' zsineget, hogy a' vad annak szagától is irtózzék, puskaporos lenolajjal keni be. Ezen kevés költségbe 's fáradságba kerülő rémzsinégnek főképp reggeli lesben milly nagy hasznát vehetni? minden vadász öntapasztalási után leghamarább fog meggyőződtetni.

V a d á s z k ü r t.

Azon különféle, leginkább sárga rézből készült fuvalmi vadászeszközöket, mellyek a' szomszéd nemzeteknél pompás vadászatokban használtatnak, itt elmellőzvé, egyedül az annyira ismértes vadászkürtöt hozom fel. Ez hol kisebb hol nagyobb formában, bika, ökör, néha tehén-szarvbol is gyártatik, 's többnyire balszarvbol áll: t. i. a' jól kitisztított 's esztergályozott szarv' egyik végére aj vagy szipóka idomítatik, mellyen abba fúhatni, másika pedig tisztább harsányabb 's hathatósb hang végett sárgaréz táblával toldatik ki, magában értvén, hogy könnyebb hordozhatóság miatt arra alúl-felül rézkarikácskák függesztékszínór végett illesztetnek. Ennek hangja mellett adatik eledel a' kopókölyköknek, ezzel hívja össze a' vadász vadászatra indultakor szét heverésző kopóit, 's kiérvén az erdőbe, cserejbe, vagy más vadász tanyára v. pásztára, midőn őket szabadon ereszté, kürtöléssel biztatja keresésre, 's valamint vad-felveréskor úgy annak elejtésekor is, szóval mind kimentekor mind hazatértekor kürt-szóval ad jelt, 's gyűjti össze szanaszét keresgélő ebcit: a' vadászkürt különféle harsanataja intőzőjök tehát minden szempontban a' kopóknak.

N y e s t f o g ó.

A' nyestfogó olly kettős vagy egyes fedelű készület, mellybe nyest, vadmacska 's görény fogatik;

az egy fedelühöz véteik három darab, három vagy négy lábnyi hosszú, kilencz vagy tíz ujnyi széles 's három ujnyi vastag deszka, mellyek úgy szögeztetnek össze, hogy közülök egy a' feneket, más kettő pedig a' ládaforma csapda' oldalait képezze; azután véteik egy hasonló szélességű 's vastagságú, de csak harmadrésznyi hosszú negyedik darab, melly az összeszegeztett három deszkadarab' fölibe alkalmaztatik: a' még így födetlen maradó kétharmadrész tetőre pedig egy ötödik darab deszka úgy illesztetik, hogy azt a' két oldal-deszkába vert 's mintegy tengelyt képező vas-szegeknél fogva felnyitni 's bezárni lehessen, magában értvén, hogy az, a' két oldal-deszka közé tökéletesen beilljék; az imígy készülő négyszegű láda' egyik vége darab deszkával bészegeztetik, másika pedig azon darab deszka által záratik be, melly e' miatt a' tengelyen forgó fedélre szegeztetett, 's bezáráskor vagy leeresztéskor az egész lyukat betölti. Ezután véteik két darab fa, mindegyik mintegy két lábnyi hosszú; ezek kívülről az oldaldeszkákhoz szegeztetvén, felső végöken olyan lyuk, mellybe a' kis uj beférhessen, furatik, ezen lyukakba pedig egy forgékony gömbölyű fadarab alkalmaztatik, mellynek közepére ismét egy olly nehéz hegyes végű más fa helyheztetik, melly a' csapda' bezárásakor épen a' fedélre szolgálván, azt kinyitni gátolja. Minekelőtte az oldaldeszkák összeszegeztettek, egyikén két ujnyi magas 's félujnyi széles lyuk vágatik, másikon pedig vékony fúróval, hogy abba zsineg huzathassék, lyukaeska furatik, melly zsinegre az úgynevezett billentyű vagy nyelvecske köttetik; ezen nyelvecske, melly egy lápos fácskából áll, az említett oldal-lyukon egy pár ujnaira kiálló 's rovatos végű legyen, hogy azt a' felső keresztfácskához kötött zsinegen lévő másfél ujnyi hosszú, félujnyi vastag 's mind két végén véső-formára meghegyezett fácska által (pöczök) midőn tudnillik a' fedéldeszka mintegy hat ujnyi magasra felemeltetik, fel lehessen pöczkölni. Ha az így elkészült 's felállított nyestfogóban az említett nyelvecskére vagy billentyűre kötött csalétket (melly vagy fris tojásból vagy holmi apró csontocskákból áll-

hat) a' közelítő nyest észreveszi, belé bujik, az edelét megmozgatja, 's a' fedéldeszka hirtelen rácsapódik. Ki egyes fedelű nyestfogóval bánni tud, annak kevés változtatással igen könnyű a' kettős fedelűt is elkészíthetni, melly a' fentebb leirtuál azért is alkalmasb, mivel a' esalételre vágyakszó nyest annak mindkét végén nyilást szemlélvén, bátrabban 's hamarább megy belé.

F o g o l y s í p.

Végy egy szabó-gyűszűt vagy más mindkét végén lyukas bádog-vagy réz-esőcskét, egyik végét hárttyával, irhával, pergamennel, vagy hólyaggal vondbe, 's középett vékony tövel lyukat szurván, húzz azon keresztül belőlről kifelé egy erős szál lőszört; mellynek belső végén, hogy keresztül ne húzódhassék, köss csomót, 's a' kívánt síp kész. Ha ezt balkezdedbe fogván, jobb kezdedbeli megnedvesített mutató 's hüvelykujaid közt a' lőszört felfelé húzogatod, a' fogoly' rekedt hangját könnyen eltalálhatod. Az így utánozott hangot némelly vadász pusztá kézbe sűrűvel, vagy szájjával is igen híven tudja követni. — Mások dió vagy egyéb fából jércetójásnyi vastagságban egy esolnak-forma darabkát készítenek, 's annak mindkét végét kifurván, tetejét 's belső üregét egészen kiesztergályoztatják, azután vesznek hattyúszárnytollat vagy ehez hasonló vastagságu gömbölyű esontot, 's annak egyik végét viasszal bedugván, az említett hoszas fácska' bővebb furatú lyukába illesztik, másik lyukas végébe pedig mindkét felől lyukas író vagy lúdtollat dugnak, 's a' kívánt fogolysíp kész; midőn azt használni akarják, az író-tollat a' síp' belső üregének közepéig nyuló hattyútoll felé beljebb dugván, beléfújás által a' fogolyhangot azon mindaddig próbálgatják, míg azt tökéletesen utánozni tudják: ez meglévén, mind a' vastag hattyútollat, mind a' másik vékonyabbat, hogy az eltalált helyzetben mozdulhatlanúl maradjon, megerősítik, vagy legalább annak mennyire kellő bedugását alkalmaztatás végett megjegyzik.

Császármadár-síp.

Ez vékony csontocskából minden különös mester-ség nélkül hol hosszabbra hol rövidebbre készítették 's tökéletes jósága egyedül abban áll, hogy azon a' császármadár' hangos süvöltését utánozni lehessen; egyéb-iránt ezen hangot csak más e' részben jártas vadász által történnendő gyakori mutatgatás után tanulhatni meg leghamarább, azért azt önmagától eltalálni, hacsak a' császármadár-süvöltést különösen nem jegyzé meg, hijába próbálgatná valaki.

Fürjsíp.

Ez külsejére vagy zacskócskájára nézve igen sok-féle módon készítették 's kivált kezdőnek egyikén bajosabb mint másikon a' nőstény fürj' pityegését eltalálni. Itt a' legközönségesb de a' valódi hang-elatalálásra 's utánozásra igen alkalmas készületű sipot írom le: végy ehhez gömbölyü lúdszárnyesontot, vagy hasonló vastagságú, közép hosszú rézesöcskét, készítsd el azt sipnak, 's felső végét vagy tetejét dugd be viasszal; továbbá végy írhat, vagy más vékony, de a' levegőtől átjárhatatlan bőrt, varrj ebből egy hoszúdad valamennyire hasas zacskót úgy hogy a' varrás 's öltés közt a' levegő ne tódulhasson ki, tégy abba annyi főzött lószórt, hogy a' zacskó lágyan megtelvén széllyelfeszüljön, azután dugd és kösd belé a' már elkészített sipocska' lyukas végét, 's kívánt fürjsípod kész. Vedd azt balkezedbe 's hüvelyk 's mutató-ujad közé szorítva, 's többi bézart ujaidon keresztül téve jobb hüvelyked' oldalával veregesd addig, míg a' kívánt, reszketeges pityegésű (trillázó) hangot el nem találtad; azonban ezen sippali bánásmódot leghamarább megtanulhatja 's tökéletességre viheti valaki, ha azt ahöz jól értő más vadász által mutattatja meg magának.

Bagolysíp.

Végy egy darab négyszögletű vagy gömbölyü fácskát, annak közepét, mintegy ujnyi hoszaságban, tek-nődeden vagy négyszegüleg vésd vagy vágd ki úgy,

hogy midőn ezen vésetbe vagy vágatba egy épen belé illő másik darabot illesztesz, köztök kevés hízag maradjon; végy azután sima cseresznyehéjat, tedd azt hosszanta a' favésedékbe 's a' másik belé illő fácskát kösd rá, és sipod elkészült. Ezen sipot oldalaslag tévén ajkadhoz, fujj a' cseresznyehéjon keresztül 's a' bagoly' szomoru hangját könnyen eltalálad.

S z á r c s a s í p.

Ezt kecske - vagy ürüczomb' gömbölyü csontjából három ujnyi hosszúságban úgy készítik, hogy annak egy vége sipnak alkalmaztatván, középett olly gömbölyü lyuk, mellybe egy írótoll férhet, vége felé pedig hangosabbsága miatt, egy nagyobb lyuk vágassék. Egyébiránt a' szárcsahangnak eltalálását csak gyakorlás által tökéletesíthetvén a' vadász, e' pontra semmi különös utasítást sem adhatok.

B í b í c z s í p.

Ez nem egyébből mint egy három ujnyi hoszú 's kis ujnyi vastagságú fácskából áll, mellynek egyik vége közép tájig meg lévén hasítva, a' hasítékba habérlevél alkalmaztatik 's a' bíbicz' hangos kiáltása beléfúvás által utánoztatik.

C z i n e g e s í p.

Ezt igen vékony csontocskából készítsd közönséges sipocska - formára 's minekelötte czinege - fogdozáshoz kezdenél, a' vele bánást 's hívást gyakorlás által tanuld meg. Némelly madarász a' czinege' vékony hangját szájjal is tökéletesen tudván utánozni, hasonló sipocska nélkül is gyakorolja a' fogdozást.

Foglyász csapókalitka.

Ha valaki szőlőben vagy olly bokros gazos helyen vett észre foglyokat, hol a' hálóvali vagy lószőr - hurkokkali fogdozást nem használhatná, csapókalitkával is cseplyéskedhetik, magában értvén, hogy minekelötte illy fogdozáshoz kezdene, a' foglyokat csalszemezzé,

azaz szétszórt szemes élet által bizonyos helyen gyakrabbi megjelenésre szoktassa. E' csapókalitka következő módon készítettik: végy mintegy harmadfél vagy négy lábnyi hoszú olly vastag négyszögletű pálczákat, mellyek végein ujnyi bőségű lyukakat furhatsz 's illeszd ezeket úgy együvé, hogy rendes négyszöget képezzenek; azután, a' minden szögletbeli lyukba félabroncsforánára szegezz felálló két vékonyabb pálczácskát úgy hogy azok egy máson keresztben essenek; továbbá végy kis ujnyi vastagságú rövidebb 's hoszabb vesszőket, 's a' hoszabbakkal kezdvén kötözd azokat az említett két abroncs-pálcza' négy oldalira, 's csapókalitkád kész. Midőn azt fel akarod állítani, készíts egy bevéssett végű pálczát, 's azt egyik végénél kösd alúl a' kalitka' hátuljához, szúrj le azután egy' meglehetős magasságú czöveket, 's kess hozzá olly pöczköt mellynek egyik vége a' fentemlített pálczácska' kivéssett végébe épen beillik; elrendelvén mind ezeket, minekutána a' kalitka' tetejére jó nehéz ködarabot kötél, emeld fel annak elejét, 's a' pöczök' egyik végével feltámasztván másik végét helyheztesd a' pálcza' véssett végébe (nyelvecskébe) 's kalitkád fel lészen állítva.

C s a p ó k a l i t k a .

Télen által dióbéllel, szalonnával, tök és kendermaggal vagy zabbal fogatnak a' czinegék 's pedig olly csapókalitkába, mellynek hosza egy láb, magassága és szélessége 3 ujnyi; ezen csapda' oldalai végökön keresztülyuggatott bodzaágakból készítettvén, azok a' deszka' szögletein lévő csapokra dugdostatnak, a' fenék' közepén kiáll egy sima végű czövekese, erre jön egy, mind két végin meghegyezett, 's rá tűzött dióbéllel vagy tökmaggal ellátott lapos keresztfácska; ez ismét egy harmadik által, mellynek egyik vége a' fedél-deszka'cskát támasztja fel, szoríttatik le; mihelyt a' közelitő czinege a' keresztfácskára ugrik, 's a' rajtalévő dióbelet kopácsolgatja, a' keresztfa felbillen, 's a' csapda' fedele lecsapódván, azt bezárja. Ezen szerfelett egyszerű csapdánál, drótból kalitka-formára sokkal jobbakat készíthetni, mellyek még azon megkülönböz-

tető tulajdoniuk, hogy egyik végök csapdának lévén alkalmaztatva, másikba csalmadarakat is zárhatni. Hogy e' különféle csapókalitkakkal több nemű madarat könnyen foghatni, azt minden Madarász ön tapasztalásából is tudja.

Csipde vagy csiptető-fa.

Némelly madarász sűrű zöld galyból jó setét kunyhót gányolván, vesz egy pár csalczinegét, vagy csak czinege-sípót 's leül; a' zöld galyakon keresztül azonban hagy egy nyílást, mellyen kiláthasson 's fogdozó-fáját kidughassa, ezen fa pedig következő módon készítettik: csináltass ujnyi vastagságu és szélességű, mintegy másfél vagy egy öl hoszaságú két fát, melyeket úgy gyalultass egymáshoz, hogy minden hizaghyás nélkül tökéletesen összeilljenek; azon oldalokat, melly felől összetétnek, völgyeltesd vagy öblöttesd teknődre, úgy, hogy kés-foknyi vastagságú szélök tökéletesen összezáródjék; végy azután vastag drótot vagy sodrányt, 's ezen összeillesztett két fát oldaláikon sütögesd által, vonj a' lyukakba alkalmas zsinéget, 's készítsd el az említett kettős fát úgy, hogy azt a' zsinég által hirtelen összeránthasd, így elkészült fadat dugd ki a' kunyhó' nyiladékán 's a' czinegékét hívó-rokonjok vagy síp által csalogasd, midön az így tárva tartott fára több czinege szállott, azt a' zsinegnél fogva rántsd össze, így a' rajta lévő czinegék' lábujait két fa közzé csikkantván vagy csiptetvén, húzd a' kunyhóba; mennél többet fogtál, 's azok mennél hangosabban czinegnek a' kunyhóban, annál inkább fognak a' kin lévőök kitarzott fádra tolakodni, 's egy két óra alatt azokat annál számosabban kerítheted hatalmadba.

H E T E D I K R É S Z .

Magyar vadász - szavak és kifejezések , néhány hozzájuk közel 's távol rokon melléklettel.

Mint más önlétű 's nyelvű Nemzetnek, úgy a' Magyaroknak is vannak némelly saját kifejezései és szavai, mellyek vadász tekintetben a' közönséges beszédmódtul értelmökre nézve egészen elütnek, 's szótárakban vagy épen nem, vagy csak ritkán találtatván, mindeddig egyedül ügyesb vadászoktól használtattak. A' mennyire tapasztalásom 's vadászati jártasságom engedék, igyekezém azokat összegyűjteni 's az olvasó Közönséggel azon teljes reménység mellett közleni, hogy az itt elő nem kerülendő többi eredeti magyar vadász kifejezéseket is, a' mennyiben olyanok Hazánk' egy vagy más környékén előfordulnának, a' Nemzeti Nyelv' gyarapításán 's csinosításán törekedő Hazafiak mennél előbb öszveszedik 's nyilvánosakká teszik, 's ez által idővel nem csak egy tökéletes magyar vadász-szókönyvkészítésre, hanem egy úttal Nemzeti 's egyetemi Nagy Szókönyvünk' szerkeztetőinek is, (mellyet a' létre hozatandó Nemzeti Akademia' társas igyekezetű Tagjaitól legbizvástabban 's alaposabban várhatunk,) fognak segéd 's vezeték eszközül szolgálni.

A.

Ácsorog, a' nyúl, midőn harmat' száradta előtt reggelenként vagy napközben is az életek közötti utakon és tisztásokon, szőlősorok közt vagy székes kopár kaszálókon üldögel 's magát fekvésbe nem veri. Ácsorog a' vadaskert mellett vagy rétszélen ólálkodó sas is.

Aczél, egy része a' puska gócnak (batteríának), t. i. a' puskaszerszámon lévő 's a' serpenyűnek födelül szolgáló 's fenálló lapos vas, melly a' kakas' vagy sárkány' kalapja közé szorított kova' ütéseire tüzet adván, a' serpenyűbeli-por meggyújtásra 's így a' puská-elsütésre szolgál.

Ádáz, dühös, veszett p. o. eb; ádázat vagy veszettség, düh, víziszony (hydrophobia, Wasserscheue).

- A d d f e l !** (hoch, bring's hoch) vizslát 'szóltunk így az előhozott tárgynak melyünkre ugrás-közbeni általadása végett.
- A g á r,** (Windhund, Windspiel) futásra termett nyulánk, szikár 's karscu ismértes kutya, melly leginkább nyúl-róka 's vadmacska fogatásra használtatik: némelly merész kan agár azonban a' farkast is megállítja 's megragadja; innen agárászni, agárral nyulat, rókát 's egyéb vadat fogatni (hezen), agárászat, agárász, agárászó.
- A g y** vagy fej a' puskában.
- A g y a l n i,** leagyalni, agybafoébe verni.
- A g y a r o g,** vagy agyarkodik vadkan fókép.
- A g y o n l ő n i,** fibelőni, meglőni annyi, mint vadat golyóbis-vagy srét-lövés által elejteni (erlegen); agyontollazni v. tollal agyonszúrni (abfedern); agyonverni (erschlagen); agyonmarni, megfojtani (erwürgen); agyonkéselni v. késsel agyonszúrni (genicken).
- Á g** (Ast) bog (Zweig) a' himszarvas' szarvain van (Enden); innen: ágzani-bogzani (verzweigen); nyolczas v. tizenhatos, az az: 8.16.'s több ágas v. bogas koszorúzat (Geweih); ágzatag v. bogzatag szarv.
- A g a s k o d i k,** (kegelmachen) vagy két hátulsó lábaira áll a' szertevigyázó nyúl, vagy mérgeződő bak öz.
- Á g y,** ágyazat, fogás, fogat (Schaft, Kolbe) 1. a' puskának egész fakészülete; 2. annak a' pofához jól v. rosszúl fekvése 's állása: innen a' jó v. rossz, rövid v. hosszú fogatpuska kifejezések; vadász-fogásnak mondatik az önmentegetés, fortély 's a' dolognak szembetűnőleg nagyítása; innen: minden puskának van fogása, azaz: minden hibánál találhatni mentséget.
- Á g y a z t a t n i** annyi, mint puskacsövet, szerszámot 's egyéb részeket fába vagy úgy nevezett ágyba, ágyazatba foglaltatni (schäften) 's így Á g y a z ó azon mives, ki hasonló munkagyártással foglalatatoskodik (Schäfter).
- A l a g y** (Grund); a l a g y o z n i (grundiren).
- A l á l ő n i,** a' vadnak lába vagy hasa alá, vagy pedig innen rajta lőni.
- A l a n t h o r d** olyan puska, melly a' golyóhist vagy srétet lejjebb vágja és szórja, mint a' csövégi cél' magosságához képest kellene.
- A l a t t o m o s,** oroz, or, tolvaj-puskás, ki tilos helyen v. tilalom' ellenére, mint a' parasztok, vadász (Raubschüze, Wildschüze).
- Á l l á s n a k** nevezzük azon deszkázott v. pusztá helyet, ahol vadászat' 's lesés' alkalmával csendesen ülve v. állva a' vadász v. puskás lövésre várja a' vadat (Kanzel). 2. Á l l á s a' kutyaánál annyi, mint szép növés 's nagy fülek: innen a' jó vagy rossz, szép v. hibás állású kutya (behangen); 3. Nemillés valamihez, idomtalanság, p. o. a' puska nem jól áll a' pofához, v. idomtalanul.
- Á l l a n d ó** a' nálunk telelő madár (Standvogel, Standwild): az őssel melegebb tájakra távozó költözőnek, vándorlónak, vándornak, neveztetik (Strichvogel, Zugvogel).
- A l m o z n i,** vaczkolni, almot-vaezket verni nyulon kívül egyéb emlős állat szokott. I. fekvéskor, fekhely.

- Anda v. méla**; andaság, mélaság. Andal mint pandal; andalos, mint pandalos.
- Angoly-szelindek.** Angliából került nagy, erős, futós kutya, melyet szarvas-medve-vaddisznó-farkas-hiúz 's más nagy vadak' fogatására használnak (Docke, Dogge; ang. dog).
- Anyag**, (materia; Stoff).
- Anyányi**, mindenféle madárfiról egészen megtollasodtakor mondatik (flugbar). A' tollatlanokat czibakoknak, csupaszonak, pelyheseknek, puczéroknek: a' félnövésűeket csonka, v. üsztöke, isztike tolluaknak nevezzük.
- Aprósrét v. aprógöbeecs**, kásasrét v. kásagöbeecs, (Dunst, Vogeldunst) igen apró 's egyedül kis madár-lövésre szolgáló göbeecs.
- Árosítvány**, árosítás (appretiatio); -acstimatio: becsü p. o. 's vadak' bőrinek.
- Avatvány**, avatott (cingeweiht).

B.

- Bagarász v. bogarász**, egerész a' yadmacska, róka 's néha nyaláncságból a' borz is.
- Bagdácslás**, nyúlnak apró előbbre ugrásokból 's lökődésekből álló halk menése, szökdécselése; innen bagdácslani 's bagdácslolni.
- Bagolysíp**, kuviksíp, mellyen a' kisbagoly' szomorú hangját utánozhatni (Wichtelpfeife).
- Bajúszterdemleni**: a' nagyon kézre, jólövésre v. közel esett vadat csúfosan elhibázn.
- Bájnok**: magus; bűvészet: ars magica, mint fűvészet: Botanica.
- Bakafánt vadász v. lövés** azaz: szeles, hebehurgya.
- Bakáz** az öz futtában.
- Baktatás**, baktatni; nyúlnak gyorsabb fűgőbb menése, melly a' bagdácslásnál ugyan hosszabb és virgonczabb ugrásokból áll, azonban még sem valóságos szaladás (hoppeln).
- Bakzani**, bakzás, bakzatag, minden állatnak 's kutyáknak fajbeli egymással közösülése. A' ragadozó állatoknál: rannzen, a' nyúlnál: rammeln; l. koslatni, nözni, rühetni, üzekedni 's a' t.
- Bal v. sete** (Bihari szó); balga v. balgatag. Balra [v. jobbra]hajsra v. csára, csáléra, eselőre -híre v. hottra -hozzád v. töled. Némelly táj a' hajszt kiirhatatlan p'trok hanggal ejti fülsértőleg és szájficzamítólag. — Balra! (dahin), jobbra! (daher), vizslának egy v. más oldalon keresésre biztatása.
- Balkány**, csátés sásos -hely (Szathmár vgyei szó).
- Bannyas**, gubanczos, lompos, kolonczos p. o. medve, kuvasz, komondor.
- Batteria**, gócz: vagy is a' puskának tűz-szeri készülete, millyen az aczél, kakas v. sárkány. 's t.
- Béásakozni**, üregezni, furakozni róka és borz szokott kutya előtt lyukába (verklüften, versezen).

- Beázik** a' puska, midőn a' serpenyűbeli por eső, sűrű köd vagy izzanati csep által megnedvesült vagy nyirkosult.
- Befuratni** a' gyújtólyukat annyi, mint a' gyakori használás által kiégett 's elnagyult v. tágult v. öblösült gyújtólyukat kisebbre csináltatni, vétetni.
- Begyeszkedik** a' fán v. sikkhelyen álló 's ülő szárnyas-vad, kivált midőn az beggyel szélnek vagy csapponásan eső zápornak fordul. **Begyes**, sprőde értelemben, nem vadászati műszó, 's így begyeskedni sem, mi a' kaczer szépek' szokása.
- Bejárni** annyi, mint: 1) bekeresni, kikévesni; „bejártam már az egész vidéket.“ 2) odavinni, odahordani, odaszolgálni; puskáról mondjuk.
- Bekeresni**, l. bejárni.
- Belefujni** szokás a' puskába, hogy a' gyújtólyuknak könnyen történhető bedugulását észrevehessük, vagy fokép hogy a' mocskos csőben lövés után maradt nedves és nyirkosságot okozó füst kitakarodjék.
- Bélet-ontani** verekedő v. dühödött vadkan szokta egymásnak, vadásznak vagy vadásznak (annehmen).
- Béllövés**, bélséb: midőn golyóbis vagy arét a' vad' bélét átjárta. (Weidwunde, Weidschuss).
- Bemázolni**, pamacsolni fa' oldalát, sárban fetregő szarvas vagy vaddisznó hozzádörgölődés által szokta; az illy fa: máz v. pamacsfa (Maalbaum), hasonló sároshely pedig: fertő v. dágvány (Prudel, Prude).
- Berek**, csutaj, liget, pagony, sőr, cziher, csalit, cserje (B. Szabó); Au; nemus, saltus 's a' t.
- Berlíni vastör**, hatyúnayak: róka-'s farkas-fogásra szolgáló több darabú vas eszköz, melly a' reá illesztett csalétel' meg-rándultára felbillenvén begyes fogú oldalával a' vad' derekát hirtelen keresztül-kapcsolja 's öleli (Berlinerreisen, Schwandenals).
- Berze**, berzes, borzas, szálkás szőrű v. tollú p. o. berzetyük, berzes eb 's t. borzatag, berzeskedik.
- Berzenkedni**, berzengeni, kakaskodni pázrás v. verekedés közben him madarak' szokása, midőn borzongó tollakkal 's leeresztett szárnyakkal egymás körül sürögnek forognak, 's ökrendezeve makranczkodva marczungják egymást, 's különféle néha nevetséges szökdeléseket 's mozdulatokat tesznek.
- Bészegni** a' hálót, az az: erős zsineggel egyszer körülkötni (verhauptmaschen); 's így szegély, hálószegély; szegélygób v. csög: csomója v. csombókja a' hálószegélynek.
- Betegés**, v. senyvedő, senyveteg, mecsevész, senyevész s z a r v a s kűmmerer); vagy gornyadozó, kórhatag v. kóradozó; kórhatag annyi mint agg, vén, aggastyán (senescens).
- Beverni**, utól érni (einholen, ramen).
- Bibicz-síp**, kis ujnői vastagságú esontocskából készült sípocská, mellyel bibicz' siklító hangját utánozhatni.
- Bibircsós**, biboresos a' szarvas' és öz' szarva (perlen).
- Bicsak**, kusztora (Dunántuli szó), bicska: kés' neme, bőrnűzésra.
- Billentyű** v. csapda-nyelv, azon fácska, mellynek megnyomintására vagy illentésére a' peczek által felállítva volt

- nyestfogó, csapda, csapókalitka 's más hasonló készületű kelepce hirtelen lecsukul v. becsuklik (Stellholz, Zunge).
- Bitang v. kalóz (vagus).
- Bizonyos lövése van oly vadásznak, ki löveti távolságban ritkán hibázik. Biztos lövész (Scharfschütz).
- Biztatni, füttyöngetés vagy meg megszólítgatás által a' szimatoló kopókat örömelebbi keresésre serkenteni, buzdítgatni, nógatni, unszolni.
- Boc s, medvekőlyök (Erdélyi szó).
- Bocskorosul a' nyúl, midőn sáros szántáson szaladván, szőrös talpai sárral megragadnak, bocskorzanak, sárbockort kapnak.
- Bodza-sípocskák, tokok, azon vékony bodzfa-darabocskák, mellyek a' lépfán vagy póznán hagyott kurta csapokba tüzetvén felső végökbe lépve szuratik.
- Boglág.
- Bokros olyan ló, melly minden szokatlan tárgytól megijed, meghökken; csökönyös, melly indulni nem akar.
- Borház, kolna (Arad vgyei szó), szüretelésre épült ház.
- Borzbőr, németül: Schwarte, Dachschwarte.
- Borzlábu, löcslábu-kopó, tácskó: apró, görbe v. kajslábu, hoszas testü kopófaj, melly a' vadat csendes hajtással nyomozza, némellyike pedig, főkép a' francia-oroszági, a' lyukba bujt rókát is kizavarja (Dachshund, Fuchsfinder).
- Borztarisznya, borzbőrből készült vadásztarisznya, mellynek födelét mindenkor borz-fejbőr képezi.
- Borzvadászat, borznak kopók vagy más e' végre tanított kutyák által észjeli felkerestetése 's hálóba hajtatása.
- Borzzsák, recze- v. hálózsák, borzfejkötő, olyant zsákforma erős háló, melly keskenyebb vaskarikák végével borz-v. róka-lyukba dugatván 's kipeczkeltetvén, a' kutyák által szorított rókát vagy borzat feltartóztatja. (Dachshaube).
- Bozont (juba), bozontos (jubatus) p. o. oroszlán; a' lónál sörény.
- Búg, búgdoz; nyög, nyögdel a' gerlicze v. gilicze v. gili (giren, kirren).
- Buga-v. kukora-szarv, azaz: törpe, be 's egymás felé konyúló v. görbülő, mint jobbára a' Moldvai 's Havasalföldi góboly v. söre marhán láthatni.
- Búgni, rühetni, görgeni disznó szokott (rauschen, rollen); a' mi annyi, mint fajszaporitási közösülés különféle tájbeli kiéjtéssel.
- Bugyogni, dūrögni; bugyogás, dūrögés: fajdok' párzása (balzen, falzen, Balzzeit).
- Bujni, bujdosni, oldalogni, bujdoklani páros gácsérról mondják, midőn más páratlan gácséroktul féltvén tojóját magányos pocsolnyákra, mocsárookra vonul.
- Bukdosni, víz alá bujni, rucza, szárcsa, buvár, vadlúd 's más vizi szárnyas vad szokott élelemkeresés miatt vagy féltében.
- Bukfenczet vetni annyi, miut fején keresztül bukni, máskint hengerbucz.
- Bukni, megbukni, meglapulni: bokor alatt, gödröcskében vagy gazban megvonuló 's lapuló nyúlról mondatik (sich drücken),

Bukkanni, kibukkanni sűrűségből, nagy gazból vagy nádasból hirtelen 's véletlenül kijönni.

Bunda, suba; bundás szőrű.

Buvár-kutya, mely leginkább szarvasgomba-keresésre 's vízben meglőtt szárnyas vadak' előhozására használtatik (Budel, Pudel).

C.

Csaholni, csaholás: kopók' darabos ugatása vadnyomon (Vorlaut, Färtenlaut, Weidlaut); ez úgy szólván csak kezdete a' reudes hajtásnak. l. czihel. — **Csohol** vagy **csihol** tüzet aczéllal kovából p. o. a' pipás.

Csalétele vagy csalfalat az, mi a' felállított vastörbe vagy más fogdosó készülékbe tétetik (Stellbrocken); **csalétkezni**, azaz: csaléttel megkenni (verwittern).

Csalit: nevendék-erdő; **berek, liget, pagony 's t.**

Csalhang, csalószózat, csalóatvány (Gelock, Gesang). **Csal-síp** (Lockpfeife, Lockhorn).

Csalni, hívni: farkast, rokát, nyulat bizonyos hang-utánozás által lövése kecsgetetni (reizen, laufen, aufreizen); csal-dögözni, azaz: döggel csalogatni (anasen); csal-szemezni; azaz: szemhíntéssel szoktatni, édesgetni p. o. madarakat bizonyos helyre (anäzen, ankirren, anposchen); özet csalogatni (blatten).

Csaló, hívó, csalokány vagy csalogány is: azon kalitkás madár, mely lépárboez alá vagy lépveszőkkel megakott fára függesztetvén, hívogatásával minden közel repülő madarat leszállásra ingerel (Lockvogel).

Csalogány vagy inkább csalokány. l. Csaló. — Költőink csalogálynak nevezik a' fülmilét is, a' mit vadász értelemben nem tehetni, mert csalogány e' szerint nem más mint csalmadár.

Csalogatás után tart az öz (aufs Blatt lauft).

Csaltojás, fészektójás az, mely a' fázány-fészekből elszedett tojások helyett tétetik (Nestey).

Csámcsog v. csamcsog evés vagy mérgeledés közben a' vaddisz-nó; agyarog, agyarkodik (wezen) ugyan az.

Csapás, járás, forgás: 1) azon hely, mellyen valamely vad estve reggel előtlik (Ausgang); 2) hol gyakrabban megfordúl (Wechsel, Pass); 3) hol legörömestebb tartózkodik (Stand, Behältniss).

Csapat v. falka v. sereg fogoly: egy esomóba v. egy vezér-kakas után tartó számosabb foglyok (Kette).

Csapkodni, csapdosni bicicről 's némely szalonkafélékről mondjuk, midőn tojásaikat v. fiacskáikat féltve, a' vadász v. annak ebe úgy ragadozó madarak 's erőszakos állatok felett lármaza repdeztvén néha-néha lejebb vágódnak (herabschiessen). 2) csapdos, csapkod az üzőbe vett martalékhoz az orvmadár is (stossen); 3) beért nyúlhoz az agár (ramen).

Csapóháló, csapófal: több darabból szerkesztett háló, melly felpözköltetvén v. állittatván az alája menő nyúlra v. madárrakra rántatik (Schlagarn, Schlagwand).

- Csapókalitka:** fogoly, czinge 's más madarak' fogdozására különféle módon készült ollyas kalitka, melly hirteleni lecsapánásával a' reászálló madarat bezárja.
- Csapda,** csaptató, cseklye, lappancs (decipula), eserjés-bokros és sűrű fás helyi gyepre v. gyalogutakra 's ösvényekre kitett ollyas fa, melly nyelvecskéjének (Stellholz) felbilitte által hirtelen lecsvén, az alatta keresztül-szaladó madarat, nyulat v. nyestet agyonsujtja (Baumfalle, Prügelfalle, Schlagbaum, Schnellbaum); innen csapdász, csapdászat vagy is madár és állatfogás csapdával v. kelepczével, mint halászkónál: gyalomász, varsász, szakász, szigonyász v. gyalomászat, varsászat, szakászat, szigonyászat, rákászat.
- Csapdanyelv** l. billentyű.
- Csátés,** sátés, császa, bozotos, nádas, kákás, sásos, szittyós hely.
- Csattant,** pattant rajta a' srét v. göbees, annyi mint érte, tallalta, sujtotta, sebztte.
- Csattogány, fülmile** (Aunachtigall); **csattogás** fülmile' éneklése.
- Csavar,** csavarcz, csavartyú: sróf (Schraube); csavarczolni, csavartyúzni (schrauben).
- Csavarogni,** kanyarogni, tekeregni: hol egy hol más oldalra fordúlva rendetlenül szaladni (Hakken schlagen).
- Cseklye** v. tör, hurok, lappancs, l. ezen szókat; innen cseklyészet, hurokászat, törészet.
- Cselruha,** cselvért, cselöltözet: abroncsra zöld galyakból, v. vászonybol tchénformára festett olly készület, mellyel a' vadász némelly vigyázóbb és szilajabb vadakat meglop (Schild); innen cselruházni (anschilden) v. cselvértetni.
- Cselvetni,** tekervényes csavargás által kutya elől megmenekedni róka' szokása; innen cselzeni, szint' az.
- Cseplye,** cseplyés, cseplyeség; ritkás alacsony bokrú hely.
- Cserc,** cserje l. berek.
- Csettegni,** csettegés: billegény v. billegő fajú madarkák' szó-lása, hangicsálása.
- Csevegni** különféle apró madár és seregély' szokása.
- Csira,** madár' farktöve felett támadni szokott pattanáska v. biborcska, melly ha fel nem szuratik, mindenkor veszedelmes.
- Csiripolnak,** csirimpolnak a' verebek.
- Csobány,** csobolyó: dongából készült 's abronczozott, lapos hordócskaforma, faedény ital-hordásra, p. o. mezzi munkások v. vadászok' számára; elczipelheti hátán gyalogember is.
- Csócsálni,** azaz: kumogtatva 's megrágcsálva szájában elkészíteni sok állat szokta az eledelt kisdedinek; innen csócsáétel v. csócsa.
- Csonka,** v. üsztöke, isztike tollú, félnövésű ollyas madár, mellynek tolla tokjából bontakozni 's fejtözni kezd.
- Csonton-szaladni** nyúlról mondatik, midén két v. mind a' négy bokájának (Läufe) ellövetése után is bizonyos távolságra szalad.
- Csoport-farkas** v. farkas-csoport (Rotte); csoport-szarvas (Rudel) annyi, mint csorda, farka.
- Csöpü,** szösz, fojtásra szolgál mint a' kőcz is.
- Csörögni** szarka szokott. — „Sokat csörgő szarka vendéget mond, honnan? a' merre áll farka.“

- Csörtetni**, törtetni; csörtetés, törtetés: farkasnak sűrű helyen keresztül menetele, szaladása.
- Csötlik**-**botlik** valamely fáradt állat. Mindenütt csötlikbotlik, azaz: járkál, ténferog, kószál, lebzsel, kalándoz, barangoz.
- Csöttötmond a'** puska, midőn ki-vagy el nem sül (versagen).
- Csúcsos**-**háló**, fogoly-fürj v. rucza-fogdozásra szolgáló tőrözacszkódad végű háló (Hamen, Habmen, Treibzeug).
- Csupasz l. pucér**; mind a' kettő Tiszamelléki szó 's annyi mint meztelen, tollatlan, pelyhetlen; ugyan az **czibak** is.
- Csürhe**: malacznáj v. konda, 's így vadcsürhe egy vaczok v. alombeli vadmalaczkok v. többek is vegyest.
- Czammag**, **czammoga'** medve, 's annyi mint nehézkesen v. lustálkodva üget v. megyen.
- Czél**: puskacsó' végén lévő ezüst-réz v. aczél-pontocska (Korn); vagy azon tárgy is, melyre lövésünket intézzük.
- Czélozni**, czélbavenni, irányozni, végig-nézni, megnézni annyi, mint a' csó' czélját bizonyos tárgyra igazítva tartani (anlegen).
- Czélpuska**, melly lövészpályán v. lövőhelyen (Schiesstätte) v. vadászaton is nagy vadakra egyes golyóbissal használtatik (Standbüchse).
- Czenk**, **inas**, apród p. o. vadászzenk (Jägerjunge, Lehrjunge) tanítvány.
- Czihel**, czehel, czihol, czihant, czehent a' kopó, midőn vadnyomra akad. l. csahol.
- Cziher** l. berek.
- Czikornya** v. ékítvény, ékesség: azon ezüst-réz v. aczél-czifrázat, mellyet gyakran puskacsón v. ágyon szemlélhetni (Garnitur, Beschläge, Kleidung). — Ékítvény-szerek v. pipereáruk (Galanteriewaaren).
- Czinczog** az egér 's változó időt érző mókus; azonban ezt jobban czinogásnak is hívják.
- Czinegés**, czinegni: czinke-szózat.
- Czinegesíp**: vékony csontocskából v. tollbul készített sípocska, mellyel czinégék' vékony szózatját utánozhatni (Meisenpfeife).
- Czinkét fogottorra**, azaz: hidegtől kékes-vereslő.

D.

- Dacz**, **daczos** (Erdélyi szó): konok, makacs (pervicax, trozig); Gvadányi széltiben él vele.
- Dancs**: hiba (Erdélyi szó); dancsos: hibás.
- Darvadozni**: ide 's tova repedezni, szállongani.
- Dermedni**, illőbb kiejtés a' gebedni, döglenni helyett; - dermeteg v. dermedező.
- Dió**: azon puskalakati rész, mellynek szerszámtáblából kiálló végén a' kakas v. sárkány áll, 's mellybe vágatok, hornyolatok v. rovatok alkalmaztatván azoknál fogvást az egész lakat felhúztatik v. leeresztetik (Nuss).
- Disznófogó**-**e**: nagy, erős, merész angolyszelindek-faj; vad-disznókeresésre házi-komondorokat 's juhász-kutyákat v. kúvaszokat is megtaníthatni.

- Dobni**, hajítani, dobálódzni (Dunántuli szó).
Dobolni nyúl szokott, midőn két első lábaival fülei' tövét v. más egyebet szapora ütással egymásnak verdesi kivált bakzás-kori viadalban (trommeln). **Dobolás** az örvösgalamb' nyögése v. turbékolása - bűgása is (Heulen).
Döbbenni, rezzenni, hökkenni a' véletlenül kibukkant v. fel-pattant vad' megláttára ujoncz vadász szokott, midőn megfélemlés 's öröm miatt úgyszólván reszket 's többnyire hibásan lö.
Drót - v. sodrány - sodrat - sodratag - hurok: tűzőn meglágyított rézdrótból készült hurok, mellyel nyulat fogdosnak (Drathschleifen).
Dudog a' bűdösbanka v. babuk (Wiedehopf), 's e' hang és tisztátlansága miatt néhol lepces - dudunak is hívják.
Dürögni l. bugyogni; dűrögés, dűrgés, dűrgeteg.

E.

- Ebész**, peczér, pöczér: ki egyedül vadászebekkel bajlódik, azokra vigyáz 's vadászatkor tartja v. vezeti azokat (Hazmann).
Egerészni l. bagarászni.
Egri nevet nyerni v. felkötni, azaz: hirre kapni.
Egyes-fogó: olly agár v. szelindek, melly a' vadat magányosan fogja el (Solofänger). Vannak egyes-hajtó kopók is.
Egyes-golyóbis: a' puskacsőt épen betöltő, következőleg egyenesen lövetni szokott nagyobb golyóbis (Passkugel); a' kisebb: ficzkó, futó, posta, nyargaló, szatyma (Laufkugel, Pfosten, Rölller).
Egyfészekalj, azaz: egyszeri költésbeli fiatal madarak (Brut, Gehecke). A' négy lábú fiatalok: egyhasiak, egyalombeliek (Geheck). egyalmiak.
Elállani puskásokról 's hajtókról mondjuk, midőn vadászaton kimutatott helyeikre jutván megállapodnak; elállja a' vadász bizonyos helyen megforduló vad' útját is; és így
Elállítani, elosztani annyit, mint elrendelni p. o. puskásokat 's hajtókat (anlegen, anstellen).
Elbakafantozni (sich übercilen, verschnappen) p. o. a' beszédben, lövésben; — elbakafantozni a' lövést, elhirtelenkedni, hebehurgyázni.
Elbődülni a' megsebesített dühös medve szokott; elmordulni felbőszülni.
Elcsellen a' nyúl, midőn agártól üzetvén, ez előtt hirtelen megbukik, félre vagy vissza - csap, 's elillan.
Elcsenni, elhúzni, elvonni, ellopni, elorzani, tolvajlani, elcsipni, eliktatni, eltenni.
Elejteni, elteríteni, eltörteni, ellőni, lekapni, leczibakolni, meglőni, agyonlőni.
Elevérő (Zemplényi szó) azaz: koránérő (praecox, praematurus; frühzeitig).
Elfogni; ha nyulat, rókát v. vadmacskát az agár beérvén elütötte (einholen). 2) **Elfognak**, **elfognak** a' puskások v. hajtók bizonyos tért, midőn azt körülállják v. kerítik, 's ezen tér vadászati pászta szoros értelemben.

- Elhányódni, elszóródni, elszórakozni** annyi, mint a' vadtól bizonyos távolságban levonulni, elrejtezni, 's azt úgyszólván körülvenni; ez leginkább szekéren v. szánon történik, midőn arról a' vadászok egyenkint lemaradozván, gycpen, bokor v. gaz mellett megvonnak, 's végre az így körülvevett vadat kocsisuk vagy e' célra rendelt puskás által felveretik.
- Elillani, elillanni, elillantani, elsurranni, elinalni, elosonni, varrantani, ellódulni, szökni** leginkább rókáról mondatik, midőn szemmel tartott helyről a' nélkül, hogy a' vadász észrevette, odább állott (durchgehen); nyúlról a' németek mondják: (rutschen) elcselleni.
- Elkapatni:** vadászebet engedékenység v. rozsz bánás által elrontani, elszoktatni p. o. juhok', aprómarhák 's más egyebek' üzésére 's engedetleniségre.
- Ellábolni, elinalni:** egy helyről másira elmenni leginkább a' még repülni nem tudó fiatal v. lohos rucza szokott; elvezetni anyjak szokta őket.
- Ellenőr:** contraagens (Kontrollor).
- Ellenzék, ernyőzet** azon készület, mellyel napsugár ellen a' cső' célját fedezik.
- Ellobbantani:** serpenyűbe v. máshova töltött puskapor-rakás-kát meggyújtani (abbrennen). **Lobbantó** v. **lobtó** azon égő kanóc (Lunte) v. szövécnek, mellyel pattantás az ágyút elsüti. A' régi puskáknál használtatott.
- Elnyelik** a' szőlő v. gabona, ha baj éri virágzásban.
- Elnyöni, szagatni, rongyolni, bitolni, koszpitolni, ezondorlani** p. o. hálót 's egyéb vadász-készületet; koptatni 's tépni is az, elnyűni szinte.
- Elosztani** l. elállítani.
- Elrivallani** szokta magát kopó vadat leltekör. **Gvadányi** mondja: „Könnyű kopók közül hat is elrivallott.“ Országgyül. 150. lap.
- Elsikasztani** v. **sikkasztani:** eliktatni, eltenni, eldugni, 's a. t.
- Elsütni, kilőni** a' puskát (abdrücken, losdrücken).
- Elteríteni** l. elejteni.
- Elüti** ragadozó madár a' levegőben úzva másikat (schlagen), 's agár is a' nyulat.
- Elvadásítani** rozsz bánás által a' kutyát (verschlagen).
- Elverni, elerőszakolni:** kifárasztásig lóhátról úzni farkast, rókát, nyulat (forciren, bugsiren).
- Elzavarni:** gyakor lövés által a' vadat bizonyos tájrol elkergetni, elriasztani (beschiessen).
- Elzüllik** teje a' szoptató állatnak, azaz: megfogy, elapad; züllékeny v. zülleteg tölgy v. emlő.
- Emce, emse** v. emzse l. göbe. **Emni** annyi mint szopni: innen csecs-emő annyi mint csecs-szopó.
- Erdeifülmile:** farkasnak tréfas pórnevezete; mondatik réti-kutyónak is hasonló gúny értelemben.
- Erdeiszalonka** (Waldschnepf, Eulenköpfe). Régiéknél, zalonka, szállongó.
- Erdész:** sylvanus, Förster; erdészet: Forstwissenschaft. A' keszt-helyi Georgigon régen így nevezi; másoknál erdész, erdészet.
- Ereszkedni, bocsátkozni, leginkább vadládról, lilikről, ruczáról szokás** mondani, midőn magas repülőkbe vizre-bo-

- csátkoznak; azonban levegőből földre szálló minden madár ereszkedik; megereszkedik v. nyirkosul, nyirkosodik ködön, harmaton v. nedves helyen a' puskapor.
- Eresztékszíj v. eresztesz: j azon szijacska, mellyen a' vadászhoz fűzve, v. tanított ölyv lábánál kötve tartatik (Püschgangriemen, Hezriemen).
- Ereszténi, szalasztani, szalajtani puskaszerszámrol mondatik, honnan a' könnyű v. nehéz eresztesü - szalajtásu - szerszám. Ereszti a' közeljött vadat a' vadász is, 's azt azután lövi (ausstreichen).
- Érezni vad' közellétét v. fris nyomát farkesóválás 's más sebes mozdulatok által jelenteni (anziehen, marquieren) leginkább vizsla, kopó és zsinegen - kereső eb' szokása. Időváltozást érezni: madarokról mondjuk, midőn azok szokatlan 's rendetlen csavargással ide 's tova repkednek, darvadoznak, 's így időváltozást jósolnak.
- Erőszakos állat v. orv - állat (Raubthier); ragadozni, erőszakozni (reissen); erőszakolni (forciren, bugsiren).
- Érte, csapta, vágta, találta, sujtotta annyi, mint sebzette t. i. golyóbis v. srét, azaz: galács v. göbecs.
- Étetik szájból v. csőesázzák faeszkáikat azon madarak, mellyeknek porontyaik tojásból kikeltők után nem mingyárt futkosnak. Étetőhely (régieknél éthely) a' vaddisznóknál: Schuttplatz, az eledel pedig: Vorschutt.
- Esti - les: vadat napszállat után alkony felé lövésre várni (Anstand).
- Észrevenni: bemerken, verhoffen; észre nem venni: verpassen.
- Esztrag v. eszterag: czakó, gólya.
- Evedzötoll, lebtoll, sugártoll (Schwungfeder). — Sugárit szárnyának még minap kiszedték. I. Gyöngyösi István.
- Fvénk, falánk, faldokló (gefrässig), mint nyálánk p. o. kutya v. macska.
- Evct, cvctke, mókus, czibabó, pele, csaj.

F.

- Fácánkert: Fasanerie, Fasangarten; phasianetum.
- Fagyöngy, leginkább vén tölgyfa - termésbeli ragadós nyulás bogycskák, mellyekből zöld v. sárga érett korokban madárlep fözetik.
- Falka l. csapat.
- Farkasnyakú v. mereven, konok 's minden oldalra tekeredhető nyakú.
- Farkasvadászat, melly egyenesen ragadozó állatokra tartatik; illyenkor egyedül farkast, hiúz, rókát 's más hasonló erőszakos vadat pusztítanak, minden másfélét kímélnék.
- Farkasverem, kihalánczott oldalú kútforma mély gödör, mellynek közepére földszint kiálló pózna, ennek végén lévő kosárba pedig lúd, ruca v. más illyes állatka helyeztetvén, felül náddal, falevével 's gazzal fedetik be (Wolfsgrube).
- Farkát se csavarította, csóválta t. i. azon vad, mellyre lőtél, — kikaczagó parasztpuskás gúny roszul lövőkre, farkát billegetni (schnippen) madarokról mondják.

- Farsutu v. farsról v. fenékcsavar** azon része a' puska-csőnek, melly annak fenékét képezi, 's egy mély vágatu darab vasból állván különféle formára készítették (Schwanzschraube).
- Fattyú-folyatás:** Afterbrunft v. Afterbrunst.
- Fedeles-háló**, négyszög fedélkészületű háló, mellyel nagy hóban fogoly fogatik (Schneenez, Schnehaube).
- Fekke**, fekvés, fekhelye nyúlnak van; t. i. azon gödröcske, mellyben meglapúl (Lager) a' többi emlős vadaknál heverés, vaczok, alom, üreg, lyuk, barlang nevetvisel (Siz, Bett, Kessel).
- Fektiben lőni**, fekhelyében, gödröcskében meglapult nyulat v. rókat kilőni. Fektiben meglátni nyulat, rókat v. más vadat.
- Feladni magát v. felötleni** nyúlról mondják, midőn mély fektiben felemelkedve tanyáz. 2) Viz alá bukdosó szárnyas vadakról, midőn ismét víz-színre tűnnek elő.
- Felállítani** vastört, vadászkelepczét, csaplát, csapóhátot, csapókalitkát, lőszőr-hurkokat, hálót v. más készüléteket fogdózára alkalmasan. **elrendelni** (aufstellen, eisenlegen, verrichten, richten, zeugstellen).
- Felbukni**, bukfencezni; főben-nyakban v. szíven talált 's egyszerre agyonlőtt vad szokott (im Feuer stürzen).
- Felfogni** annyi, mint 1) vadászdárdával, szarvas v. medvekés-sel vaddisznót v. medvét, azzal szembeszállva, agyonszúrni (abfangen); 2) bolyongó vadászebet megkötni, ellopni.
- Felfűzni:** kopókat, agarakat 's más vadászebeket zsinegre v. láncocskára venni, kötni, le-'s felpórázolni az agarakat, le-'s felszójazni, zsinegezni, láncolni a' kopókat.
- Felhúzni** puskaszerszámot szokás (spannen).
- Félnőtt v. félnövésű** l. anyányi
- Felötleni** l. feladni magát.
- Felpattanni**, felkerekedni, felugrani, felszökni fekvő szarvas óz, nyúl 's más sebes szaladásu vad szokott (aufstehen), felkerekedni (fahren).
- Felporozni:** szerszám' serpenyűjébe puskaport tenni, melly fellobbantával a' csőbéli töltést a' gyújtólyukon keresztül meggyújtja.
- Felrántani**, összecsapantani madarász-hálókat szokás, midőn alattok több madár találtatik (rücken); azonban a' vadász felrántja v. felhúzza fegyvere' szerszámát is.
- Félreccapni**, elfordulni, eltekeredni, elkanyarodni v. csavarodni vadást megsejdtő vad' szokása.
- Felreppenni** leginkább zombéktöben v. gazban ülő ruca' felszállásáról mondjuk (aufstieben).
- Felsette** a' srétet, tréfás kigúnyollatása a' jól kézre esett vad' elhibázójának.
- Felszólítani** annyi, mint bajtővadászatokban v. lesben szomszédjának állásából kijöhetésre lassú kiáltással v. füttyentéssel jelt adni (abschreien, abpfeifen).
- Felugratni**, felszöktetni, felverni a' vadat (aufjagen, auftreiben, aufthun, aufstossen, sprengen, rege machen).
- Felvenni:** 1) a' távol vadat meglátni, kinézni; 2) felvenni, fellelni kopó szokta nyom után a' vadat.
- Felverni** l. felugratni.

- Felzavarni** szárnyas vadakat (sprengen).
Felzudúlnak a' nagy számmal sereglő szárnyas vadak felrepentökkor.
- Fenhord** v. fenthord olly puska, melly a' golyóbist v. srétet feljebb vágja mint a' csövégi czélhoz v. irányzékhöz képezt kellene.
- Fenlöni**, fentlöni, azaz: vadon túl v. keresztül.
- Fenyér**: Bodrogmelléken pázsit, legelő, bokros - árnyas rét (Aue); avar ellenben: Haide, Steppe, — avarfü (Haidekraut, Riedgras).
- Ferde**, kajsza, finta (obliquus; schräge, schief) háránt pedig (transversus, - travers - quer v. queer). Innen: háránt, hárántosan, hárántékosan fut v. repül a' vad, 's lö a' vadász.
- Fest**, fog, mocsosít a' puskapor, ha szétdőrszöltetik v. csöbül kilövetik; mennél jobb, annal kevésbé fog.
- Fészekfentő**: legfiatalabbja egy fészekaljnak; utócsemete: ultimus surculus; halálutáni, halálutánas, halálutánas: posthumus.
- Fészkelni**, költeni madarak' szaporításáról mondatik (nisten, hecken, brüten); a' ragadozó-madaraknál (horsten). — Fészkelésidő: (Brutzeit, Heckzeit).
- Fetregeni** sárban vaddiszno és szarvas szokott; az illy hely fertő, mocsár, dágvány (Suhl, Suhlung).
- Fiadzani**, apró erőszakos állatoknál: bringen, werfen; — farkasnál 's kutyanál: kölykezni, wölfen; — szarvas, dámvad, öz és nyúlánál: sezen. — Szarvas, dámvad, öz ellik, nyúl fiadzik.
- Ficzkó** l. egyes golyóbis.
- Fiók** v. idei költésbeli p. o. rucza (Volk); cz há szárnyas állatheli nőstény, akkor jérceze.
- Fogás** l. ágyazat.
- Fogdosni**, fogdozás: emlős vadak-'s madaraknak különféle vadászkeszületekkel eleventeni megkerítettéce.
- Fogdosóhely**, madarásztanya: hol különféle madár fogatik (Plaz, Vogelheerd).
- Foglár**, németül: die Klammer, Kramme, Krampe; fogantyú (manubrium, Stiel) edény-szerszám - műszerfűl v. nyél.
- Foglyászni**, foglyokat vadászni, innen: foglyászat.
- Fogolygöbecs**, szalonkagöbecs, vagy is úgynevezett kásasrétnél valamivel nagyobb. — Fogolyháló, mellyel foglyot fogdozhatni. — Fogolysíp, mellyel a' fogoly' hangját utánozhatni. Fogoly-kia bálás: szózat, egymásnak összehívása (rufen, Hühnerruf).
- Fojtás**: azon csöpű, kócz, szösz, moh, rongy, papiros, kaplappostó, szőr, gyapju v. más szer, mellyel a' puskába töltött puskapor és göbecs szorittatik le. (Pfropf, Pflaster).
- Fojtásra** - v. vakon-tölteni annyi, mint golyóbis és srét nélkül egyedül puskaporral (blindladen, blindschiessen); innen vaktöltés v. lazatöltés.
- Folyatni**: beschlagen, brunften; lovaknál: szállani, sárlani, sárhoszni.
- Folyatóhely** v. folyárhely azon tisztás, hol a' folyató szarvasok v. dámvadok éjszakánként évről-évre összetartanak (Brunstplaz, Blohplaz). — Innen folyár (geil) annyi

- mint buja, folyárság (Geilheit) bujaság, fajtalanság: Dunántúl széltiben mondják.
- Fordítja** vadat a' vadászb, midőn azt szaladása' útjából másfelé 's a' vadászhoz téríti.
- Forgás**, koslatás; forgani, koslatni, ragadozó állatok', főkép kutyák' egymással közösülése (belaufen, belegen, beziehen); a' macskafajok bakzanak (brunften) valamint a' nyúl is (rammeln).
- Forgócsövű** puská, mellynek egymáson fekvő esőjeit úgyaztatban a' szerszámhoz fordíthatni (Dreher), röviden: forgócső. — **Forgony**, forgatag: volubilis p. o. forgatag test, corpus volubile; forgattyú: vertebra, volutabrum, verticillum; mozgony, mozgatag: mobilis. Örök mozgony v. mozgattyú: mobile perpetuum.
- Freyschüz**: bűvös v. bájnok lövész; **bűbájos** vadász: Freyjäger; Freyschluss: bájnok v. bűvös lövés.
- Fujni** mérges vaddisznó agyarogva 's tajtékozva, — szuszogni borz szokott.
- Futó l. ficzkó, posta, nyargaló, szatyma.**
- Futtában** löni: sebesen szaladó vadat löni. Futtonlövész: Laufschüze.
- Függettyű**: pendulum; lengettyű: oscillum; mint forgattyú, csengettyű, szivattyú, (antlia), pengettyű (tintinnabulum). Szigvarban a' hegedűvonó nyirettyűnek mondatik. Szellentyű: ventilabrum 's t.
- Füle** a' kutyának: Behang — nyúlé: Löffel — szarvas és vaddisznóé: Gehör — borzé: Lauscher.
- Fülelni**, hallgatódzni, vigyázni minden négylábu vad szokott nyan, leginkább még is szarvas, dúnvad, őz, vaddisznó, farkas, róka 's nyúl felől mondatik (gewahr werden, wahrnehmen, vernehmen, vermerken).
- Fülmileháló**, mellyel az fogdostatik (Nachtigallgarn).
- Fürdenek**, lobácsolnak vízben leginkább vadludak 's ruczák; fürdenek porban némelly madarak is (stauben), 's ha ezt baromfi teszi, eső-jelnek tartják.
- Fürge**, virgocnz, mint az őz, fűj 's t.
- Fürjészni**: fűrjet fogdosni v. puskázni, innen fűrjészet. — **Fűrjháló**, mellyel fűrjet foghatni (Tyrass) — **Fűrjsíp** v. **Fűrsíp**: nöstény fűj-pityegésnek utánozására szolgáló sípocská (Sickenruf, Wachtelpfeife, Wecker).
- Fűtyölni** v. fűtyülni 1) vidra, mokus, rigóféle, szalonka 's több más madár szokott; 2) fűtyöl, süvölt levegőben a' lyukas v. hibás golyóbis, úgy srét is; 3) fűttyent el-lensége' megláttára a' vigyázó v. ör vadkecske.
- Fűzér**: azon vezeték v. nyakláncz, szij, zsinog v. póráz, a' mit korcsmagyarul czvorkának—kuplinak neveznek, mellyre a' vadászebek vadászatra vitelkor fűzetnek. Agár pórázon vitétik; egy pórázra van fűzve. — **Kopó fűzér**; egy fűzér kopó: a' mi egy láncrea fűzetett.

G.

- Gabancs**, németül Klepper.
- Gácsér**, kácsor: himrucza (Entvogel).

- Gá g o g n i** lúd szokott (schreien).
- Galacs**, galacsin, galacsér (Zemplényi szó) az az: golyóbis. — Hegyalján közdivatú; lásd Sándor Istv. szókönyvét is.
- Gálya** v. hálvány-médve 's egyéb állat, az az: nagy.
- Gányol**, férczel, igazgat, foltoz p. o. a' hálón; — sövényt gányolni v. cserényt v. paticsfalat az az: fenni; 's így gány v. fércz, — gányocs v. gáncs.
- Gázló**-madár, víz-szélen 's csekély tócsákban élősködő gémfajok.
- Gehernye**, v. váz, skelet (Tiszamelléki szó).
- Generalis** v. köz-vadászat, melyet erőszakos és ragadozó állatokra Vármegye v. több egyetértő Uraság különféle helyeken egyidőben tartat.
- Gerely**: hajítódárda, ennél hosszabb a' dzsida; innen gerelyezni, dzsidázni.
- Gim** (a' régieknél) v. him-szarvas (Hirsch); a' nőstény: suta (Hindin, alte Thiere); — hatos, azaz hatágus koszorúzatú: cím Hirsch mit 6 Enden; — kétágas: Gablerhirsch; előszarvu: Spiesshirsch; **szarvasborjú**: Hirschkalb; gimvad: Rothwild; megkülönböztetés végett általánosan nevezhetni gim szóval azt, a' mi németül Rothwild.
- Giro** v. tiens (tienn) közelítő szárnyasvadra figyelmeztető vadászkiáltás: vagy kirr o!
- Gócz**-gócs (Erdélyi szó) focus; tüzhely is; de optikai tekintetben szemgócz: focus oculi; — puskagócz: Batteria; patantyúzatnál vagy is ágyúknál gócz caliber kifejezésre is fordíthatatik.
- Gólya** orr hegyes fa, melly vizslá' orrára illesztetvén, azt fenhordozott orral keresésre kinszeríti (Storchschmabel), másképp **kankalék** is: innen fel-lekankalékozni a' vizslát.
- Golyóbis**-minta, kisebb-nagyobb öblű vasforma, melyben galacsot (golyóbis) önthetni. **Minta** vagy sámszót Modell értelenben használhatni, 's így sámozni v. mintázni: modelliren; sámsz, mintász 's a' t.
- Golyóbis**-vonacs v. vonacs, mellyel a' csőben lévő golyóbis kivetheti (Kugelzieher).
- Gondolomra**, jószerencse' fejében, vakonta, vaktában, potomra tett lövés az, midőn a' vad löveti messzeségen túl lévén, vagy sűrűségben a' vadász előtt csak leshahván, tökéletes célba vételéhez idő nem volt; vaktában lö olly vadász is, ki nagy csoport madár közül különösen egyet sem észlelvén, oda lö, hol azokat legsűrűbben lenni gondolja.
- Gornyadozó** l. beteges, — senyv.
- Göbe**, emc, koczadszónó.
- Göbecs** l. srét (Hagel, Schrot).
- Görgeni** l. búgni, rühetni: sertés-közösülésnek saját nevezete külön tájak szerint.
- Görgöfa**, kollantú, szegző-zár v. gátfa, sarampó, sorompó: vadfogdosó kerület' v. verőcze' ajtajára alkalmaztatott ollyas emelínthető 's lecsapítható fa, melly az illy helyre becsúszó vadak' útját elzárja.
- Görhes**: éhségtől elsóványult.
- Göth**: asthma, göthös: asthmaticus; **Görvélly**: skrofel.
- Gubanczos** l. bannas.

G un á r: himlúd.

G un n y a s z t, gubbaszkodik olyan madár, mely felborzasztott toltai közé dugván fejét gömbolyagkint ül v. áll.

G y é v é r - e b l. vadászbe.

G y u j t ó l y u k: azon lyukacska, mely a' serpenyű-fenéktől a' cső' porzsákjába szolgál (Zündloch) rövidebben g y ú l y u k.

H.

H a b o s, sávós, sávolyos, játsziszín (undulatus, wellenförmig); innen s á v, s á v o l y, h a b z a t a g, h a b z a t: játszísága valamely színnek.

H a j h ó v. haj hó! hajrá! hajza! rajta! rajta te! agárnak vadüzésre biztatása.

H a j t á s: 1) azon kisebb-nagyobb területű vidék, melyet hajtók körülfogtak 's meghajtottak; 2) kopóknak vadnyomon ugatása. — Igy szintén hajtani is vagy hajtókrul (abtreiben), vagy kopókrul (anschlagen) mondatik. Ennél fogva

H a j t ó v a d á s z a t, midőn a' vad hajtók által zavartatik fel (Klopjagd, Treibjagd, Streifjagd).

H á l ó t k ö t n i: stricken. — Tűzni: wirken; reczézni, csipkézni, szegni: garniren; hímezni: sticken (acu pingere).

H á l ó b a e j t e n i, zavarni, keríteni, kergetni: behálózni, kelep-czézni a' vadat (einfallen).

H á l ó s z e m: hálóban egy göbtől v. csombóktul másikig terjedő köz. (Masche); h i b á s h á l ó s z e m: Reitmasche.

H á l ó t v e t n i, felállítani, elrendelni (aufstellen). — Hálászoknál szintűgy divatos, mint a' gyalomvetés v. gyalmozás, szigonyzás 's a' t.

H á l ó - v. r e c z e - z s á k, l. borz-zsák. — Háló- v. recze-z a c s k ó tengerinyúl-fogásra vagy hálóhordozásra szolgál.

H a l l g a t ó d z n i, l. fülelni (verhöhren).

H a m i s a n, á l o n, v a k o n v. nyom nélkül leginkább tanuló kopóköltyők hajt, 's ez állhajtás tulajdonképen.

H á m o z n i szarvát szarvas, dámvad 's őz szokta, midőn azt az új növetű durva bőrtől fához dörgölés által tisztítja (tegen, schlagen); ezen hántalék v. durva bőr pedig: Bast, Gefege hántalék bőr tulajdonképen.

H a n: csátés, szittyós, sásas, bozótos, víz-eres hely. Fertömeléki szó, rokonértelmű a' Szathmár Vgyei balkány szóval: innen hangság v. balkányság, hanmellék. Nem innen van a' német tengeri hanmellék: Hansee? —

H a n y a g: acedia; innen hanyagolni; hanyagot l a n g y értelem-ben is veszik; de jobb jó r a r e s t e l k e d ő tulajdonságnak.

H a n d z s á r: szarvaskész (Hirschfänger).

H a n g á s z: musicus, hangászat: musica, mint szobrász: statuarus, szobrászat: statuaria, képzés: Bildner, képzészet: Bildnerey. 's t. illyek.

H a p - h a p! v. h o p - h o p! egymást nem látó vadászok' jel-szava.

H á p o g v. rápog, sápag a' rucza (schreien).

- Harro!** közelítő nyúlra figyelmeztetés.
- Hasas,** poczkos, vemhes, nehézkesnek nevezünk minden emlős állatot, midőn fiadzása közelítvén tölgye ereszkedik (trächtig) — a' szarvas, dämvad 's vaddisznó (hochbeschlagen, hochgehen) nehézkes.
- Hason mászni:** avancíren.
- Hattyúnyak** l. Berlińi vastör.
- Hebeburgya** az az: hirtelenkedő, szeles l. bakafánt.
- Hemzsegni:** nagy számmal lenni.
- Hengerbucz** l. bukfencz.
- Hevederen;** nyakszirton, vadászosan, az az: első lapoczkája mellett szíven-v. fejben-lövés (Blattschuss); a' hátulján lött vad nincs vadászosan elejtve.
- Heverés** l. fek, fekhely.
- Hibázni** annyi, mint lövéssel vadat nem találni (fehlen); hibás lövés (Fehlschuss); hibásan az az roszul tölteni a' puskát (verladen).
- Hibbanós,** huppanós: ingovány, söppedék, semlyék, dágvány, morotva, fertő.
- Hidrani** l. kaparni (Pest.vgyei szó) hidrat, hidratag: congeries, Wust.
- Him** szarvas l. gim.
- Hivni** és hívól. csalni és csaló.
- Hirtelenkedni,** heveskedni, hevenykedni, hebeburgyázni, szeleskedni, tüzeskedni, bakafántkodni annyi: mint a' vad' megpillantására mindenről megfélekedve rendetlenül kipkedi kapkodni, vadász-szokásokat 's rendszabásokat általbágni 's a' vadat jóformán meg sem czélozni; innen elhirtelenkedé, elhebeburgyázá, elbakafántozá a' vadat, az az: elhibázta, elszalasztotta.
- Hizodalom:** kövérülés; innen hizodalmas, hizékony az az: könnyen hizó. Ellenzéke az ösztövérvülés, csappanás, satnyulás, soványulás.
- Hód:** vidra.
- Hodag:** szárcsa (Wasserhuhn).
- Holdnak** nevezi vadász a' lilik és szárcsa' orrtövén felül szemlélhető fejeir husos bőrt.
- Hordani** l. bejárni; nem hord, nem visz, nem szolgál oda p. o. a' puska.
- Horony:** crena l. rovatok.
- Hoszában,** hoszanta: utána, végig, vagy tőlünk egyenesen elfelé siető vadra löni (Spiz von hinten schiessen).
- Hoszú-v. sugár csövű** puska (Flinte) vagy röviden: hoszúcső, sugárcső.
- Hozd elő:** aport; vizslának bizonyos tárgy' előhozatalára küldésmódja. — Hozd ide: brings her; Ide: herein.
- Hökkenni** l. döbbsenni, rezzenni.
- Huhogni** v. uhogni, üvölteni fülesbagoly szokott (rufen); a' kisebbek sikoltnak, rikácsolnak, rikognak.
- Hullat** v. hullatag olyan serpenyű, mellyből a' felporzásra töltött puskapor-szemeket kirázhatni.
- Hurok,** lószőr-hurok, csekléc, tör, török: ezzel különféle madarakat fogdosnak (Estdohlen, Dohlen, Schlingen, Schleife).

- Hurokász, cseklyész:** ki madarat hurokkal fogdoz, mint horgász, csákyász.
- Huzódni, huzódás** 1) ruczáknak estenden kisebb vízre, mocsolyákra repülése, tartása, szállongása (streichen, Strichzeit); 2) erdei szalonkákknak est és reggeli repkedések (Schneppfenstrich); 3) Hajtóknak egy helyről másikra menetekelők, v. puskások' helyváltoztatása (Ziehen), vonulás, vonódás.
- Hühó!** — 1) szemközt 's igen közel vetődő vad' megszólítása. 2) lövésre sebes szaladással megjelenő kutyák' megállítás-módja; németfyeknél h a h ó!

I. J.

- Idom:** Anlage; i d o m z a t: proportio, idomítani: adproportionare v. anlegen.
- Ij v. iv:** arcus; Bogen; nyíl: sagitta, tegez és puzdra: pharetra, nyílzási eszközök v. készületek. Innen ijász v. jáász.
- Illetvény:** competentia.
- Irányzék** (irányzó) vontesövű puskákon a' farsróf 's célz közt lévő hasítékos v. lyukas keresztvas, melly nagyobb v. kisebb távolsághoz képest a' lövést feljebb emelheti v. lejjebb viheti, a' mint t. i. a' vadász azt feljebb v. lejjebb illeszti (Absehen, Visier, Erlöhungsvisier).
- Istike-tollú** l. csonka-tollú.
- Izzadni** hidegből meleg helyre vitt puskacső szokott.
- Járás** l. csapás.
- Jeltadni** l. felszólítani.
- Jérez:** fióknöstény szárnyas állatoknál.
- Jobbra!** — vizslának jobb oldalra keresésre szólítása (daher!).
- Jog:** jus; igaz: justus, gerecht; vadászati - v. vadászat - jog: jus venandi, Jagdbarkeit, Jagdgerechtigkeit. — **Va l ó:** verus, wahr.
- Jól fekünni:** 1) a' puskapor felett jól leszorított golyóbsíru; 2) puskágyának a' célzózó pófához jól v. rozúl állásáról 's illéséről; 3) puskacsőnek ágyazatbeli helyes v. hibás helyzetéről mondják.
- Jól megnézni** annyi, mint jól megcélozni.
- Jó-lövés** v. távolra tett lövés.
- Jól-lövés** l. bizonyos v. biztos lövés; jószerecsé' fejében tett lövés l. gondolomra, vakonta, vaktában, potomra tett lövés.
- Jó széllel vadászni** v. szél ellen; az első akkor van, midőn a' szél mindenkor a' várandó vad felől lengedez a' vadász felé; a' második ellenkező esetben.

K.

- Kácsa** v. kácsa, réze, rucza, gócza. — **Kácsa srét, ruczásrét** v. göbcs, mellyet leginkább ruczalövésre használnak.
- Kahog** a' róka.
- Kajsz, gacsos, kajsa, kajmacsos, gamós, kajla, horgas.**

- Kakas** v. sárkány azon része a' puskaszerszámnak, melly a' belészorított kova által aczélba ütődvén tüzet ad, 's a' serpenyűbe tett puskapor' fellobbantására szolgál (Hahn) — **Kakas** v. sárkány-kalap, azon feljebb emelített 's lejjebb csavarható rész, mellybe kova szorítottatik.
- Kakaskodni** l. berzenkedni, berzenge.
- Kalandozni**, barangolni, ténfergeni, szánászt járkalni, mászkálni vad után.
- Kalimpázni** v. kalyimpázni sebesen futó nyúl v. más kisebb vad szokott, midőn főben v. nyakban lövetik: ilyenkor t. i. fején több ízben vetődik - bukik keresztül.
- Kalitkás**-madár, melly kalitkában tartatik v. tartatott.
- Kampó**: erőszakos madarak' orra (Schnabel); ormány: Rüssel.
- Kandúr**: kanmacska (Kater).
- Kányakunyhó**, lövészkunyhó v. hajlék, mellynek tetejére fülesbagoly állittatván, oldal-lyukain ragadozó madarakat lődözhetni, (Krähenhütte).
- Kaparni**, hidrani, halmozni.
- Kapás**; — jó kapású agárnak mondjuk, ha a' bevett vadat könnyen megfogja; melly agár azon több ízben bukik keresztül vagy többször kap hozzá, az orosz kapású, annak nincs kapása.
- Kapzsira** adni annyi, mint vadászebek által valamely elejtett vadat szántszándékkal széttépetni, felfalatni (Genuss geben, genossen machen).
- Karó**, lésza: azon hegyes végű rúd, mellyre vadászhaló függesztetik 's állittatik (Fergel, Pfahl). Nálunk illy rendben állnak ennek rokoni: vessző, suháng, páleza, bot, czeje (guzsnak, patyíngnak vétetni szokott), patics (fonadék-falnak, cserénynek), lésza, pózna, dorong, karó, rúd 's t.
- Károg** a' varjú 's holló. — Hol a' hollók' károgása a' vidéket rettentti. Himfy.
- Karikás**ostor agarászához, vadász korbács kopózáshoz és vizslávali vadászáshoz szükséges.
- Kásasrét** (Dunst) l. aprósrét v. göbcs.
- Kecskefiú**, gedó, gida, gödölye.
- Kereng**, kering, kóvályog daru, gödény, sas, héja, kánya, varjú 's más madár, midőn a' levegőben köröskörül repdesve minden fordultnál feljebb emelkedik; e' miatt mondják darvadozni is, az az: daru módra kerengni, szállongani.
- Keress** fel: such verlohren! —
- Keresni**, szaglálni, szimatolni kutyáról mondatik. — Keres a' kutya, v. szaglál, szimatol, füttyész, fűrész, cserkész, vizslat, hajhász.
- Keress**, vizslass, nyomozz! kopónak vizslának vadkeresésre biztatgatása, unszolása, noszítása.
- Keresz**tben szaladni, azaz: vadász előtt jobbrul balra v. balrul jobbra.
- Keríteni**, a' meglapúlt p. o. nyúlhoz, tüzokhoz kocsin - szánon v. gyalog köröskörül de mindenkor' hozzá közelítőleg lövésre jutni v. járulni.
- Kérdő**zni: wiederkaufen.
- Kertelet** v. verőcze, sorompózat: olly körüldeszkázott, palánkolt v. sövényezett hely, hol eleven vadakat fogdézhatni,

- Későn süll, késő sületű** olly puska, mellynek durranása 's a' serpenyűben volt puskapor' lobbanása közt észrevehető idő te-
lik el (nachbrennen).
- Keszegoldalt, háránt v. ferdén fut** a' vad, midőn a' vad-
dástól ugyan elfelé, de nem egyenesen, hanem oldalas-
lag 's kanyargólag szalad; innen a' csappanós - lovés (Schrag-
schuss).
- Kétsövű - puska:** Zwilling, Doppelfinte; ikercsövű, rövi-
den: ikereső, kettőséső.
- Két lábra állani** medve 's majom szokott (sich erheben); a'
ló 's egyéb állat ágaskodik.
- Kétlaki:** úszómászó (amphibium, beydlebig).
- Keverék, elegy, zagyva, csöcselék, egyveleg.**
- Kézre v. jó lövésre jönni v. esni** annyi, mint közel: nagyon
kezemre jött v. esett.
- Kiadni magát:** kiötleni, sűrűségből kijönni: „a' hogy kiadta
magát v. kiöttött, azonnal czélba vettem.“ —
- Kiállani, kifáradni szoktak** huzamos vadúzsben a' vadászebek
(überhezt, verfängen, verdrossen).
- Kiállítani annyi, mint 1)** vadászhalókat 's lepleket felállítani,
elrendelni; 2) vastört 's más vadász-kelepczékét fogdozásra
kitenni; 3) erdő - cserje - v. gaz - szélbe agarakat 's más va-
dászebeket, mellyek a' kibukkanó vadat űzzék, elrendelni;
4) puskásokat 's hajtókat elállítani, elosztani; 5) czélt kiten-
ni (stellen, aufstellen).
- Kiásni** lyukba bujt rókát, borzot, vadmacskát v. nyulat, ha
ez főkép agár előtt illyes helyre rejtődött.
- Kibukkanni l. bukkanni.**
- Kicsúszni, kisiklani, kisurranni** lyukából eselt sejdítő róka'
szokása; — kicsúszik siklik háló alól a' megborított fűrj is,
ha az igen meg volt húzva.
- Kifoltozni v. kitatarozni** a' hálót v. kigányolni (ausbessern,
ausbissen).
- Kifüstölni** lyukból v. máshonnan rókát, vadmacskát, görényt
v. nyestet.
- Kigányolni l. kifoltozni, kitatarozni.**
- Kikerűli** vadászt a' vad, midőn hirtelen félreecap 's másfelé
fordúl.
- Kilesni** vad' megjelenését, sűrűből v. gazból kijövetelét be v.
megvárni (abwarten).
- Kilobbantani** azaz: kitisztított puskába kevés port tévén azt
minden fojtás nélkül kilöni (flämen, ausflämen).
- Kilöni** annyi, mint 1) töltött puskát ki - v. elsütni; 2) mint új
fegyvert kipróbálni, csőjét lövések által koptatni 's
hordását kitanulni (ausschiessen).
- Kimaradunk** a' lövésből v. sret közt, midőn minden vigyázat
's jól czélozás mellett is elhibázzuk a' vadat.
- Kimosni** moeskos puskát szokás, mint szárazat tisztogatni.
- Kinézni:** sűrű helyen, gazban, nádasban v. fekvésben heverő-
lappangó vadat meglátni, szemre venni.
- Kiöntik, kiöntözik** sík helyen ásott lyukából a' görényt,
hörcsököt, ürgét 's t.
- Kipróbálni l. kilöni.**

- Kirepűlni, elszárnyalni, kirepíteni, szárnyra kelni:** fészekből kiszálló anyányi madártípusokról mondatik; ragadozó - madarak' kirepülése: abstreichen, elszárnyalni.
- Kisiklani l. kicsúszni, kisorsanni.**
- Kisodrani, kihidrani:** magas helyen lévő veréb - v. más madárfészket hosszú vesszővel v. nádszállal gyermekek' szokása.
- Kisurranni l. kicsúszni.**
- Kitatarozni l. kifoltozni.**
- Kiszedni 1)** fészekből madártojást v. fiatalokat; **2)** puskából régi töltést kihúzni.
- Kitörteni csőpívvel v. ronggyal a' puskát,** midőn gyakori lövés után lepcsét - moeskot kapott (auswischen).
- Kiugratni,** szóktetni l. felverni.
- Kiválik, kiválozik többi közül a' megsebesített vad (abthun).**
- Kivágni, kivágakozni szokott a' tojásból bujni akaró szárnyas állat,** midőn annak hóját feltördeli kelemése v. keletkezése közben.
- Kócz l. csőpív.**
- Kocza l. göbe v. eme (Bache, Bachin).**
- Kocza-puskás** roszul lövő, vékony, gyenge, újoncz, fél-szeg, laza puskás; parasztosan: pipogya, kontár, gézenguz, himpellér, kótyonfity, pozdorja, salak puskás.
- Kollantyú l. görgőfa v. görgettyű.**
- Kolenczos l. banyas.**
- Költteni l. fészkelni.**
- Költöző, költőzködő l. állandó, vándor.**
- Kölykezeni l. fiadzani.** — **Kölyöknek** nevezetik minden fiatal 's esztendőskort nem ért farkas, róka, kutya 's a' t.
- Konda:** sertésnyáj.
- Kopó:** olly ismértes vadászcb, melly leginkább özet, nyulat, rókát, vadmacskát 's más hasonló vadakat nyomoz 's hajt; némelly erősb fajú azonban a' farkast is felveri 's távolról kísérve ugatja (Brache); — **roszkopó:** Scheker. — **Kopó-láncz l. fűzér.**
- Kóradozó v. kórhatag l. beteges;** ugyan az kórhatag v. kórhadó is: mert kórhatag, kórhadó anyyi, mint veterascens, senescens.
- Korány:** die Frühe; — mint mellény azaz: lajbli (Dunántuli szó).
- Korc:** különféle fajú kutyáknak egymással forgásokbul származott öszvér - eb (Bastard).
- Korczolet:** vessző-fonadék v. gányolás, 's az illy vessző korczvesszőnek nevezetik; nádat korczolni vagy cserényt.
- Körömvas, sasköröm, puskavessző' végén lévő horgas vas v. drót készületű csigaforma tekercs,** mellyel a' csőbeli töltést szedhetni ki. Ragadozó - madarak' körme: orvköröm (Griffe).
- Körűlfogni, körűlvenni, körűllátni, eszelni, hálózni anyyi,** mint valamely vad' útját mindenfelől elzárnai, hálókkaal körűlvenni (zustellen).
- Koslatni l. forgani, a' ragadozó állatoknál:** ranzen; közösfűlni, üzekedni, innen koslató v. koslatag: hizig, laufig, koslat-kivánság, koslatás' ideje: Laufzeit.
- Koszorúzat:** Geweih, hatos - nyolczas, az az: hat v. nyolcz ágas - bogas v. ág - bogú.

- Kövér ség** v. zsírgödör, a' borz' farktövében azon nyílás, melyet télenáltali tespedése közben nyalogat (Fettloch, Saugloch); a' szarvasnál, dámvadnál, őznel fagyú (Talg).
- Középháló** azon nagyobb szemű háló, mely az úgynevezett sövényhálóknál közepre alkalmaztatik (Busen).
- Közveleg**: viszony; közveleges: viszonyos, mint egyvelges.
- Kuczorog** l. ácsorog.
- Kükleni**: tolladni; innen kükleteg v. tolladzó madár, kükledez, felkükleni (verfedern).
- Kullogni**, sullogni, ügetni farkas, róka 's t. szokott (traben). — „Egy nagy farkas törtigetve keresztül a' sűrűn itt“ l. Kisfaludy Sándor' Tática regéjét.
- Kurjogni**, kurjongni, kurjászni, kurjantani, kurjantás: telitorrokkal kiáltás v. pedig daru-'s hattyú-szózat.
- Kurtán** v. röviden keresztelni, pásztázni a' kutyát keresés közben (kurz suchen); messze keresztelni, bocsátani, pásztázni (viel Feld einnehmen, weit revieren, austreichen).
- Kürtölni**, összekürtölni szokta kopóit a' vadász (abblasen); vadászokat összekürtölni. (apellblasen, zurückblasen). — „A' pecézér' ajakin a' szarv megbödüle.“
- Kutyá's ragadozó-állatok' szája**: Gebiss.
- Kutyapajta**, ebtanya, ebverőce: oly kerített hely, hol több vadász-eb együvé zárva tartatik 's neveltetik (Zwinger).
- Kuviksíp** l. bagolysíp.

L.

- Lank** (mint sank: iszap, Heves vmgyei szó), lankatag v. lankadt; lankanat, lankadság.
- Láp**, lápság: zomb, zombék, omboly, ömböly, ingovány.
- Lapúlj!** — vizslát hasra-fektető intés 's kiszésmód (Kuschen).
- Lapúlni** l. bukni; megbukni, meglapulni, megbujni nyúl, fogoly, fűrj, szalonka, fiatal tüzök 's más madár szokott (sich drücken, sizen).
- Lármáz**, zajog, kajdász a' havis.
- Lebeg** ragadozó madár a' levegőben, midőn martaléckot kémlelve egy helyben szállong 's vizsgán alá néz.
- Leccapni** levegőből: földön észrevett martalékhoz levágódni (stossen).
- Leeresztani** puskaszerszámot t. i. azt az első vágatba v. rovatékba bocsátani (abspannen).
- Leffentyű**, szemlélhető a' pulyka' fején v. állán, lebernyeg az ökörnyak' alján. — Leffentyű: czimpa- v. kampó-függelék.
- Lefülni** vaddisznót kutyák szoktak (bedecken, decken).
- Lehúzódni**: felénk tartó vad előtt, hogy annál inkább közelítsen, lefekünni, lekuporodni, leguggolni, levonólni, leguggni.
- Lekenyerezni**: magához v. pártjára édesgetni, hódítani; parasztosan.
- Lelekdeni**, lelekdeni: nehezen lelekdeni.
- Lepeses** (Erdélyi szó) szurtos, ezirmos (sordidus); lepes v. lepecs: sordos. Szójátékból mondják: ez nem becsületes hanem becsü - lepeses ember.

- Lepel**, lepedő v. terítőháló: négyszegű ollyas háló, mely róka- v. borz-lyukra terítettvén, ezen vadak' fogdozására használtatik (Deckgarn).
- Lependék**: satnya; vézna, kibe csak hálai jár a' lélek; minden nyomorék állatról mondatik.
- Lép**, madárlép: fagyöngyből v. avas lenolajból főzött nyúlós-ragadós szer, mely madárfogdozásra használtatik (Vogelleim); — innen **lépészet** v. madárfogás léppel. — **Lépfá**, madárráspózna, lépárbocz, ösztör: olly terepély v. magas fa, melyre madarászaskor lépvesszők rakatnak (Leimstange). — **Lépvessző**: madárléppel megkent veresfűz v. rekettye - vesszőeske (Leimruthc); — **léptáska**, melyben lépvesszők tartatnak (Leimtasche.)
- Lerántani**, leczibakolni, lekapni, elteríteni, felbuktatni t. i. meglőni.
- Les**, lesés; lesni: vadat rejtekhelyből lövéscs várnai (Anstand). — **nyúllesés**: kur. — **Lesgödör**, leshely az: melybe a' leső vadász rejtekezik (Lauergrube, Lausche); leskunyhó, leshajlék. — **Les háló**: különféle formájú ollyas háló, mely gyalogútra, barázdára v. vad-csapásra állittatván a' felé kergetett - riasztott p. o. nyúlra dűl (Lauschnez, Luknez) — **Les telen** 1) papirosbul v. vászonbul készített téhénforma csalóttözet, mellyel vizsla mellett foglyot hajt, vagy pedig tűzokot, hattyút, darut, vadludat, liliket, vadruccát 's más hasonlókat lop meg a' vadász (Schild) l. cselruha.
- Levegni** annyi, mint repülő v. fán ülő vadat lelőni.
- Liget** l. berek.
- Lihegni** nyelvelni fíradt 's nagyon meghevült kutyák' szokása (getöset, gepneucht, gepst).
- Linea**: vonal v. vonál (mint fonal v. fonál); lineamentum: vonalom.
- Lobácsolni** l. fürdeni.
- Locsogó**, mocsolya, pocsolya, csekély víz, tócsa.
- Lohosodni**, lohodzani, vedleni, verdeni: tollait hullatni (mausen); — **lohos**: vedlő, vedleteg (mause, rauche); **vedlésidő**: Mausezeit, Ruhrzeit; — **vedlés** után szárnyra kapni, feltollasulni, küklenni: verfedern.
- Lomb** (Laab) Molnár Alb. Iombozat. — **Lombár** szarv azaz: széles, terepély, mint jobbára a' magyar ökröké.
- Lomozni**: sűrű gazban - nádásban csörtető, zörgő 's törtető róka- kárul de más vadakról is mondatik.
- Lompos** l. bannas.
- Löcslábú kopó** l. borzlábú v. tacsó.
- Lödör**: kalóz, bitang, kóbor.
- Lőni**: rásütni, durrantani, elsütni.
- Lövész** (Schütze). — **Vadász** (Weidmann, Jäger); — **derék** v. biztos lövész: Scharfschütze; — **céllövész**: Scheibenschütz. — **Lövész hely** (löhely): Schiesstatt; **lövészpálya**: Schiessbahn. — **Lövész kunyhó** l. kányakunyhó v. hajlék.
- Lövetimeszeség**, lövésnyi föld olly távolság, melyre bizonyos lövést tehetni (Schussweite, schussmässig).
- Lövéspénz**: azon díj, mellyet kivált fácszány-'s vadaskerti vadász elejtett 's előmutatott erőszakos állatok v. kártékony madarak után kap. (Schiessgeld).

L y u k n a k nevezzük azon földalatti üreget, melyben róka, borz, valmacska, tengerinyúl, görény 's más hasonló vad lakik (Bau). **V i d r a** - v. hó d -pandal. Burg, Geschleif. l. odu.

M.

M a d a r á s z: ki madár -fogdozással foglalatoskodik (Vogelsteller). — **C s e k l y é s z** az ki madarakat hurokkal 's egyéb kelepeze-készülettel fogdoz. — **M a d a r á s z k é s z ü l e t** mind az, mi madarászshoz tartozik (Rüstung). — **M a d á r l é p**. l. lép. — **M a d a r á s z - t a n y a** l. fogdosóhely (Buschherd). — **M a d a r á s z - t ű k ö r**, melyet pacsirta fogdozásra használnak (Lercherspiegel).

M a k o g v. mákog, makog a' nyúl, midőn nyaggatják, nyeggetik (schreien, klagen); úgy a' höresök, 's estveli húzóással történő pázráskor az erdeiszalonka is.

M á l: madár -has; de rókamál is mondatik v. hasibőr.

M a r a k o s z n a k, marakodnak, virrongnak a' kutyák (streiten, zusammenfallen); vigyorognak, 's viczorognak is.

M a r k o l a t j a pisztolynak, szarvaskésnek 's kardnak van.

M a r u l, marjul, menyül, ficzamlík, ficzomodik valamely állat' v. ember' tagja.

M e d d ő - s u t a: gelt.

M e d v e k é s, vadászdárda, lánca: kétféle láncaforma erős nyelű vas, mellyel, medve 's vaddisznó szúratik agyon (Fangeisen, Lanze, Schweinsfeder)

M e d v e - k o s l a t á s: Bärzeit. — **M e d v e l á b**: Branten, erdélyisen czubak, czubók.

M e g á l l a n i: vizsláról mondatik, midőn a' közzeltévő vadat megérezvén előtte mintegy megrezzenve 's mercedten megáll 's merőn néz (vorstehen).

M e g á l l j! vigyázz! idetarts! kereső vizslát igazgató kiáltások.

M é g a' l e v e g ő b e n m e g b ű s z h ö d t: dicsékvő vadász-nagyítás.

M e g b u k n i, meglapúlni l. bukni, lapúlni.

M e g c s a p n i, puskavesszővel v. szarvaskéssel megütögetni oly újoncz puskást és lövést szokás, ki első vadat lött. Vadász-szá-ütni, avatni (blattschlagen).

M e g c r e s k e d i k nyirkos helyen a' puskapor.

M e g h ö k k e n n i l. döbenni, rezzenni.

M e g j e g y z e n i: 1) azon helyet, holl valamely vad ki - 's bejár (bruchlegen); 2) a' lövés' helyét; 3) megfogott 's ismét eleresztett nyúlfiúkat.

M e g j ö n n i, megjövés, megérkezés: vándor -madarak' tavaszkori visszatérte (Rückstrich, Rückzug, Wiederstrich, Wiederzug).

M e g k e r ű l n i, elibe kerülni: vorgreifen, bogenschlagen, vorlaufen, sich vorwerfen).

M e g k ö t n i, búvólni, babonázni, igézni, boszorkányozni (festmachen) puskát; a' balga előítéletű paraszt -puskások tudnillik azt hiszik, hogy pusztá ráteekintés v. megilletés által is úgy megronthatni valaki' fegyverét, hogy azzal vadat épen nem talál: azért a' megrontottnak tartott fegyvert tisztességgel fűtlevélvel 's más hasonló szerekkel mosogatják.

- Meglapúlni, megvonúlni** l. megbukni 's a' t.
- Meglopni** annyi, mint valamely vadhoz észrevétlenül lövéssé közelíteni, férkezni (beschleichen, schleichen, anspringen).
- Megnézni** l. czélozni.
- Megtépi-szaggatja** kopó a' meglőtt nyulat v. madarat (berupfen).
- Megrohanni** (l. neki rohanni) szokta p. o. vadkan az ebet, vadász. — Megrohanni a' várat: bestürmen.
- Megrontani** l. megkötni.
- Megvetni** a' hálót l. felállítani.
- Mekceg** tulajdonképen öz 's vadkecske (fiepen, schrecken, trenzen); azonban mekegés v. jobban működés a' száralonka' szárnyának azon különös suhogása is melyet levegőbeni sebes leereszkedése közben páráskor hallat. — R e k e g, k u n k o g a' béka.
- Melégében-tölteni:** vagy lövés után azonnal, midőn a' cső még füstölög, újra megtölteni a' puskát (auf den Brand laden).
- Melyedt a' tolla**, v. repült, szóródott a' sréttől.
- Melyeszi ölyv az elfogott madarat, midőn megölvén tépi, szaggatja** (kröpfen).
- Mentség, vadászfogás, fortély:** hibának nagyítással mentegetése.
- Mérleg:** bilanx, Waage.
- Mocsolya** l. locsogó, pocsolya.
- Mokog** l. makog.
- Moraj.** — Berzsenyi: szendergő suhogás váltja fel a' morajt. — Illyenek: zsbaj, zuhaj, csataj, kacaj, robaj, csőrej, dörej 's t.
- Mordály:** pisztolynál kisebb nemű fegyver.
- Morog, dörmög, mormol** a' medve, ha megsebesítettik v. felmérgesített. „Ha nincs neki kedve morog mint a' medve“ — népdal szerint; innen morgatag. — **Virrog, virrong** az egymásra v. emberre vigyorgó kutya (brummen): — „Virrongtok valamint az ebek“ — Baróti Szabó Dávid' költeményes munkájában.

N.

- Nagyítani** (nagyítás) dolgot hihetőség-haladólag előadni; innen nagyítvány.
- Nagy vadász** v. olly kedvetelt vadász, kinck fő mulatsága vadászat, 's jól is lő.
- Nagy vadászat:** számospuskással 's hajtóval, vagy pedig nagy vadra tartott vadászat.
- Nagy vadra tölteni,** azaz: egyes golyóbissal, ficzkóval v. legnagyobb sréttel.
- Neki biztatni, bátorítani, uszítani** medvére, farkasra 's vad-disznóra szokás a' kutyákat illy jelszóval: usz-usz! (hezhez!).
- Neki bocátani:** sikra kijött v. felugratott vad után pórázon 's fűzéken tartott vadászebet p. o. agarat eresztetni (loskupeln, losbinden).
- Neki rohanni,** vadkan 's megszorult szarvas szokott a' vadásznak v. ebeinek (annchmen, begchren) l. megrohanni.

- Némán hajtani:** ugatás nélkül űzni a' vadat.
- Nemes-sólyom,** karoly, karuly v. karvaly, mellyet régebbi időkben vadászatra tanítottak (*falco gentilis*, der edle Falk). E' közt legbeceseb fajú a' **kereszen** (*gyro falco*, Gerfalk). — Gyöngyösi István' munkájiban 's Gvadányinál gyakran előfordúl e' szó.
- Nem várni, nem vár be a' vad,** azaz: olly távolságban kél fel, hogy lövéssel nem érhetni el (*nicht halten*).
- Nem visz oda l. hordani.**
- Nemzörész,** esök, hüvely; — a' szarvasnál: Feigenblatt, Feuchtblatt, Scheide; — a' kutyánál: Schnalle, 's más vadaknál: Gailen, Geschröt; — öz' v. szarvas' esökén lelőző nagy szőr: ecset (*Pinsel*).
- Nézni az agárnál:** äugen.
- Nőszés-idő nyúlánál:** Hegzeit, Sezzeit; nőszés, üzekedés, fajmunka.
- Nyafog, nyifog a' hajtani kezdő kopó (anschlagen).** — **Nyifafa,** v. nyifogva beszélő, ilyen **pöszce,** ki pöszt — **selyp,** ki selypit.
- Nyak:** a' vas mintából kivett golyóbisznak azon hoszas vége, melly nagyobb gömbölyűség végett elvágatik.
- Nyakkallér v. örv.** — **Nyakkaloda:** olly készüllet, melly az állathuvó horzot nyakánál fogva fojtja meg. — Kreskay 's egyebek a' Guillotinét **nyaktilónak** nevezék.
- Nyelvelni l. lihegni.**
- Nyelvecske l. billentyű, csapdanyelv.**
- Nyeregnek** nevezik vadászok azon hegyes végű görbe vaseszközt, melly tüzeskedő és szélesen kereső vizsla' derekára csatoltatván sebes mozgás közben farát szurdalja 's lassú keresésre kinszeríti; 's így vizlát is nyeregletni fel-le.
- Nyerít** pázaskor a' hodag és vöcsök.
- Nyersedék:** levagdalt ágbog, gurdaly, lomb, galy v. fahéj; — ha száraz: **rözse,** — ha fahéj: **hántalék,** — ha fahulladék: **forgács,** — gyaluhulladék: **szijács.**
- Nyestfogó,** csapda: egy v. két nyílású 's fedelű faeszköz, mellybe apró ragadozó állatokat fogdoznak (*Brechfalle, Marderfalle*).
- Nyif-nyaf:** kopó' csaholása; nyifog-nyafog, nyiffan-nyaffan v. nyiffant-nyaffant. Nyivog v. nyí: viunyog.
- Nyom:** vadnak földön v. hóban látszó, léghen v. harmatban évezhető lábhele. **Nyomni:** sarkalni, nem tágitani rajta, kopókrul mondjuk, midőn a' felvert vadat huzamosan és sokáig hajtják (*anhalten*). — **Nyomon kereső kutyá:** Leitbund, röviden nyom-eb; **Schweissbund:** véryom eb. — **Nyomot vesztetni:** vad' nyomát eltévesztteni (*verlohren, verschiesen*); **nyomot lelni v. találni:** zur Fährte kommen. — **Nyomozni:** vadat nyoma után keresni (*angehen, kreisen, nachgehen, verfolgen, ausgehen*); — **nyomon menni:** fortbringen.
- Nyögni l. búgni.**
- Nyúl' és ragadozó állatok' bőre:** Balg; — nyúl' füle: Löffel, — lába: Laufe, Springe, — farka: Blume, — szőre: Wolle, — béle: Gescheide, — ganéja: Losung; — **Nyulaskert,** hol kérészt közt nyulakat nevelnek (*Hasengehege*). — **Nyulászni,** nyulra vadászni. **nyulász v. nyulászó.** — **Nyúlógó-**

Beccs : srét , mellyet főkép nyüllövésre használnak. — **Nyúlháló** , mellyel nyulat fogdoznak (Hasengarn, Hasennez). — **Nyúlsíp** , mellyen bakzó kan-nyulat lövésre csálhatni.

O.

- Odu** v. **odv** fában lévő üreg , harkály -kopácsolta v. korhadás-szülte lyuk.
Oldalogni l. bujni , bujdosni.
Öllözni annyi , mint elleni öznél.
Ónzápor : galacs v. golyóbis -zápor.
Ordítani farkas szokott (heulen).
Orr , kutyánál annyi , mint szaglás (gute Nase).
Orv madár l. ragadozó ; — orvozni , ragadozni , zsákmányozni , martalékozni , orozni , orzani : 7-dik ne orozz. — **Orv** - v. **orpuskás** l. tolvajpuskás.
Ostorhegyre hord , olly puska , melly a' srétet egyenes hozásban 's nem terítve vágja.
Ösztör l. lépfa ; — madarászpózna , lépárbocz.
Ösztövére : satnya , sovány (gering , schmal).
Összehívni , összekiabálni : szétszóródott szétzavart foglyok 's fürjekről mondatik (rufen , Hühnergeschrei , Hahneruf).
Összekötni l. koslatni ; összeragadni (hängen).
Összepattantani v. csappantani l. felrántani.
Összeragadni l. összekötni , koslatni.
Összerogyott , roskadt , omlott , dült , tört annyi , mint felbukott (Stürzen , zusammenstürzen).
Özbak : Rehbock ; nőstény-öz : Geiss ; **borjú** : kiz , fiók-öz , özfí , özöllő , zera. **Öz-síp** , mellyel özbak csalogattatik.

P.

- Pacsirtaháló** : Lerchennez , Lerchengarn , Lerchenhaube.
Pagony l. berek.
Pamacsolni l. bemázolni.
Pandal : üreges , öblös víz - v. tópart ; **hód panda l** : vidranya , hódlak v. fészek (Burg , Geschleif) ; — **pandalog** p. o. a' part) azaz : üregesül.
Pányva : csikós kötél , mellyel többnyire szilaj ló fogatik ; innen kipányvázni a' lovat. —
Párának a' madarak általánosan (paaren) ; **üzeleszene k** a' vadruccák 's ludak (reizen).
Pászta : szakasz , osztály (Revier) ; erdő v. szőlő -pászta ; azonban **Fach** értelemben is használhatni. — **Jagdrevier** : vadászati pászta ; **Jagdbezirk** : vadászati kör v. kerület.
Patron : töltéstok : azon réz -bádog v. facsécskék , mellyeknek karimás vége egy lövetnyi sréttel , másik sima vége pedig szintannyi puskaporral töltetik meg ; ennél fogva **Patron-táska** , töltéstáska azon bőrkészület , mellyben töltéstokcskáit hordja a' vadász.
Pattant rajta a' srét l. csattant.

- Peczek**, **pöczök**, **peczk**: azon fáska, mely a' billentyű v. csapdanyelv' rovátkába tétetvén a' csapdát felállítja v. inkább felállítva tartja.
- Peczér**, **pöczér** l. ebész.
- Pelyhesedni**, **mohosodni**, **mohodzani** madárfiakról mondatik, midőn tollasodni kezdenek puczérságokból.
- Pete**: tojás l. Baróti Szabó Dávid' kised Szótárát; innen **petélni**, **petezni**, **petézni**, **tojózni**: him madárnak tojójával közöslése (betretten).
- Píp**: leginkább tyúkfajú madarak' nyelvén támadni szokott veszedelmes pattanás 's hártýázat.
- Pipogya**, **gézengúz**, **bászli** (Dunántuli szó) p. o. puskás l. koczapuskás; — néhol pimasz is illy értelmű.
- Pislog**, **mereszkedik** a' nyúl, midőn vadász hirtelen rábökken.
- Pisztoly**: ismértes kurta kiséfgyver, és **Pisztoly-tok** nyeregkápához illesztett bőrkészület, melyben pisztoly hordoztatik.
- Pityegni**, **pityegés**: nőstényfűj-hang; **pityeg** a' tojui kezdő kanári is.
- Pityke**: parányi, szikrányi, morzsányi; **pitykénc** látszott a' levegőben, azaz: szerfelett magasan szállott.
- Pitypalattyoz**: ver, szól a' kanfűj (schlagen).
- Pocsolya** l. locsogó, mocsolya, tócsa.
- Pofoz** v. **rúg** a' roszul töltött v. nem jól alkalmaztatott gyújtólyukú puská, midőn elsüléskor a' vadász' vállát v. arcát észrevehetőleg megtaszítja; **rúgatag** fegyver.
- Por**, **puskapor**: Schiesspulver.
- Póráz** l. fűzér.
- Porontynak'** nevezik a' fogoly 's egyéb szárnyas-állati fiúkat; máskint: csirke, csire, pipe, pizse, pizselle, pisen, pitye külön tájak szerint.
- Porszarv**, **tűlök**: Pulverhorn, Pulverflasche.
- Porzsák**: azon része a' csőnek, melyben a' töltés fekszik (Pulversack).
- Posta** l. ficzkó, futó, nyargaló, szatyma.
- Pótolék-csavar** v. **sróf** az olyan, melyet előre készítettvén a' vadász, magával hord, 's a' fegyverén lévő hasonlónak elvesztekor azonnal előveszen.
- Potom-lövés** l. gondolomra, — vakonta-lövés.
- Pózna** l. lépfá v. ösztör.
- Puczér**: csupasz, czibak, meztelen, pelyhetlen a' tojásból kibujt madárfi, melynek semmi tolla 's pelyhe nincs.
- Puskacső**: Lauf; **egyenlő furatúcső**: kugelgerade. — **Puskafogas**, **mellyre puskákat aggatnak**, v. **fegyverszekrény**: armarium, Büchsenchränk. — **Puskakő** v. **kova**: olly tűzkő, mely a' kakas' kalapjai közé szorittatván, tüzi szerzőmül használ (Flintenstein). — **Puskakakás** l. kakas v. sárkány. — **Puskalövésnyi-föld** l. löveti-messzeség. — **Puskaportülök** l. porszarv. — **Puskapalaczk**: azon szélpuskabeli érczedény, melyben összeszorított levegő van. — **Puskaravas** v. **nyomantyú**: azon görbe vasacska, mely egyik végével a' dió' vágatiba, másikkal a' puska-rángattyúra szolgál (Drücker). — **Puskaszájv. lyuk** (Mündung). — **Puskaszerszám**, **puskalakat**, **puskagócs** v. **gócz**, **műszer**

(Feuerschloss, Flintenschloss). -- Puskatok: Büchsenfutter, Büchsensack. -- Puskavessző: Ladstock.

R.

- Rács: faróstély; rácsozni, rácsolni: róstélyozni.
 Ragadozó-v. orv-madár: Stossvogel, Stösser. — Ennek lábán lévő orvköröm: Griffe; himje: Terz.
 Rápogni l. hápogni, sápogni.
 Reáhibáznai: rosz lövészről mondják, midőn a' vadat reménység' ellenére ellövi, elöjti.
 Réczetűkör: a' gácsérnak zöldeskéklő fényű tolla.
 Réczesüveg szitagyártó által készített olly zacskó, melly a' lesben ülő vadászt szúnyogcsípés ellen oltalmazza.
 Reggeli-les: vadat napkelet előtti v. reghajnali szürkületkor lesni.
 Rém-zsineg, víz-zsineg (Lappen, Federlappen, Tuchlappen), zsinegre kötözött lúdszárny 's más tollakból, vászon-v. fenyűdeszka darabokból áll, 's bizonyos helynek, hol vadat feltartóztatni akarunk, elkerítésére szolgál, 's hol magasb hol alacsonyabb karókra aggattatik; rémzsinégelni: rémzsineggel körülvenni (verlappen).
 Reptiben löni: repülő vadat löni (flugschiessen).
 Reznek: szárnyas-vad neme.
 Rezzenni l. döbenni, hökkenni.
 Róka fark: Lunte. — Rókának német tréfás neve Reinecke: rókakoma. Rókát-kapni: szörét leperzselni, ruhán foltot égetni; pár nyelven rókázni annyit is tesz mint okádni. — Rongyosnak nevezzük a' rókát, midőn nyárban szörét hányván kopasz-bőrűnek látszik; néhol czondor és czondra-szőrűnek is mondják.
 Rosz-állású kutya: schlecht behangen. — Roszkereső kutya az, melly földnek szegzett orral nyomoz (schlechte Suche).
 Rovatok, rovátkok, homyok, hornyolatok, völgyeletek a' vont-cső' belsejében szoktak lenni.
 Röviden tartani l. kurtán; — röviden löni azaz: vad' elébe v. utána (kurzschiessen).
 Ruczagöbcs l. kácsasrét; ruczázni, ruczázás: Enten-jagd, Entenbeize.
 Rugdálódzni clejtett 's földön fetrengő vad szokott. — Vonaglni.
 Rúgni l. pofozni. — Rugalmas v. rugályos: elasticus; rugalom v. rugály: elasticitas. — Rúgó, rugony, rugattyú: toll a' puskaszerszámon.
 Rühct a' vaddisznó (rauschen, rolien) l. búgni, görgeni.

S.

- Sám v. minta: Model; golyóbis - minta, golyóbis - öntésre szolgáló eszköz.
 Sápogni l. hápogni, rapogni.

- Sarompó, soromp, l. görgőfa, görgettyű.
 Sarkalni l. nyomni, nem tágítani, inalni.
 Sárkány l. kakas.
 Sasköröm l. körömvias. — Saskörmű cbről az a' balhiedelem,
 hogy nem dühöszik meg
 Sárzsalka, sártyúk: Heerschnepf, Moosschnepf.
 Sebes: 1) azon vadászból, melly nagy hirtelenséggel fut 's ha-
 lad (rasch); 2) sebes olly fegyver, melly sebtén sülvén,
 a' golyóbiat v. srétet nagy erővel 's mélyen vágja a' tárgyba
 (scharfschiessen, zusammenbrennen).
 Sebesíteni, sebzeti, vérzeni, göbecsezeni (srétezni), gala-
 csozni (golyóbiszozni) annyi, mint lövéssel találni, úgy
 mindazáltal, hogy magát a' vad még bírhatja (anschiessen,
 angeschossen). — Sebvér azaz: sebesített vad' elfolyt vé-
 re: Schweiss; vérzeni: schweissen.
 Sebes ültiben-álltában-fektiben lötte meg a' vadat.
 gúnyoláskint olly lövésről mondják, ki nem bizván ügyessé-
 gében, szaladó vadat ritkán lö, hanem fektiben igyekszik
 azt kinézni.
 Senyv: Siechthum; senyevész, senyveteg: siech.
 Seregély-háló: Trommel.
 Seregélymódra annyi, mint csoportosan, seregélykint, fal-
 kánkint, seregenkint.
 Serpenyű azon rész a' puskaszerszámon, mellybe a' felporzásra
 kívántató puskapor töltetik, (Pifanne).
 Sikolt v. rikácsol, rikog, kajdász, sivít, sipít, larmáz a' bi-
 bicz, vérese, kuvikbagoly, lappantyú.
 Sinkorán (chien courant): angol - szelindekfajú sebesfutó eb,
 mellyet tartani 's vele vadászni Hazánkra nézve az 1729-ki
 22. törv. czik. megtiltott.
 Sipládának v. szekrénynek mondatik azon isméretes ládacs-
 kaforma sipos készület, melly után némelly madarakat éne-
 kelni tanítunk.
 Sipogni, sipegni, csipegni, csipogni fészekben éhes fiatal ma-
 darkák szoktak.
 Sirni fíját kereső v. anyját hívó tűzok' szólásról mondatik.
 Sodrány l. drót; — sodratag: drathartig.
 Solyom l. nemes sólyom.
 Sodrotta a' golyóbis v. srét az az: csak szörét, tollát,
 börtét érte (Streifschuss).
 Solymár, solymász: azon vadász, ki sólyom-tanítással 's
 vadászattal foglalatoskodik (Falkonier); innen solymás-
 szat, mint vadászat, madarászat. — Buda felett Solymár
 helység, Hunyady Mátyásunk' egykori solymár-tanyája. —
 Solyom-vadászat: Beize.
 Sór l. berek: lucus, saltus, nemus.
 Sózóhely v. sózatag: székes v. ollyas hely, hol szarvas' däm-
 vad' 's öz' számára só hintetik v. földdel vegyítve tapodtatik
 le (Salze, Salzlecke, Sulze).
 Sövényháló: három. oldalbul szerkezett ollyas háló, mellyet
 alkalmas czövekeknél fogva sövénymódra állíthatni fel, 's
 mellynek két külső oldalai a' középsőnél mindenkor apróbb
 szeműek (Steckgarn).
 Sövénykerítésben farkas fogatik.

- Srét l. göbees.
- Srét-zacskó (Schrotbeutel): szarvas-öz-v. más bőrből készült zacskó, mely göbees-hordásra szolgál.
- Srófanya: esavar-v. sróf-tekeres, különféle formájú vas-eszköz, mely a' puskán lévő esavarok' (srófok) kivételére használtatik.
- Sugárcsőű-puska l. hoszúcsőű v. röviden: sugárcső, hoszúcső.
- Suhog a' sebesen repülő madár' 's főkép rucza' szárnya; — subatag.
- Súlyegyen: aequilibrium, Gleichgewicht; — súlyegyenlők.
- Suppogni, hullogni: repülés közben földfelé hullólag ingadozni, hanyatlani, suppadozni.
- Suta-szarvas: nőtény (Thier).
- Süldő-nyúl: Dreylaufer; süldő vaddisznó: Frischling.
- Süveges, süvegeske: azon réz-v. vas-tokocska, mely ütőszerszámú fegyvereknél felporzás 's kova helyett szolgál (Kapsel).
- Süvöltetni, süvíteni l. füttyölni. Süvölt pázásokor a' császár-madár: pisten, spiessen.
- Szakmány-v. szakvány-vadászat: Urbáriális vadászat. — Szakmány v. szakmánynak mondja némely környék az urbar. robotot, szakmánynap. — De tán nem helytelenül nevezhetnök így az Urbáriumot is.
- Szálkás-v. berze, berzes-szőrű az olly kutya, mellynek feszes hoszú 's többnyire szerteálló szőre van (Stockhaarig) l. berze.
- Szárcsa l. hodag.
- Szárítkozni, napon sütkölnöni, harmattól lucskos v. záportól kastos-esajtos nyúl' szokása.
- Szárnyasvad: Federwild, Flügelwerk.
- Szárnyalni, leszárnyalni: szárnyát ellőni, eltörni (lähmen) csonkítani, bénítani.
- Szabadon eresztetni: auskoppeln.
- Szaggatni, tépni elfogott vadat, rossz tulajdonság agárban.
- Szaglász l. orr. — Szaglálni, szimatolni, füttyészni, fűkészni, cserkészni.
- Szalaajtani, szalasztani l. eresztetni.
- Szarvas-bőr: Wilddecke; szarvas-csók: Kurzwildpret; szarvas' füle: Gehör, — farka: Wedel, — nyelve: Graser, Lecker, Weidlöffel.
- Szarvas-kés l. handzsár.
- Szarvát elvetni: aufsetzen, abwerfen; szarvatlan szarvas: niedrig.
- Szatócs: Krämer; tőzsér.
- Szatyma l. ficzkó, futó, nyargaló, posta.
- Szeg-róka: Brandfuchs; szegveres az az: barnapiros.
- Szeleskedni l. hirtelenkedni, elbakafántozni.
- Szelíd v. bárgyu (Pest vgyei szó): zahm, fromm, állati tekintetben annyi, mint jámbor (cieur); néhol parasztnak is nevezetjük a' bárgyu állat.
- Szél ellen v. széllel szemközt (unter Wind sich anschleichen). Szél-mentiben v. szél-után.
- Szélpuska: Windbüchse.

- Szemes**, gyakran **vigyázó** helyett vétetik.
- Szemközti** szalad az egyenesen felénk tartó vad. — **Szemközti-lőni**: spiz von vorne schießen; szemközti-lövés: Spiz-schuss.
- Szemmérték**: bizonyos távolságnak csupa látásból helyes megítélése.
- Szemmel tartani**: vigyázni, utána nézegetni. **Szemügy**, **szempont**: point de vue.
- Szemők**: nagy-szemű. — Az **ők** nyelvünkben nagyítvány-öregbítvény-ragasz, és így: orrók (nagy-orrú), szájak (nagy-szájú), pirók, pofók; gatyók galamb; czecknél fogvást mondhatni: fülök, lábók, kezők 's számtalan illyes augmentativumot.
- Szemre venni** l. meglátni, kinézni; szemügyleni is az.
- Szerszám**, műszer (Schloss) a' puskacső' gyújtólyukához ágyazatba illesztett azon több részű eszköz, melly puska kilöletésre szolgál; formája 's egész alkata igen különböző: van **kerek-es-lánczos-ütő** - 's **khemiai szerszám v. műszer**.
- Széthordani**, teríteni, szórni a' sréteget (streuen) annyi, mint löveti távolságban széllyel 's egymástól messze-esőleg vágni a' célzott helyre; **rosz-hordású puska**' tulajdona. — **Szétvetni**, erőltetett v. hibás töltés szokta a' puskát.
- Szimatozni** l. szaglálni, szaglás.
- Szirom** (lemniscus) v. sallang; ha rojttal 's bojttal vegyes: czafrang v. czafrag.
- Sziszeg** nem csak a' kígyó hanem lúd is. — **Zizeg** a' sás.
- Szoktatni**: kölyök-vadászebről mondatik, midőn különféle tárgyakkal könnyebb ismérékedés végett szabad mezőre vitetik.
- Szóla**ni l. pitypalattyozni, verni; — **szól**, **durrán** a' puská is.
- Szorítani** l. sarkalni, nyomni.
- Szórni** l. széthordani. — **Szórátag** fegyver.
- Szóródni** l. elhányódni v. szórakozni; **szórakozó**: sich zerstreuen.
- Szökdécsel** az öz; innen **szökdécselés**, **szökdelés**: öz' járásaméncse.
- Szökni** l. elillani; tesz azonban annyit is, mint ugrani, **szökenni**.
- Ször-ellen** v. **ször**-vissára, **simulta ellen**; **ször**-mentiben az az: **ször**' **simúlása** után.
- Szörét-hány**ni: färben, verfärben, abhären; ugyan az **me-lyedni** is.
- Szörzalónka**: Haarschnepf.
- Szöss** l. csöpű; **kőz** v. **fojtás**.
- Szuszog** a' borz.
- Szűköl** a' vadászeb, **vadászat**-v. **hajtásra leledztében** l. **vinnyog**.
- Szünnep**: feria, mint ünnep: festum v. festus dies.

T.

- Tacs kó: Dachshund l. löcslábu.
 Tajtékzik, habzik mérgeben a' csámesogó vaddisznó' szája.
 Tá k v. folt.
 Talpas: medvének tréfás neve (Schlagbär): valamint a' nyúlé
 Tapsi-füles (Lampe).
 Tanítani, oktatni vizslát: dressiren; más vadászbet: ab-
 richten.
 Tatarozni, foltozni, gányolni p. o. hálót v. sövényt.
 Tejdíne! tejdíne! (te ide ne!) kopókat vad fris nyomához
 előhívó mód.
 Tél-túl: tétova, botorúl; 's így botor v. tétovázó, botorgó,
 botorkázó.
 Té pni l. szaggalni.
 Teríti: 1) fűrjogdozásokor hálóját a' vadász; 2) elteríti, clejti,
 ellövi, felbuktatja lövése által a' vadat; 3) teríti, szórja
 rosz-hordásu fegyver a' srétet.
 Terítőháló l. lepelháló.
 Tespedés, tespenet: torpor; t e s p e t e g: torpescens; tes-
 pedeznek a' teletszaka szendergő vadak.
 Tien (tiens) l. giró.
 Tilalmas, tilos olly hely, hol felsőbb engedelemmel va-
 dászat 's madarászat tiltatik (Gehege, Waldverbot); és pe-
 dig néhol a' hímszarvas September' 15-től Június' 1-ő nap-
 jüig; — a' suta Január. elejétől Sept. kezdetéig; dāmva-
 bika egész esztendő alatt lödöztetvén, a' nőstény Mart. ele-
 jétől Máj. 16-káig; — vaddisznó, nemesség által egész esz-
 tendőben, hadítiszt által Febr. 2-kától Octób. 16-káig lö-
 vethetik; — nyúl erdőben és szántóföldek közt Febr. ele-
 jétől aratásig, vagy jobbágy-földön vetéstől aratásig, kaszá-
 lókban Apr. végétől széna és sarjú-takarásig, szőlőben Febr.
 elejétől szüretig nem szokott lövetni.
 Tilalom-tábla: azon fatáblácska, melly tilos hely' szélén
 oszlopra szegezettvén közönségesen vadállatok' és mada-
 rak' képeivel, 's illyféle felírással: Tilalmas a' va-
 dászat és madarászat, - vagy: ne vadász, ne
 vágj fát, ime látod tilalmát, 's a' t. van bé-
 festve.
 Tipeg-tapog mindénütt a' vadász.
 Tojó, jérece v. nőstény (Weibchen), mezci madaraknál: Düsel,
 Sicke, Sic.
 Tojózni l. petélni, petézni.
 Toka: Koder, függő állkövérség.
 Tollaszkodni, tollai közé vagdosni, leginkább viz-szélre
 kiúszó szárnyas-vad szokott; tollát egyengetni.
 Tolvaj-puskás l. alattomos (Wilderer, Wilddieb, Aasjäger).
 Tompor, tompora: Lenden.
 Tökéletes növéssü v. korácsú szarvas: hochverreckt; teljes ko-
 rú v. korácsú: vöhlig verreckt.
 Töltetni: laden; — töltésméreték Lademass; — töltés-
 tok l. patron.
 Tömög: massa; — tömör: massiv.

- Tömlőre-nyúzni** annyi, mint val bőrét hátulsó lábainát kezdve a' nélkül, hogy hasán kihassíttatnék, egészen le húzni.
- Toprong** a' farkas szorultában (Beregi szó) l. Gvadányi' munkáját is vadászat' leírásában löbb helyen.
- Torz:** Caricatur, Zerbild; torzani: verzeren; meg van **torzomborz** v. **torzonborz** szavunkban.
- Tör,** török l. hurok.
- Törlöttü:** azon ruhadarab v. rongy, mellyel a' puszkaszárn és cső törlöngtetetik (Wischer).
- Törtetni:** sűrűn keresztül menő farkasul mondatik.
- Turkálni,** túrni: vaddisznó szokása (aufschlagen, breehen); **turás** v. inkább **turjány** (Pest vgyei szó): Gubresch.
- Turbékol** a' galamb, v. bűg, burukkol (erdélyisen).
- Tűz eskedni** l. hirtelenkedni, szeleskedni, hevenyekedni, bakafántkodni.
- Tűz-szerszám** (Feuerschloss) az, melly kova 's aczélfal van ellátva.

U. Ü.

- Ugatni** l. hajtani. — **Ugatás:** Gelaut, Bellen, GeBell.
- Ugrásban-lőni** v. akkor lőni a' vadat, midőn fektéből 's hevertéből felpattan.
- Ujjongani,** kurjongatni, kajdászni.
- Undok,** galád, csűf, rút, csunya, sunda, fertelmes, ocsmány, undor, utálatos, rusnya, mocskos, piszkos, lepceses, szurtos, szurmos, szurkos, czirmos, 's t. e' f.
- Urbáriális-vadászat** l. szakmány-vadászat.
- Úszítani** l. nekibiztatni, bátorítani (anhezen).
- Úszni,** úszkálni: vízi madarokról (rudern).
- Utána-lőni** l. hoszában, végig v. hozzanta.
- Ügetni** v. igetni lő és farkas szokott (traben).
- Ülnek** tojásou költéskor a' madarak. — **Ülős** annyi mint kotlós.
- Ültiben-lőni:** ülő állatot v. madarat puszkálni.
- Üszke,** ünö, v. üszöborjú: szarvas és öz nőstény-borjúról mondatik.
- Ütőszerszámú fegyver** (Percussions), röviden: ütő-gőcz.
- Üzekedni** l. pázani; üzekszik az öz is.
- Üzni** agár szokta a' vadat (verfolgen, hezen); innen üzetett vad (gchezt).

V.

- Vaczok,** alom: vaddisznó fekhelye (Kessel); így nevezi azonban a' német a' borzlyukbeli tágasb üregét is.
- Vadaskert:** hol különféle vad ápolgattatik (Thiergarten, vivarium).
- Vadász** l. lövész. — Szoros értelemben csak annak kellene vadász nevet viselni, kinek vadakat ápolgatni, vadászatot 's vadász-eszközöket elrendelni tanúlt mestersege, 's kenyér-

- keresése: jelenidőben mindazáltal közönségesen vadásznak neveznek 1) minden mákszürke v. zöld ruhájú szarvaskéses ezfira inast (Leibjäger, Leibschütze, Büchspanner); — 2) mindent, ki a' vadászatot kedvtelésből örömet gyakorolja.
- Vadászat, vadászás: Weidwerk, — vadászni: weidwerken.
- Vadász-balta: rövid-nyelű szekerecske, mely vadászatot medve ellen v. elejtett erőszakos nagy-vad' agyonveretésére használtatik.
- Vadász-beszéd v. monda: azon beszédmód, melly némelly kifejezésekben vadászok közt forog fen (Weidsprache, Weidsprüche).
- Vadász-dal: víg dal, melly vadászat' végzetével v. valamelly nevezetes nagy vad' elejtésekor különféle harsány eszközök' zengése mellett énekeltetik.
- Vadász-dárdal, medve-kés.
- Vadász-eb v. gyévé-eb: mindazon kutyák, mellyek vadászatra fordítottak, akárminly fajuk legyenek is.
- Vadász-ebéd: hamarjában 's leginkább sültekből készült kurtafalatozás, 's ennél fogva villás-ebédnek is mondják a' villás regveli' (Gabelfrüstück) hasonlatára.
- Vadász-eszköz, készület, műszer mind az, a' mi vadászatkor v. vadász' védelmére v. vadak' elejtésére 's fogdozására szolgál (Jagdapparat, Jagdwesen).
- Vadászfogas l. mentség. Vadászfogas, fortély minden mód, mellyel bármilly vad mesterségesen elejtetik, agyonzuratik v. megkerítettik.
- Vadászháló (Zeug) általánosan minden háló, melly vadfogdozásra vagy körülkerítésre alkalmaztatik.
- Vadászkorbács l. karikás-ostor.
- Vadászkürt: leginkább kopókali vadászatot használó 's ökörbalszaryból készült rezes v. bádagos végű kürt (Jagdhorn). — Füllhorn, cornucopiae: d é s z a r v; a' d ú s szónak gyökere d ú, mint a' búsnak b ú.
- Vadász-lepel v. lepedő: azon posztó v. erős vászon készület, melly nagy-vadak' elzárására 's feltartóztatására vettetik meg (Jagdtuch, Jagdzeug).
- Vadász-ló, melly vad-üzésnél v. meglopásnál tesz szolgálatot (Schießpferd, Jagdklepper) vadász-gabancs.
- Vadász-öltözet: azon különféle szabatu, de mindenkor zöld színnel jelölt ruha, mellyet szolgálatbeli vadász viselni köteles.
- Vadász-pecsét: gömbölyeg formájú pecsét, millyennel hajdan Királyink vadászatot éltenek.
- Vadász-sípna k nevezik általánosan mindazon kisebb-nagyobb sípocskákat, mellyekkel egyik v. másik vadat csalogatni 's lövésre hívni-kecsegtetni szokás (Locke, Lockpfeife, Wildruf, Lockhorn). — Csalogány v. csalsíp.
- Vadász-v. lövésztársaság: Schützenwehr.
- Vadásztarisznya: borjúbőrűl készített hoszas tarisznya, mellybe nem csak vadat, hanem puskát egész szerszámjág rejthetni 's cső ellen fedhetni (Weid- oder Jagdtasche).
- Vad d i s z n ő: Wilde Sau; — k a n: Keuler, Keiler; — k o c z a, Bache, Bachin, v a d k a n - a g y a r: Rüssel, Gewehr, Gewerf; f a r k a: Pürzel.

- Vágni** annyi, mint hordani; jól vágta, mellé-v. körül vágta t. i. a' srétet (göbecest).
- Vakon tölteni** l. fojtásra.
- Vaktában v. vakonta löni** l. gondolomra; potomra, szerencsére löni.
- Valló!** vaddisznó' közelgetésére 's jövetelére figyeltető mód.
- Vándor, vándorló** l. költöző, költözködő.
- Vár,** bevár a' vad, midőn közel 's jó lövécsnyi távolságban két fel a' vadasz előtt (halten).
- Vas-sulyom:** vasmaeska (horgony) formára görbített vas, melly leginkább farkas-hiúz - 's rókafogó vastörhöz köttetvén a' törbe hágott vad által odább vonzoltatik, 's annak könnyebb feltalálására kalauz, ha t. i. úgy köttettt le a' tör, hogy azt a' belehágott farkas v. más vad helyéből nem mozdíthatja ki, törött lábszárát rája el 's odább áll; felsulyomozni a' tört.
- Vas-tör:** kisebb-nagyobb alkatú ismértes vas-eszköz, mellyel különféle emlős és szárnyas vadat fogdoshatni (Tritteisen, Tellereisen).
- Vavákol** a' kánfűrj, minckelőtte hangosan verni v. pitypalattyozni kezd; van azonban olyan is, melly pitypalattyozás helyett többnyire csak vavákol, 's az illy fűrjet vavákolónak nevezik.
- Váz-zsineg** l. rémzsineg; innen vázzal körülvenni, körülvázolni, rémezni annyi, mint rémzsineggel megkeríteni, váz-zsinegezni, rémzsinegegni.
- Veczkend** az elesett vad v. lánykolódik, vonaglik, fetreng p. o. vérben.
- Védagár:** melly az elfogott vadat társaitól elvévén, ráfekvés v. első lábaival megnyomás által oltalmazza, 's szétszagatni nem engedi (Retter).
- Vedleni** l. lohosodni, lohodni, verdeni. — Verdik: tolla hull; vedlő, vedleteg.
- Végig-löni** l. hosszában, - utána - löni.
- Végig-nézni** l. czélozni.
- Vérezni, vérzeni** l. sebesíteni, göbecestni, galacsozni.
- Verni** l. pitypalattyozni, szólni. — Énekelni, csattogni, zengeni, hangicsálni, fityólni, vappolni, károgni, vijjogni, rikogni, esörögni, csiripolni, czinegni 's a' t. madarak' hangjairól-szózatairól mondatik.
- Verőcze** l. kertelet.
- Vesztegj!** still, halt! — Vesztegcsend, veszteglet: malacia.
- Vezetni** l. ellábolni; a' csapatot v. egész csordát vezető sutáról (vezérsuta) mondatik (kopf-führen).
- Vigályos:** ritkás p. o. élet (Pest vgyei szó); vigályos erdő; gyér is rokon értelmű vele (Erdélyi szó): gyéren kelt az élet.
- Vigyázni** l. figlelni, hallgatódzni.
- Vigyázó** l. szemes, szemfüles.
- Vigyázz!** egyik vadásznak másikra v. hajtókra bizonyos vad' felveretésekor 's megláttakor kiáltása (hab' acht! - wahr zu!).
- Vijjog** a' sas, midőn levegőben magasán repülve viaskodik 's egymással verekszik. — „És a' sasok' vijjogása a' vándort megdöbbenti.“ Himfy.
- Villogni** farkas és hiúz szokott.

- Vinnyog a' kutya**, ha vadat sejdít 's utána nem boesáttatik l. szűkül.
- Viskó**, vityilló: gunyhó, hajlék, kunyhó; putri (földalatti viskó v. ház).
- Vissza! hátra!** — vadászre kiáltás, hogy az a' vadász' háta megé, megette v. utána menjen, hátráljon v. hátramaradjon (zurück).
- Visszaesapni** azon vadról mondjuk, mely hajtók közt tört keresztül és visszazaladt (durchbrechen, durchgehen).
- Vizi-vadászat**: Wasserjagd.
- Vizsla**: fogoly, fűj, nyúl 's más hamar meglapuló és sűrű helyen örömet bajkáló vad-keresésre legalkalmasb isméretes vadász (Hühnerhund, Vorstehund); innen vizslázn: vizslával vadászni, mint kopózni.
- Vizsga**, szemfüles legyen a' vadász főkép állásban, lesben.
- Vonzolni** dögöt valamely helyen: Geschleppe machen; — dögvoncolás.
- Vonóadás** l. huzódni.
- Vontcső**: azon kurta, erős puskacső, mely kivúlról szögletekre vétevécn, belül többnyire rovasos, és leginkább galacsra v. golyóbisra használtatik; innen vontcsővű-puska v. rövidebben: vontcső. (Stuz.). — **Vontcsővű vadászpuska**, röviden: vadász vontcső (Pürschbüchse).
- Vonulás** l. huzódni.

Z.

- Zaklatni** összevissza - kergetni, úzni, zavarni.
- Zamánczos**, zamajgós (Heves vgyei szó), zamangós, ónos időben vadászni, azaz: midőn hideg ónos esőben fagy, 's a' föld sima jéggel borítottatik el, 's mintegy tükrözdik síkamósága miatt.
- Zándor**: tulajdonképen az, a' mi németül Stenker, de talán használható Abenteurernek is; ezt némellyek **Kalandor**-nak nevezik.
- Záp**, zápu a' tojás.
- Zárlat**: sequestrum; zárnok: sequestri curator; innen zárlatos v. zárlatag erdő v. jószág: sylva v. bona sequestro affecta, — mint caducitas: gyarlát, caducus: gyarlatos v. gyarlatag.
- Zera**: özborjú. Mátrasági szó.
- Zománcozni**, zománczozat p. o. a' puskán.
- Zsarnok**: tyrannus, dühöncz: Wütherich; zsarnoklani: tyrannisare. — Ki vadállatokon kegyetlenkedik, az dühöncz nem zsarnok.
- Zsibogni**, zsiibogni, zsiibogni l. hemzsegni; innen zsiibaj, zsiibaj l. Gvadányi vadászati leírásait. — **Zuhatag**: cataracta, Wasserfall; ilyenek omlatag (deciduus), függeteg (pendulus), görgeteg, mozatag, 's t. mint rengeteg, hervatag.

Ila talán Munkámban előkerülő némelly szokatlan kifejezés vagy tájzó szándékom' ellenére e' szókönyv-

ből kimaradt volna, az, reményem, maga helyén vagy az illető értékezésbeli tárgynál elég világosan meg lesz magyarázva.

TOLDALÉK.

Madarak' kitömetésmódja.

Gyakran lehetünk vagy foghatunk oly madarakat, melyeket ritkaságok-szépségek miatt, legalább mutogatás kedvéért örömet megtartanánk: illy esetben tehát nagy hasznát vehetni a' madártömés tudománynak; 's ezen tekintetből nem lesz felesleg ezen módot röviden előadnom. A' meglőtt vagy megfogott madár' bőrét, ha lehet mingyárt melegében, hátán azaz vállak közt, vagy a' mi sokkal jobb 's könnyebb málan vagy hasán vágjuk fel 's vigyázva éles késkével nyúzzuk le, úgy mindazáltal, hogy a' madár' tollait nagyon össze ne törjük, sem bőrét össze ne szaggassuk; ha bőrét egész kaponyájáig lehúztuk, agyának hátulsó részén vagy tarkóján keresztül szedjük ki velejét, a' húst nyakesontjáról szépen szeddeljük le, 's testétől tőben vágjuk el, a' fejében volt velő helyett timsós vagy az alább érdeklendő, eczetbe mártott gyapotot (pamutot) vagy rongyot tegyünk, 's a' bőrét vonjuk rá. Mindezek után előveszünk a' madár nagyságához alkalmaztatott vastagságú két drótot vagy sodrányt, 's azt úgy görbítgetjük össze, hogy egyik vége a' madár' nyakába, más két vége pedig annak két ezombjain 's lábszárán keresztül egészen talpába szolgáljon, annak vége a' madár' mind szájából mind talpából jól kiálljon, 's mind a' három helyen vastag ezernával vagy vékony zsineggel a' csonthoz köttessék. Ez meglévén, a' bőrt a' drótra húzzuk, 's az említendő eczettel vagy más e' végre készült kenőccsel vagy porral kikenjük,

papiros-darabokkal, mohhal, csepűvel, lűrészporral, vagy más egyébbel lassankint kitömjük, 's vigyázva bevarrjuk; — minckelötte azt természetes állásába helyeztetnök, szemeit kivesszük, szemeüdreit minden nedvességtől száraz rongydarabbal kitörölgetjük, timsós-cetzettel megnedvesítjük, 's volt szemeihez idomított nagyságban és színben annak rákszemből vagy üveg-ből más szemeket csinálunk 's festünk; végre pedig azt kifürott jó vastag deszkára drótnál fogva felállítjuk, szárnyait spanyolviaszszal le raggatjuk, nyakát 's egész testállását addig igazgatjuk 's illesztgetjük, míg természeti állás-módját eltaláljuk: ekkor száját, minckutána az abból kiálló drót' végét elvágtuk, orrán keresztül vont ezérúnál fogva lekötjük; feltéven, hogy a' madár' nyelve, gégeje, kövérsége 's más húsos részei rendezen kiszedettek. Ha az így felállított és száradás végett árnyékos szellős helyre tett madár' orra 's láb-szárai természeti színöket el találának veszteni, azt kifestés által szükség helyre pótolni; melyre nézve nem lesz felesleg, mingyárt meglövés vagy fogás után a' kitömésre szánt madár' szeméinek, láb-szárainak 's orrának színét különös papirosra feljegyezni. A' kitömetett madár, ha mingyárt kitöméskor valami hathatós ótalom vagy védszerrel nem látjuk el, közönségesen rothadásba, enyészetbe indul, vagy rövid idő alatt molytól emésztetik meg; erre nézve különféle vegyületeket használnak, mellyek közt nevezetes és sok által ajánlatik azon por, melly lúgsó (Kali causticum) 's halzsír elegyítésből származik; végy t. i. ezen két szerből bizonyos mennyiséget 's mindaddig keverd egymással, míg belölök szappanforma nem válik, mellyet megszáritván, reszeld apróra 's ebből egy keveset égettborban feloldozott kámmforral kenj a' kitömetendő madár' bőrére, 's mind rothadástól mind molytól megmented. Vagy pedig végy két icze erős borecztet, egy marok konyhasót, négy lat veres vagy fejer timsót, tíz darab veres paprikát magvastul, mellyeket ketté szaggatván főzd konyha és timsós cetzetben, míg az mintegy félig leforr: akkor tedd földre a' tüztől, hűtsd meg, szedd ki belöle a' paprikát, 's üvegbe tölt-

vén szükséges használatra tedd el. Ezen cezettel kikent madárnak bőre sem rothadásnak nem indul, sem pedig moly által olly hamar nem rongáltatik meg. Mindazon különféle más keverékeket, mellyek többnyire kénesőből, 's más mérges vagy marazona (causticus) szerekbül készittetnek, itt elhallgatom, mivel az imént idéztem igen olcsó 's egyszerű cezet is elegendő arra, hogy a' kitömött madár, hébe-hóba történő kiporolgatás mellett, sokáig sértetlen vagy rothasztatlan állhasson.

KÚTFÓK ÉS SEGÉDKÖNYVEK,

MELLYEKET E' MUNKASZERZÉSBEN HASZNÁLTAM.

- P**yrphilus Feuerwerkerkunst und Büchsenmeisterey m. Kupf. Frankfurt 1703 in 8.
- II. T. von Fleming. Der vollkommene teutsche Jäger. Leipz. 1719. 2 Bde. f.
- S. Julien, gründlicher Unterricht der Theorie und Praxis der heutigen Büchsenmacherei. m. Kupf. Nürnberg. 1733. 8.
- Der Dianen hohe und niedere Jagdheimnisse von Johann Tänzern. Leipzig. 1734. f.
- J. G. Leutmann. Nachricht von gezogenen Büchsen und verschiedene Anmerkungen vom Schiessen. m. Kupf. Nürnberg 1735. Frankfurt und Leipz. 1752.
- G. T. Möller. Mittel eine Fertigkeit zu erlangen im Fluge und Laufe zu schiessen. Frankfurt 1753. 8.
- Der gerechte Jäger, welcher das Schiessgewehr gut brauchen lehret. Stuttgart 1776. 8.
- De Luc Reisen nach den Eisgebirgen von Faucigny in Savoyen. Hannöversches Magazin 177.
- Döbel H. W. neueröffnete Jägerpractica. 4. Thle. m. K. in fol. Leipzig. 1785.
- Versuch über die Gewehrfabriken, die Schiess-Kunst und das Jagdwesen. A. d. Eng. von G. C. Timaeus. Leipz. 1792.
- Bechstein J. M. Naturgeschichte der Stubenvögel. m. K. 8. Gotha 1800.
- Betrachtungen über das Schiessen mit der Schrotflinte, aus dem englischen der zweiten Ausgabe übersetzt. Leipz. 1801. in 8.
- Versuch einer historischen Beschreibung aller ehemaligen und jetzt üblichen Wehr- und Waffen-Arten etc. von Joh. Christ. Hendel. m. 11. K. Halle 1802. 8.
- J. G. Meyer, vollständiger Unterricht im Scheibenschiessen. m. K. zweite Auflage. Mannheim. 1805.
- Thon J. nützliche Handwörterbuch für angehende Forst- und Waidmänner 8 Marburg. 1807.

- Fr. Xax. Berger, Kurzer Unterricht über die Einrichtung, Conservation, zweckmässige Behandlung und wirksame Anwendung des Feuegewehrs. Wien. 1809. 8.
- II. Anschütz, die Gewehrfabrik in Suhl im Hennebergischen etc. m. K. Dresden. 1812.
- Anweisung zum Scheibschüssen und vollständiger Erlernung dieser Kunst. Grossehayn. 1812, 8.
- Handbuch für Jäger, Jagdberechtigte und Jagdliebhaber v. G. Franz Dietrich aus dem Winkell. 5 Thle. zweyte Auflage. Leipzig 1820—1822.
- Die Schiesskunst, oder vollständige Anweisung zum Schiessen mit der Büchse, Flinte und mit Pistolen, sowohl auf dem Schützenhofe, als auch auf der Jagd; von Christ. Fr. Gottfr. Thon Sondershausen 1822. und vollständiger Unterricht, alle Arten zur Ausübung der hohen und niedern Jagd nothwendigen Hunde abzurichten.
- Handbuch der Jagdwissenschaft v. Bechstein. Nürnberg und Altdorf. Hartig's Lehrbuch für Jäger.
- Der vollkommene Jäger mit dem Vorsteh-Hunde, und sichere Schütze, vom Forstmeister Hoffmann und von Carl Timlich. Wien. 1824.
- Der geschickte und erfahrene Jäger, v. J. C. v. Renbrand Oberförster. Linz. 1825.
- Allgemeine deutsche Real-Encyclopædie für die gebildeten Stände (Conversations-Lexicon) in zwölf Bänden. Lpzig. F. A. Brockhaus 1827. Siebente Original-Auflage.
- F. G. Leonhardi, der Förster und Jäger in seinen monatlichen Amtsverrichtungen. Vierte Auflage, neu bearbeitet von Dr. C. M. Schilling. Leipzig. 1828.
- D. J. Tscheiner, Vogelfänger und Vogelwärter. Pest 1828. Zweite Auflage.
- Die Jagdkunst, oder Weidmanns-Sprache entworfen von Stephan Behlen. Kaschau. 1829: — 's több e' Munka' folytában az illető czikkelyek 's jegyzékeknél híven előidézett könyvek 's időszak - írások.

FOGLALAT.

ELSŐ RÉSZ.

Vadász és Madarász Kalendárium	Iap.
Januárius	3
Februárius	8
Márczius	11
Április	15
Május	20
Június	24
Július	28
Augusztus	31
September	35
Octóber	38
November	42
December	45

MÁSODIK RÉSZ.

Háló - készítés	49
Szarvasfogó háló	50
Őzfogó háló	—
Rókafogó lepedő (lepel) vagy terítő-háló (Deckgarn) .	51
Rókafogó hálózásák (Dachshaube)	—
— kerítő-háló	52
Nyúl fogó háló	—
— kettős - háló	53
— les - háló	—
— borító - háló	54
Borz - zsák	55
Tengerinyúl - fogó hálós - zsacskó	56
Tengerinyúl - fogó sövény - háló	56

	lap.
Fácányfogó sövény - háló (Steckgarn)	56
— csapó - háló	57
Fogoly - hálók	—
Csúcsos fogoly - háló (Hamen, Treibzueg)	—
Sövény - háló fogoly - fogásra	59
Fedele - háló fogolyra (Schneehaube)	61
Fürj - háló (Tyrasz)	62
Fürjnek sövény - 's csúcsos - hálóval fogdozása	63
Fürjnek vizsla mellett hálóval fogdozása	—
Erdeiszalonka' fogdozása sövény - hálóval	64
— — függő - hálóval	—
Sárszalonka - fogás tyrasszal	—
Vadludak' 's ruczák' hálóba fogdozása	65
Vadruca' fogdozása csúcsos - hálóba	—
Seregélyfogó - háló (Trommel)	66
Pacsirta - háló (Lerchennez)	67
Pacsirtának madarásztűkör mellett hálóval fogdozása (Ler- chenspiegel)	68
Pacsirta - sövényháló	70
Fülmile - (csattogány -) háló	71
Fülmilének háló nélkül fogdozása	72
Különféle madaraknak ivőhelyen hálóval fogdozása	—
Különféle madarak' fogdozása hálófalakkal	73
Különféle madarak' éjjel fogdozása egyes-hálóval	—
— — — — kettős - hálóval	74
Ragadozó madarak' hálóval fogdozása kisbagoly mellett.	—
Ragadozó madarak' fogatása négy hálódarab közt	75
Csapó - hálók (Schlaggarn)	76

H A R M A D I K R É S Z .

Különféle vadak' vadászatmódja	76
Szarvas - vadászat	77
Szarvas - lesés	—
— meglopás	79
Szarvast hajtókkal vadászni	80
Szarvasnak hálókkel, lepékkel vagy rémszineggel elzárá- tása, 's lóhátan kutyákkal kifárasztásig üzetése	82
Dámvad - vadászat	84
Őz - vadászat	—

	lap.
Vaddisznó - vadászat	85
— lesés	—
— meglopás	86
— hajtás	—
Vaddisznónak kutyákkal fogatása	—
Vaddisznó - fogdozás	88
Medve - vadászat	—
— keresés	—
Medvének kutyákkal fogatása	89
— verembe fogatása	90
Farkas - vadászat	—
— hajtás	—
— békerítés	91
Farkast lövésre csalogatni	—
— leskunyhóból lesni	92
— sövénykerítés közt fogni	—
— verembe fogni	93
Farkast Berliini vastörbe fogni	94
— közönséges vastörbe fogni	—
Farkasnak lóhátról elveretése	95
Hiúz - vadászat	—
Hiúzt rémszineggel 's hálókkaal körülkeríteni	96
Vadkecske - vadászás	—
Róka - vadászás	—
— lesés	97
— hajtás	98
Rókát kopókkal vadászni	—
Rókának agarakkal fogatása	—
— lóháton kutyákkal üzetése	99
Rókát kiásni	100
— kifüstölni	101
— hálóval fogni	—
— vastörbe fogni	—
Nyúl - vadászat	103
— lesés	104
Nyulat rémszineggel körülkeríteni	—
Nyúl - nyomozás	105
— hajtás	—
Nyulat kopókkal vadászni	108
Nyúlnak agárral fogatása	109
Nyulat hálókkaal fogdosni	110

	lap.
Nyulat drót - hurokba fogni	110
— lóháton kutya nélkül elverni	—
Nyúlnek karvallyal fogatása	111
Borz - vadászás	114
— lesés	—
Borz - kiásás	—
Borznak kutyákkal éjjeli hajtatása	115
— vastörbe fogatása	—
Nyest - vadászás	—
— nyomozás	—
Nyestnek vastörben, csapdában fogatása	116
Vadmacska - görény - vadászás	—
Vidra - tengerinyúl - vadászás	117
Siketfajd - vadászás, meglópás	118
— keresés	119
Nyírfajd - fáczány - vadászat	—
Fáczánynak vizslával kerestetése, hálókka fogatása, fán meglópása, hajtatása	120
— lószőrrel fogatása	121
Túzok - vadászás	—
Hattyú- és daru - vadászás	122
Császármadár - és fogoly - vadászás	123
Fürj - haris - vadgalamb és gerlicze - vadászás	125
Vadlúd - vadászás	126
Vadruca —	127
Vadruczának hálóval - lószőrrel fogatása, hívó-vagy csal- récze mellett lövése	129
Vadruczának, vashoroggal fogatása, és szárcsa - vadászás	150
Kolcsag - gém - erdeiszonka vadászás	151
Erdeiszonka' lesése, vizslával kerestetése, hajtatása 's a 't.	152
Sárszonka - és bibicz - vadászás	155
Ragadozó v. orv - madarat fülesbagoly mellett löni	154
Sasnak két sövény közt könnyű fogatása	155
Az elejtett vagy megfogott vadakkal bánás	156
A' vadnak megöletése	137
Vadbőröket romlás nélkül eltartani	138
Lövés - pénz	—

NEG YEDIK RÉSZ.

	lap.
Lépcsőzet, vagy léppel madarászás' különféle módja:	
— Lépkészítés	141
— Lépet lenolajból készíteni	142
— Lépfá vagy madarász - pózna	—
— Lépvessző-készítés, és kisbagoly melletti madarászás	145
— Fenyves - madarakat léppel fogdosni	144
— Seregélyt lépszíneggel fogni	145
— — léppapíros tekercsel	—
— Ivóhelyen léppel madarászni	—
— Pintynek lépvesszővel fogatása	146
— Fűlmile - féléknek — — — — —	147
— Lámpás mellett lépvesszőkkel éjjel madarászni	—
— Czinegét sípocska mellett lépvesszővel fogni	—
— — hívó mellett fogdosni	148
— Lépcső kalással madarászás	—
— Kiszabadult madarat könnyen megfogni.	—

ÖT ÖDIK RÉSZ.

Eseklőszet vagy hurkászat, és csapdászat:	
— Lőszőr - hurkokat készíteni	149
— Különféle madaraknak lőszőrrel fogatása	150
— Fáczányt lőszőrrel fogni	—
— Fogolyt — — — — —	151
— Fogolynak vetés közt lőszőrrel 's lőszőr - hurkos abroncsba fogatása	151
— Erdeiszalonka' fogatása lőszőrrel 's facsapdával	152
— Fenyves - madarakat 's vadruczákat lőszőrrel, úgy ez utóbbiakat félabroncsban lőszőrrel fogni	153
— Különféle szalonkák', tengelic' 's kendericze' fogatása lőszőrrel	154

HATODIK RÉSZ.

Különféle vadász - eszközökrül:	
— Szarvaskés (handzsár)	145
— Vadászdzárda vagy dzsida	156

	lap.
— Berlíni vastór, közönséges vastór, váz-rémzsineg	157
— Vadászkürt	158
— Nyestfogó	—
— Fogolysíp	160
— Császármadár - fürj - bagolysíp	161
— Szárcsa - bibicz - czinegesíp	162
— Foglyász csapókalitka	—
— Csapókalitka	163
— Csipde vagy csiptetőfa	164

H E T E D I K R É S Z.

Magyar vadászszavak és kifejezések, néhány hozzájuk közel 's távol rokon melléklettel	165
Toldalék	202
Kútfők	205

E' MUNKÁT LÉTRE SEGÍTETTÉK:

A.

Aigner Ignác Úr Budán.

Aigner Imre Úr, szabad Kir. Szeged Városa első Aljegyzője.

Aigner József Úr, sz. kir. Szeged Városa Tanácsbelije.

Albrecht József Úr, Pesten Eggenberger József Könyvárosnál.

Antonovics (Almási) Albert Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye
másod Alispánja.

Antonovics (Almási) Kálmán Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye
Táblabírája. Zomborban.

B.

Balla Károly Úr, több Tekint. Ns. Vármegyék Táblabírája, 's
Tek. Pest Vármegye' Kapitánya. Pesten.

Balogh Mihály Úr, Gazdaság - gyakorló. Szentesen.

Barta Károly Úr, Tekint. Ns. Arad Vármegye Aladószedője.
Aradon.

Bártfay László Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi György Úr
Ügyésze.

Báthory József Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi György Úr Tisz-
tartói Inoka. II. M. Vásárhelyen.

Báthory István Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi György Úr
Nyir-Báthori Inoka. Nagy-Károlyban.

Bauerfeind Ferdinánd Úr, Gyógyszertáros. (Patikárius). Szegeden.

Beszterczey György Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi Lajos
Cs. Kir. Aranykulcsos Úr Inspectori Inoka. Erdődön.

Beznák (Beznákfalvai 's Kernetzi) idős Ignác Úr Tekint. Ns.
Nyitra Vármegye Leveltárnoka.

Bitnicz Lajos, Szombathelyen Kir. Oktató Úrnál 2 előfizető.

Bogor Lajos Úr, a' Tekint. Királyi Törvényes Tábla Hites Jegyzője.
Zomborban.

Bogyo (Verbéli) János Úr, Nemes Verebélyi 's Szent-György Ér-
seki-Székeknek Szolgabírája, és több Tekint. Ns. Várme-
gyék Táblabírája. Nyitrán.

- Boldizsár Úr, Coburg Herceg nevet viselő 8-ik Huszár Ezredbeli Főhadnagy. A r a d o n.
- Boronyai László Úr, Csász. Kir. Főhadnagy (Bölcskén Tolna Várm.) P e s t e n.
- Boros Sámuel Úr, Szentcs. M. Város hites Jegyzője. S z e n t e s e n.
- Bradács Ferencz Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Ő Ns. Tisztartóságának Naposírója. H. M. V á s á r h e l y e n.
- Brátyevacski János Úr, Zombor sz. Kir. Városi Erdőtiszt. Z o m b o r b a n.
- Brezanóczy György Úr, Mélt. Gróf. Károlyi Lajos Ő Nagysága Nagy-Majthényi Ispánya. E r d ő d ö n.
- Brogányi (Brogányi) Jób Úr, több Tekint. Ns. Vármegyék Táblabírája, és több Nemes Nemzetségek Ügyvéde. N y i t r á n.
- Brüncz József Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi István Csász. Királyi Aranykulcsos Úr Főthi Uradalmi Tisztartója. P e s t e n.
- Burg Károly Úr, Mélt. Gróf Károlyi István Ő Nagysága Titokuoka P e s t e n.

Cz. és Cs.

- Czilinger Ferencz Úr, Méltóságos Nagy-Károlyi Gróf Károlyi István Csász. Kir. Arany Kulcsos Úr Ispánya. H. M. V á s á r h e l y e n.
- Czintula (Nemes Militicsi) János Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye első Aljegyzője.
- Csúzy János Úr, a' Herceg Coburg nevet viselő Cs. Királyi 8-ik Huszár Ezredbeli Hadnagy. A r a d o n.

D.

- Desszőffy Agoston Úr, Mélt. Gróf Ő Nagysága. Eggenberger Könyvárosnál. P e s t e n.
- Dezsőffy János Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Cs. Kir. Aranykulcsos Úr Ő Nagysága Tóth-Megyeri Inspectori Irnoka.
- Dombrády János Úr, a' Mélt Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Számtartója. H. M. V á s á r h e l y e n.
- Dondon Marton Úr, Urad. Tisztartó. S z e g e d e n.
- Draskovich János Úr, Vasáros. H. M. V á s á r h e l y e n.
- Dudásy János Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi György Úr Ő Nagysága Ömbölyi Ispánya. N a g y - K á r o l y b a n.

E.

Eggenberger József Úr, Könyváros Pesten. 2 példányra.

F.

Faliczky János Úr, Nagy-Váradi Oktató. Eggenberger Könyvárosnál Pesten.

Faragó János Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Keresztesi Kasznárja. Pesten.

Farkas István Úr, Aladószedő. Szegeden.

Fejérváry Miklós Úr, Eggenberger József Könyvárosnál Pesten.

Fodor Károly Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Ő Nagysága Revisora. Nagy-Károlyban.

Folkusházy Pál Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi Lajos Cs. Kir. Aranykulcsos Úr Tóth-Megyeri Kasznárja. Pesten.

G.

Gálffy Imre Úr, Coburg Herczeg nevét viselő Csász. Királyi 8-ik Huszár Ezredbeli Főhadnagy. Aradon.

Ghiczy Ignác Úr, Mélt. Gróf Eszterházy Józsefnek Igazgatója. Eggenberger József Könyvárosnál. Pesten.

Gloszer József Úr, Mélt. Gróf Szécsenyi Lajos Józsefnek Igazgatója. Eggenberger József Könyvárosnál. Pesten.

Günther Ignác Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Ispányi Írója. H. M. Vásárhelyen.

H.

Halász József Úr, Uradalmi Revisor. Szentesen.

Hegedűs Márton Úr, Eggenberger József Könyvárosnál. Pesten.

Helméczy Mihály Úr, több Jeles Nemzetségek Táblai Ügyésze. Pesten.

Horváth József Atya, Ájtatos Iskolák Szerzetese, 's második Deák Iskola Tanítója. Nyitrán.

Horváth József Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Ő Nagysága Ispány Szentesen.

Horváth (Czabai) Péter Úr, Tekint. Na. Bács Vármegye Táblabírája. Zomborban.

- Horváth (Kocsi) Sámuel Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Fő-Bírája.
- Hutiray András Úr, Mélt. Gróf Károlyi István Úr Számtartója.
H. M. V á s á r h e l y e n.

J.

- Jákó (Szentléleki) István, Tekint. Ns. Zabolcs és Szatmár Vármegyék Táblabírája, 's Mélt. Ns. Károlyi Gróf Károlyi György Úr Nyir-Báthori Uradalmi Ügyész. P e s t e n.
- Jékey Ferencz Úr, Coburg Hercege nevével viselő Cs. Kir. 8-dik Huszár Ezredbeli Főhadnagy. A r a d o n.
- Istók László Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Nyiradonyi Ispánya.
N. K á r o l y b a n.
- Ivácscy Károly Úr, Bácsi Érseki Uradalom Tisztartója. Z o m b o r b a n.
- Ivácscsics János Úr. S z e g e d e n.

K.

- Kállay (Nagy Kállói) Gergely Úr, Tek. Nemes Zabolcs Vármegye Fő Szolgabírája. P e s t e n.
- Kalos Károly Úr, Tekint. Ns. Szatmár Vármegye Alügyész.
N a g y - K á r o l y b a n.
- Kanyó András Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi Lajos Ó Nagysága Gazdasági Ispánya. E r d ő d ő n.
- Kanyó Ignác Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Vállaji Ispánya.
E r d ő d ő n.
- Kárász (Horgosi) Benjámin Úr, Tek. Nem. Csongrád Várm. Fő Szolgabírája. S z e g e d e n.
- Kasza (Magyari) István Úr, Táblabíró. Eggenberger Könyvárosnál. P e s t e n.
- Kogler János Úr, Szentesi Postamester. S z e n t e s e n.
- Kölgyesi Benedek Úr, Tekint. Ns. Csongrád Vármegye Inoka.
S z e n t e s e n.
- Koller Ferencz Úr. Z o m b o r b a n.
- Kolosváry Péter Úr, Dienesfai Tisztartó. P e s t e n.
- Kondé József Benedék Úr Karváról. Eggenberger József Könyvárosnál. P e s t e n.
- Kornya (Illyei) János Úr, Tekint. Ns. Arad Vármegye Al-Szolgabírája. A r a d o n.

- Köröskényi (Köröskéni) Antal, Tekint. Ns. Bács Vármegyének Táblabírája. Nyitraán.
- Kovács (Rigycizai) József Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Fő Szolgabírája. Zomborban.
- Kovács István Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Ügyésze. H. M. Vásárhelyen.
- Kozsár Antal Úr.
- Kricsfalusi János Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Ó Nagysága Békéi Tisztartója. Nagy Károlyban.
- Kürthy (Fajkürthi) Alajos Úr, Tekint. Ns. Komárom Vármegye' Fő Ügyésze. H. M. Vásárhelyen.

L.

- Längenfelder József Úr, Földmérői Segéd. Nagy Károlyban.
- Latinovics (Borsódi) Alajos Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Aljegyzője. Zomborban.
- Latinovics (Borsódi) Benjámín Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Fő-Jegyzője és Táblabírája. Zomborban. Erdődön.
- Latinovics (Borsódi) Imre Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Aljegyzője. Zomborban.
- Latinovics (Borsódi) Károly Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Fő Szolgabírája. Zomborban.
- Latinovics (Borsódi és Kattymári) Sándor Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Táblabírája. Zomborban.
- Latinovics (Borsódi) Szaniszló, Tekint. Ns. Bács Vármegye Táblabírája. Zomborban.
- Lauka János Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Földmérője Erdődön.
- Lengyel Pál Úr, sz. k. Szeged Városa Fő-Jegyzője. Szegeden.
- Lázár László Úr, Csász. Kir. Főhadnagy. Eggenberger Könyvárósnál. Pesten.

M.

- Major György Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Inspectori Irnoka Nagy-Károlyban.
- Makay (Makai) Imre Úr, Vác Püspöki Város Incasátora. Pesten.
- Mariássy (Márkusfalvai) Kálmán Úr Táblabíró. Pesten.
- „ „ László Úr „ „ „

- Markos (Bedői) Mihály Úr, több Tekint. Ns. Vármegyék Táblalírája, 's a' Mélt. Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Táblai Ügyésze. **P e s t e n.**
- Markovics Miklós Úr, Hites Ügyvéd. **Z o m b o r b a n.**
- Máthé János Úr, Coburg Herceg nevű 8-dik Cs. Királyi Huszár Ezredbeli Kapitány. **A r a d o n.**
- Matics Ferencz Úr, Pécsi Káptalan Tiszt. **P e s t e n.**
- Mátyásy József Úr, Méltós. Gróf Károlyi György Jósági-Kormányi Jegyzője. **N a g y - K á r o l y b a n.**
- Melzer (Kelemesi) István Úr, harmad-évi Törvénytudó. **P e s t e n.**
- Medveczky Antal Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Ügyészi Segéde. **H. M. V á s á r h e l y e n.**
- Miskolezy István Úr, Tekint. Ns. Csongrád Vármegye Irnoka. **H. M. V á s á r h e l y e n.**
- Molitoris Lajos Úr, Szentesi Káplán. **S z e n t e s e n.**
- Morovics Márton Úr, Törvény-Borostyános, 's a' Tekint. Királyi Törvényes Tábla Jegyzője. **P e s t e n.**
- Motesiczky (Motesiczi) László Úr, **N y i t r á n.**
- Moza József Úr, Erdélyből. Eggenberger József Könyvárosnál. **P e s t e n.**

N.

- Nagy Áron Úr, Földmérői-Segéd. **E r d ő d ő n.**
- Narcisz János Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Péri Ispánja. **N a g y - K á r o l y b a n.**
- Nasztrediny József Úr, Fényesi Birtokos. **A r a d o n.**
- Németh József Úr, Haszonbérlet. **H. M. V á s á r h e l y e n.**
- Nenádovics Mózes Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Esküdtje. **Z o m b o r b a n.**
- Névery József Úr, Tekint. Ns. Arad Vármegye Táblalírája. **A r a d o n.**
- Nicolics András Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Esküdtje. **Z o m b o r b a n.**
- Novák Simon Úr, Kereskedő. Eggenberger Könyvárosnál **P e s t e n**
2. példányra.

P.

- Pacher János Úr, Kereskedő. Szentesen.
- Pák József Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Úr Számtartója. Erdődön.
- Palásthy (Palásthi) Mátyás Úr, Tekint. Ns. Bars Várm. Táblabírája, 's Mélt. Nagy-Károlyi Gróf Károlyi Lajos Surány-Megyer Uradalmi Ügyésze.
- Pap (Kökényesdi) János Úr, Mélt. Gróf Károlyi István Revisora. H. M. Vásárhelyen.
- Párniczky Károly Úr, Táblai Ügyvéd. Eggenberger Könyvárosnál. Pesten.
- Peer Ferencz Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Kécsi Számtartója. Nagy-Károlyban.
- Pemp Antal Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajosnál Waldbreiter. Erdődön.
- Pilaszenovics Antal Úr, Tekint. Bács Vármegye Táblabírája. Pesten.
- Pilaszenovics József Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Esküdtje. Zomborban.
- Pintér János Úr, Adószedő. Szegeden.
- Pintér István Úr, Coburg Hercegeg nevű 8-ik Huszár Ezredbeli Fő Hadnagy. Aradon.
- Pinkovics Dániel Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Fő Szolgabírája. Zomborban.
- Polonyi Gottfried Úr, Coburg Huszár Ezredbeli Hadnagy. Aradon.
- Pongrácz János Úr, Coburg Hercegeg nevét viselő 8-ik Huszár Ezredbeli Kapitány. Aradon.
- Práznovszky Ferencz Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Ő Nagysága Jegyzője. Pesten.
- Pútnik István Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Táblabírája. Zomborban.

R.

- Rédl Ferencz Úr, Tek. Ns. Heves Vármegye Táblabírája, 's T. N. Pest Vármegye Biztosa. Pesten.
- Répásy Mihály Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Úr Ügyésze. Erdődön.
- Riedler András Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Fő Erdőmestere. Nagy-Károlyban.
- Rósa József Úr, több Tekint. Ns. Vármegyék Táblabírája, 's Arad Vármegye Fő-Orvosa. Aradon.
- Rudics (Almási) Antal Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Táblabírája. Zomborban.

- Rudics (Almási) József Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Táblabírája. Zomborban.
- Rudics (Almási) Máté Úr, Tekint. Ns. Bács Vármegye Esküdtje. Zomborban.

S.

- Samanovics István Úr, Bács MVárosi Káplán. Zomborban.
- Sándor (Szlavniczai) Károly Úr, Tekint. Nemes Nyitra Vármegye Táblabírája. Nyitrán.
- Schick Antal Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Úr Sói Ispánya. Nagy-Károlyban.
- „ Ferencz Úr, Tekint. Szatmár Vgyei Ügyész mellett Törvénnyagorló. Nagy-Károlyban.
- „ Pál Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Ö Nagysága Számvevője.
- Schmid Pál Úr, Mélt. Gróf Károlyi István Ö Nagysága Számvevője. H. M. Vásárhelyen.
- Sommer Úr; Orvos Székes-Fejérvárott. Eggenberger Könyvárosnál. Pesten.
- Steinbacher Antal Úr. Hold-Mező-Vásárhelyen.
- Sulyok Ignác Úr, Mélt. Gróf Károlyi István Kasznárja. Szentesen.
- Szemethy Mihály Úr. „ „ „ Lajos Magtári Ispánya. Erdődön.
- Szepesy (Négyesi) idős Zsigmond Úr, Táblabíró. Pesten.
- Szilágyi Károly Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Szinfalusi Ispánya. Erdődön.
- Mélt. Szirma-Bessenyi és Csernecki Gróf Szirmay Sándor. Pesten.
- Sztrilich Tóbiás Úr, Tekint. Nem. Bács Vármegye másod Aljegyzője. Zomborban.
- Szucsics (Pacséri) Károly Úr, Tekint. Nemes Bács Várn. első Alügyésze.

T.

- Táby Ferencz Úr, Mélt. Gróf Károlyi Lajos Számtartói Irnoka Erdődön.
- Takács János Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Fő Pénztári Irnoka. Pesten.
- Tassy Ádám Úr, Mélt. Gróf Károlyi György Ö Nagysága Ispánya. Erdődön.

- Thür Jakab Úr, Baja szabados M. Város Birája. Zomborban.
 Thuróczy (Alsó-Köröskényi) Ferencz Úr, Tekint. Nemes Nyitra
 Vármegye első Ügyész. Nyitrán.
 „ „ „ Thádé, Tekint. Nem. Nyitra Vár-
 megye Fő Szolgabírája.
 Thurszky Ferencz Úr, Tekint. Nem. Bács Vármegye Fő Számvevője.
 Zomborban.
 Topalics József Úr, Bajmaki Káplán. Zomborban.
 Tóth (Aszódi) János Úr. Szegeden.
 Turcsányi (Turcsánkai) Pál Úr, Tekint. Nem Nyitra Vármegye Házi
 Főadószdöje. Nyitrán.

V.

- Várady István Úr Táblai Ügyvéd. Eggenberger József Könyvárosnál.
 Pesten.
 Varga Pál, Haszonbérlo. Hold-Mező-Vásárhelyen.
 Váry József Úr. Eggenberger Könyvárosnál Pesten.
 Vedress István Úr, Földmérő. Szegeden.
 Vidovich Imre Úr, Tekint. Nem. Csongrád Vármegye Esküdtje H.
 M. Vásárhelyen.
 Vojnics (Bajsa) Dániel Úr, Tekint. Nem. Bács Vármegye Al-Szol-
 gabírája. Zomborban.
 Vojnics (Bajsa) László Úr, Tekint. Nemes Bács Vgye Esküdtje.
 Zomborban.
 Vojnics (Bajsa) Simon Úr, Tekint. Nemes Bács Vgye Táblabírája.
 Zomborban.

W.

- Walther László Úr, Tekint. Nemes Esztergom és Csongrád Vár-
 megyék Táblabírája, 's a' Méltóságos Nagy-Károlyi Károlyi
 Grófi Nemzettség Leveltárnoka.
 Wezerle János Úr; Mélt. Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Szám-
 vevője. Pesten.
 Williger Calasantius József Atya, Ájtatos Iskolák Szerzetese, 's Is-
 kolák Igazgatója. Nyitrán.

Z.

- Zachariás Antal Úr, Tekint. Nem. Arad Vármegye Esküdtje.
A r a d o n.
- Zákó (Bajszai) György Úr, Tekint. Nem. Bács Vármegye Táblabírája. Z o m b o r b a n.
- Zöld Antal Úr, Mélt. Gróf Károlyi István Úr Ispánya. S z e n t e s e n.
- Zrumeczky Imre Úr, Mélt. Nagy-Károlyi Károlyi Gróf Urak Szám-
tartói Irnoka. H. M. V á s á r h e l y e n. —
- Zrumeczky Lajos Úr, Mélt. Nagy.-Károlyi Gróf Károlyi György Úr
Ö Nagysága Tisztartója. — H. M. V á s á r h e l y e n.

VESZPRÉM VÁRMEGYEI KÉSŐN ÉRKEZETT

ELŐFIZETŐ URAK NEVEI.

- Ányos Farkas Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Szolgabírája.
- Ányos Mórincz Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Járásbeli Esküdtje.
- Balassa Gábor Úr, Táblabíró, és a' Veszprémi Püspökség Titoknoka.
- Békássy (Békási) Ignác Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Fő-Bírája.
- Bezerédy (Bezerédi) István Úr, Tekint. Ns. Tolna Vármegye Fő-Jegyzője, és több Tekint. Ns. Vármegyék Táblabírája.
- Bezerédy (Bezerédi) Mihály Úr, a' Pápai és hozzá kapcsolt Uradalmak Praefectusa, és több Tekint. Ns. Vármegyék Táblabírája.
- Bezerédy (Bezerédi) Miklós Úr, Táblabíró, és a' Veszprémi Püspöki Szentszék Jegyzője.
- Dombay Ignác Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Fő-Bírája.
- Héring Igház Úr, Palotai Uradalom Ügyésze.
- Joánovics János Úr, Táblabíró 's Ügyvéd.
- Kenessey Antal Úr.
- Kenessey Ferencz Úr, Esküdt.
- Késmárky Gábor Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Szolgabírája.
- Kun József Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye másod Al-Ispánya.

Kuncz József Úr, a' Veszprémi Püspökség Uradalmi Praefectusa.
Márkus (Eöri) Antal Úr, Fő-Jegyző, 's több Tekint. Ns. Vár-
megyék Táblabírája.

Pálffy Károly Úr, Adószedő 's Táblabíró.

Rohonczy Imre Úr, több Tekint. Ns. Vármegyék Táblabírája, és
Tekint. Uradalmak Ügyésze.

Schestyén Gábor Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye első Al-
Tisztügyésze, Táblabírája.

Stojánovics András Úr.

Szelestey Ferencz Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Ügyésze.

Vecsey (Vecsei) Károly Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Fő-
Bírája.

Zsoldos Ignác Úr, Tekint. Ns. Veszprém Vármegye Szolgabírája.

NÉMELLY SZEMBETÜNŐBB HIBÁK.

I. K Ö T E T.

lap.	sor.	h e l y e t t	i g a z í t v a
11	31	parász . . .	parázs.
17	24	porszák . . .	porzsák.
25	14	intézetik . . .	intéztetik.
32	27	Jean Pietre . . .	Jean Pierre.
45	24	porhányó . . .	porhanyó.
57	38	emellőzván . . .	elmellőzven.
58	21	lehető elejthetéséről	lehető (m a r a d j o n k i)
—	37	a' csorgó . . .	ácsorgó.
60	9	megyujthatása . . .	meggyujthatása.
93	31	magyar . . .	magyar.
100	8	völgyféle . . .	völgyfelé.
123	16	poklát . . .	pokláját.
137	18	barna . . .	barna.
—	19	begytolla . . .	begytolla.
145	9	fiadzik . . .	fiadzik.
—	33	semlelhetjük . . .	szemlelhetjük.
146	36	a' fegyvertelen . . .	a' (h a g y a s s é k k i.)
153	9	ebekelőtt . . .	ebek előtt.
154	17	ő kutyamódra . . .	kutyamódra.
159	24	közzé . . .	közé.
163	19	nyúlanylál . . .	nyúlánál.
173	12	bárnás . . .	barnás.
184	36	kiából . . .	kiabál
201	20	kő virigóéval . . .	kővirigóéval.
—	36	állal-ja . . .	állalja v. áll-alja.
209	1	vegyületből . . .	vegyületből.

II. K Ö T E T.

lap.	sor.	h e l y e t t	i g a z í t v a
9	30	faradságát . . .	fáradtságát
10	29	Faczány . . .	Fáczány.
11	12	napokint . . .	naponkint.
17	29	parzását . . .	párzását
21	32	Menyé . . .	Menyét.
22	18	fiacskáikkal . . .	fiacskáikat.
40	1	késebb . . .	kisebb
42	1	madárfogdosót - anyán	madárfogdosó - tanyán.
43	29	sötét . . .	sötét.
45	37	ágácskái . . .	ágacskaí.
79	32	lopódzkodni . . .	lopódkodni.
113	32	14 sólymot . . .	17 sólymot.
—	33	17 fejéret . . .	14 fejéret.
141	22	más faé . . .	más fáé.
144	18	hajnáltól . . .	hajnáltól.
164	10	hagyj . . .	hagyj.
—	14	hízaghagyás . . .	hézaghagyás.
—	27	közzé . . .	közé.
171	39	abronczozott . . .	abroncsozott.